Henry Miller Primăvara neagră

CUVÂNT ÎNAINTE

Este un loc comun faptul că dintotdeauna subiectivitatea omenească şi-a găsit un mod al ei de expresie, dar niciodată până în secolul trecut autorul nu s-a instituit ca un centru al comunicării despre sine. Baudelaire, Rimbaud, Dostoievski şi, în secolul nostru, Proust, Kafka, Musil, literatura experimentală, suprarealismul şi psihanaliza, dezvoltarea jurnalisticii şi a literaturii de mărturie şi document, în sfârşit, a mass-mediei — toate sunt repere pentru modul în care omul a dat curs atât prospectării sinelui, cât şi curiozităţii sale privindu-l pe Celălalt. Tendinţa de a crea un „spaţiu autobiografic" pentru întreaga lor operă, manifestă la scriitori precum Gide, Mauriac, Satire, dar şi la un Whitman, Hemingway sau Thomas Wolfe, a fost şi cauza şi efectul acestei atmosfere „personalizante" care a marcat secolul nostru, atmosferă de altfel voit întreţinută de editori şi de critică de întâmpinare.

În acest context, „romanele" autobiografice ale lui Henry Miller se înscriu în seria unor aprofundate dezvăluiri privind natura omenească. „Nu mă consider scriitor în sensul curent al cuvântului. Nu sunt decât un om pe cale de a-ş ipovesti viaţa. E vorba de un proces infinit, tot mai greu de epuizat pe măsură ce se desfăşoară." Poate singura modalitate de a ne apropia onest de opera lui Miller este să o vedem cum ne-o indică el însuşi — devenirea artistului prezentată ca devenire a omului, a celui pe care-l cunoştea cel mai bine — mai degrabă impresionist decât realist.

„Ce n-a făcut bietul Henry din cele pe care le-a făcut Columb? Călătoria lui a fost mult mai eroică deoarece, la capătul ei, el s-a descoperit pe sine însuşi— necunoscutele Americi ale sufletului american. Dar pentru a ajunge la acest liman, el a trebuit să ultragiere sensibilitatea contemporanilor săi, să se Zbuciume şi să se zvârcolească precum o balenă rănită, să se răsucească, să se îndoaie şi să iubească... Iar acum a răzbit, a fost canonizaţi "Recunoscut drept cel mai mare scriitor american de la Whitman încoace." Sunt cuvintele lui Lawrence Durrell către Alfred Perles. Cei doi prieteni ai lui Miller au editat o scurtă corespondenţă intitulată Artă şi ultragiu prin care, la începutul anilor '60, încercau să-l explice pe scriitor concetăţenilor săi. Cărţile acestuia, considerate multă vreme drept prea libertine ca să fie publicate în ţară, i-au făcut pe critici să-l desconsidere, a priori, ca pe un autor de scandal. Soarta lui se asemăna oarecum cu cea a lui D. H. Laurence care era şi el cunoscut doar din eseuri şi volume de călătorie, dar a cărui Lady Chatterley's Lover (Amantul doamnei Chatterley) nu fusese editată decât în anii '50, după un proces public. „Totuşi simt că adevărul este legat de violenţă", le scria Miller celor doi. „Adevărul este sabia fără teacă; taie în plin. Şi cu cine luptăm noi, cei care iubim adevărul atât de mult? Cu minciuna lumii. O minciună perpetuă. "Cărţile sale autobiografice

sunt mărturia. Acestei încleştări care, prin exagerările şi critica deschisă la adresa Americii, prin filosofia eclectică de nuanţă anarhistă şi prin stilul excentric, au indus în eroare chiar şi pe cei care au încercat o analistă „obiectivă", încercând să-l plaseze într-o tradiţie, cum ar fi, de exemplu, cea a anti-intelectualismului susţinut de Lawrence. Dar faptul că nu a putut fi judecat după standarde critice consacrate ar fi trebuit să-i îndemne pe comentatori să se întrebe dacă refuzul său categoric şi constant slujea un ţel artistic şi dacă acest ţel a fost sau nu atins. Citindu-l cu atenţie, vedem că Miller este unul din acei artişti care şi-au explorat viaţa în mod obsedant, în cele mai mărunte detalii ale fiinţei şi, lucru grăitor, rareori întâlnim un om care să se fi prezentat în laturile sale cele mai neplăcute în măsura în care a făcut-o el Nu a intenţionat niciodată să formuleze o ontologie sistematică, iar, „filosofarea "lui contradictorie stă mărturie că a încercat mai degrabă să prezinte modul haotic de funcţionare al mecanismului lăuntric. Înţelepciunea inimii este una din cărţile sale de eseuri şi totodată o sintagmă care~i defineşte cel mai bine modalitatea, strict pasională, de a se apropia de viaţă. Ca şi la Dostoievski, existenţa să se structurează pe conflict şi contradicţie, iar intelectul este considerat drept „marea ispită", pierzania. Pentru Miller, în centru se află inima, iar în jurul ei se dezvoltă omul şi memoria sa. Acestea sunt elementele care polarizează interesul şi în Primăvară neagră.

Dacă privim prin a sa trilogie autobiografică în ansamblu, vom observa că întâia carte, Tropicul cancerului (1934), este aidoma cutremurului care fisurează scoarţa vulcanului înainte de erupţie. Primăvară neagră (1936) reprezintă o întoarcere la anii adolescenţei şi copilăriei, un respiro înaintea izbucnirii cumplite din Tropicul Capricornului (1939) şi, mai târziu, din cealaltă trilogie, Sexus (1949), Plexus (1953), Nexus (1960). La începutul anilor '30, după o perioadă de boemă pariziană bântuită de spectrul foamei şi al lipsei de adăpost, după nenumărate eşecuri, Miller reuşeşte să se despartă definitiv de cea de-a doua soţie a sa, June Manşfield, creatură bizară şi nevrotică, în ale cărei „mreje infernale "fusese ţinut timp de şapte ani. Se bucură în sfârşit de o existenţă mai calmă în Paris şi în împrejurimile acestuia, la Clichy şi Louveciennes, alături de prietenii săi Alfred Perles, Peter Fraenkel şi mult îndrăgita Anats Nin. Lungi discuţii cu aceştia îl apropie mai mult de psihanaliză, îndeosebi de operele lui Jung şi Otto Rank. Extrem de precaut în privinţa curentelor, modelor, şcolilor şi a oricăror,. - Isme", Miller a fost de părere că psihanaliza nu eliberează decât aparent sufletul de povară, în realitate îngreunând şi mai mult calea spre Adevăr. Trăia însă în plină expansiune a suprarealismului şi acest fapt îl face să încerce pentru prima oară o introspecţie metodică pe calea viselor. Primăvară neagră este în mare măsură rezultatul acestor evenimente prin care se consumă, în sens invers acelor de ceasornic, spaimele începutului de maturitate, ale adolescenţei şi ale copilăriei. Cu accente puternic ironice, dar şi extrem de nostalgice, cu tandreţe sau ură, sunt

rememorate locurile şi figurile care au marcat anii de început.

Henry Valentine Miller s-a născut la 26 decembrie 1891 în districtul Yorkwille din New York, într-o familie germană. Spiritul de aventură, libertatea de cuget şi jovialitatea tatălui său intrau mereu în conflict cu moralitatea austeră a mamei, tributară convenţiilor burgheze cele mai rigide. Peste numai un an, familia se mută în Williamsburg, un cartier al Brooklynului, de care aveau să fie legate cele mai frumoase amintiri ale scriitorului. Creşte extrem de ocrotit în mediul său exclusiv germanic, având ca unic spaţiu de desfăşurare casa cu trei etaje de pe Driggs Avenue. Îi rămân pregnant în memorie atelierul de croitorie al bunicului Heinrich Muller şi propriai cameră, unde trăieşte primele temeri stârnite de bolile copilăriei, primele reverii şi coşmaruri în stare de veghe, cele dintâi lecturi. De la ferestre se vedeau, ispititoare, străzile Brooklynului, fabrica de tinichea şi siluetele „eroilor" care-l fascinau. Stanley Boromki, Rob Ramsay, Lester Reardon sunt personajele „vii" ale epopeii

Arondismentului nr. 14, rivalizând cu cele din ficţiunile lui Mâine Reid, Jack London, Dickens, Defoe. Cărţile, străzile şi vasele ancorate în docuri ca nişte monştri uriaşi, malul celălalt al fluviului, toate reprezentau promisiunea unor căi de ieşire, a unor drumuri ducând spre inima necunoscutei lumi „din afară". Din clipa în care începe să descopere această lume, existenţa lui Henry se constituie ca o serie neîntreruptă de revolte împotriva a ceea ce simte şi presimte ca ordine rigidă a lucrurilor, împotriva tuturor prejudecăţilor şi convenţiilor care umbresc „adevărata viaţă", o fac să-şi piardă savoarea şi parfumurile amare, iar relaţiile dintre oameni să devină doar un foc ipocrit ce mortifică sufletul.

Cu toate că va refuza categoric să urmeze meseria tatălui şi a bunicului, atelierul de croitorie rămâne în amintirea sa ca un alt loc privilegiat pe unde se perindă personaje memorabile. Cei trei fraţi Bendix, aflaţi într-o crâncenă duşmănie, George Sandusky, portarul hotelului de peste drum, o fiinţă pe deplin mulţumită cu sine, ca şi Tom Moffat, patron de local şi „inamicul numărul 1" al tatălui, ucenicii evrei, misteriosul şi fascinantul Paul Dexter care-l familiarizează pe tânărul Henry cu Marc-Aureliu şi filosofia stoică, aşa-numitul Baron Corola von Eschenbach, bolnav şi disperat — toţi aceştia, clovni, îngeri sau sfinţi, au lăsat urme de neşters în sufletul său. Îşi va păstra mereu preferinţa pentru o tipologie umană de „periferie" a societăţii. În Primăvară neagră, ca şi în toate cărţile lui, forfoteşte o umanitate mizeră şi suspectă— declasaţi, vagabonzi, „ciudaţi" şi „scrântiţi", săraci cu duhul — mult asemănătoare celei întâlnite în subteranele dostoievskiene. Cunoaşterea ei, însă, îl apropie de acel Adevăr pe care îl caută. Alături de aceştia, rudele mai mult sau mai puţin bizare, uriaşul arbore, uscat şi fără frunte, al familiei. Toţi rămân scrişi în cartea care pe atunci se afla doar în mintea lui, şi care între timp a devenit Prezenţă.

Miller n-a avut niciodată pretenţia să-şi creioneze personajele aşa cum

sunt în realitate. Apar mereu exagerări fie în bine, fie în rău, tuşe mai groase pentru a reliefa şi ceea ce se află dincolo de cuvinte. Pentru el, Realitatea cu R mare nu este cea a realiştilor, ci este echivalentă cu Experienţa, cu trăitul. În ochii celui care adoptase, în felul său propriu, filosofia Zen, înainte cu mult ca aceasta să fi devenit o modă occidentală, experienţa rămâne o ne-învăţare, o nefacere, o întoarcere la taină pe care doar copilul şi adolescentul o deţin.

Capitolele intitulate Jabberwhorl Cronstadt şi Viaţa nocturnă (Un „Coney Island" al minţii) sunt tributul cel mai consistent oferit suprarealismului şi literaturii experimental-onirice. Universul său oniric pare a fi construit după regulile operei wagneriene sau ale filmelor expresioniste germane, semănând în acelaşi timp iubitor de mult cu acel Coney Island unde-şi petrecea vacanţele de copil. Cultivând un umor suculent şi grotesc (Jabberwhorl Cronstadt ar putea fi tradus hilar prin Trăncăfleoarţă Braşoveanu, de exemplu), Miller se lasă adeseori tentat să dea frâu liber limbajului, până la dezmembrare. Din păcate, multe din conexiuni şi trimiteri au rămas obscure pentru traducător care a încercat să redea măcar în parte bogăţia şi pitorescul lingvistic al textului. Stilul său este extrem de inegal, trecând de la pasaje de mare frumuseţe şi lirism, la altele care frizează kitsch-ul şi lipsa degust şi de simţ critic. Scriitorul american nu s-a aflat niciodată printre cei care au sacrificat Adevărul pe altarul formei artistice; el a considerat că odată cu „artificiul" se pierde ceva din spontaneitate, onestitate, sinceritate, fireşte că Miller-autorul-naratorul-personajul se înşală, minte, uită sau deformează adevărul. Dar toate acestea: eroare, minciună, uitare sau deformare, devin aspecte ale unei relatări care, în sine, rămâne autentică Efortul uriaş pe care omul şi artistul Henry Miller l-a făcut pentru a deveni una cu sine însuşi este vădit în capitolele Îngerul este filigranul meu şi Hoinărind prin China, care se constituie în adevărate mărturii de credinţă În încheiere, vom aminti propriile-i cuvinte, atât de elocvente în privinţa cremului său artistic: A scrie (punktl) este altceva (decât a scrie despre, n. n). În acest caz te implici şi devii responsabil într-un alt mod. Responsabil, probabil, faţă de Dumnezeu, să zicem. Chemi la tine înfrângerea, umilinţa, refuzul, lipsa de înţelegere. Vorbeşti doar în calitate de fiinţă „unică", nu ca membru al societăţii... Odată implicat în mod serios, ego-ul dispare. Eşti fericit— şi bine-cuvântat—să fii doar un instrument. Pentru mine, un scriitor sau orice alt artist nu este, în ultimă analiză, mai important decât un săpător sau un gunoier. Indiferent de funcţia sau de capacitatea noastră, noi suntem cu toţii doar instrumente în orchestră divină numită omenire. Fiecare dintre noi, oricât de umilă i-ar fi datoria, este necesar. Dacă am înţelege asta, ne-am bucura fiecare de rolurile pe care le avem de îndeplinit. Iar rolul artistului ar fi văzut atunci drept cel mai mare privilegiu, pur şi simplu pentru că îi oferă (făuritorului» (poet) cea mai mare libertate, cea mai mare bucurie."

PENTRU ANAÏS NIN

Pot fi cum cred eu că sunt sau cum cred alţii că sunt? Aici aceste rânduri devin o confesiune în prezenţa eului meu tainic şi de neştiut, tainic şi de neştiut pentru mine însumi. Aici creez legenda în care mă voi îngropa.

Miguel de Unamuno

ARONDISMENTUL NR. 14

Ceea ce nu se află în stradă este fals, mijlocit, altfel spus, literatură.

Sunt un patriot — al Arondismentului nr. 14 din Brooklyn, locul unde am crescut. Restul Statelor Unite nu există pentru mine decât ca idee, istorie sau literatură. La vârsta de zece ani am fost smuls din pământul natal şi mutat într-un cimitir, un cimitir *luteran,* unde pietrele de mormânt erau întotdeauna frumos rânduite, iar coroanele nu se ofileau niciodată.

Dar eu sunt un fiu al străzii şi am crescut în stradă. „Strada deschisă a erei post-mecanizate unde cea mai frumoasă şi mai fascinantă vegetaţie de oţel" etc... Născut sub semnul Berbecului; asta dă trupului o natură pătimaşă, o constituţie energică, activă şi fără astâmpăr. *Cu Marte în a noua casă!*

A te naşte pe stradă înseamnă să hoinăreşti toată viaţa, să fii liber. Înseamnă accident şi incident, dramă, mişcare. Şi mai presus de toate, înseamnă *vis.* O armonie de întâmplări banale care dă hoinărelii tale o certitudine metafizică. În stradă înveţi cu adevărat ce sunt fiinţele omeneşti; altfel, mai târziu, le inventezi tu. Ceea ce nu întâlneşti în stradă este fals, mijlocit, cu alte cuvinte, *literatură.* Nimic din ceea ce se numeşte „aventură" nu poate rivaliza cu atmosfera străzii. Fie că zbori spre Pol sau te afli pe fundul oceanului cu un carnet în mână, fie că înalţi nouă oraşe unul după celălalt sau aidoma lui Kurtz[1] urci în susul fluviului şi îţi pierzi minţile, toate acestea nu înseamnă nimic. Oricât de tulburătoare sau de insuportabilă ar fi o situaţie, întotdeauna se găsesc ieşiri, ameliorări, consolări, recompense, ziare, religii. Dar a fost o vreme când nu existai decât tu. Atunci erai liber, sălbatic, feroce...

Băieţii pe care i-ai adorat când ai coborât întâia oară în stradă îţi rămân toată viaţa în amintire. Ei sunt singurii eroi adevăraţi. Napoleon, Lenin, Capone — toţi sunt ficţiune. Napoleon este nimic în comparaţie cu Eddie Carney, băiatul care mi-a învineţit pentru prima dată un ochi. Nici un alt om întâlnit mai târziu nu va avea aerul princiar, regal, nobil al lui Lester Reardon care, doar prin felul cum umbla pe stradă, inspira teamă şi admiraţie. Jules Verne nu m-a dus niciodată în locurile pe care Stanley Orlowski le inventa când se lăsa întunericul. În comparaţie cu Johnny Paul, Robinson Crusoe este lipsit de

1 Personaj din povestirea *Inima întunericului* de Joseph Conrad.

imaginaţie. Toţi aceşti băieţi din Arondismentul nr. 14 îmi stăruie încă în amintire. Nu au fost imaginaţi sau inventaţi: au existat în realitate. Ca un clinchet de *monezi* de aur sună numele lor — Tom Fowler, Jim Buckley, Matt Owen, Rob Ramsay, Harry Martin, Johnny Dunne, ca să nu mai vorbesc de Eddie Carney sau de marele Lester Reardon. Chiar şi acum când rostesc Johnny Paul, numele sfinţilor îmi lasă un gust amar în gură. Johnny Paul era încarnarea Odiseii Arondismentului nr. 14; şi nu contează deloc faptul că mai târziu a devenit şofer de camion.

Înainte de marea schimbare, nimeni nu părea să observe că străzile erau urâte sau murdare. Dacă gurile de canal erau deschise, te ţineai de nas. Dacă îţi suflai nasul în batistă, găseai funingine. Se găsea multă linişte sufletească şi mulţumire. Erau cârciuma, pista de curse, biciclete, femei care se mişcau iute şi căi de trap. Dacă doamna Gorman ieşea în capot, murdară pe ochi, să se închine preotului — „Bună dimineaţa, părinte!" „Bună dimineaţa, doamnă Gorman" — strada era izbăvită de orice păcat. Pat McCarren îşi purta batista în buzunarul de la pulpana redingotei; arăta bine acolo, ca şi trifoiul alb de la butonieră, şi era la îndemână. Berea avea spumă şi oamenii se opreau să se privească unii pe alţii.

În visele mele mă întorc la Arondismentul nr. 14 ca un paranoic la obsesiile sale. Când mă gândesc la vasele de război cenuşii din Şantierul naval, le revăd zăcând acolo pc coordonate astrologice pe care eu sunt, rând pe rând, tunarul farmacistul neguţătorul de explozibil cioclul medicul legist încornoratul sadicul avocatul şi procurorul savantul; dar şi neastâmpăratul nătărăul şi neobrăzatul.

În timp ce alţii îşi amintesc din tinereţea lor o grădină frumoasă, o mamă iubitoare, o vacanţă la mare, eu îmi aduc aminte, imagine clară gravată cu acid, de zidurile şi hornurile sumbre, pline de funingine, ale fabricii de tablă de peste drum şi de bucăţile rotunde şi strălucitoare de tinichea, împrăştiate pe stradă, unele lucioase, sclipind, altele mate, ruginii, ce pătau degetele; îmi amintesc de oţelăria unde furnalul roşu strălucea, iar bărbaţii se îndreptau spre gura incandescentă cu lopeţi uriaşe în mâini, în timp ce formele înguste de lemn, ca nişte sicrie, rămâneau afară, cu vergelele lor care îţi zgâriau picioarele sau de care te puteai împiedica să-ţi frângi gâtul. Îmi amintesc de mâinile negre ale turnătorilor; zgura le intrase atât de adânc în piele încât nimic n-o putea scoate, nici săpunul, nici frecatul, nici banii, nici dragostea, nici moartea. Un semn întunecat asupra lor! Apropiindu-se de furnal ca nişte diavoli cu mâini negre - şi mai târziu, cu flori peste ele, reci şi ţepeni în hainele lor de duminică, nici măcar ploaia nu poate spăla zgură. Toate aceste frumoase gorile suind la Dumnezeu — cu muşchii umflaţi, cu lumbago şi mâini negre...

Pentru mine întreaga lume era cuprinsă între hotarele Arondismentului nr. 14. Orice s-ar fi întâmplat dincolo de ele, sau nu se întâmpla deloc sau era lipsit de importanţă. Dacă tatăl meu ieşea din această lume ca să meargă la

pescuit, asta nu mă interesa. Îmi amintesc doar răsuflarea lui mirosind a băutură când se întorcea seara acasă şi, deschizând coşul mare şi verde, arunca pe podea monştrii care se zvârcoleau cu ochii holbaţi. Dacă un bărbat pleca la război, eu îmi aduc aminte doar de întoarcerea lui, cum într-o după-amiază de duminică şi-a vărsat parcă toate maţele din el în faţa casei pastorului şi pe urmă a şters murdăria cu vesta. Acesta era Rob Ramsay, fiul pastorului. Îmi amintesc că toţi îl iubeau pe Rob Ramsay — era oaia neagră a familiei. Le plăcea pentru că era un pierde-vară şi nu făcea caz din asta. Pentru el nu conta dacă era duminică sau miercuri: îl puteai vedea venind pe stradă, pe sub umbrarele pleoştite, cu haina pe braţ, cu sudoarea curgându-i pe faţă; picioarele îi erau nesigure, şi avea acel mers legănat şi ferm al marinarului întors din cursă lungă. Zeamă de tutun îi picura pe bărbie, odată cu blestemele — unele spuse încet, tandru, altele mai aspru, cu voce tare. Totală indolenţă şi nepăsare a bărbatului, obscenităţile, sacrilegiul. Nu un om al Domnului, ca tatăl său. Nu, ci un om care inspira dragoste. Slăbiciunile sale omeneşti şi le purta cu nepăsare, dispreţuitor, mândru, ca pe nişte podoabe. Obişnuia să vină pe stradă în care conductele de gaz răsuflau şi aerul era plin de lumină, de miasme şi de înjurături, şi poate era descheiat la pantaloni şi cu bretelele căzute, sau poate vesta îi era pătată proaspăt de vomă. Uneori apărea ameninţător în lungul străzii, ca un taur păşind uşor pe cele patru labe, şi stradă se golea ca prin farmec, dispăreau cu toţii de parcă i-ar fi înghiţit pământul. Willie Mâine, nebunul stătea în picioare, cocoţat pe magazia aflată deasupra prăvăliei cu vopsele, cu pantalonii atârnând, ţopăind, fără să-i pese de viaţă. Aşa puteau fi văzuţi amândoi în atmosfera uscată, electrizată, a străzii cu conductele ei crăpate din care se auzea şuierând gazul. O pereche ce-i rupea inima pastorului.

Aşa era pe-atunci Rob Ramsay. Un om care-o ducea tot într-un chef. S-a întors de la război cu medalii şi cu foc în măruntaie. A borât în faţa propriei sale uşi şi apoi a şters cu propria vestă. Stradă se golea în faţa lui mai repede decât în faţa unei mitraliere. Aşa era el. Şi puţin mai târziu, în felul său mărinimos, elegant şi nepăsător, s-a dus până la capătul unui dig şi s-a înecat.

Îmi aduc atât de bine aminte de el şi de casa unde locuia. Fiindcă în pragul casei lui Rob Ramsay obişnuiam să ne adunăm în serile calde de vară, urmărind ce se întâmplă deasupra cârciumii de peste drum. Un du-te-vino care ţinea toată noaptea şi nimeni nu-şi bătea capul să tragă obloanele. La o zvârlitură de băţ de căsuţa de distracţii numită „Haimanaua". În jurul ei se aflau cârciumile, iar în nopţile de sâmbătă afară se făcea un rând lung, oameni înghiontindu-se, îmbrâncindu-se, agitându-se, sucindu-se ca să ajungă la gemuleţul cu bilete. În nopţile de sâmbătă când Fata în Albastru era în plină glorie, vreun bezmetic de cazangiu de la Şantierul Naval sărea de pe locul lui şi înhăţa una din jartierele lui Millie de Leon. Mai târziu, în aceeaşi noapte, ei veneau alene de-a lungul străzii, oprindu-se la uşa rezervată alor casei. Şi

curând ajungeau în dormitoarele de la etaj unde îşi scoteau maiourile strâmte, iar femeile îşi scoteau corsetele şi se scărpinau ca maimuţele, în timp ce jos în cârciumă curgea spuma berii şi oamenii ţipau de-şi spărgeau urechile, şi era un râs sălbatic şi strident, totul închis acolo ca într-o butelie cu explozibil răsuflat. Toate acestea văzute din pragul casei lui Rob Ramsay, iar bătrânul, sus, îşi spunea rugăciunile la lumina unei lămpi de petrol, se rugă ca o capră obscenă să se termine odată totul, iar când obosea să se roage, cobora în cămaşa de noapte, ca un bătrân strigoi, alungându-ne cu mătura.

De sâmbătă după-masa până luni dimineaţa părea a fi un răstimp fără sfârşit, şi lucrurile îşi pierdeau conturul, topindu-se unele în altele. Încă de sâmbătă dimineaţa — numai Dumnezeu ştie cum se întâmpla — *simţeai* vasele de război ancorând în rada cea mare. Eram cu sufletul la gură. Puteam să văd punţile frecate şi tunurile curăţate; iar greutatea acelor uriaşi monştri marini odihnindu-se pe suprafaţa murdară a radei îmi dădea o senzaţie de voluptate. Începusem deja să visez la evadare, la plecarea spre locuri îndepărtate. Dar n-am ajuns mai departe de celălalt mal al fluviului, spre nord, până la Second Avenue şi Strada 28, pe bulevardul de centură. Acolo am cântat valsul „Florile de portocal" şi în pauză m-am spălat pe ochi la spălătorul de tablă. Pianul era aşezat în fundul cârciumii. Clapele erau foarte galbene şi picioarele nu-mi ajungeau la pedale. Purtam un costum de catifea deoarece catifeaua era la ordinea zilei.

Tot ceea ce se petrecea de cealaltă parte a fluviului era curată nebunie: podeaua presărată cu nisip, lămpile Argand, tablourile de mică în care zăpada nu se topea niciodată, nebunii de olandezi cu pistoale în mână, spălătorul de tablă acoperit cu un strat vâscos de jeg, femeia din Hamburg al cărui şezut deborda peste marginea scaunului, curtea care duhnea a varză acră... Totul în măsura de trei pătrimi, continuând la nesfârşit. Merg între părinţii mei, cu o mână în manşonul mamei, iar cealaltă în manşeta tatei. Ochii îmi sunt închişi, îi ţin strânşi ca pe nişte valve care se desfac doar ca să plângă.

Toate mareele schimbătoare, vremurile care au trecut peste fluviu se află în sângele meu. Mai simt şi acum balustrada lunecoasă de care mă rezemam în ceaţă şi ploaie; cu fruntea rece lipită de ea simţeam bubuiturile asurzitoare ale feribotului ieşind din docuri. Văd şi acum scândurile acoperite de muşchi curbându-se sub apăsare, în timp ce prova îi julea marginile, iar apă verde, tulbure clipocea între ele făcând să se audă oftatul şi geamătul lor. Şi deasupra capului, pescăruşii zburând şi scufunidându-se, scoţând sunete neplăcute din gâtlejuri, un sunet aspru, prelung, de neomenească plăcere, de guri închise a refuz, de picioare murdare zburând razant pe deasupra spumei verzi.

Trecem fără să ştim de la o scenă la alta, de la o vârstă la alta, de la o viaţă la alta. Dintr-o dată, în timp ce te plimbi pe stradă, în realitate sau în vis, înţelegi întâia oară că anii au zburat, că toate acestea au trecut pentru totdeauna şi că vor trăi doar în amintire; apoi memoria se răsuceşte înspre

interior cu o ciudată, fascinantă sclipire, şi reiei mereu aceste scene, aceste incidente, în vis sau în reverie, plimbându-te pe o stradă sau stând cu o femeie, citind o carte sau vorbind cu un străin... dintr-o dată, dar întotdeauna cu teribilă insistenţă şi acurateţe, aceste amintiri se insinuează, se ivesc ca nălucile şi-ţi cuprind toate fibrele fiinţei. De acum înainte totul se întâmplă pe suprafeţe mobile: gândurile noastre, visurile, acţiunile, întreaga viaţă. Un paralelogram în care cădem de pe o altă platformă a eşafodului nostru. De acum înainte, frânţi în miriade de fragmente, ca o insectă cu o sută de picioare, un centiped cu membrele fremătând uşor, absorbind toată atmosfera; păşim cu filamentele noastre sensibile care sorb cu lăcomie din trecut şi viitor şi toate lucrurile se dizolvă în muzică şi amărăciune; păşim împotriva unei lumi unitare, afirmându-ne fragmentaritatea. Şi toate din jur, în timp ce trecem pe lângă ele, se fărâmă odată cu noi în miriade de particule irizate. Marea fragmentare a maturităţii. Marea schimbare. În tinereţe eram întregi, iar spaimă şi suferinţa lumii ne sfredeleau până la os. Nu exista hotar precis între bucurie şi tristeţe: se topeau una în alta, aşa cum veghea noastră se dizolvă în vis şi somn. Dimineaţa ne trezeam ca o fiinţă unică, iar noaptea plonjam într-un ocean, ne înecam, ţinându-ne strâns de stele şi de zbuciumul zilei.

Şi apoi vine o vreme când trăim reversul acestor lucruri. Trăim în minte, în idei, în fragmente. Nu mai sorbim muzica sălbatică a străzilor — *ne amintim* doar. Ca nişte obsedaţi retrăim drama tinereţii. Ca un păianjen ce reia mereu şi mereu firul şi iar îl scuipă, după un model obsedant, algoritmic Dacă ne tulbură un piept masiv, este al târfei care într-o noapte cu ploaie s-a aplecat asupra noastră şi ne-a arătat pentru prima oară miracolul unor mari sfere lăptoase; dacă ne emoţionează răsfrângeri în pavajul ud este pentru că la vârsta de şapte ani am fost brusc străfulgeraţi de o premoniţie a vieţii ce va să fie, în timp ce priveam fix, fără să ne gândim la nimic, în acea lucioasă oglindă lichidă a străzii. Dacă ne fascinează o uşă deschisă care se mişcă, e în amintirea unei seri de vară când toate uşile se clătinau uşor, lumina se pleca să mângâie umbră, şi erau gambe aurii şi umbreluţe sclipitoare de dantelă, iar printre crăpăturile uşii, asemenea nisipului fin cernut printre rubine, alunecau muzica şi mireasma splendidelor trupuri necunoscute. Poate când acea uşă s-a deschis, oferindu-ne o scurtă, copleşitoare privire asupra lumii, poate atunci ni s-a dezvăluit pentru prima oară marele impact al păcatului, primele semne că aici în jurul măsuţelor rotindu-se în lumină, cu tălpile frecând alene rumeguşul, cu mâinile pe piciorul rece al vreunui pahar, aici în jurul acestor măsuţe rotunde pe care mai târziu le vom privi cu atâta jind şi admiraţie, aici, spun, vom simţi, în anii care vor veni primul tăiş al dragostei, primele pete de rugină, cele dintâi gheare ale căderii, strălucitoarele bucăţi circulare de tinichea de pe străzi, siluetele uscăţive ale hornurilor pline de funingine, ulmul golaş care se clatină puternic sub fulgerele verzi, ţipând şi urlând sub ploaia care cade, în timp ce din pământul fierbinte, ca prin minune, melcii o iau la sănătoasa, iar

aerul devine albastru, sulfuros. Aici, în jurul acestor mese, odată cu prima chemare, cu prima atingere a unei mâini, va sosi şi durerea amară, chinuitoare, care-ţi sfredeleşte măruntaiele; vinul se acreşte în burtă şi o durere ne străpunge din tălpi până-n creştet, iar tăbliile rotunde ale meselor se rotesc în chinul şi nerăbdarea simţite la dulcea, arzătoarea atingere a unei mâini. Aici sunt îngropate nenumărate legende ale tinereţii şi melancoliei, ale nopţilor sălbatice şi ale sânilor misterioşi ogjindindu-se în suprafaţa udă a pavajului, ale femeilor chicotind uşor în timp ce se scarpină, ale strigătelor sălbatice scoase de marinari, ale lungilor cozi din faţa vestibulului, ale bărcilor atingându-se în ceaţă şi ale remorcherelor pufnind furioase împotriva refluxului în timp ce sus pe podul Brooklyn stă un om în agonie, aşteptând să sară sau aşteptând să scrie un poem sau aşteptând să-i curgă tot sângele din vine pentru că, dacă ar mai face un pas, durerea dragostei l-ar ucide.

Plasma visului este chinul despărţirii. Visul supravieţuieşte trupului după ce acesta a fost îngropat. Umblăm pe străzi cu o sută de picioare şi cu o sută de ochi, cu antene păroase ce prind cea mai mică urmă sau amintire a trecutului. Ne mai oprim din când în când din acest du-te-vino fără scop, ca nişte plante lungi, lipicioase, şi înghiţim bucăţi vii de trecut. Ne deschidem lent şi cu supunere sorbim noaptea şi oceanele de sânge care ne-au înecat somnul tinereţii. Bem şi iar bem, cu o nepotolită sete. Niciodată nu mai suntem întregi, trăim pe fragmente, iar acestea sunt despărţite de o fină membrană. Şi tot astfel e când manevrele flotei din Pacific devin întreaga epopee a tinereţii, apărând şi dispărând din faţa ochilor tăi, şi visul străzii deschise şi ţipătul pescăruşilor rotindu-se şi plonjând cu gunoaie în ciocuri; sau sunetul trompetei şi steagul fluturând şi toate locurile necunoscute de pe pământ alunecând prin faţa ochilor tăi. Fără explicaţii sau vreun înţeles, rotindu-se ca tăblia mesei într-o strălucire irizată de putere şi glorie. Ziua te surprinde stând pe podul Brooklyn, privind în jos la coşurile sumbre din care ies coloane de fum, iar ţevile tunurilor pâlpâie şi nasturii sclipesc, şi apele se despart miraculos, tăiate de ascuţişul provei, dantelă şi gheaţă, destrămându-se, fumegând, apa se transformă într-o spumă verde şi albastră, de o incandescenţă rece ca frisonul dat de şampanie şi de măruntaiele de peşte calcinate. Şi prova despică apele într-o metaforă fără de sfârşit: corpul greu al navei înaintează, şi prova desparte mereu, iar greutatea ei e greutatea fără nume a lumii, coborând sub presiuni barometrice necunoscute, în necunoscute fisuri geologice, în peşteri unde apele se rostogolesc melodios, stelele se prăbuşesc şi mor, iar mâinile se înalţă, ating şi înşfacă, în timp ce aştrii mor unul după altul, miriade de aştri, miriade şi miriade de lumi cufundându-se în rece incandescenţă, în noaptea funinginoasă, verde şi albastră, gheţuri sparte şi arsura şampaniei, şi ţipătul grosolan al pescăruşilor cu guşile umflate de crustacee, cu ciocurile murdare de gunoaie, închise pentru totdeauna sub alunecarea lină a navei.

Privind în jos de pe podul Brooklyn vezi o urmă de spumă sau o pată de

benzină, o sfărâmătură sau o luntre goală; o lume răsturnată în care durerea şi lumină îţi devoră măruntaiele, carnea explodează, oasele se zbat între cartilagii, însăşi armătura corpului e ameninţată să treacă în nefiinţă. Şi trec prin tine cuvinte precare din lumea veche, semne şi prevestiri, scrisul de pe zid, crăpăturile din uşa cârciumii, jucătorii de cărţi cu pipele lor de lut, copacul sfrijit din dreptul fabricii de tinichea, negrele mâini pătate chiar şi în moarte. Te plimbi noaptea pe stradă şi podul îţi apare ca o harfă proiectată pe fundalul cerului, iar privirea purulentă a somnului arde în cocioabe, profanează zidurile; scările se prăbuşesc într-un nor gros de praf, iar şobolanii aleargă înnebuniţi pe tavan; o voce este ţintuită de uşă şi lungi creaturi târâtoare, cu antene păroase, picură din ţevi asemeni broboanelor de sudoare. Duhuri festive, feroce, şi ţipătul vântului noptatic şi înjurăturile bărbaţilor cu coapsele încinse; sicrie joase, înguste, cu vergele ce străpung trupul; saliva amărăciunii prelingându-se peste paloarea cărnii înfrigurate, stigmatizând ochii morţi, valvele dure, crescute ale moluştelor moarte. Te plimbi încoace şi-ncolo într-o cuşcă circulară cu platforme mobile, cu pereţi care se rotesc, şi nu mai există femei şi bărbaţi fără cozi şi gheare, în timp ce deasupra tuturor acestor lucruri stau scrise în oţel şi permanganat literele alfabetului. Te învârţi în cuşca circulară în ritmul tobelor care anunţă incendiul; teatrul arde şi actorii continuă să-şi declame rolurile; băşica udului slăbeşte, dinţii cad şi mută e lamentaţia clovnului. În nopţi fără lună hoinăreşti în valea accidentată, valea focurilor moarte şi a craniilor palide, a păsărilor fără aripi. Şi tot umbli astfel, în căutarea centrului universului, a punctului nodal, dar din focuri doar cenuşa rămâne, iar sexul lucrurilor stă ascuns în degetul unei mănuşi.

Apoi, într-o zi, ca şi când brusc carnea ţi s-ar desface şi sângele dinăuntru s-ar contopi cu aerul, lumea întreagă începe din nou să freamete şi însuşi scheletul trupului tău se topeşte precum ceară. Într-o astfel de zi îl poţi întâlni pentru prima oară pe Dostoievski. Îţi aminteşti mirosul feţei de masă pe care se află cartea; te uiţi la ceas şi vezi că au trecut doar cinci minute din eternitate; numeri obiectele de pe poliţa căminului pentru că cifrele sunau până acum străine în gura ta, pentru că orice lucru nou sau vechi, ori atins şi uitat, este flacără şi vrăjitorie. Acum cuşca e deschisă şi oriîncotro ai lua-o, ţi se oferă o cale direct spre infinit, o linie dreaptă, nebunească, peste care se prăbuşesc tumultuoase talazuri, şi uriaşe păsări roc de marmură indigo se năpustesc febril să-şi depună ouăle. Din valuri, bătând un step fosforescent, impunători, sărbătoreşti, caii de email care l-au însoţit pe Alexandru, cu pielea de satin, cu mândre pântece lucioase de calciu, cu nările astupate de laudanum. Acum totul e numai zăpadă şi păduchi, cu marele brâu al lui Orion încingând mijlocul oceanului.

Era exact şapte şi cinci, pe Broadway colţ cu strada Kosciusko. Atunci, întâia dată, ca un fulger a apărut în orizontul meu Dostoievski. Doi bărbaţi şi o

femeie decorau vitrina unei prăvălii. Mai jos de coapse, picioarele manechinelor erau numai sârmă. Cutii de pantofi goale zăceau îngrămădite lângă geamul vitrinei, ca zăpada de anul trecut...

Astfel a apărut în viaţa mea numele lui Dostoievski. Fără ostentaţie. Ca o cutie veche de pantofi. Evreul care 1-a pronunţat avea buzele groase; nu putea spune Vladivostok sau Carpaţi; în schimb rostea superb Dostoievski. Şi acum, când spun Dostoievski, îi revăd buzele mari, răsfrânte, pe care se întindea ca un elastic firul subţire de salivă ivit când pronunţa cuvântul. Cei doi dinţi din faţă erau despărţiţi de o strungăreaţă neobişnuit de mare şi drept în mijlocul acestei deschizături vibra cuvântul Dostoievski, iar pelicula subţire de spută se întindea, irizată, absorbind toată strălucirea amurgului — pentru că soarele tocmai asfinţea peste stradă Kosciusko, iar zgomotul traficului se auzea de undeva de departe, ca dezgheţul primăvara, un zgomot aidoma mestecatului, măcinatului, ca şi cum manechinele s-ar fi devorat reciproc. Mai târziu, ajuns în ţara Houyhnhnmilor, m-a însoţit acelaşi zgomot de mestecat şi măcinat, şi din nou pe buzele unui bărbat saliva se întindea, vibra şi lucea cu irizări în lumina agonică a asfinţitului. De data aceasta mă aflu la Dragon's Gorge: un bărbat mă priveşte de sus, lovind scena cu un baston de trestie, pe faţa lui un feroce zâmbet arăbesc.

Şi din nou, ca şi cum creierul mi-ar fi un uter, pereţii lumii cedează. Numele lui Swift sună ca un jet puternic de urină pe acoperişul de tablă al lumii. Sus, verde, înghiţitorul de flăcări, cu intestinele sale delicate înfăşurate în prelată; doi dinţi enormi, albi ca laptele, muşca precum zăbala curelele de transmisie unse cu grăsime neagră ce fac legătura cu galeria de vânătoare şi baia turcească; brâul de curele îmbracă o înjghebare de oase albite. Dragonul verde al lui Swift se apropie cu sunetul său şuierător, soarbe ca pe nişte macaroane şi macină între fălci piticii de dimensiuni umane, mărunţi, micşoraţi de perspectivă. Înăuntru şi afară din esofag, în sus şi în jos, pe lângă omoplaţi şi delta mastoidă, căzând în hăul nesfârşit al viscerelor, îngurgitând şi regurgitând, pântecele umflându-se şi surpându-se, mecanismul funcţionează fără odihnă, mestecând de vii pe cei mărunţi, micşoraţi de perspectivă, cei care atârnă precum macaroanele de mustăţile printre care se vede strungăreaţă roşie a dragonului, înfrunt zâmbetul lăptos al bărbatului care strigă, acel fanatic zâmbet arăbesc, venind din focul Ţării de vis, apoi păşesc calm în pântecele deschis al dragonului. Dincolo de îmbinările cadrului în jurul căruia se rotesc curelele, văd ţara Houyhnhnmilor; şi-acel şuierat, şi-acel sâsâit, ca şi cum limbajul omenesc ar fi din apă gazoasă. În sus şi în jos, peste brâul unsuros, dincolo de băile turceşti, prin casa vânturilor, peste apele albastre asemenea cerului, printre pipele de lut şi mingile de argint dansând pe arteziene: lumea infraumană a banjourilor, a basmalelor cu buline şi a trabucurilor negre; caramele ce se întind cât vezi cu ochii, sticle de bere explodând, vată de zahăr şi fierbinţi mâncăruri picante, urletul valurilor şi sfârâitul plăcintelor, spumă şi

eucalipt, murdărie, cretă, confeti, o albă coapsă de femeie, o vâslă ruptă; învălmăşeala stinghiilor de lemn, jocurile mecanice, zâmbetul care nu se mai şterge, ferocele zâmbet arăbesc care scuipă flăcări, strungăreaţă roşie şi intestinele verzi...

O, lume, amuţită şi năruită, unde sunt dinţii albi şi puternici? O, lume, care te scufunzi cu mingile argintii, cu plute şi centuri de salvare, unde sunt ţestele trandafirii? O, lume, spână şi băloasă, din care n-a mai rămas decât un capăt tocit, sub ce lună moartă zaci rece şi luminoasă?

A TREIA SAU A PATRA ZI DE PRIMĂVARĂ

Să te pişi cald şi să bei rece, cum spune Trimalchio[2], pentru că ţărâna, maica noastră, se află undeva la mijloc, rotunjită ca un ou şi ca un fagure adăposteşte în ea toate bunătăţile.

Casa în care mi-am petrecut cei mai însemnaţi ani din viaţă avea doar trei încăperi. Într-una din ele murise bunicul. La înmormântare, durerea mamei a fost atât de puternică încât era cât pe ce să-1 smulgă pe bunicul din coşciug. Era ridicol, bunicul meu mort, plângând cu lacrimile fiicei lui ca şi cum ar fi plâns la propria înmormântare.

Într-o altă cameră mătuşa mea născuse gemenii. Când am auzit *gemeni* şi m-am gândit la ea, cât de slabă era şi de nevolnică, mi-am spus — de ce doi gemeni? De ce nu trei? Sau patru? De ce s-a oprit? Că tare uscată şi prăpădită mai era; şi camera aceea mică — cu pereţii verzi şi cu spălătorul jegos de fier într-un colţ. Totuşi era singura încăpere din casă care putea produce gemeni — sau tripleţi, sau nătărăi.

A treia cameră avea un fel de nişă unde am zăcut de pojar, varicelă, scarlatină, difterie etc: toate bolile minunate ale copilăriei care fac timpul s-o ia la galop în nesfârşit extaz. Şi agonie, mai ales când Providenţa a pus deasupra patului o fereastră cu gratii de care se agaţă cu ghearele lor căpcăunii, şi sudoarea ţâşneşte în broboane ca nişte bube, iute ca o apă curgătoare, germinând, ca şi când mereu ar fi primăvară şi tropice, iar ei cu mâinile asemeni unor felii de antricot, cu picioarele mai grele ca plumbul sau uşoare ca fulgul, picioare şi mâini despărţite de oceane de timp sau incalculabile latitudini ale luminii, mica protuberantă a creierului tăinuită ca un grăunte de nisip şi unghiile de la picioare putrezind extatic sub ruinele Atenei. În această încăpere nu auzeam decât inepţii. Cu fiecare boală nouă şi drăgălaşă părinţii mei deveneau tot mai nătărăi. („la gândeşte-te cum atunci când erai un bebeluş te-am dus la spălător şi ţi-am spus, micuţule, aşa-i că nu mai vrei să bei din sticlă, şi tu ai spus nu, iar eu am spart sticla de spălător.") Tot în această cameră se ivea călcând uşor („uşor călcând" spunea generalul Smerdiakov) domnişoara

2 personaj din *Satyriconul* lui Petronius.

Sonowska, fată bătrână de vârstă incertă, îmbrăcată într-o rochie de-un negru verzui. Şi odată cu ea intră şi mirosul dc brânză împuţită - ceva i se râncezise sub rochie. Dar domnişoara Sonowska mai aducea cu ea şi o boccea de la Ierusalim şi cuiele care intraseră atât de adânc în mâinile lui Isus încât găurile n-au dispărut niciodată. După Cruciade, Moartea Neagră; după Columb, sifilis; după domnişoara Sonowska, schizofrenia.

Schizofrenia! Nimeni nu se mai gândeşte acum ce minunat este ca o întreaga lume să fie atinsă de boală. Nici un punct de reper, nici un orizont de sănătate. Febră tifoidă ar putea deveni Dumnezeu. Fără valori absolute. Doar anii facili ai unui progres amânat. Când mă gândesc la acele secole în care întreaga Europă se încleşta cu Moartea Neagră, îmi dau seama cât de luminoasă poate fi viaţa dacă suntem atinşi unde trebuie! Dânsul şi febra în mijlocul putreziciunii! Europa nu va mai dansa poate niciodată în felul acela extatic. Şi sifilisul Sosirea sifilisului! Iată-1, ivindu-se ca un luceafăr de dimineaţă deasupra orizontului lumii.

Prin 1927 eram în Bronx şi ascultam un bărbat ce-mi citea din jurnalul unui toxicoman. Râdea atât de tare încât abia putea să citească. Două fenomene total separate: un bărbat sub acţiunea luminalului, atât de încordat încât picioarele îi atârnă peste pervaz, iar jumătatea superioară a trupului îi e cuprinsă de extaz; celălalt bărbat, care e acelaşi, stând în Bronx şi râzând ca un nebun pentru că nu înţelege.

Ay, soarele glorios al sifilisului se apropie de asfinţit. *Vizibilitate redusă:* prognoza pentru Bronx, America şi pentru toată lumea modernă. Vizibilitate redusă, însoţită de răbufniri de râs. Nici o stea nouă la orizont. *Catastrofe...* numai catastrofe!

Mă gândesc la timpurile ce vor veni, în care Dumnezeu se va naşte din nou, iar oamenii se vor lupta şi vor ucide pentru el aşa cum azi şi încă multă vreme de-aci înainte, ei luptă pentru hrană. Mă gândesc la acele vremuri când truda va fi uitată şi cărţile îşi vor ocupa locul lor adevărat în viaţă, sau când poate nu vor mai fi cărţi ci doar o unică măreaţă carte — o Biblie. Pentru mine, cartea este omul şi cartea mea este omul care sunt, omul confuz, neatent, nesăbuit, omul desfrânat, obscen, lăudăros, amabil, conştiincios, mincinos, dar ştiind să rostească, diabolic, adevărul. Mă gândesc că acel viitor nu mă va uita. Atunci povestea mea va deveni importantă, iar cicatricea pe care o las pe faţa lumii va căpăta sens. Nu pot uita că eu fac istorie, o istorie care, aidoma cancerului, va înghiţi-o pe cealaltă, istoria lipsită de semnificaţie. Nu mă consider o carte, o dovadă, un document, ci o istorie a timpului nostru — o istorie a *întregului* timp.

Dacă am fost nefericit în America, dacă am tânjit după mai mult spaţiu, după mai multă aventură şi libertate de expresie, este pentru că aceste lucruri îmi erau necesare. Sunt recunoscător Americii că m-a făcut să-mi dau seama de propriile-mi nevoi. Acolo mi-am ispăşit sentinţa. În prezent nu mai am nici

un fel de năzuinţe. Sunt un om fără trecut şi fără viitor. *Sunt* — asta-i tot Nu mă interesează ceea ce vă face sau nu plăcere; nu-mi pasă dacă v-am convins sau nu. Mi-e indiferent dacă mă abandonaţi aici şi acum. Nu sunt un atomizor din care să scoateţi o pulbere fină de speranţă. Văd America aducând dezastru. Văd America asemenea unui sumbru blestem aruncat asupra lumii. Înaintea mea văd instalându-se o nesfârşită noapte, iar ciuperca ce a otrăvit lumea o văd putrezind de la rădăcină.

Şi astfel scriu această carte, înfrigurat, cu un presentiment al sfârşitului — fie că el va fi mâine sau peste trei sute de ani. Şi tot astfel se întâmplă că gândurile mele ţâşnesc în toate părţile, iar eu sunt obligat să reaprind mereu flacăra, nu numai cu îndrăzneală ci şi cu disperare pentru că nu pot avea încredere că o să spună cineva aceste lucruri în numele meu. Bâlbâială şi şovăiala mea, căutarea oricărui mijloc sau a tuturor mijloacelor de expresie sunt un fel de gângăveală divină. *Sunt orbit de glorioasa prăbuşire a lumii!*

În fiecare seară, după cină, cobor în curte să duc gunoiul. Când urc înapoi, stau cu coşul gol la fereastra casei scărilor privind atent spre Sacre Coeur, aflată pe Montmartre. În fiecare seară când duc gunoiul, mă închipui sus pe o colină înaltă, în splendoarea albului imaculat. Nici o inimă sacră nu mă inspiră, nu mă gândesc la nici un Cristos. Reflectez la ceva mai bun decât Cristos, la ceva mai măreţ decât o inimă, la ceva dincolo de Dumnezeu Atotputernicul, mă gândesc — la MINE ÎNSUMI. *Sunt un om.* Mi se pare că e de-ajuns.

Sunt om al lui Dumnezeu şi om al Diavolului. Fiecăruia ce i se cuvine. Nimic etern, nimic absolut, înaintea privirii mele, întotdeauna imaginea trupului. La dreapta Dumnezeu Tatăl; la stânga, mai jos, Dumnezeu Fiul; şi între ei, deasupra lor, Duhul Sfânt. Nu pot uita că această trinitate sfântă este creată de om, că va suferi nesfârşite transformări — dar până când mai ieşim din pântec cu braţe şi picioare, şi câtă vreme deasupra noastră există stele care ne iau minţile şi, sub picioare, iarba care ne odihneşte mirarea, tot atâta va dăinui şi acest trup, ca ecou al tuturor refrenelor pe care i le-am cânta.

Astăzi este a treia sau a patra zi de primăvară, şi stau în plin soare în piaţa Clichy. Şi cum stau astfel în lumina soarelui, vă spun că nu contează deloc dacă lumea asta se duce naibii sau nu; nu are importanţă nici dacă e dreaptă sau strâmbă, bună ori rea. *Este* — şi asta-i de-ajuns. Lumea este ceea ce este, iar eu sunt ceea ce sunt. Nu o spun că un Buddha care stă ghemuit, cu picioarele încrucişate sub el, ci dintr-o înţelepciune voioasă, fermă, dintr-o credinţă interioară. Acestea fiind, în afară şi înlăuntrul meu, tot acest *întreg,* rezultat al unor inexplicabile forţe. Un haos a cărui rânduială scapă înţelegerii. Se află dincolo de înţelegerea noastră.

Ca fiinţă omenească ce rătăceşte, în amurg şi în zori, la ore stranii, nepământene, simţământul de a fi singur şi unic mă reconfortează într-o asemenea măsură încât atunci când, aflat în mijlocul mulţimii, nu mai par a fi

om ci doar o simplă particulă, un scuipat, încep să mă imaginez singur în spaţiu, fiinţă unică, înconjurată de magnifice străzi pustii, un biped uman umblând printre zgârie-nori când toţi ceilalţi au fugit, iar eu sunt singur, mergând, cântând, stăpânind pământul. Nu trebuie să cercetez buzunarul de la vestă ca să dau de sufletul meu, el este acolo tot timpul, izbindu-se de coastele mele, bombându-se, crescând din cântec. Dacă tocmai mă întorc de la o adunare unde s-a căzut de acord că totul este mort, asta înseamnă că acum, în timp ce merg pe străzi, solitar şi identic cu Dumnezeu, ştiu că aceasta este o minciună. Dovada morţii se află permanent în faţa ochilor mei; dar această moarte a lumii, o moarte care are loc în fiecare clipă, nu se deplasează dinspre periferie înspre centru, să mă înghită, ea stă la picioarele mele, se îndepărtează de mine; şi propria mea moarte e mereu cu un pas înaintea mea. Lumea e cea care-mi oglindeşte agonia, această lume care moare odată cu mine, cu cel care peste o mie de ani va fi mai viu decât acum şi lumea în care mor acum va fi şi ea mai vie atunci, cu toate că s-a stins în urmă cu o mie de ani. Când fiecare lucru e trăit până la capăt, nu există nici moarte, nici regrete, şi nici măcar o falsă primăvară: orice moment trăit deschide un orizont mai larg, mai cuprinzător din care nu e nici o scăpare decât în a trăi.

Visătorii visează de la gât în sus, în timp ce trupurile lor sunt bine legate de scaunul electric A imagina o lume nouă înseamnă a o trăi zilnic, şi fiece gând, fiece pas, fiece gest ucid şi recreează, moartea aflându-se mereu cu un pas înainte. A renega trecutul nu e destul. Trebuie să acţionezi *ca şi cum* pasul următor ar fi ultimul, şi chiar este. Fiecare pas înainte este ultimul, şi cu el moare o lume, şi tu însuţi. Suntem aici, ai pământului nesfârşit, trecutul niciodată încetând, viitorul niciodată începând, numai prezentul pentru totdeauna. Lumea lui niciodată-niciodată pe care o ţinem în mână şi o vedem dar în care nu ne recunoaştem. Suntem ceea ce rămâne mereu neterminat, nicicând modelat pentru a fi recunoscut, tot ceea ce există, dar nu întregul, iar părţile sunt cu mult mai mari decât acesta; numai un Dumnezeu matematician le-ar mai putea descurca.

Râsul! Ne sfătuia Rabelais. Pentru toate necazurile voastre, râsul! Doamne, dar ce greu e să-i sorbi înţelepciunea robustă şi vie după toate leacurile băbeşti pe care le-am înghiţit. Cum să mai poţi râde când ai arsuri la stomac din cauza lor? Cum să mai poţi râde după toată mizeria cu care ne-au otrăvit ei, cei cu feţe supte şi albicioase, ele, tristele, suferindele, solemnele, sobrele, seraficele spirite? Înţeleg duplicitatea care i-a inspirat. Le iert geniul. Dar e atât de greu să te eliberezi de amărăciunea pe care ne-au lăsat-o.

Când mă gândesc la toţi fanaticii care au fost crucificaţi şi la cei care nu erau fanatici, ci doar bieţi idioţi, la toţi cei care s-au lăsat ucişi de dragul ideii, îmi vine să zâmbesc înfundaţi bine toate căile speranţei, vă spun. Fixaţi zdravăn capacul peste Noul Ierusalim! Să ne simţim unii pe alţii, pântece lângă pântece, *fără speranţă!* Cei curaţi şi cei murdari, ucigaşi şi propovăduitori, tipi

cu feţe supte şi albicioase, cei cu frunţi teşite, cu ţeste ţuguiate şi tremurătoare ca nişte giruete, sau cu capete sferice — să-i lăsăm să se apropie mai mult unii de alţii, să fiarbă încet, vreo câteva secole, în această fundătură!

Fie că lumea e prea vlăguită, fie că eu nu mai sunt destul de tare. Dacă aş deveni ininteligibil, aş fi imediat înţeles. Diferenţa dintre înţelegere şi neînţelegere este infimă, mai mică decât grosimea unui fir de păr, un milimetru doar, un spaţiu de mărimea unui filament, între China şi Neptun. Oricât de confuz aş fi, proporţia rămâne aceeaşi; nu are nimic de-a face cu claritatea, precizia etcetera. (Etcetera este important!) Raţiunea greşeşte pentru că este un instrument prea precis; tăişurile se frâng în nodurile lemnului de mahon, de cedru şi abanos ale unei materii înstrăinate. Vorbim despre realitate ca şi cum ar fi o mărime echivalentă, un exerciţiu de pian sau o lecţie de fizică. Moartea Neagră a sosit odată, cu cruciaţii. Sfrenţia odată cu Columb. *Realitatea va sosi fi ea! Realitatea primordială,* spune prietenul meu Cronstadt. Într-un poem scris pe fundul oceanului...

Pentru a pronostica această realitate, trebuie să te distanţezi fie cu un milimetru, fie cu un milion de ani lumină. Diferenţa este o cuantă formată din intersecţia unor străzi. O cuantă este o dezordine funcţională creată de efortul de a încăpea într-un sistem de referinţă. O referinţă este eliberarea de un vechi patron sau, altfel spus, puroiul de sub crusta unei răni vechi.

Acestea sunt gânduri născute de stradă, *genus epileptoid.* Ieşi cu ghitara şi corzile plesnesc — deoarece ideea nu e morfologic întipărită. Ca să-ţi aminteşti visul trebuie să ţii ochii închişi, să nu te clinteşti. Cea mai mică mişcare — şi totul se destramă. În stradă mă expun elementelor destructive, dezintegratoare ce mă înconjoară. Mă las pedepsit cu toate dezastrele. Mă aplec să spionez desfăşurarea secretă a lumii, *să mă supun,* mai degrabă decât să poruncesc.

Blocuri masive din viaţa mea au pierit pentru totdeauna. Blocuri uriaşe, dispărute, împrăştiate, risipite în verbe, acţiune, reminiscenţe, vis. Niciodată n-am trăit doar o viaţă, viaţa unui soţ, a unui amant sau a unui prieten. Oriunde am fost şi orice am făcut, am trăit vieţi multiple. Astfel că orice m-aş hotărî să consider ca propria mea poveste, s-a pierdut, s-a topit, fuzionând indisolubil cu vieţile, întâmplările şi poveştile altora.

Sunt un om al lumii vechi, o sămânţă purtată de vânt, o sămânţă care n-a reuşit să încolţească în oaza umedă a Americii. Sunt parte din masivul arbore al trecutului. Lealitatea mea, trup şi suflet, este deschisă faţă de bărbaţii Europei, cei care odinioară erau franci, gali, vikingi, huni, tătari. Climatul prielnic trupului şi sufletului meu este aici, unde domină ardoarea şi decadenţa. Sunt mândru că *nu* aparţin acestui secol.

Pentru acei ghicitori în stele care nu sunt capabili să urmărească actul revelaţiei, anexez aici tuşe horoscopice pe marginea *Universului Morţii...*

Sunt Cancer, crabul care se deplasează lateral, înapoi şi înainte, după

voie. Vieţuiesc în stranii tropice, sunt negustor de explozibile, alifii de îmbălsămat, jasp, răşini parfumate, smarald, melci fără cochilie şi degete de arici. Fiindcă Uranus îmi intersectează longitudinea, sunt un mare iubăreţ, amator de măruntaie fierbinţi şi buiote. Ascendentul meu e dominat de Neptun. Aceasta înseamnă că sunt alcătuit dintr-un fluid apos, sunt volatil, quijotesc, amăgitor, independent şi efemer. Şi arţăgos. Când sunt aţâţat pot să fac şi eu pe fanfaronul sau pe bufonul, ca orice alt bărbat, indiferent în ce zodie s-ar fi născut. Acesta este un autoportret alcătuit doar din părţile care lipsesc — o ancoră, clopotul care sună pentru cină, rămăşiţele unei bărbi, dosul unei vaci. Pe scurt, sunt un trântor care-şi risipeşte timpul. Fapte eroice nu am de arătat, cu excepţia geniului meu. Dar chiar şi în viaţa unui geniu trândav vine o vreme când trebuie să meargă la fereastră şi să vomeze ceea ce este în plus. Dacă eşti geniu, eşti obligat să faci asta, fie şi numai pentru a-ţi construi mica ta lume inteligibilă care să nu se defecteze ca un mecanism oarecare! Şi cu cât arunci mai mult balast peste bord, cu atât mai uşor te înalţi în stima vecinilor tăi. Apoi îţi legi o piatră de gât şi te arunci cu picioarele înainte. Aceasta duce la o distrugere completă a interpretării anagogice a viselor, şi a stomatitei (hidrargice) provocate de miruri. Pentru noapte îţi rămâne visul, iar pentru ziuă hohotul grosolan.

Şi astfel, când stau la barul Tom Degeţelul şi văd aceşti bărbaţi cu frunţile teşite urcând prin trapele infernului cu scripeţi şi proptele, cărând după ei locomotive şi piane şi scuipători, îmi spun: „Formidabil! Formidabil! Tot acest bric-â-brac, întreaga maşinărie îmi este oferită pe tavă! E formidabil! E minunat! E un poem creat în timp ce dormeam".

Puţinul pe care l-am învăţat despre scris se reduce la atât: *nu este ceea ce cred oamenii că este.* De fiecare dată, cu fiecare individ în parte, este un lucru absolut nou. Valparaiso, de exemplu. Când îi spun numele, Valparaiso semnifică ceva total diferit decât înainte. Poate însemna o târfa englezoaică fără dinţii din faţă ori barmanul ieşit în mijlocul drumului, în căutare de clienţi. Poate fi un înger în veşmânt de mătase, plimbându-şi degetele subţiri pe corzile unei harfe negre. Poate fi o odaliscă şi un ţânţar ce bâzâie în jurul dosului ei. Poate însemna oricare din aceste lucruri, sau nici unul, dar orice ar fi, poţi avea certitudinea că este ceva diferit, ceva nou. Valparaiso este mereu cu cinci minute înainte de sfârşit, mai curând de partea asta a Peru-lui, sau poate puţin mai încolo. Este locul imprevizibil de care ai înfrigurată nevoie, fiindcă şezi ca «pe jar, cu Duhul Sfânt în măruntaie; se includ aici şi şubrezeniile trupului.

Înseamnă „să te pişi cald şi să bei rece", cum spune Trimalchio, „pentru că ţărâna, maica noastră, se află undeva la mijloc, rotunjită ca un ou, şi ca un fagure adăposteşte în ea toate bunătăţile".

Iar acum, doamnelor şi domnilor, cu acest mic deschizător universal pe care îl am în mână, sunt pe punctul de a deschide o conservă de sardele. Nimic

nu rezistă acestui mic obiect pe care îl am în mână — fie că vrei să deschizi o cutie de conserve sau o prăvălie. E a treia sau a patra zi de primăvară, după cum v-am mai spus deja de câteva ori şi, cu toate că e doar o biată primăvară amărâtă şi plină de reminiscenţe, termometrul mă înnebuneşte ca o ploşniţă. Credeaţi poate că mă aflu tot în Place Clichy, bând pesemne un *aperitif.* De fapt, *am stat* în Place Clichy, dar acum vreo doi sau trei ani. Şi *am fost* şi la barul Tom Degeţelul, dar asta a fost demult şi de atunci un crab îmi ronţăie din viscere. Totul a început în Metrou (clasa întâi) cu fraza — *„l'homme que j'etais, je ne le suis plus".* Trecând pe lângă staţia de triaj, am fost cuprins de două temeri: prima, că dacă mi-aş ridica puţin privirile, ochii mi-aş ţâşni din orbite; a doua, că înlăuntrul meu ceva era gata să cedeze ca un cep. Tensiunea a fost atât de puternică încât instantaneu, toată ideaţia mea deveni romboedrică. Mi-am imaginat că întreaga lume şi-ar lua o zi de vacanţă pentru a se gândi la electricitatea statică. În acea zi ar fi atât de multe sinucideri încât nu ar ajunge vagoane întregi să care morţii. Trec pe lângă staţia de triaj de la Porte şi simt duhoarea greţoasă a vagoanelor cu vite. Ar fi cam aşa: azi şi ieri toată ziua — cu trei sau patru ani în urmă, desigur — au stat acolo cu trupurile înghesuite unul în altul, asudate şi înfricoşate. Carnea lor îşi ştie osânda. Cum trec prin dreptul lor, mintea îmi este înspăimântător de lucidă şi gândurile tăios de limpezi. Sunt atât de grăbit să scap de ele, încât trec în goana prin întuneric. Sunt şi eu cuprins de o teamă grozavă. Asud şi eu şi tremur, însetat, iar carnea mea îşi cunoaşte osânda. Trec pe lângă ele ca o scrisoare prin serviciul poştal. Sau nu eu trec, ci anumite idei al căror vestitor sunt. Iar aceste idei sunt deja etichetate şi înregistrate, sigilate, timbrate şi ştampilate. Ele, ideile, se desfăşoară în serie, ca firele de pe o bobină. Să trăieşti *dincolo* de iluzie sau cu ea? Aceasta-i întrebarea. În mine, o teribilă piatră preţioasă care nu se va uza vreodată, ce zgârie geamurile în timp ce gonesc în noapte. Vitele se aşează, mugesc Stau acolo în duhoarea caldă a bălegarului lor. Aud acum din nou muzica Cvartetului în do minor, agonicele rafale ale coardelor. E un nebun înlăuntrul meu, care scârţâie de zor, scârţâie şi tot scârţâie până ajunge la disonanţa finală. *Anihilare pură,* diferită de anihilările mai mărunte, mai impure. O roată de lumină rostogolindu-se peste prăpastie — şi prăbuşindu-se în hăul fără fund. Eu, Beethoven, am creat-o! Eu, Beethoven, o distrug!

Şi acum, doamnelor şi domnilor, vă aflaţi în Mexic. De acum încolo totul va fi minunat şi frumos, miraculos de frumos, miraculos de minunat. Tot mai miraculos de frumos şi de minunat. De acum încolo nu vor mai fi nici frânghii de rufe, nici suspensoare sau lenjerie din flanel. Tot timpul va fi vară şi totul conform planului. Dacă e cal, cal va fi pentru totdeauna. Dacă e apoplexie, e apoplexie şi nu dansul sfântului Vitus[3]. Fără târfe care apar cu noaptea-n cap, fără gardenii. Fără pisici moarte în canal, rară trudă şi transpiraţie. Dacă e să fie o buză, atunci e o buză care tremură în veşnicie, pentru că în Mexico,

3 *Boală de nervi; tremurături și spasme*

doamnelor şi domnilor, e totdeauna în toiul amiezii şi ceea ce străluceşte e fucsia, iar ceea ce e mort, e mort şi nu mai e nevoie să ştergem praful. Eşti întins pe ciment şi dormi ca o torţă cu acetilenă. Când dai lovitura, o mină de aur. Când ratezi, e mizeria, ceva *mai cumplit decât mizeria.* Fără arpegii, fără fiorituri, fără cadenţe. Fie că ţii ritmul, fie că nu. Fie că începi cu melodia pură, fie cu un falset. Dar fără Purgatoriu — şi fără elixir. Este Egloga a IV-a sau Arondismentul nr. 13!

O DUPĂ-AMIAZĂ DE SÂMBĂTĂ

Asta-i mai bine decât să citeşti Virgiliu.

E o sâmbătă după-amiază deosebită de toate celelalte după-amieze de sâmbătă, dar nu ca o după-masă de luni sau de marţi. În această zi, în timp ce pedalez spre Podul Neuilly pe lângă mică insulă a lui Robinson, cu templul ei din cealaltă extremitate şi în templu statueta ca un cotiledon într-un clopot, am un atât de puternic simţământ că mă aflu acasă încât mi se pare incredibil că m-am născut în America. Calmul fluviului, bărcile de pescuit, stâlpii de fier care marchează canalul, remorcherele de salvare şerpuind leneş cu punţile lor joase, şlepurile negre, cu bare lucioase, cerul neschimbător, râul arcuindu-se şi răsucindu-se, colinele răsfirându-se, dar mereu însoţind albia, perpetua schimbare a peisajului şi stabilitatea lui, varietatea şi mişcarea vieţii sub semnul fix al tricolorului, toate acestea sunt istoria Senei, care se află în sângele meu şi va continua în sângele celor ce vor mai păşi pe aceste maluri într-o după-amiază de sâmbătă.

După ce trec podul la Boulogne, pe drumul ce duce la Meudon, cotesc şi cobor colina Sevres. Pe o stradă pustie zăresc un mic restaurant într-o grădină: soarele pătrunde printre frunze şi luminează mesele. Mă dau jos de pe bicicletă.

Ce poate fi mai bine decât să-1 citeşti pe Virgiliu sau să memorezi din Goethe *(alles vergangliche ist nur ein Gleichnis* etc.)? Păi, să mănânci în aer liber sub un umbrar la Issy-les-Moulineaux, numai pentru opt franci. *Pourtant je suis a Sevres.* Nu contează. M-am gândit nu de mult să scriu un *Journal d'un Fou* pe care să-mi imaginez că l-am găsit la Issy-les-Moulineaux. Şi pentru că acest *fou* sunt în mare parte chiar eu, nu mănânc la Sevres, ci la Issy-les-Moulineaux. Şi ce spune *le fou* când apare chelneriţa cu o halbă mare de bere? *Atunci când scrii nu te nelinişti din pricina erorilorpe care le faci. Biografii vor explica totul.* Mă gândesc la prietenul meu, Carl, care şi-a petrecut ultimele patru zile încercând să facă portretul femeii despre care ar vrea să scrie. „Nu pot! Nu pot!" zice. Foarte bine, spune *le fou.* Lasă-mă *pe mine* să o fac în locul tău. *Începe!* Ăsta-i lucrul principal. Să presupunem că nu are nas acvilin. Că nu e un năsuc celest. Ce importanţă are? Când un portret nu începe bine este

pentru că nu descrii femeia pe care o ai în minte; îţi pasă mai mult de cei care o vor privi decât de cea pe care o ai în faţă. Dau ca exemplu un alt caz, Van Norden. Încearcă de două luni să-şi înceapă romanul. De fiecare dată când îl întâlnesc are un nou început. Nu trece niciodată dincolo de această fază. Ieri a spus: „Uite care-i problema mea. Nu e vorba doar de felul cum să încep: primul rând decide soarta întregii cărţi. Să-ţi spun ce am scris ieri: Dante a scris un poem despre un loc numit i—. I— liniuţă, pentru că nu vreau să am necazuri cu cenzură."

Ce spuneţi despre o carte care începe cu i— liniuţă? Un mic infern particular care nu trebuie să-i supere pe cenzori! Observ că atunci când Whitman începe un poem scrie: „Eu, Walt, la ani 37 şi în perfectă sănătate!... Sunt una cu viziunea mea... Mă iubesc pe mine însumi... Walt Whitman, un kosmos al Manhattan-ului fiu, turbulent, carnal, senzual, mâncând, bând, procreând... Smulgeţi încuietorile de la uşi! Scoateţi uşile din ţâţâni... Aici sau de-acum înainte este acelaşi lucru pentru mine... Exist aşa cum sunt şi asta-i destul..."

Cu Walt e întotdeauna sâmbătă după-amiază. Dacă îi e greu să descrie femeia, el recunoaşte şi se opreşte la al treilea vers. Sâmbăta următoare — dacă vremea e favorabilă — îi va adăuga poate un dinte care lipsea, sau o gleznă. Totul poate zăbovi, îşi poate aştepta timpul. *„Accept Timpul în mod absolut.* "În timp ce Carl, prietenul meu, care are vitalitatea unei ploşniţe, face în nădragi pentru că au trecut patru zile şi el are în mână doar negativul imaginii. „Nu văd nici un motiv, spune el, să mor vreodată — cu excepţia unui accident". Apoi îşi freacă mâinile şi se încuie în camera lui să-şi trăiască nemurirea. Trăieşte ca o ploşniţă ascunsă sub tapet.

Soarele fierbinte bate prin umbrar. Sunt înnebunit pentru că mor atât de repede. Fiecare secundă contează. Nu aud clipă care tocmai a trecut — ci mă agăţ ca un nebun de aceasta care încă nu s-a ivit. Ce e mai bine decât să citeşti Virgiliu? *Asta!* Acest moment în expansiune care nu se determină în bătăi sau pulsaţii, această clipă eternă care distruge toate valorile, nuanţele, diferenţele. Această ţâşnire verticală dintr-un izvor ascuns. Nici un adevăr de rostit, nici o înţelepciune de împărtăşit. O ţâşnire şi o bolboroseală, o spunere către toţi oamenii deodată, de peste tot şi în toate limbile. Acum între dementă şi normalitate se află doar un văl subţire. Acum totul este atât de simplu încât parcă îşi bate joc de tine. De pe această culme a delirului te rostogoleşti pe platoul unei sănătăţi prielnice unde se citeşte Virgiliu şi Dante şi Montaigne şi toţi acei care au vorbit doar despre clipă, despre clipa în expansiune ce se-aude în veşnicie... Vorbind tuturor oamenilor deodată. O ţâşnire şi o bolboroseală. Acesta-i momentul când ridic paharul la buze şi observ musca ce mi s-a aşezat pe degetul mic; iar musca este la fel de importantă pentru acest

moment ca şi mâna sau paharul pe care ea îl ţine sau berea din pahar sau gândurile care se nasc din bere şi mor odată cu ea. Momentul în care ştiu că indicatorul pe care scrie „Spre Versailles" sau „Spre Suresnes" şi toate indicatoarele care arată spre un loc sau altul trebuie ignorate, şi că trebuie întotdeauna să ne îndreptăm către locul pentru care nu exista nici un indicator. Clipa când stradă pustie pe care am hotărât să mă opresc geme de oameni şi când toate străzile aglomerate de obicei, sunt pustii. Acesta-i momentul când oricare restaurant este cel bun, cu condiţia să nu-ţi fi fost indicat de cineva. Aceasta-i cea mai bună mâncare, deşi e cea mai rea pe care am gustat-o vreodată. O mâncare de care numai un geniu s-ar atinge — întotdeauna la îndemână, uşor de digerat, lăsându-te dornic de mai mult. „A fost bună brânza de roquefort?" întreabă chelneriţa. *Divină!* Cea mai puturoasă mai plină de viermi mai păduchioasă brânză de roquefort care a fost fabricată vreodată, colcăind de viermii lui Dante, Virgiliu, Homer, Boccaccio, Rabelais, Goethe, de toţi viermii care au existat şi au trecut cândva printr-o brânză. Ca s-o mănânci trebuie să ai geniu. Aceasta-i brânza în care mă îngrop eu, Miguel Feodor Francois Wolfgang Valentine Miller.

Calea spre pod e pavată cu pietre de râu. Merg atât de încet încât fiecare piatră îşi trimite separat şi distinct mesajul către coloana mea vertebrală şi, printre vertebre, spre acea cuşcă nebunească în care medulla oblogata îşi licăreşte semafoarele. Şi în timp ce trec peste pod la Sevres, privind în stânga şi-n dreapta, în timp ce trec peste orice pod, fie el peste Sena, Marna, Ourcq, Aude, Loara, Lot, Shannon sau liffey, East River sau Hudson, Mississippi, Colorado, Amazon, Orinoco, Iordan, Tigru, Iriwaddy, traversând fiecare pod şi toate podurile, şi le-am traversat pe toate, şi cele de peste Nil, Dunăre, Volga, Eufrat, deci, în timp ce trec podul la Sevres, strig ca nebunul acela de Sfântul Pavel „O, moarte, unde-ţi este veninosul dinte?" îndărătul meu, Sevres, înaintea mea, Boulogne. Dar apa aceasta care trece pe dedesubt? Sena ce a izvorât undeva sus dintr-un miliard de picături, acest jet ţâşnind lent dintr-un milion de bilioane de rădăcini, această oglindă tăcuta ce poartă norii şi înăbuşe trecutul, curgând întruna, în vreme ce între ea şi norii mişcându-se transversal, eu, o entitate corporală finită, un univers rezultat din secole fără număr, eu şi această apă care curge dedesubt şi aceşti nori care plutesc deasupra şi toate câte ţâşnesc prin mine, eu şi aceasta, eu şi aceea, împreunaţi într-o unică mişcare continuă, această Senă şi fiecare Senă peste care se arcuieşte vreun pod este miracolul unui om care îl traversează pe bicicletă.

Asta-i mai bine decât să citeşti Virgiliu...

Întorcându-mă spre St. Cloud, roţile se învârt foarte lent. În cutia lui, vitezometrul ticăie ca un telex care transmite ştiri. Sunt un bărbat al cărui manometru este intact; sunt călare pe o bicicletă pe care o strunesc: cobor dealul cu frâna pusă; aş fi la fel de mulţumit dacă aş fi înhămat la o roată de

ocnă, oglinda cerului rotindu-se deasupra şi istoria dedesubt, sau invers. Pedalez în plină lumină, un om insensibil la toate în afară de fenomenele luminoase. Colina St. Cloud se înalţă în faţă la stânga, copacii se apleacă peste mine ca să-mi ţină umbră, calea e netedă şi fără sfârşit, statueta, ca un cotiledon, se odihneşte în clopotniţa templului. Fiecare ev mediu e bun, fie că e înăuntrul omului fie că e în istorie. Soare orbitor, drumurile o iau în toate direcţiile, şi toate coboară colina. Nu aş netezi drumul, nu aş mişca din loc nici o piatră. Fiecare zdruncinătură trimite un mesaj turnului de control. Am simţit fiecare denivelare: ca să-mi rememorez gândurile nu trebuie decât să reiau călătoria, să simt din nou aceste denivelări.

La podul St. Cloud mă opresc brusc. Nu sunt grăbit — am toată ziua înainte. Îmi adăpostesc bicicleta sub un copac şi merg la urinal. Şi el e pietruit. Şi-n timp ce stau acolo uitându-mă la faţadele caselor, de la o fereastră o tânără mă priveşte timid. De câte ori n-am stat astfel, în această lume senină şi ospitalieră, cu soarele stropindu-mă şi păsările ciripind nebuneşte, iar o femeie mă privea de la o fereastră deschisă, cu zâmbetul ei risipindu-se în mici firimituri pe care păsările le adunau ducându-le uneori lângă urinal unde apa gâlgâia melodios şi un bărbat intra cu prohabul descheiat, lăsând să curgă jetul fierbinte peste firimiturile care se dizolvau. Stând astfel, cu inima, prohabul şi băşica deschise, îmi pare că-mi aduc aminte de fiecare asemenea loc în care am intrat — cele mai plăcute senzaţii, cele mai luxuriante amintiri, ca şi cum creierul mi-ar fi un uriaş divan scufundat sub perne, iar viaţa o lungă somnolenţă într-o după-amiază fierbinte, trândavă. Nu mi se pare atât de ciudat faptul că americanii au plasat un stabiliment de acest fel în centrul expoziţiei franceze de la Chicago. Cred că e foarte potrivit acolo şi cred că francezii ar trebui să aprecieze acest omagiu. Fireşte, nu era necesar să pună şi tricolorul deasupra. *Un peu trop fort, ça!* Şi totuşi, cum să-şi dea seama un francez că primul lucru care îl şochează pe vizitatorul american, ceea ce-1 provoacă şi-1 încălzeşte la culme, este tocmai acest ubicuu urinal? Cum să ştie un francez că ceea ce îl impresionează pe un american când priveşte *une piossotiere* sau *une vespasienne,* sau cum mai vreţi să-i spuneţi, este faptul că se vede în mijlocul unui popor care admite necesitatea de a urină din când în când şi ştie că pentru asta e nevoie de un pisoar şi dacă această treabă nu este făcută în mod public, va fi făcută în particular, şi este la fel de nepotrivit să urinezi pe stradă ca şi undeva sub pământ unde vreun bătrân declasat te păzeşte să nu faci vreo boroboaţă.

Sunt un om care urinez prelung şi frecvent, fapt care e, se spune, un semn de intensă activitate mentală. Oricum ar fi, ştiu că sunt neliniştit când umblu pe străzile New-York-ului, întrebându-mă întruna unde va fi următoarea oprire şi dacă mă voi putea ţine până acolo. Şi dacă iarna, când eşti lefter şi flămând, e plăcut să te opreşti câteva momente la o toaletă publică dintr-un

subsol încălzit, în schimb când vine primăvara este cu totul altceva. Iţi place să urinezi în plină lumină, printre fiinţe omeneşti care te privesc şi-ţi zâmbesc. Şi dacă o femeie care stă pe vine pentru a se uşura într-un vas de porţelan nu e o privelişte prea ispititoare, orice om cu simţire poate afirma că vederea unui bărbat stând îndărătul unui perete de tablă şi privind mulţimea de afară cu acel zâmbet mulţumit, relaxat, golit, cu acea privire lungă, evocatoare, recunoscătoare, este un lucru bun. Să te uşurezi astfel este una din marile bucurii omeneşti.

Uneori mă abat din drum numai ca să trec pe la anumite urinale, cum e de pildă şandramaua aceea dărăpănată de lângă azilul de surdomuţi, la intersecţia străzii St. Jacques cu Rue de l'Abbe-de-l'Epee, sau Pneu Hutchinson de lângă grădinile Luxemburg, la intersecţia străzilor d'Assas şi Guynemer. Aici, într-o noapte înmiresmată de primăvară, prin nu ştiu şi nici nu-mi pasă ce concatenare de evenimente, mi-am redescoperit un vechi prieten, pe Robinson Crusoe. Noaptea întreagă a trecut în aduceri aminte, în durere şi spaimă, în durere *voioasă* şi spaimă *voioasă.*

Minunăţiile trăite de acest om - aşa începe prefaţa ediţiei originale — depăşesc orice lucru cunoscut şi e greu de imaginat că ar mai putea exista vreun altul a cărui viaţă să fie mai bogată în întâmplări. Insula cunoscută astăzi sub numele de Tobago, situată la gura puternicului Orinoco, la 30 mile nord-vest de Trinidad. Unde omul Crusoe a trăit în solitudine timp de 28 de ani. Urmele pe nisip, atât de frumos redate pe copertă. Omul Vineri. Umbrela... De ce oare această poveste simplă i-a fascinat atât de mult pe oamenii veacului al XVIII-lea?

Voici ce scrie în Larousse: „Le recit des aventures d'un homme qui, jete dans une île deşerte, trouve les moyens de se suffire et meme de se creer un bonheur relatif, que complete l'arrivee d'un autre etre humain, d'un sauvage, Vendredi, que Robinson a arrache des mains de şes ennemis... L'interet du roman n'est pas dans la verite psychologique, mais dans l'abondance des details minutieux qui donnent une impression saisissante de realite."[4]

Astfel, Robinson Crusoe nu a găsit doar o cale să se descurce, ci a reuşit chiar să-şi făurească o fericire relativă! Bravo! Iată un om satisfăcut de o fericire *relativă.* Atât de ne-anglo-saxon! Atât de pre-creştin! Aducând povestea la zi, invers decât în Larousse, vom avea relatarea unui artist care a dorit să-şi contruiască o lume pentru sine, poate povestea primului nevrotic autentic, un om care a făcut în aşa fel încât să naufragieze pe o insulă pentru a putea trăi în afara timpului său, într-o lume a sa pe care s-o împartă cu o altă fiinţă omenească, *meme un sauvage.* Remarcabil este faptul că, acţionând conform

4 *Relatarea aventurilor unui bărbat care, rămas pe o insulă pustie, găseşte mijloace de supravieţuire şi de a-şi crea chiar o fericire relativă, pe care o desăvârşeşte sosirea unei alte fiinţe omeneşti, sălbaticul Vineri, pe care Robinson l-a salvat din mâinile urmăritorilor săi... Interesul romanului nu constă în adevărul psihologic, ci în bogăţia de detalii mărunte care dau o impresie frapantă de realitate.* (În franceză în original).

impulsului său nevrotic, el a găsit cu adevărat o fericire relativă, cu toate că se afla singur pe o insulă pustie, cu nimic altceva asupră-i decât poate o puşcă veche şi o pereche de nădragi jerpeliţi. O tabula rasa cu douăzeci şi cinci de mii de ani de „progres" post-magdalenian îngropaţi în neuronii săi. Concepţia secolului al XVIII-lea despre fericirea relativă! Şi când apare Vineri, fie el *Friday* sau *Vendredi,* nu e decât un sălbatic care nu vorbeşte limba lui Crusoe — şi iată că circuitul e complet. Mi-ar plăcea să recitesc cartea — şi o voi reciti într-o zi ploioasă. O carte remarcabilă, ivită la apogeul minunatei noastre culturi faustice. Oameni ca Rousseau, Beethoven, Napoleon, Goethe îşi făceau apariţia la orizont. Toată lumea civilizată stând până târziu în noapte ca s-o citească în 97 de limbi diferite. Un tablou al realităţii din secolul al XVIII-lea. De acum înainte, gata cu insulele pustii. De-acum înainte, oriunde te naşti e o insulă pustie. Fiecare om este propriul său deşert civilizat, insula sinelui pe care naufragiază: fericirea, relativă sau absolută, nici nu intră în discuţie. De-acum înainte toţi fug de ei înşişi pentru a găsi o imaginară insulă pustie pe care să-şi trăiască visul de Robinson Crusoe. Urmăriţi clasicele evadări ale lui Melville, Rimbaud, Gaugain, Jack London, Henry James, D. H.Lawrence... sunt mii. Nici unul nu a găsit fericirea. Gaugain a găsit sfrenţia. Lawrence a găsit ciuma. Ciuma — asta e! Fie cancer, sifilis, tuberculoză sau orice altceva. Dar ciuma! Ciumă, plaga progresului modern: colonizarea, comerţul, bibliile gratuite, război, boală, membre artificiale, fabrici, sclavi, nebunie, nevroze, psihoze, cancer, sfrenţie, tuberculoză, anemie, greve, comunicaţii întrerupte, invaliditate, foamete, vid, nelinişte, sforţări, disperare, plictis, sinucidere, faliment, arterioscleroză, megalomanie, schizofrenie, hernie, cocaină, acid prusic, bombe chimice, gaze lacrimogene, câini turbaţi, autosugestie, autointoxicaţie, psihoterapie, hidroterapie, masaje electrice, aspiratoare, conserve, hemoroizi, cangrenă. Nu insule pustii. Nu Paradis. Nici măcar o fericire *relativă.* Oameni fugind de ei înşişi într-o asemenea panică încât îşi caută salvarea sub calota de gheaţă, în mlaştinile tropicale, escaladând Himalaya, sau asfixiindu-se în stratosferă...

Ceea ce i-a fascinat pe oamenii secolului al XVIII-lea a fost viziunea sfârşitului. Erau sătui. Vroiau să revină pe propriile lor urme, să se reîntoarcă în pântecul matern.

ACEASTA ESTE O ADDENDĂ PENTRU LAROUSSE...

Stând în vespasiana de lângă Luxemburg, mi-am dat seama că ceea ce m-a impresionat a fost cât de puţin conta conţinutul cărţii; conta momentul în care o citiseşi, clipă care includea cartea, care o plasa ferm şi pentru totdeauna în ambianţa vie a unei încăperi însorite, cu izul său de convalescenţă, cu scaunele familiare, cu covorul de cârpe, cu mirosul de mâncare şi de rufe spălate, cu imaginea mamei, uriaşă, asemenea unui totem, cu ferestrele ce dădeau în stradă, ferestre prin care îţi ajungea pe retină un amestec confuz de

siluete trândave şi lăbărţate, de copaci noduroşi, linii de tramvai, pisici pe acoperiş, coşmaruri zdrenţuite dănţuind pe frânghiile de rufe, uşi batante, umbrele de soare deschise, mormane de zăpadă, cai alunecând, motoare ambalând în gol, pervazuri îngheţate, copaci înmugurind. Povestea lui Robinson Crusoe este atrăgătoare - pentru mine cel puţin — datorită momentului în care am descoperit-o. Trăieşte mai departe într-o fantasmagorie tot mai cuprinzătoare, e o parte vie dintr-o viaţă plină de himere. Pentru mine, Robinson Crusoe face parte din aceeaşi categorie ca unele fragmente din Virgiliu — anume *cât e ora?* Pentru ca, întotdeauna când mă gândesc la Virgiliu, automat îmi vine în minte întrebarea: cât e ora? Pentru mine Virgiliu este un tip chel, cu ochelari, legănându-se cu scaunul şi lăsând întotdeauna o urmă de grăsime pe tablă; un tip chel care-şi cască mare gura într-un delir simulat de cinci ori pe săptămână timp de patru ani la rând; o gură mare cu dinţi falşi care producea acest nonsens bizar, oracular:

Rari nantes în gurgite vasto[5]**.** Îmi amintesc foarte limpede bucuria păcătoasă cu care pronunţa această frază. O frază *măreaţă,* după cum spunea creatura asta cheală cu ochi holbaţi. O scandam şi o analizăm, o repetăm după el, o înghiţeam ca pe untura de peşte, o mestecam ca pe nişte tablete pentru dispepsie, căscam mare gura aşa cum răcea el şi reproduceam minunea zi după zi, de cinci ori pe săptămână, an după an, ca nişte discuri zgâriate şi uzate, până l-am terminat pe Virgiliu şi l-am scos pentru totdeauna din vieţile noastre.

Dar de fiecare dată când blestematul ăla cu ochii holbaţi îşi deschidea fălcile pentru a rosti fraza cea glorioasă, eu auzeam ce era cel mai important pentru mine în acel moment — *cât e ora?* E timpul să mergem, e recreaţie. Trebuie să ne spălăm... Sunt un individ care are de gând să fie cinstit în privinţa afurisitului de *rari nantes în gurgite vasto.* Spun fără să roşesc şi fără şovăială, fără cea mai mică tulburare, fără regret sau remuşcare, că recreaţia petrecută la toaletă valora de o mie de ori mai mult decât Virgiliu, aşa a fost şi aşa va fi întotdeauna. La toaletă înviam cu toţii. Acolo noi, care nu eram mormoni şi nu aveam prea multă minte, începeam s-o luăm razna: intram şi ieşeam, trântind uşile şi stricând încuietorile. Păream a fi atinşi de delirium tremens. În timp ce ne îndopam cu mâncare şi strigăm şi înjuram şi ne puneam piedică, murmuram din când în când — *rari nantes în gurgite vasto.* Hărmălaia pe care o făceam era atât de mare, iar stricăciunile atât de vizibile, încât de fiecare dată când mergeam la toaletă, profesorul de latină venea cu noi sau, dacă acesta mânca în oraş, ne însoţea cel de istorie. Stăteau cu mutrele lor acre, cu sandviciuri delicate în mână, ascultând gălăgia şi ţipetele noastre de copii prost-crescuţi. În clipa când ieşeau afara să ia o gură de aer curat, începeam să cântăm cu toţii, lucru ce nu se pedepsea, dar care fără îndoială era invidiat de profesorii ochelarişti, pentru că şi ei, aşa învăţaţi cum erau,

5 *Rari sunt înotătorii în abisurile adânci. (Virgiliu).*

foloseau din când în când toaleta.

O, minunatele recreaţii de la toaletă! Lor le datorez cunoaşterea lui Boccaccio, Rabelais, Petronius, a *Măgarului de aur.* Toată lectură bună aş putea spune că am făcut-o la toaletă. În cel mai rău caz, *Ulise* sau vreun roman poliţist. În *Ulise* există pasaje care nu pot fi citite decât la toaletă — dacă vrei să profiţi de întreaga lor savoare. Şi nu spun asta ca să denigrez talentul autorului. O spun doar ca să-1 mai apropiu puţin de valoroasă companie a lui Abelard, Petrarca, Rabelais, Villon, Boccaccio — toate acele spirite admirabile, sănătoase şi autentice care au ştiut să recunoască bălegarul ca bălegar şi îngerii ca îngeri. Companie selectă, şi nu *rari nantes în gurgite vasto.* Şi cu cât era mai mare hărmălaia şi mai dărăpănată toaleta, cu atât era mai bine. (E valabil şi pentru urinale.) Ca să-1 citiţi cu desfătare pe Rabelais, de pildă fragmentul CUM SĂ RECONSTITUIM ZIDURILE PARISULUI, vă recomand o toaletă simplă, de ţară, aflată lângă un lan de porumb, în care pătrunde un corn argintiu de lumină. Fără butoane, fără lanţ de tras apa, fără hârtie igienică roz. Doar o scândură grosolană, cu o gaură destul de mare pentru a fi confortabilă, precum şi alte două găuri de dimensiuni potrivite pentru alte persoane. Dacă vă puteţi aduce şi un prieten să stea alături, excelent! O carte bună este întotdeauna mai agreabil de citit într-o companie plăcută. Puteţi petrece cu un amic o frumoasă jumătate de oră în căsuţa de lemn — un răgaz pe care o să vi-l amintiţi toată viaţa; la fel şi cartea, şi mirosul.

Nu-i nici un rău să iei cu tine la toaletă o carte bună. Numai cărţile slabe au de suferit din cauza asta. Doar cu ele te poţi şterge la fund. Una ca *Micul Cezar,* tradusă în franceză şi scoasă în seria *Pasiuni.* Răsfoind-o, am neplăcuta senzaţie că sunt din nou acasă: citind titlurile din ziare, ascultând blestematele de radiouri sau călărind pe vagonetele cu tablă, bând gin ieftin, excitând fecioarele sau legând şi arzând de vii negri. E ceva ce-ţi provoacă diaree. Şi acelaşi lucru e valabil şi pentru Atlantic Monthly sau pentru orice alt lunar, pentru Aldous Huxley, Gertrude Stein, Sinclair Lewis, Hemingway, Dos Passos, Dreiser etc... Nu vibrează nimic înlăuntrul meu când duc păsăruicile astea la WC. Trag apa şi iată, se duc în jos pe canal. Apoi în Sena şi în Oceanul Atlantic. Poate peste vreun an se vor ivi din nou pe malurile de la Coney Island, sau Midland Beach, sau Miami, odată cu meduzele moarte, cu melci, scoici, prezervative uzate, hârtie igienică roz, ştirile de ieri, sinucigaşii de mâine...

Gata cu privirile furişe pe gaura cheii! Gata cu masturbarea pe întuneric! Gata cu confesiunile în public! *Scoateţi uşile din balamale.* Vreau o lume în care vaginul să fie reprezentat printr-o deschizătură brutală, cinstită, o lume care să simtă scheletul şi forma, culorile tari, primare, o lume care se teme şi respectă originea sa animală. Mi-e lehamite să mă uit la sexuri excitate, deghizate, deformate, idealizate. Sexuri jupuite, cu capetele nervilor expuse. Nu vreau să mai văd fecioare masturbându-se în intimitatea budoarelor sau rozându-şi

unghiile sau smulgându-şi părul sau zăcând de-a lungul unui întreg capitol pe un pat plin de firimituri de pâine. Vreau rugurile funerare din Madagascar, cu trupuri de anime puse unul peste altul şi deasupra Adam şi Eva cu o deschizătură brutală, cinstită între coapse. Vreau ca hermafrodiţii să fie hermafrodiţi, şi nu nişte prefăcuţi care umblă de colo-colo cu un penis atrofiat sau un sex veştejit Vreau o puritate clasică unde rahatul e rahat şi îngerii sunt îngeri. De pildă Biblia Regelui James. Nu Biblia lui Wycliffe, nu Vulgata, nu cea grecească, evreiască ci glorioasa Biblie a morţii, creată pe când limba engleză era în floare şi un lexic de douăzeci de mii de cuvinte era suficient pentru a construi un monument nemuritor. O Biblie pentru hotentoţi sau chinezi, o Biblie care e obligată să facă volute printre nisipurile mişcătoare ale francezei nu este o Biblie — este un fals şi o înşelătorie. Versiunea King James a fost creată de o rasă de luptători. Ea face să renască misterele primitive, reînvie violul, crima, incestul, reînvie epilepsia, sadismul, megalomania, reînvie demoni, îngeri, dragoni, leviatani, facă să renască magia, regicidul, paricidul, suicidul, reînvie hipnoza, anarhismul, somnambulismul, reînvie cântecul, dansul, reînvie divinaţia, chtonicul, esotericul, reînvie puterea, maleficul şi gloria care este Dumnezeu. Totul oferit la o scală colosală şi atât de sărat şi pipărat încât va rezista până la următoarea eră glaciară.

O puritate clasică, deci — la dracu’ cu autorităţile poştale! Ce anume îi face pe clasici să trăiască dacă nu chiar faptul că trăiesc mai departe şi nu vor să moară aşa cum murim noi şi cei din preajmă? Ce îi fereşte de ravagiile vremii dacă nu sărea din ei? Când citesc Petronius sau Apuleius sau Rabelais, cât de familiari mi se par! Limba lor ascuţită! Acea duhoare de menajerie! Mirosul pisatului de cal şi rahatului de leu, mirosul răsuflării tigrului şi al pielii de elefant. Obscenitate, desfrâu, cruzime, plictis, duh. Eunuci adevăraţi. Hermafrodiţi adevăraţi. Sexuri adevărate. *Ospeţe adevărate!* Rabelais reconstruieşte zidurile Parisului din sexuri omeneşti. Trimalchio îşi vâră un deget în gât, îşi borăşte maţele, se bălăceşte în propria murdărie. În amfiteatru, un Cezar pervers, grăsan şi trândav se lăfăie indispus, iar leii şi şacalii, hienele, tigrii rup oase adevărate de om - pe când cei care vin, martirii şi imbecilii, urcă pe scări aurite strigând *Aleluia!*

Când vorbesc despre closetele publice retrăiesc câteva din cele mai frumoase clipe. Stând în cel de la Boulogne, colina St Cloud în dreapta mea şi femeia din fereastră, deasupra, şi soarele luminând apă liniştită a fluviului, mă văd astfel, un american bizar, transmiţând mai departe această cunoaştere tăcută altor americani care mă vor urma, care vor sta în plină lumină în vreun fermecător colţ al Franţei, golindu-şi băşica plină. Şi le doresc numai bine, şi să nu facă piatră la rinichi.

În trecere, vă recomand alte câteva vespasiene pe care le cunosc bine, unde probabil nu va fi nici o femeie care să vă zâmbească, dar unde se află un

zid prăbuşit, şi o clopotniţă veche, faţada unui palat, un scuar cu umbrele colorate, o adăpătoare de cai, o fântână, un columbar, un stand de cărţi, o piaţă de zarzavaturi... Aproape întotdeauna francezii au ales locul cel mai nimerit. Mă gândesc şi la unul din Carcassonne care, dacă ora era potrivită, îmi oferea o panoramă incomparabilă a citadelei; este atât de bine plasat încât, dacă nu eşti posomorât şi distrat, trebuie să fii cuprins de aceeaşi mândrie, de aceeaşi mirare şi uluială, de acelaşi violent ataşament pe care le-a resimţit cavalerul ostenit sau călugărul care, zăbovind la poala colinei unde curge acum pârâul izbăvitor de molimi. Îşi odihnea privirea pe foişoarele cenuşii, purtând însemnele bătăliilor, înălţate spre cerul măturat de vânturi.

Şi imediat îmi vine în minte altul — chiar de lângă Palatul Papilor din Avignon. La o azvârlitură de piatră de micul şi fermecătorul scuar care, într-o noapte de primăvară, pare presărat cu mătăsuri şi dantele, cu măşti şi conferi; atât de tăcut trece timpul încât poţi auzi îndepărtate sunete de corn, iar trecutul lunecă pe lângă tine ca un duh, apoi totul se îneacă în sunetele de gong ce fărâmiţează ca nişte ciocane muzică fără glas a nopţii. Doar la o azvârlitură de piatră de micul cartier întunecat unde pâlpâie luminiţe roşii. În răcoarea nopţii vei găsi acolo străduţe întortocheate, forfotitoare. Şi femeile, în costume de baie sau cămăşi lungi, cu ţigara în gură, invitând cu gesturi leneşe trecătorii. Când se lasă noaptea zidurile par a se lipi unele de altele, şi din toate ulicioarele care dau în această văgăună se scurge o mulţime de bărbaţi curioşi, lacomi de plăceri, ce sufocă străzile strâmte, învârtindu-se pe loc, rătăcind încolo şi-ncoace fără ţel, ca nişte spermatozoizi în căutarea ovulului, pentru ca în final să fie sorbiţi de gurile deschise ale bordelurilor.

Astăzi, în timp ce stai în urinalul de lângă Palat, cu greu mai poţi să-ţi închipui viaţa de atunci. Palatul stă ţeapăn, rece, funerar, în faţa unui scuar pustiu. Peste drum se află o clădire cu aspect ridicol, numită Institutul de muzică. Iată-le cum stau privindu-se una pe alta pe deasupra unui spaţiu gol. Duşi sunt papii. Dusă-i muzica. Duse culoarea şi vorba unei epoci glorioase. Dacă n-ar fi micul cartier din spatele Institutului, cine şi-ar mai putea închipui cum a fost viaţa cândva între zidurile Palatului? Când mormântul acesta era plin de viaţă, cred că nu era despărţit de uliţele întortocheate de jos; cred că mizerabilele cocioabe cu acoperişuri dărăpănate ajungeau până sus la poarta Palatului. Cred că atunci când un Papă ieşea din splendidul bârlog în sclipirea soarelui, el comunică instantaneu cu viaţa din preajmă. Doar frescele mai reţin câteva urme din acea viaţă: viaţa în aer liber, vânătoarea, pescuitul, jocurile, şoimii şi câinii şi femeile şi strălfulgerarea peştilor. O viaţă generoasă, catolică, de albastruri intense şi verde luminos, viaţa de păcat şi iertare şi căinţă; o viaţă cu galbenuri stridente şi brunuri aurii, cu veşminte pătate de vin şi pârâuri colorate de somoni. În acea odăiţă minunată dintr-un colţ al palatului, de unde poţi vedea acoperişurile de neuitat ale Avignonului şi podul prăbuşit de peste Rhone, în acest spaţiu unde se spune că papii îşi ţineau taurii, frescele sunt

încă atât de proaspete, atât de naturale şi de vii, încât până şi acest mormânt care e Palatul azi, pare mai viu decât viaţa de afară. Poţi să ţi-1 imaginezi cu uşurinţă pe marele prelat al Bisericii stând la biroul său, cu o bulă papală în faţă şi o stacană uriaşă alături. Şi la fel de uşor îţi poţi imagina o femeie frumoasă şi voinică stând pe genunchii săi, în timp ce jos în imensa, bucătărie, animale întregi sunt puse la frigare, iar demnitarii mai mărunţi ai bisericii, ca nişte buni ostaşi, beau şi sporovăie după placul inimii în confortul şi siguranţa oferite de uriaşele ziduri. Fără schisme, fără subtilităţi, fără schizofrenie. Când apărea molima, ea năvălea şi în cocioabe şi în palat, rupea şi oasele moi ale preoţilor bogaţi şi pe cele mai ţări ale ţăranilor. Când duhul lui Dumnezeu se pogora peste Avignon, nu se oprea la Institutul de muzică de peste drum; pătrundea prin ziduri, prin trupuri, prin ierarhii de rang şi castă. Înflorea la fel de puternic şi în cartierul cu lumini roşii, şi sus la castelul de pe colină. Papa nu putea să-şi ridice poalele şi să rămână neatins. Şi înăuntrul şi în afara zidurilor era o singură viaţă: credinţă, preacurvie, vărsare de sânge. Culori primare. Pasiuni elementare. Frescele spun povestea. Felul cum trăiau întreaga zi şi în fiecare zi vorbeşte mai clar decât cărţile. Ceea ce papii mormăiau în bărbile lor, e un lucru — ceea ce ordonau să fie pictat pe zidurile lor, este un altul. Cuvintele au murit.

ÎNGERUL ESTE FILIGRANUL MEU

Paginile de faţă vor relata geneza unei capodopere. Această capodoperă se află pe peretele din faţa mea şi s-a uscat deja. Rândurile care urmează le scriu pentru a-mi putea reaminti cândva cum am ajuns s-o fac, deoarece probabil că niciodată nu mi se va mai întâmpla ceva asemănător.

Trebuie să ne întoarcem puţin înapoi... De două zile mă aflu în luptă cu ceva. Dacă ar fi să mă exprim foarte concis, aş spune că sunt ca o caroserie făcută praf. Este o imagine realmente exactă, deoarece azi-dimineaţă, când m-am trezit dintr-un vis, îmi simţeam trunchiul meu mare de tablă făcut armonică.

În prima zi luptă este nelămurită. Totuşi ea are destulă forţă ca să te paralizeze. Îmi pun pălăria şi merg la expoziţia Renoir, de acolo la Louvre, iar de la Louvre, pe Rue de Rivoli — care nu mai seamănă cu Rue de Rivoli. Stau aici trei ore la o bere, fascinat de monştrii care se perindă prin faţa mea.

În dimineaţa următoare mă scol convins că voi face ceva. O tensiune plăcută, abia simţită, de bun augur. Carnetul de note e lângă mine. Îl iau şi răsfoiesc distrat paginile. Apoi din nou, mai atent. Notele sunt aranjate în rânduri criptice: o simplă frază poate reda o încleştare care a durat un an. Alte rânduri nu le pot descifra nici eu — vor avea grijă biografii. Sunt încă obsedat de ideea că astăzi voi scrie. Ca exerciţiu de încălzire întorc paginile carnetului. Sau cel puţin aşa am impresia. Dar în timp ce parcurg pripit, în fugă aceste

note, ceva fatal mi se întâmplă.

Am dat de Tante Melia. Şi întreaga mea viaţă izbucneşte dintr-o dată, ca un geiser străpungând scoarţa pământului. Merg spre casă cu Tante Melia şi deodată îmi dau seama că e ţicnită. Îmi cere luna. „Acolo sus!" ţipă ea ascuţit. *„Acolo sus!"*

E aproape zece dimineaţa când aceste cuvinte ţipă la mine. Din acest moment — până la patru în dimineaţa următoare — mă afli în mâinile unor puteri nevăzute. Pun maşina de scris deoparte şi încep să înregistrez ceea ce mi se dictează. Pagjni întregi de note. Şi pentru fiecare incident, mi se indică şi unde să găsesc contextul. Am golit pe podea toate dosarele cu manuscrise. Stau întins peste ele, cu un creion în mână, adnotându-mi febril opera. Treaba durează, durează. Sunt exaltat şi în acelaşi timp şi neliniştit. Dacă o ţin tot aşa, s-ar putea să fac o hemoragie cerebrală.

Pe la ora trei decid să nu mă mai supun. Voi ieşi să mănânc. După prânz poate se va potoli. Merg cu bicicleta ca să-mi coboare sângele din cap. Nu iau cu mine nimic de scris — înadins. Dacă dictarea începe din nou, cu atât mai rău. Sunt plecat la masă!

La ora trei poţi lua doar o gustare. Comand pui rece cu maioneză. Costă mai mult decât îmi permit de obicei, dar e un motiv în plus ca să fac comandă. Şi, după o clipă de stat în cumpănă, cer chelnerului să-mi aducă un vin greu de Burgundia în locul obişnuitului *vin ordinaire.* Sper ca toate acestea să mă distragă, iar vinul să-mi dea o uşoară stare de somnolenţă.

Sunt la a doua sticlă, şi faţa de masă s-a umplut de note. Capul îmi este grozav de uşor. Comand struguri, brânză şi plăcintă. E uimitor ce poftă de mâncare am! Însă mâncarea nu pare să intre în stomacul *meu;* parcă altcineva ar mânca toate acestea. Dar, cel puţin *eu* voi fi cel care va trebui să plătească! Asta înseamnă să fii cu picioarele pe pământ. Plătesc şi-mi iau din nou bicicleta. Mă opresc să beau o cafea. Nu pot fi cu amândouă picioarele pe pământ. Cineva îmi dictează întruna fără să-i pese de sănătatea mea.

Vă spun, toată ziua trece astfel. M-am predat de mult O.K., îmi zic. Dacă e să fie idei, atunci idei să fie. *Princesse, â vos ordres.* Şi mă apuc din nou de treabă ca şi cum ar fi exact ceea ce îmi dorisem.

După cină mă simt epuizat. Ideile dau năvală încă, dar sunt atât de obosit încât zac întins pe spate şi le las să se joace deasupra mea — ca un masaj electric În fine, sunt destul de vlăguit ca să pot lua o carte să mă odihnesc. Un număr vechi al unei reviste. Aici voi găsi pace. Spre uimirea mea, aceasta se deschide la o pagină pe care scrie „Goethe şi Demonul său". Iau din nou creionul şi umplu marginile păgânii cu note. E miezul nopţii. Sunt bine dispus. Dictarea a încetat. Sunt din nou om liber. Sunt al dracului de fericit şi mă gândesc că înainte de a mă aşeza să scriu ar trebui să fac o tură cu bicicleta. Bicicleta este în cameră. E murdară. Bicicleta. Iau o cârpă şi încep să o curăţ! Curăţ fiecare spiţă, o ung bine, lustruiesc apărătoarele de noroi. Arată nou-

nouţă. Mă voi plimba prin Bois de Boulogne.

În timp ce-mi spăl mâinile, simt o gheară în stomac. Mi-e foame, ăsta-i necazul. Acum, că dictarea a încetat, sunt liber să fac ce vreau. Desfac o sticlă, Îmi tai o bucată mare de pâine şi muşc dintr-un cârnat. E cu usturoi. Buuun. În Bois de Boulogne n-are cine să simtă o răsuflare ce miroase a usturoi. Încă puţin vin. Şi o bucată de pâine. De data asta, eu mănânc şi nu altcineva. Celelalte mese au fost curată risipă. Vinul şi usturoiul îşi amestecă aromele. Râgâi puţin.

Stau o clipă jos şi fumez o ţigară. Lângă mine se afla o cărţulie intitulată *Artă şi nebunie.* Renunţ la bicicletă şi oricum, e prea târziu şi pentru scris. Îmi vine în minte că de fapt vreau să pictez un tablou. În 1927 sau '28 eram pe cale de a deveni pictor. Din când în când mai fac câte-o acuarelă. Pur şi simplu ţi se năzare să faci o acuarelă şi te apuci de ea. La ospicii se pictează frenetic. Pictează totul — scaunele, pereţii, mesele, tăbliile paturilor... o productivitate fantastică. Dacă ne-am suflecă mânecile şi-am lucra că idioţii aceia, câte-am mai realiza într-o viaţă de om!

Ilustraţia din faţa mea, făcută de un pacient de la Charenton, e lucrată cu fineţe. Văd un băiat şi o fată, îngenunchiaţi faţă în faţă, purtând în mâini un lacăt uriaş, în loc de organe sexuale, artistul le-a desenat chei, nişte chei uriaşe care se întrepătrund. Şi în lacăt se află o cheie mare. Par fericiţi şi cam neatenţi... La pagina 85, un peisaj. Arată exact ca un tablou de Hilaire Hiler. De fapt e mai bun decât oricare din lucrările lui. Singurul lucru bizar e că în prim-plan se afla trei oameni mărunţei care sunt deformaţi. Nu foarte tare — aşa de parcă picioarele nu le-ar suporta greutatea. Restul pânzei este atât de izbutit încât trebuie să fii tare pedant ca să-i găseşti vreun cusur. Şi, de altfel, e oare lumea într-atât de perfectă încât să nu poţi găsi undeva trei oameni care sunt prea grei pentru picioarele lor? Mi se pare că nebunii au şi ei, la fel ca noi, dreptul la o viziune proprie.

Sunt foarte nerăbdător să încep. Însă nu-mi trece nici o idee prin cap. Dictarea a încetat. Mă bate gândul să copiez una din ilustraţiile astea. Dar mi se face cam ruşine de mine — a copia opera unui dement e forma cea mai meschină de plagiat.

Atunci, dă i drumul! Asta-i. Încep cu un cal! Îmi amintesc vag caii etrusci văzuţi la Louvre. (Notă: în toate perioadele importante ale artei, calul a fost foarte apropiat de om!) încep să desenez. Fireşte, cu ce-i mai uşor: dosul calului. Las o mică deschizătură pentru coadă — va putea fi inserată ulterior. Abia am început să schiţez corpul, că observ dintr-o dată că e prea alungit, Ţine minte, desenezi un cal şi nu un cârnat. Vag de tot mi se pare că unii din

caii aceia ionieni văzuţi pe Masele de ceramică neagră aveau trunchiuri alungite; şi picioarele începeau din corp, delimitate de o linie fină punctată la care puteai să te uiţi sau nu în funcţie de instrictele tale anatomice. Cu asta-n minte, mă decid pentru un cal ionian. Dar iată că se ivesc noi dificultăţi. Picioarele. Când te bazezi doar pe memorie, forma acestora te poate induce în eroare. Mi le pot aminti doar! De la gleznă în jos, adică numai copita. Este o treabă extrem de delicata să adaugi apoi carnaţia. Şi să faci picioarele să se lege firesc, nu ca şi când ar fi lipite cu clei. Calul meu are deja cinci picioare: cel mai uşor e să transform unul dintre ele într-un phallus erectus. Zis şi făcut. Acum arată ca o figură de teracotă din secolul al şaselea înainte de Christos. Nu i-am pus coada încă, dar am lăsat o deschizătură. Esenţial este să-1 pun în mişcare, să azvârle din picioare. Aşa că-i schiţez picioarele din faţă ridicate. O parte din el e în mişcare, iar restul e ţeapăn. Cu o coadă corespunzătoare, l-aş putea transforma într-un cangur pe cinste.

În timp ce experimentez acestea, i se surpă stomacul. Îl cârpesc cum pot mai bine — până arată ca un hamac Fie şi aşa. Dacă, odată terminat, nu va semăna a cal, pot oricând să-1 schimb într-un hamac. (Oare pe unul din vasele pe care le-am văzut nu erau nişte oameni ce dormeau în stomacul unui cal?).

Cel care nu a încercat vreodată să-şi imagineze ţeasta unui cal nu-şi poate da seama cât e de greu de desenat. Să faci o ţeastă şi nu o desagă. Să pui ochii calului fără să-1 faci să râdă. Să-i menţii expresia cabalină şi să n-o laşi să devină omenească. În acest punct, recunosc sincer, sunt total dezgustat de lipsa mea de măiestrie. Mă gândesc să şterg şi s-o iau de la capăt. Dar detest şi radiera. Aş fi în stare mai degrabă să-1 transform într-un dinam sau într-un pian de concert decât să-mi şterg complet opera.

Închid ochii şi cu foarte mult calm încerc să-mi imaginez calul. Îi mângâi coama, umerii şi crupa. Îmi amintesc foarte exact senzaţia tactilă, şi mai ales felul în care tresare când îl sâcâie o muscă. Şi-acel freamăt cald al venelor. (în Chula Vista ţesălam catârii înainte de-a ieşi cu ei la câmp. Şi, mă gândesc eu — măcar de l-aş putea transforma într-un catâr şi tot ar fi ceva!).

O iau, deci, de la-nceput — cu coama de data asta. Coama unui cal este cu totul altceva decât părul legat al unei fetiţe sau pletele unei sirene. Chirico ştie să pună coame splendide cailor săi. La fel şi Valentine Prax. Credeţi-mă, coama e ceva deosebit — nu doar încreţitura unui val. Trebuie să se simtă oceanul în ea, şi mai trebuie multă mitologie. Coama unui cal nu e doar substanţa din care sunt făcuţi dinţii şi unghiile. E altceva... Ştiu că voi putea ieşi totuşi din această situaţie dificilă când va veni vremea să aplic culoarea. Desenul este pur şi simplu pretextul pentru culoare. Culoarea este toccata: desenul aparţine tărâmului ideilor (Michelangelo avea dreptate să-1 dispreţuiască pe Da Vinci. Există oare ceva mai oribil, mai maladiv-ideatic decât *Cina cea de taină?* Există Ceva mai pretenţios decât *Mona Lisa?).*

După cum spuneam, puţină culoare va da coamei viaţă. Văd că

abdomenul nu e încă în regulă. Foarte bine. Unde e convex îl voi face concav şi vice versa. În acest moment, calul meu începe deodată să galopeze, iar pe nări îi ies flăcări. Însă, aşa, cu doi ochi, arată cam prostuţ, cam prea omenesc. Ergo, îi şterg un ochi. Bun. Seamănă din ce în ce mai mult a cal. Şi are şi un fel de expresie amuzată - ca şi Charlie Chase în filme...

În cele din urmă, ca să-1 menţin în interiorul speciei din care face parte, mă hotărăsc să-i desenez dungi. Ideea e că, dacă n-o să-şi piardă aerul jucăuş, îl pot schimba în zebră. Aşadar trag dungile. Naiba s-o ia de treabă, acum arată ca şi cum ar fi de carton. Dungile l-au aplatizat, l-au lipit de hârtie. Ei bine, dacă îmi închid iarăşi ochii, ar trebui să-mi pot aminti calul de pe etichetă pentru Cinzano — are şi el dungi, şi încă foarte frumoase. Poate ar trebui să cobor la un *aperitif* şi să mă uit la un Cinzano. Dar e târziu pentru un *aperitif.* Probabil că în cele din urmă o să plagiez puţin. Dacă un nebun e în stare să deseneze un om pe bicicletă, atunci poate desena şi un cal.

E fantastic — găsesc zei şi zeiţe, diavoli, lilieci, maşina de cusut, vase cu flori, râuri, poduri, încuietori şi chei epileptici, sicrie, schelete. - Dar nici un blestemat de cal. Dacă nebunul care a compilat cărţulia asta ar fi vrut să facă o observaţie cu adevărat profundă, s-ar fi referit la această curioasă omisiune. Unde e absent calul, lipseşte ceva esenţial! Arta omenească este strâns legată de prezenţa lui. Nu e destul să sugerezi că simboliştii şi imagiştii sunt, sau au fost, puţin *detraques.* Vreau să aflu, dintr-un studiu asupra nebuniei, ce s-a întâmplat cu calul?

Ajung din nou la peisajul de la pagina 85. Este o compoziţie excelentă, în ciuda rigidităţii geometrice. Aidoma francezilor, nebunii au o teribilă obsesie a logicii şi a ordinii. Aici am de unde să mă inspir: munţi, poduri, terase, copaci... Unul din marile merite ale patoplastiei este că un pod e întotdeauna un pod, iar o casă e o casă. Cei trei omuleţi, din prim plan, care se leagănă sprijiniţi în bastoane, nu sunt absolut necesari în economia compoziţiei, mai cu seamă că eu am deja un cal ionian ce ocupă un spaţiu considerabil. Sunt în căutarea unui decor în care să-1 plasez şi e în acest peisaj ceva melancolic şi fascinant, cu parapetele sale crenelate, cu taluzurile ca de zahăr şi cu case care au atât de multe ferestre încât ai zice că locatarilor le e teamă să nu se sufoce. Se simt reminiscenţe ale începutului peisagisticii— dar tabloul nu ţine de nici o perioadă. Eventual l-aş plasa cu aproximaţie undeva între Giotto şi Santos Dumont. — Cu vagi sugestii ale străzii din era post-mecanică. Cu acest ghid în faţă, devin acum mai curajos. *Allons-y!*

Chiar în locul unde începe şi sfârşeşte crupa calului, acolo unde Salvador Dali ar pune probabil un scaun Louis XV sau un arc de ceas, încep să desenez cu trăsături generoase şi relaxate o pălărie de pai, ca un melon. Dedesubt pun o figură — cu neglijenţă, fiindcă ideile îmi sunt năvalnice, nestăpânite. Oriunde mâna mea atinge hârtia, desenez ceva, urmând meandrele insinuante ale liniei. În felul acesta transform uriaşul phallus erectus, care a fost cândva un al

cincilea picior, în braţul îndoit al unui bărbat — aşa! Acum am un bărbat cu o pălărie mare de păi care gâdilă calul la fund. Bine! Foarte bine! Dacă va părea cam grotesc, cam deplasat faţă de caracterul pseudo-medieval al compoziţiei originare, pot oricând să-1 atribui aberaţiei acelui *fou* care m-a inspirat. (Acum, întâia dată, încep să mă suspectez că nici eu nu sunt tocmai întreg. Dar la pagina 366 scrie: *„Enfin pourMatisse, le sentiment de l'object pe ut s'exprimer avec toute licence, sans direction intellectuelle ou exactitude vismlle: c'est l'origine de l'expression.*"[6] Să continui... După o uşoară dificultate la schiţarea picioarelor bărbatului, rezolv problema plasându-i jumătatea inferioară a corpului în spatele parapetului. Se apleacă peste parapet, probabil visând şi, în acelaşi timp, gâdilă coastele calului. (De-a lungul râurilor Franţei veţi întâlni adesea bărbaţi gânditori, rezemaţi de parapete - mai ales după ce s-au uşurat.).

Pentru a-mi simplifica munca şi pentru a vedea cât spaţiu îmi mai rămâne, mai trag linii oblice sau scânduri pentru pod. În ceea ce priveşte compoziţia, asta reuşeşte să omoare cel puţin o treime din tablou. Acum urmează terasele, taluzurile, cei trei copaci, munţii cu vârfurile înzăpezite, casele cu multele lor ferestre. E ca un joc de puzzle. Când o stâncă refuză să ia forma cuvenită, o transform în zidul unei case, sau în acoperişul alteia, care e ascunsă. Treptat urcă spre partea superioară a tabloului unde din fericire rama stăvileşte brusc înaintarea. Mai rămân de făcut copacii - şi munţii. Copacii sunt şi ei o chestiune delicată. Să faci un copac şi nu un buchet! Cu toate că plasez în frunziş un fulger ramificat, ca să semene oarecum a structură, nu merge. Atunci o să pun câţiva nori diafani, ca să mai şterg din frunziş. (întotdeauna rezolvi mai uşor o problemă renunţând pur şi simplu la ea.) Dar norii arată ca nişte bucăţi de hârtie creponată în care a fost învelit un buchet de mireasă. Un nor e atât de uşor, atât de mult mai puţin decât nimic, şi totuşi nu e hârtie creponată. Tot ceea ce are formă are o substanţă invizibilă. Michelangelo a căutat-o toată viaţa – în marmoră, în versuri, în dragoste, în arhitectură, în crimă, în Dumnezeu... (Pagina 390: *„Si l'artiste poursuit la creation authentique, son souei est ailleurs que sur l'object, qui peut etre sacri fie et soumis aux necessites de l'invention."*)[7]

Ajung la munte - ca Mahomed. Încep deja să pricep semnificaţia eliberării. Un munte! Ce este un munte? O grămadă de gunoi care nu se termină niciodată. Cel puţin nu pe durata unei ere istorice. Un munte e prea uşor de făcut. Vreau un vulcan. Un motiv plauzibil ca acel cal să sforăie şi să stea în două picioare. Logică, logică! *(„Le fon montre un souei constant de*

---

6 „În ceea ce-1 priveşte pe Matisse, sentimentul obiectului poate fi exprimat cu toată libertatea, fără vreo intenţie Intelectuală sau exactitate vizuală: aceasta e originea expresiei." (în franceză în original)

7 „Dacă artistul urmăreşte creaţia autentică, interesul său se va îndrcpta spre altceva decât spre obiect; acesta poate fi sacrificat şi supus necesităţilor imaginaţiei". (în franceză în original)

logique!" Les Francais aussi ")[8] Dar nu sunt un *fou,* şi mai ales nu un *fou* francez: pot să-mi permit nişte libertăţi mai ales cu opera unui imbecil. Aşa că desenez mai întâi craterul, apoi cobor spre poalele muntelui să fac legătura cu podul şi cu acoperişurile caselor de dedesubt. Din liniile greşite fac crăpături în scoarţa muntelui - să reprezinte stricăciunile create de vulcan. Este un vulcan activ şi versanţii sunt gata să cedeze.

Când termin, iată că rezultatul e o cămaşă. Chiar o cămaşă! Poţi recunoaşte gulerul şi manşetele. Mai e nevoie doar de-o etichetă Rogers Peet şi numărul 16, sau care vi se potriveşte... Un lucru totuşi iese în evidenţă cu maximă claritate - podul. E ciudat, dar dacă eşti în stare să desenezi un arc de cerc, restul podului vine de la sine. Numai un inginer poate strica un pod. Iată, în ceea ce priveşte desenul, sunt aproape gata. Unesc toate liniile neterminate pentru a face gardul cimitirului. Iar sus, în colţul din stânga, unde se află o spărtură făcută de vulcan, desenez un înger. E un lucru de-o factură cu totul originală, o invenţie pur gratuită, şi foarte simbolică. Este un înger trist, cu stomacul supt, iar aripile i se sprijină pe nişte spiţe ca de umbrelă. Pare să coboare de dincolo de cadrul ideilor mele şi-şi flutură aripile mistic deasupra sălbaticului cal ionian pe vecie pierdut pentru om.

Aţi stat vreodată într-o gară privind cum îşi omoară oamenii timpul? Nu sunt şi ei oarecum ca nişte îngeri posomorâţi — cu aceleaşi spinări frânte şi cu stomacurile supte? Cele câteva clipe eterne în care sunt condamnaţi să fie singuri cu ei înşişi — nu arată ei oare ca şi cum ar avea aripile sprijinite în spiţe de umbrelă?

Toţi îngerii reprezentaţi în arta religioasă sunt falşi. Dacă vrei să vezi îngeri, trebuie să mergi la Marele Depou Central sau la Gara St. - Lazăre — *Salle des PasPerdus.*

În ce mă priveşte, în teorie pictatul înseamnă să termini cât mai repede desenul şi apoi să trânteşti culoarea pe pânză. La drept vorbind, sunt un colorist şi nu un desenator de cai. *Alors,* să luăm culorile!

Încep prin a picta în ambră intensă zidul unei case. Nu arată prea grozav Aplic cu generozitate o tuşă de carmin alizarin — pe peretele alăturat. Cam prea drăgălaş, prea italian. Pe scurt, n-am ales prea bine aceste culori. E o atmosferă de zi ploioasă, aducând oarecum aminte de Utrillo. Nu-mi place calma imbecilitate a lui Utrillo, nici zilele sale ploioase, nici străzile lui suburbane. Nu-mi place nici felul în care femeile lui îşi arată şoldurile... Scot cuţitul de pâine. Aş putea la fel de bine să lucrez în pastă groasă. În timp ce storc din tuburi un sortiment divers de culori, mă simt cuprins de dorinţa de a adăuga la compoziţia mea o gondolă. O plasez direct sub pod, fapt care în mod automat o face să plutească.

Şi deodată înţeleg motivul pentru care am desenat-o. Printre tablourile lui

---

8 „Nebunii arată un interes constant pentru logică!" La fel şi francezii, [in franceză în origina!)

Renoir pe care le-am văzut ieri era şi o scenă veneţiană cu inevitabila gondolă. Ceea ce m-a intrigat, nu prea mult e drept, a fost faptul că omul care stătea în gondolă se desluşea atât de bine, cu toate că era doar o pată de negru, greu de delimitat dintre celelalte care alcătuiau lumina soarelui, marea schimbătoare, palatele în ruină, bărcile cu pânze etc Era doar o pată în acea teribilă combinaţie de culori — şi totuşi, inconfundabil, acolo stătea un om. Puteai chiar să distingi că era francez şi se născuse pe la 1870...

Asta nu e totul despre gondolă. Cu două zile înainte de a pleca în America — prin 1927 sau, 28 — am organizat acasă o întâlnire cu prietenii. Era apogeul carierei mele de acuarelist.

Această mânie a acuarelei a debutat într-un mod bizar. Prin înfometare, aş putea spune. Şi un frig nemaipomenit. Săptămâni la rând am colindat cu prietenul meu Joe prin săli de biliard şi toalete publice, oriunde nu aveai nevoie de bani ca să ai puţină căldură animală. Întorcându-ne într-o seară pe lângă morgă, am zărit în vitrina unui magazin o reproducere după Turner.

Exact aşa a început totul. Una din cele mai active şi plăcute perioade ale vieţii mele searbede. Nu exagerez deloc când spun că podeaua era literalmente acoperită cu lucrări. Îndată ce se uscau le atârnam pe perete – în ziua următoare le luăm jos şi puneam o altă colecţie. Pictam pe dosul celor vechi, le spălam, le curăţăm cu cuţitul, iar în timpul acestor experimente am descoperit, cu totul întâmplător, câteva lucruri uimitoare: cum se obţin rezultate interesante cu zaţ de cafea şi firimituri de pâine, cu cărbune şi arnică; le lăsam câteva ore în cadă, apoi ne repezeam la aceste omlete crude cu pensulele pline de culoare. Toate au pornit de la Turner - şi de la iarna grea a anului 1927.

După cum spuneam, cu două seri înainte de plecare, au venit la mine câţiva prieteni ca să vadă ce lucrasem. Sunt toţi băieţi buni şi nu îi dispreţuiesc pe amatori. Acuarelele zac ca de obicei pe podea, uscându-se. Ca ultim experiment călcam peste ele, stropindu-le şi cu puţin vin. E de mirare ce efecte pot produce un călcâi murdar sau un strop de vin lăsat să cadă cu cele mai bune intenţii de la un metru înălţime. Entuziasmul creşte. Doi amici lucrează pe pereţi cu bucăţi de cărbune. Un altul fierbe cafea ca să obţină un zaţ mai bun, mai proaspăt. Noi, ceilalţi, bem.

În toiul festivităţilor - pe la trei dimineaţa – intră nevastă-mea. Pare cam indispusă. Mă ia deoparte şi-mi arată un bilet de vapor. Mă uit la el. „Ce-i cu ăsta?" întreb. „Trebuie să pleci", răspunde. „Dar nu vreau să plec, spun. Mă simt foarte bine aici." „Văd", zice cu un aer sardonic.

Totuşi plec. Şi când urc pe Tamisa, singurul meu gând e să văd colecţia Turner de la Galeria Tate. Ajung în sfârşit să văd faimoasele tablouri ale lui Turner. Şi am norocul ca unul dintre imbecilii de acolo să mă placă. Aflu că şi el

este un colorist extraordinar. Lucrează doar la lumina lămpii. Îmi pare într-adevăr rău că plec din Londra, era atât de plăcut. În orice caz, ieşind din Southampton, m-am gândit: „cercul e complet acum: de la vitrina magazinului, aici."

Oricum, să continuu... Această gondolă va fi la *piece de resistance.* Dar mai întâi trebuie să curăţ pereţii. Iau cuţitul de pâine, îl introduc în lac carmin şi aplic o doză generoasă pe ferestre. Doamne Sfinte! Casele sunt în flăcări! Dacă aş fi cu adevărat nebun, şi nu doar un simulant, aş pune în tablou şi nişte pompieri şi din scândurile diagonale ale podului aş face scări. Dar anormalitatea mea se exprimă altfel: creez un incendiu dezastruos. Dau foc tuturor caselor - întâi cu carmin, apoi cu vermillon şi, în sfârşit, cu un amestec sângeriu din toate. Această parte a tabloului este clară şi decisivă: e un holocaust.

Consecinţa pornirii de piroman este că am reuşit să jupoi spinarea calului. Acum nu e nici cal, nici zebră. Este un dragon care mănâncă flăcări. Şi unde ar trebui să fie coada, îi pun un mănunchi de artificii. Cu o asemenea podoabă nici chiar un cal ionian nu-şi poate păstra demnitatea. Aş fi în stare, desigur, să-1 transform într-un dragon adevărat; dar aceste metamorfoze şi cârpeli mă calcă deja pe nervi. Dacă începi cu un cal, atunci trebuie să termini tot cu un cal sau să-1 elimini definitiv Dacă începi să te joci cu anatomia unui animal, rişti să parcurgi întreg procesul filogenetic.

Cu un verde solid, opac, şi cu indigo, şterg calul. Dar el rămâne în mintea mea. Oamenii vor privi acest obiect opac şi se vor gândi — ce bizar! Ce ciudat! Dar *eu* ştiu că acolo sc află un cal. Dincolo de orice se află un animal: aceasta e cea mai adâncă obsesie a noastră. Când văd fiinţele omeneşti, răsucindu-se spre lumină ca nişte floarea-soarelui ofilite, îmi spun: „Răsuciţi-vă, idioţilor, şi pretindeţi ce vreţi: dar în adâncul vostru sunteţi o reptilă sau cobai." Grecii erau nebuni după cai; dacă ar fi avut înţelepciunea să rămână centauri în loc să se joace de-a Titanii, am fi fost scutiţi de multe suferinţe mitologice.

Când eşti un acuarelist intuitiv ca mine, totul se întâmplă din mila Domnului. Astfel, dacă eşti tentat să colorezi porţile cimitirului într-o nuanţă vie de galben, o faci fără să crâcneşti. Nu e nimic dacă utilizezi o culoare atât de ţipătoare pentru o intenţie atât de sobră. Poate că există o justificare nebănuită. Şi-ntr-adevăr, când pictez cu acest galben strălucitor, un galben de gumă-guta care îmi pare cel mai frumos dintre toate (mai galben chiar decât gura râului Yang-tze-Kiang) simt cum devin radios, radios. Ceva întunecat, sumbru s-a şters pentru totdeauna. Nu m-aş mira dacă ar fi chiar cimitirul de la Cypress Hills pe lângă care, dezgustat şi umilit, am trecut ani de-a rândul cu trenul aerian, scuipând în timp ce priveam de la fereastra vagonului. Sau cimitirul St. John, cu aiuriţii lui îngeri de plumb, unde am lucrat ca gropar. Sau cimitirul Montparnasse care arată ca şi cum ar fi fost bombardat. Cimitire, cimitire... Pe Dumnezeul meu, refuz să fiu îngropat într-un cimitir! Nu vreau ca

toţi imbecilii să vină cu stropitori şi să-şi arate mutrele îndoliate la mormântul meu. Nu, refuz categoric.

În timp ce-mi treceau aceste gânduri prin cap, am mâzgălit neglijent, cu o pensulă uscată, copacii şi terasele. Copacii sunt acum strălucitori ca nişte armuri, crengile sunt împodobite cu liniuţe argintii şi turcoaz. Dacă aş avea la îndemână o răstignire, aş putea acoperi trupurile martirilor cu ciupituri de vărsat ornamentale. Pe peretele opus se află o scenă din deşertul etiopian. Trupul lui Isus crucificat zace întins, măcinat de vărsat; cei însetaţi de sânge îl lovesc puternic cu vergele de fier. Au o expresie de bunădispoziţie feroce. Am cumpărat tabloul din cauza prezenţei petelor de vărsat, dar *de ce,* nu ştiam atunci. Motivul l-am descoperit acum. Îmi vine în minte un alt tablou aflat deasupra unei pivniţe din Bowery, intitulat *Moartea cu ploşniţe.* Se întâmplase că tocmai mă întorceam dintr-o bizară vizită profesională care nu fusese tocmai neplăcută. Mă aflu în plină dupăamiază şi gâtlejul murdar al Bowery-ului e astupat cu cheaguri de flegmă. Mai jos de Cowper Square, trei vagabonzi zac întinşi lângă un felinar, *â la. Breughel.* Arcada unei clădiri îmi explodează în privire cu toată forţa. Un cânt fantomatic, nepământean, se ridică deasupra străzii, ca un bărbat cu un satâr în mână luptându-se cu delirium tremens. Şi acolo, deasupra uşii înclinate a pivniţei, se află acest tablou intitulat *Moartea cu ploşniţe.* O femeie goală cu părul lung, cânepiu, stă întinsă pe pat scărpinându-se. Patul e suspendat deasupra podelei, în jurul lui dansează un bărbat înarmat cu o pompă dezinfectată. Are acelaşi aer imbecil ca şi cei cu vergele de fier. Tabloul este plin de pete ca de vărsat pentru a sugera acel gândac cosmopolit care suge sânge, gândacul fără aripi, de culoare maroniu-roşcată, cu o duhoare nesuferită, care infectează casele şi păturile, şi care poartă formidabilul nume de *Cimex lectularius.*

Şi iată-mă cu o altă pensulă în mână, aplicând stigmate purpurii celor trei copaci. Norii sunt acoperiţi cu ploşniţe, vulcanul scuipă ploşniţe, ploşniţe coboară pe stâncile calcaroase abrupte şi se îneacă în râu. Mă simt ca acel tânăr imigrant aflat la al doilea etaj al unui poem scris de un Ivanovici oarecare, tânăr care se zvârcoleşte pe arcurile patului său, obsedat de mizeria unei vieţi goale şi inutile, privind cu deznădejde toată frumuseţea ce-i este inaccesibilă. Întreaga mea viaţă pare înfăşurată în batista aceea murdară care este Bowery; acolo m-am plimbat zi de zi, an după an — o doză de vărsat ale cărui urme nu dispar niciodată. Şi dacă am avut un nume, acesta a fost *Cimex lectularius.* Dacă am avut o casă, aceasta a fost melcul unui trombon. Dacă am avut o pasiune, aceasta a fost să mă purific.

Iau pensula cu un gest mânios, o înmoi pe rând în toate culorile şi încep să mâzgălesc porţile cimitirului. Mâzgălesc eu ce mâzgălesc, până ce jumătatea inferioară a tabloului devine păstoasă ca o ciocolată, până când pânza miroase puternic a pigment. Şi când totul e distrus, rămân în faţa lucrării cu o mulţumire absentă, pocnindu-mi degetele. Pe urmă iată că se iveşte brusc

o adevărată inspiraţie. Duc pictura la chiuvetă şi, după ce o ţin sub jetul de apă, o frec cu periuţa de unghii! Frec eu ce frec, pe urmă o ţin cu capul în jos, lăsând culorile să se coaguleze. În sfârşit, cu nespusă gingăşie o întind pe birou. E o capodoperă, vă spun! Sunt trei ore de când o studiez...

Aţi putea zice că această capodoperă e doar un accident, şi aşa şi este! Dar atunci veţi putea zice la fel şi despre Psalmul 23. Fiecare naştere e miraculoasă — şi divină. Ceea ce se află acum în faţa ochilor mei e rezultatul nenumăratelor greşeli, retrageri, ştersături, ezitări; este, de asemenea, şi rezultatul certitudinii. Veţi pune totul pe seama periuţei de unghii şi a apei. N-aveţi decât. Oferiţi credit tuturor lucrurilor şi tuturor oamenilor. Daţi-i credit lui Dante, lui Spinoza, lui Hieronymus Bosch. Creditaţi banii gheaţă şi debitaţi o Societate Anonimă. Notaţi în registru *Tante Melia.* Aşaaa. Faceţi bilanţul. Lipseşte un bănuţ, nu-i aşa? Dacă l-aş scoate din buzunar şi aţi putea echilibra cu el balanţa, aţi face-o. Dar nu e vorba de bani adevăraţi. Nu există nici o maşină îndeajuns de inteligentă ca să născocească sau să falsifice acest bănuţ care nu există. Lumea realului şi a falsului se află undeva în urma noastră. Tangibilul s-a transformat în impalpabil.

Când poţi întocmi un bilanţ echilibrat, n-o să mai ai de-a face cu un tablou. Acum, în schimb, ai în faţă ceva intangibil, rod al hazardului, şi stai treaz toată noaptea, bătându-ţi capul ca în faţa unui registru de conturi. Ai un minus. Tot ce este viu şi demn de interes este notat cu minus. În clipa când găseşti echivalentul plus, constaţi că în mână ai doar *nimicul.* Ai acel ceva momentan, imaginar, numit „echilibru". Acesta nu e niciodată. E un fals, ca şi cum ai opri ceasul său ai cere un armistiţiu. Faci un bilanţ doar ca să adaugi o ipotetică greutate, ca să-ţi creezi o raţiune de a exista.

N-am fost niciodată în stare să fac un bilanţ, întotdeauna îmi iese ceva în minus. Astfel am un motiv să merg mai departe. Ca să ajungi la zero trebuie să-ţi desfăşori întreaga viaţă. Şi o infinitate de cifre. Tocmai asta-i: în ecuaţia vie a existenţei, semnul meu e infinitul. Ca să ajungi nicăieri trebuie să treci prin toate universurile cunoscute: trebuie să fii pretutindeni ca să nu fii nicăieri. Pentru a avea dezordine, trebuie să distrugi *toate* formele de ordine. Ca să înnebuneşti trebuie să trăieşti o mulţime de lucruri normale. Toţi nebunii ale căror opere m-au inspirat erau atinşi de o normalitate rece. Nu m-au învăţat nimic — pentru că foile de socoteli pe care ni le-au lăsau au fost falsificate. Calculele lor nu înseamnă nimic pentru mine — pentru că cifrele au fost măsluite. Minunatele registre cu coperte aurite au frumuseţea hidoasă a plantelor silite să crească pe întuneric.

Capodopera mea! E ca o aşchie sub unghie. Acum, că vă uitaţi la ea, vă întreb: vedeţi lacurile de dincolo de Urali? Îl vedeţi pe Kotchei cel nebun tăcând echilibristică cu o umbreluţă de hârtie? Vedeţi arcul lui Traian înălţându-se prin fumul Asiei? Vedeţi pinguinii topindu-se în Himalaia? Vedeţi frescă de pe Nilul Superior, cu gâştele care zboară, cu liliecii şi păsăreturile sale? Vedeţi şi

minunatele mânere de sabie ale cruciaţilor şi saliva care le-a şters podoabele? Vedeţi wigwamurile scuipând foc? Vedeţi jgheaburile calcaroase şi oasele catârilor şi strălucitorul borax? Vedeţi mormântul lui Belshazzar, sau duhul care îl bântuie? Vedeţi noile guri de vărsare pe care le va forma fluviul Colorado? Vedeţi stelele de mare şi moleculele pe care se odihnesc trupurile lor? Vedeţi ochii scăpărători ai lui Alexandru sau durerea care i-a făcut astfel? Vedeţi cerneală cu care se hrănesc pamfletele?

Nu. Mă tem că nu le vedeţi! Voi vedeţi doar tristul înger posomorât, îngheţat de răsuflarea gheţarilor. Nu vedeţi nici măcar spiţele de umbrelă care-i susţin aripile, pentru că nu sunteţi obişnuiţi să le căutaţi. Totuşi, vedeţi un înger şi vedeţi dosul unui cal. Puteţi să le păstraţi — *sunt pentru voi!* Acum îngerul nu mai e ciupit de vărsat — asupra lui cade doar o lumină tristă şi rece, care îi scoate în relief stomacul supt şi arcurile frânte ale aripilor. Îngerul este acolo ca să vă ducă în Rai unde există numai plus şi nici un minus. Îngerul este asemenei unei embleme filigranate, pus acolo ca să garanteze autenticitatea viziunii voastre. Îngerul nu are gută; doar artistul o are. Îngerul e acolo ca să vă pună frunze de pătrunjel în omletă, şi un trifoi la butonieră. Aş putea curăţa de mitologie coama calului; aş putea şterge data de pe faţa bărbatului din gondolă; aş putea elimina norii şi hârtia creponată în care au fost învelite buchetele de fulgere... *Dar nu pot şterge îngerul. Îngerul este filigranul meu.*

CROITORIA

Am un moto: veşnic vesel şi ferice

Ziua începea astfel: „Roagă-1 pe cutare să ne dea flecuşteţul ăsta pe credit, *dar nu-l insulta!*" Erau susceptibili băşinoşii ăştia bătrâni de la care ne aprovizionam. Destul ca oricine să se apuce de băut. Iată-ne, peste drum de Olcott, croitori de Fifth Avenue, chiar dacă nu ne aflam pe bulevard. O corporaţie solidară, alcătuită din tată şi fiu, plus mama care ţinea toată şleahta.

Dimineţile, pe la ora opt, o scurtă plimbare intelectuală de pe Delancey Street şi Bowery, până în apropiere de Waldorf. Oricât de iute aş fi mers, bătrânul Bendix ajungea întotdeauna mai repede acolo, făcând tărăboi lucrătorului nostru pe motiv că nici un patron nu se află la slujbă. Oare cum se întâmpla de nu puteam să ajung niciodată acolo înaintea pisălogului de Bendix? El n-avea nimic de făcut decât să alerge de la croitorul de stofe la cel de cămăşi şi de la acesta la bijutier: inelele îi erau fie prea largi fie prea strâmte; ceasul îi întârzia cu 25 de secunde sau grăbea cu 33 de secunde. Făcea tărăboi tuturor, inclusiv medicului familiei, pentru că nu era în stare să-i cureţe de piatră rinichii. Dacă îi făceam un sacou în august, în octombrie îi era deja prea larg sau prea strâmt. Când nu mai avea nimic de se să se plângă, îşi încheia pantalonii pe dreapta ca să aibă plăcerea de-a ţipa la pantalonar că îl

strâng, pe el H. W. Bendix. Un tip dificil. Susceptibil, năbădăios, meschin, plin de toane, zgârcit, capricios, răuvoitor. Când privesc în urmă la toate astea, îl văd pe bătrânul meu stând la masă cu suflarea mirosind a băutură şi spunând *de ce nu zâmbeşte nimeni, de ce aveţi toţi mutrele încruntate,* îmi pare tare rău de el şi de toţi croitorii negustori care trebuie să-i pupe-n fund pe bogătaşi. Dacă n-ar fi fost barul Olcott de peste drum şi beţivanii de acolo, Dumnezeu ştie ce s-ar fi ales de bietul bătrân. Acasă nu găsea nici un fel de înţelegere. Mama habar n-avea ce-nseamnă să-i pupi în fund pe cei bogaţi. Tot ce ştia să facă era să geamă şi să se lamenteze întreaga zi, şi gemetele şi lamentaţia ei făceau că răsuflarea tatii să miroasă şi mai tare a băutură, iar găluştele de cartofi să se răcească. Ne înfuria atât de tare cu permanenta ei agitaţie încât fratele meu şi cu mine eram în stare să ne înecăm cu propria salivă. Fratele meu era un nătărău şi-1 călca pe bătrân pe nervi chiar mai mult decât H. W. Bendix. „Pastorul cutare pleacă în Europa... Păstorul cutărică va deschide o popicărie" etc. „Pastorul cutare e un cur"

Zicea bătrânul, şi „de ce nu sunt găluştele fierbinţi?"

Erau Trei Bendix — H. W, morocănosul, A. E, pe care bătrânul îl notase în registru că Albert, şi R. N., care nu apărea niciodată la noi pentru că avea ambele picioare amputate, fapt care totuşi nu-1 împiedica să-şi uzeze pantalonii la timpul cuvenit. Nu l-am văzut niciodată în carne şi oase pe R.N. Era doar un înscris în registru, despre care ucenicul Bunchek vorbea cu o sclipire în privire pentru că întotdeauna când venea vremea probei noilor pantaloni, îi pică un snaps. Cei tre fraţi erau eterni duşmani; nu vorbeau niciodată unul despre altul în prezenţa noastră. Dacă Albert, care era puţin sărit şi avea o înclinaţie pentru vestele cu buline, vedea întâmplător o redingotă pe cuier cu o etichetă pe care scria cu cerneală verde H.W Bendix, mormăia ceva şi spunea „începe să se simtă primăvara azi, ei?" Se părea că nu ar fi trebuit să existe un om cu numele H. W. Bendix, deşi era evident absolut pentru toată lumea că nu făceam haine pentru strigoi.

Dintre cei trei fraţi, cel mai mult îmi plăcea Albert. Ajunsese la vârsta aceea când oasele devin sfărâmicioase ca sticla. Spinarea avea curbura firească a vârstei înaintate, ca şi cum s-ar fi pregătit să se întoarcă în pântecul matern. Ştiam întotdeauna când sosea Albert, din cauza zgomotului ce însoţea liftul — ocări şi tânguieli urmate de un bacşiş gras însemnau operaţiunea de aducere a liftului la acelaşi nivel cu podeaua croitoriei noastre. Dacă nu era adus la fix, atunci nu mai era nici un bacşiş şi Albert, cu oasele sale fragile şi spinarea cocârjată, devenea al naibii de nervos, când alegea nasturii potriviţi pentru vesta lui cu buline, cea mai *nouă* vestă cu buline. (Când Albert a murit, i-am moştenit toate vestele — am făcut tot războiul cu ele). Dacă se întâmpla, cum era şi firesc, ca bătrânul să fie plecat peste drum să bea un păhărel, atunci întreaga zi era oarecum dată peste cap. Îmi amintesc perioada când din pricina asta Albert era atât de supărat pe bătrânul meu, încât treceau şi trei zile fără

să-1 vedem; între timp nasturii de la vestă zăceau aruncaţi peste tot pe mici cartonaşe şi nu se mai discuta de nimic altceva decât despre nasturi de vestă, şi iar de nasturi de vestă, ca şi când vesta în sine n-ar mai fi contat, ci doar nasturii. Mai târziu, când Albert se obişnuise cu felul de-a fi cam dezordonat al bătrânului — avuseseră timp să se obişnuiască unul cu altul aproape 27 de ani — ne sună să ne anunţe că se afla în drum spre noi. Şi înainte de a încheia conversaţia, adăuga: „Sper că e bine la ora 11... Nu vă deranjează, nu-i aşa?" Micul chestionar avea o dublă semnificaţie, însemna „Bănuiesc că vei avea decenţa să fii la slujbă când sosesc şi n-o să mă mai faci să mă învârt de colo-colo o jumătate de oră în timp ce tu te beţivăneşti cu cumetrii de peste drum." *Şi* — mai însemna: „Sper că la ora 11 nu e nici un pericol să dau peste un individ purtând iniţialele H.W.". În timpul celor 27 de ani în care am făcut probabil 1578 de haine pentru cei trei fraţi Bendix, s-a întâmplat în aşa fel încât nu s-au întâlnit niciodată, cel puţin nu în prezenţa noastră. Când a murit Albert, R.N. şi H.W. aveau banderole de doliu la manşete, la toate manşetele stângi ale sacourilor şi pardesiurilor — cele care nu erau negre — dar nu s-a spus nimic despre decedat, nici măcar cine era. R.N., fireşte, avea o scuză plauzibilă să nu meargă la înmormântare — era olog. H.W. era prea meschin şi prea înfumurat ca să se deranjeze să invoce vreo scuză.

De obicei se făcea zece când bătrânul se hotăra să coboare pentru primul păhărel. Stăteam la fereastra care dădea spre hotel şi-1 priveam pe George Sandusky încărcând cuferele mari în taxiuri. Când nu avea cufere, George stătea acolo cu mâinile la spate, făcând reverenţe în faţa clienţilor ce intrau şi ieşeau pe uşile batante ale hotelului. George Sandusky se apleca şi făcea plecăciuni şi căra cufere şi deschidea uşi de vreo 12 ani când am sosit prima oară la croitorie şi mi-am ocupat locul de la fereastra din faţă. Era un om fermecător, cu vorba blândă şi un frumos păr alb, puternic ca un taur. A ştiut să facă din linguşeală o adevărată artă. Am fost uluit într-o zi când a urcat la noi cu liftul pentru a-şi comanda un costum. În timpul său liber, George Sandusky era un gentleman. Avea gusturi discrete — întotdeauna un serj albastru sau un gri Oxford. Un om care ştia cum să se poarte la o înmormântare sau la o nuntă.

După ce am ajuns să ne cunoaştem, mi-a dat de înţeles că îl aflase pe Isus. Cu vorbă sa blândă, cu forţa sa musculară şi cu ajutorul neprecupeţit al sus-pomenitului Isus, reuşise să pună deoparte câte ceva, pentru a se feri de ororile bătrâneţii. Era singurul om întâlnit în acea perioadă care nu avea o asigurare pe viaţă. Susţinea că Cel de Sus îi va ajuta şi pe ai lui aşa cum îl ajutase şi pe el, George Sandusky. Nu-i era teamă că lumea se va prăbuşi după moartea sa. Dumnezeu avusese până atunci grijă de toţi şi de toate şi nu exista nici un temei să crezi că după moartea lui, a lui George Sandusky, va renunţa la treaba asta. Când, într-o bună zi, George a ieşit la pensie, a fost greu de găsit un altul care să-1 înlocuiască. Nimeni nu era îndeajuns de uns cu toate alifiile şi de alunecos pentru a corespunde. Nimeni care să se aplece sau să

facă o reverenţă ca George. Bătrânul avusese întotdeauna o mare afecţiune pentru el. Încerca să-1 convingă să ia şi el din când în când câte un păhărel, dar George îl refuză totdeauna cu aceeaşi politeţe încăpăţânată cu care cucerise clienţii de la Olcott.

Bătrânul avea adesea toane şi rugă pe oricine să bea cu el, chiar şi pe unul ca George Sandusky. În special în după-amiezile târzii ale acelor zile în care lucrurile mergeau prost şi nu apăreau decât note de plată. Uneori trecea şi câte-o săptămână fără să apară vreun client sau, dacă se ivea unul, venea doar ca să se plângă, să ceară o modificare, să urle că un apucat la cel ce cosea vestoanele sau să ceară o reducere de preţ. Asemenea lucruri îl amărau atât de tare pe bătrân încât tot ce-i mai rămânea de făcut era să-şi pună pălăria şi să iasă la un păhărel. În loc să treacă drumul ca de obicei, mai hoinărea puţin, îşi vâra într-o doară nasul pe la Breslin sau Broztell, ajungând uneori până la Ansonia unde idolul său, Julian Legree, ţinea camere de închiriat Julian, care în acele vremuri era un idol de matineu, nu purta decât costume gri, în toate nuanţele imaginabile. Avea acea înfăţişare dezarmant de vioaie a actorului englez cu faţa bovină, care tândăleşte ici şi colo stând de vorbă cu comercianţii de lână, de băuturi sau cu alţii la fel de lipsiţi de importanţă. Accentul său aduna oamenii grămadă în juru-i: o engleză în accepţia tradiţională a scenei britanice, caldă, moale, lipicioasă — o engleză ce conferă o aparenţă de esenţial până şi gândului celui mai nesemnificativ. N-a rostit niciodată ceva demn de reţinut, dar vocea lui îi fascina pe admiratori. Din când în când, în timpul turneelor făcute cu bătrânul meu, mai luau cu ei câte-o relicvă precum Corse Payton care fusese în vogă pe celălalt mal în primele trei decade ale secolului. Corse Payton era idolul Brooklynului; Corse Payton era pentru artă ceea ce Pat McCarren era în politică.

A fost întotdeauna un mister pentru mine ce avea de spus bătrânul în timpul acestor discuţii. Toată viaţa el nu citise vreo carte şi nici nu mai fusese la teatru de când Bowery cedase locul Broadway-ului. Parcă îl văd la tejgheaua unde serveau prânzurile gratuite — lui Julian îi plăceau foarte mult caviarul şi somonul de la Olcott — sugând ca un burete, ca un câine însetat. Cei doi *idoli* de matineu discutând derspre Shakespeare — dacă *Hamlet* sau *Lear* este cea mai grozavă piesă scrisă vreodată. Sau ciondănindu-se asupra meritelor lui Bob Ingersoll.

În vremea aceea, în spatele barului se aflau trei irlandezi zdraveni, trei haidamaci de ultimă speţă care făceau ca vizuinile acelea să fie foarte agreate. Ăştia trei erau atât de respectaţi încât se considera un privilegiu ca unul că Patsy O'Dowd, de exemplu, să te facă un blestemat de pui de căţea care nici atâta minte nu are încât să-şi încheie prohabul. Şi-n caz că, pentru a fi şi tu amabil, îl întrebai dacă n-ar vrea să servească şi el un păhărel cu tine, numitul Patsy ţi-o-ntorcea rece şi scrâşnit că taman unul ca tine era potrivit să dea pe gât cine ştie ce poşircă şi, în timp ce-ţi spunea asta, îţi ridică paharul şi ştergea

mahonul tejghelei, căci asta era munca lui, şi pentru asta era plătit, dar dracul să te ia dacă-ţi imaginai că-1 poţi momi, tocmai pe unul ca el, să-şi otrăvească măruntaiele cu marfa aia greţoasă. Cu cât cuvintele îi erau mai abjecte, cu atât era mai stimat; bancherii, obişnuiţi să fie gâdilaţi cu batiste de mătase, veneau aici după ce se închidea bursa, să-1 asculte pe irlandezul spurcat de gură făcându-i pui de căţea blestemaţi şi degeneraţi. Era o încheiere perfectă pentru o zi perfectă.

Patronul acestui elegant local era un omuleţ corpolent cu gambe aristocratice şi cap de leu. Păşea întotdeauna cu stomacul bombat şi-avea, ascunsă sub vestă, o butelcuţă cu vin. De obicei, îi salută rigid şi dispreţuitor pe beţivanii de la bar, cu excepţia celor care erau clienţii hotelului — caz în care se oprea un moment, îşi prindea mustaţa cu cele trei degete grăsuţe desenate cu vene albăstrii şi, cu o piruetă delicată şi scârţâitoare, se făcea nevăzut. Era singurul duşman al bătrânului, omul pe care pur şi simplu nu-1 putea înghiţi. Simţea că Tom Moffat îl privea de sus. De aceea, când venea să-şi comande hainele, bătrânul îi încărca nota cu zece sau cincisprezece la sută spre a-şi acoperi cele datorate mândriei sale. Dar Tom Moffat era un adevărat aristocrat: nu se interesa niciodată de preţ, şi niciodată nu-şi achita notele. Dacă i le ceream, îşi chema juristul să găsească vreo eroare în socotelile noastre. Şi când venea timpul să-şi comande o altă pereche de pantaloni din flanel sau o redingotă sau o haină de seară, îşi făcea intrarea în atelier cu obişnuitu-i aer de demnitate corpolentă, cu stomacul bine bombat, cu mustaţa cănită şi pantofii lucitori, scârţâind ca întotdeauna şi, cu un aer de indiferenţă obosită, de dispreţ suveran, îl salută pe bătrân astfel: „Ei, aţi rectificat eroarea aceea?" La care bătrânul turba de furie şi azvârlea înspre inamicul Tom Moffat rămăşiţe sau bucăţi de material. Se purta o lungă corespondenţă iscată de „mică eroare" din scriptele noastre. Bătrânul era înnebunit. Angaja un expert contabil care făcu socoteli de un metru lungime — dar fără nici un folos. Atunci îi veni o altă idee.

Într-o zi pe la prânz, după ce-şi luase porţia zilnică, după ce-1 tratarisiseră toţi comercianţii de lână şi de mărunţişuri adunaţi la bar, luă tăcut carnetul de cecuri de pe tejghea, îşi scoase creionul de argint prins de lanţul de la ceas şi îşi semnă numele pe câteva cecuri; apoi, după ce i le strecură lui Patsy O' Dowd, îi zise: „Spune-i lui Moffat să mi le treacă în cont". Pe urmă se ridică şi, luând cu el pe câţiva din cei mai selecţi amici, se aşeză la o masă din sufragerie, comandând un adevărat ospăţ. Şi când Adrian franţuzul îi aduse nota, i se adresă calm: „Dă-mi un creion. Uite aici... ăstea-s ale mele. Trece-mi-le în cont" Fiind mai plăcut să mănânci în compania altora, totdeauna invita câţiva prieteni să-i ţină tovărăşie, spunându-le: „Dacă ticălosul ăla de Moffat nu-şi plăteşte hainele, atunci o să i le mâncăm “Şi după ce zicea asta, comanda pui de porumbel fraged sau un homar â la Newburg, şi îl uda cu o Mosella bună sau cu orice alt sortiment pe care se întâmpla să i-1 recomande Adrian franţuzul.

În chip suprinzător, Moffat părea să nu acorde importanţă acestor lucruri. Îşi comandă mai departe hainele pentru iarnă, primăvară, toamnă şi vară, continuând de asemenea să se ciondănească în privinţa notelor de plată, fapt care devenise mai lesnicios acum, deoarece totul se complicase cu cecuri de la bar, telefoane, porumbei, homari, şampanie, căpşuni proaspeţi, Benedictine etc. De fapt, bătrânul înfuleca într-un asemena ritm în contul lui Moffat, încât acesta nu apuca să-şi uzeze hainele îndeajuns de repede. Dacă venea să-şi comande o pereche de pantaloni de flanel, bătrânul îi şi mânca în ziua următoare.

În sfârşit, Moffat îşi manifestă sincer dorinţa de-a pune la punct socotelile. Corespondenţa încetă. Într-o zi, pe când stăteam în holul hotelului, el mă bătu pe umăr şi, arborând un aer extrem de prietenos, mă invită sus în biroul său. Îmi declară că mă considerase întotdeauna un tânăr cu multă judecată şi că probabil vom reuşi să rezolvăm lucrurile între noi, fără a-1 mai deranja pe bătrân. M-am uitat peste socoteli şi am văzut că bătrânul consumase deja mai mult decât i se datora. Mâncasem şi eu vreo câteva raglane şi jachete de vânătoare. Un singur lucru mai era de făcut dacă voiam să-l păstrăm de client pe dispreţuitul Tom Moffat — acela de a găsi o greşeală în socoteli. Am luat un mănunchi de bonuri sub braţ şi i-am promis că voi examina chestiunea.

Bătrânul a fost încântat de felul cum stăteau lucrurile. Am cercetat problema ani la rând. De fiecare dată când Tom Moffat venea să comande un costum, bătrânul în întâmpina vesel: „Aţi îndreptat mică eroare? Ia priviţi ce ţăsătură frumoasă de barathea v-am pus deoparte..." Iar Moffat se încrunta şi se strâmba şi se foia de colo-colo ca un curcan cu moţ zbârlit şi picioare subţiri vineţii de răutate. Peste o jumătate de oră, bătrânul se afla la bar, dându-şi pe gât duşcă. „Tocmai i-am vândut lui Moffat încă o haină de seară, spunea. „Apropo, Julian, ce ţi-ar place să mănânci azi la prânz? “.

După cum spuneam, bătrânul cobora de obicei cam pe la amiază să ia un aperitiv; iar prânzul dura în orice local de pe la douăsprezece până pe la patru sau cinci după-masa. Era minunată tovărăşia de care se bucură în acele vremuri. După ce lua masa, trupa ieşea din ascensor clătinându-se, scuipând şi râgâind, cu obrajii congestionaţi, şi se instală în fotoliile încăpătoare de piele de lângă scuipătoare. Printre ei, iată-I şi pe Fred Pattee care vindea căptuşeală de mătase şi ceaprazuri, jurubiţe de aţă, nasturi, pânză tare etc. O matahală de om ca o corabie zgâlţâită de taifun, umblând mereu într-un fel de transă; era atât de obosit încât abia îşi mişca buzele şi totuşi acel uşor tremur al lor îi ţinea pe toţi cei din preajmă ca pe ace. Întotdeauna mormăia ceva pentru sine — în special despre brânzeturi. Era un adevărat pasionat al brânzeturilor, îndeosebi schmierkäse şi limburger — cu cât erau mai moi, cu atât mai bine. Printre ele povestea despre Heine şi Schubert, iar când se afla pe punctul de~a scăpa un vânt, cerea un chibrit şi îl ţinea sub scaun întrebându-ne ce culoare are flacăra.

Nu spunea niciodată la revedere sau pe curând; reluă povestea din punctul unde o lăsase ieri, ca şi când timpul n-ar fi existat. Nu conta dacă era ora nouă dimineaţa sau seara la şase; el avea acelaşi mers exasperant de lent şi târşâit, bolborosind mereu ceva, cu privirea în jos, cu căptuşelile şi ceaprazurile sub braţ, cu suflarea duhnind, cu nasul roşu şi lucios. Se mişca la fel şi în cea mai mare aglomeraţie, cu schmierkăse într-un buzunar şi limburger în celălalt. În timp ce părăsea liftul, îţi spunea cu voce monotonă şi obosită că avea căptuşeli noi, că brânza de-aseară a fost bună, n-ai de gând să-mi înapoiezi cartea pe care ţi-am împrumutat-o, şi-ar fi bine să plăteşti cât mai repede dacă mai doreşti şi alte lucruri sau dacă vrei să vezi nişte poze porno; te rog, scarpină-mă pe spinare, acolo, puţin mai sus, da, acolo, te rog să mă scuzi dacă-o să scap un vânt, ai timp, nu pot să-mi pierd aici toată ziua, mai bine i-ai spune bătrânului să-şi ia pălăria, e timpul să bem ceva. Încă bodogănind şi bombănind, se răsuceşte pe călcâiele încălţărilor ca nişte bărci uriaşe şi apasă butonul de la lift când bătrânul cu o pălărie de pai dată pe ceafă, cu obrazul strălucind de afecţiune şi recunoştinţă, se strecoară iute până la uşa din dos a atelierului şi îi spune: „Hei, Ferd, cum te simţi în dimineaţa asta? Mă bucur că te văd." Masca greoaie şi mare a feţei lui Ferd se relaxează într-un rânjet larg şi amabil ce ţine doar un moment, apoi, ridicând vocea, răcneşte din toate puterile - încât până şi Tom Moffat de peste drum îl poate auzi:

- „BINE-AR FI SĂ PLĂTEŞTI CÂT MAI REPEDE, CE NAIBA, CREZI CĂ DAU DE POMANĂ LUCRURILE ASTEA?"

Îndată ce liftul cobora, înăuntru apărea micul Rubin de la atelierul de reparaţii care îmi spunea cu o privire aprigă: „Vrei să-ţi cânt?". Ştia al naibii de bine că vreau. Aşa că, uite-1, se aşează pe banca lui, ia haina la care coase şi se dezlănţuie scoţând un chiot căzăcesc.

Dacă ai trece pe lângă el pe stradă, ai spune „ovrei puturos"; şi poate chiar era, dar ştia să cânte, precum mai ştia — când erai lefter, să scoată un ban din buzunar, iar dacă erai trist el era şi mai trist, şi dacă încercai să-1 calci pe bătături, te scuipa pe pantofi, dar dacă-ţi părea rău, ţi-l ştergea, şi pe urmă îţi peria hainele şi-ţi făcea la pantaloni o dungă pe care nici Isus H. Cristos însuşi n-ar fi reuşit s-o facă.

Cei din atelierul de reparaţii erau toţi pitici. Rubin, Rapp şi Chaimowitz. La amiază îşi aduceau felii mari şi rotunde de pâine evreiască pe care o ungeau cu unt de arahide, punând deasupra felii de somn. În timp ce bătrânul comanda pui de porumbel şi vin de Rin, Bunchek, lucrătorul, şi micii reparatori stăteau pe banca cea mare printre fiare de călcat şi picioare de lemn şi manşete şi vorbeau deschis şi cu gravitate despre lucruri cum ar fi chiria sau ulcerele pe care le avea în pântece doamna Chaimowitz. Bunchek era un membru fervent al Partidului Sionist. Credea că pe evrei îi aşteaptă un viitor fericit. Dar cu toate acestea, niciodată nu putea rosti ca lumea un cuvânt ca „a regulă". Spunea întotdeauna *„A reglat-o."* Pe lângă pasiunea sa pentru Partidul Sionist, Bunchek

mai avea o obsesie; să facă într-o bună zi o haină cu un guler care să-i vină bine celui care o poartă. Aproape toţi clienţii aveau umerii aduşi şi pântecele ca un poloboc, mai ales blestemaţii de bătrâni care toată ziua nu făceau altceva decât să alerge de la croitorul de cămăşi la cel de stofe, de la cel de stofe la bijutier şi de la bijutier la dentist şi de acolo la farmacist. Necesitau atâtea modificări încât, când hainele erau gata, sezonul trecuse şi trebuiau să fie puse deoparte până în anul viitor, iar atunci clientul fie că se îngrăşase cu zece kilograme sau slăbise cu tot atâtea, fie că avea zahăr în urină sau apă în sânge, oricum, era un adevărat infern să-1 mulţumeşti, chiar când hainele se potriveau.

Pe urmă mai era şi Paul Dexter, un om de 10.000 de dolari pe an. Odată a fost cât pe ce să se angajeze dar i s-au oferit doar nouă mii şi mândria nu i-a permis să accepte. Şi fiindcă, în căutarea acestei mitice slujbe, era important să fii bine îmbrăcat, Paul simţea că i se cuvine să aibă la dispoziţie un croitor bun cum era părintele meu. Odată obţinută slujba, totul urma să se aranjeze. Nu se îndoia niciodată de acest lucru. Paul era absolut cinstit. Dar era un visător. Venea din Indiana. Şi, ca toţi visătorii din Indiana, avea un fel de a fi atât de plăcut, atât de blând, dulce şi calm, încât şi dacă ar fi comis un incest, lumea l-ar fi iertat. Când purta o cravată potrivită, când îşi alegea bastonul şi mănuşile asortate, când reverele îi erau frumos răsfrânte şi pantofii nu-i scârţâiau, când avea un sfert de rachiu la subsoară şi vremea nu era prea umedă sau mohorâtă, atunci din el emana un asemenea curent de caldă iubire şi înţelegere încât până şi negustorii de mărunţişuri, obişnuiţi cu limbajul mieros, se topeau când îl auzeau. Când circumstanţele îi erau favorabile, Paul putea să meargă la un om, orice om de pe pământul acesta minunat al lui Dumnezeu, să-1 apuce de reverul hainei şi să-I înece literalmente în iubire. N-am văzut în viaţa mea o fiinţă cu mai multă putere de convingere şi cu un asemenea magnetism. Când în el se ridica şuvoiul acestor forţe, devenea invincibil.

Paul obişnuia să spună: „începe cu Marc Aureliu sau Epictet şi restul vine de la sine". Nu recomandă studiul chinezei sau al provensalei: o lua de la căderea Imperiului roman. În acele vremuri, marea mea ambiţie era să câştig consideraţia lui Paul, dar era un om greu de mulţumit. Se încrunta când îi arătam *Aşa grăit-a Zarathustra...* Se încrunta când mă vedea stând pe banca de lemn cu piticii, încercând să le expun semnificaţia *Evoluţiei creatoare*.* Când lucrătorul Bunchek apărea cu o bucată de cretă în mână şi cu metrul în jurul gâtului, Paul devenea excesiv de politicos şi de condescendent.

** Volum, celebru în epocă, al lui Henri Bergson.*

Ştia că Bunchek îl dispreţuieşte dar, fiindcă era mâna dreaptă a bătrânului meu, îi vorbea ca şi cum i-ar fi făcut o frecţie cu ulei parfumat, îl

împăna pur şi simplu cu complimente. În consecinţă, până şi Bunchek admitea că în Paul era ceva, o trăsătură ciudată a personalităţii sale care, în ciuda defectelor, îl făcea să fie îndrăgit de toţi.

În aparenţă, Paul era cât se poate de vesel. Dar în adâncul său era ursuz. Din când în când Cora, soţia lui, venea la noi cu ochii umezi de lacrimi şi-1 implora pe bătrân să-1 ia la rost pe Paul. Stăteau la masa rotundă de lângă fereastră, vorbind cu glas domol. Era o femeie frumoasă, soţia lui, înaltă, statuară, cu o voce adâncă de contralto care părea să vibreze de nelinişte când pomenea numele lui Paul. Îl vedeam pe bătrânul meu spunându-i tot felul de lucruri. Vedeam bine că ea îl plăcea. Stătea foarte aproape de el şi îl privea într-un fel irezistibil. Câteodată bătrânul îşi luă pălăria şi amândoi coborau cu liftul, braţ la braţ, ca şi când ar fi mers la o înmormântare. Plecau să-1 caute iarăşi pe Paul. Nimeni nu-i dădea de urmă când îl apuca febra băutului. Dispărea zile-n şir. Şi-apoi, într-o bună zi, apărea din nou, abătut, plin de căinţă, umilit, cerând tuturora iertare. Şi îşi dă costumul la curăţat, să fie înlăturate petele de vomă, iar la genunchi, pantalonii să-i fie stopaţi artistic.

După asemenea escapade, Paul devenea foarte elocvent. Obişnuia să stea adâncit într-unul din fotoliile de piele, cu mănuşile într-o mână, cu bastonul între genunchi şi vorbea despre Marc Aureliu. Vorbea şi mai bine când se întorcea de la spital, unde îşi vindecase o fistulă. Felul în care se adâncea în fotoliul mare de piele mă făcea să cred că nu găsise nicăieri un loc mai confortabil. Era cam greu să te aşezi şi să te scoli din el. Dar odată instalat, Paul părea în extaz şi de pe buzele lui cuvintele se rostogoleau lichide, catifelate. Bătrânul era în stare să-1 asculte şi o zi întreagă. Spunea că Paul are darul vorbirii, dar acesta era doar un fel palid de-a spune că Paul e cea mai fermecătoare fiinţă de pe acest pământ al Domnului şi că are foc în măruntaie. Şi când, stânjenit, evita să-şi comande un nou costum, bătrânul îl convingea s-o facă, repetându-i întruna: „nimic nu-i prea bun pentru tine, Paul, nimic!"

Trebuie că şi Paul recunoscuse în bătrân o fiinţă din aceeaşi plămadă. Nicicând n-am mai văzut doi oameni privindu-se cu o asemenea caldă admiraţie. Uneori stăteau uitându-se unul în ochii celuilalt până le dădeau lacrimile, şi nici unuia dintre ei nu-i era ruşine de ele, lucru care pare să fi dispărut în zilele noastre. Văd şi acum faţa pistruiată, lipsită de distincţie a lui Paul şi buzele sale răsfrânte, tremurând în timp ce bătrânul îi spunea pentru a o mia oară ce om grozav era. Paul nu-i pomenea niciodată despre lucruri pe care nu le-ar fi înţeles. Dar în lucrurile simple, de fiecare zi, despre care vorbea cu atâta sinceritate, punea o asemenea încărcătură de tandreţe încât bătrânul părea pur şi simplu transfigurat, iar când Paul pleca, arăta ca un om ce suferise o pierdere ireparabilă. Atunci se punea la adăpostul tihnit al vreunui birou şi stătea acolo tăcut, de unul singur, privind în extaz la cutiuţele pline cu scrisorile la care nu răspunsese şi la chitanţele neachitate. Mă impresiona atât

de mult să-1 văd într-o asemenea stare, încât mă furişam neauzit pe scări şi o luăm spre casă, în josul Bulevardului, înspre Bowery, şi de-acolo până la Podul Brooklyn, iar apoi peste pod, pe lângă şirul de hoteluri ieftine şi mizere care se înşirau de la City Hali la Fulton Ferry. Şi dacă era o seară caldă şi la intrări se îngrămădeau tot felul de pierde-vară, priveam curios aceste siluete împuţinate, întrebându-mă câţi Pauli se aflau printre ele şi de ce oare piaţa face ca aceste ruine să ne devină atât de dragi, pe ceilalţi, cei plini de succes, îi văzusem fără pantaloni; le văzusem spinările strâmbe, oasele fragile, varicele, tumorile, toracele supt şi burdihanul diform de atâta îmbuibare. Da, îi ştiam bine pe toţi neghiobii ăştia zbârciţi — în registrele noastre figurau cele mai bune familii din America. Şi cât venin şi murdărie ieşeau când îşi căscau pliscurile mânjite! Se părea că atunci când se dezbrăcau în faţa croitorului lor, se simţeau obligaţi să-şi verse toată murdăria adunată în cloaca împuţită ce devenise mintea lor. Frumoasele boli ale pictisului şi bogăţiei. Vorbeau despre ei inşi *ad nauseam.* Întruna „Eu", „Eu". Eu şi rinichii mei. Eu şi guta mea. Eu şi ficatul meu. Când mă gândesc la teribilii hemoroizi ai lui Paul, la minunata fistulă pe care i-au vindecat-o, la toată dragostea şi învăţătura ce izvorau din chinuitoarele lui răni, atunci cred că Paul nu era deloc un om al timpului său ci frate bun cu Moses Maimonides, cel care, sub stăpânire maură, ne-a lăsat acele uimitor de erudite tratate despre „hemoroizi, gâlme şi buboaie" etc.

În cazul tuturor acestor oameni pe care bătrânul îi iubea atât de mult, moartea survenea iute şi neaşteptat. Lui Paul i s-a întâmplat în timp ce era la mare. S-a înecat într-o apă ce-i venea până la gleznă. Atac de cord, au spus. Şi astfel, într-o bună zi, Cora urcă la noi îmbrăcată într-un frumos veşmânt de doliu şi ne înecă în lacrimi. Niciodată nu mi se păruse mai atrăgătoare, mai zveltă, mai statuară. Îmi amintesc mai ales şoldurile — cum i le mângâia catifeaua. Şi iar au stat la masa rotundă de lângă fereastra din faţă, şi de data asta ea plânse copios. Şi iar îşi luă bătrânul pălăria şi coborâră cu liftul, braţ la braţ. Nu peste multă vreme, la îndemnul nu ştiu cărui obscur impuls, bătrânul mă rugă să-i fac o vizită soţiei lui Paul şi să-i exprim şi eu condoleanţe. Tremuram tot când am sunat la uşa apartamentului ei. Aproape că mă aşteptam să apară goală-puşcă, poate doar cu o panglică de doliu în jurul sânilor. Eram fascinat de frumuseţea ei, de vârsta ei, de acea somnolenţă vegetală a întregii ei făpturi, pe care o adusese din Indiana, eram înnebunit de parfumul în care se îmbăia. Mă întâmpină într-o rochie de doliu decoltată adânc, o rochie de catifea neagră care i se lipea strâns de trup. Era prima oară că stăteam singur cu o femeie îndoliată, o femeie ai cărei sâni păreau să suspine zgomotos. Nu ştiam ce să-i spun, mai ales despre Paul. Mă bâlbâiam şi mă înroşeam, iar când m-a invitat să mă aşez alături pe sofa, era cât pe ce să cad peste ea din cauza emoţiei.

Şezând amândoi acolo pe canapeaua joasă, în încăperea luminată discret, şoldurile mari, fremătătoare, frecându-se de mine, vinul de Malaga

pulsându-mi în tâmple şi toată discuţia aiurită despre Paul şi despre cât de bun fusese, într-un sfârşit m-am aplecat peste ea şi, fără un cuvânt, i-am ridicat rochia şi am avut-o. Ea începu să geamă cu un fel de vinovăţie delirantă şi îndurerată, întreruptă de mici ţipete de plăcere şi suferinţă, repetând întruna: „N-am crezut niciodată că vei face asta!" Şi când totul se termină, îşi smulse rochia de catifea, frumoasa ei rochie de doliu cu decolteu adânc, şi-mi spuse să o sărut acolo jos, iar cu mâinile ei puternice mă strânse până crezui că mă rupe în două, şi tot timpul gemea şi suspină. Pe urmă se ridică şi se plimbă goală prin încăpere. Într-un sfârşit, îngenunche lângă canapeaua pe care mă aflam întins şi-mi spuse cu o voce şoptită şi tremurătoare: „îmi promiţi că mă vei iubi întotdeauna, nu-i aşa? Îmi promiţi?" Şi i-am spus Da, în timp ce cu o mână o mângâiam. Da, i-am spus şi mă gândeam fraierule, de ce ai aşteptat până acum? Era atât de copilăroasă şi încrezătoare încât oricine putea să vină să facă ce făcusem eu. O biată pradă uşoară.

Veşnic vesel şi fericei Sistematic, în fiecare anotimp erau câteva decese. Câteodată era vorba de un om bun ca Paul sau că Julian Legree, altă dată de un barman care se scobise în nas cu unghiile murdare — azi prietenos şi în putere, mâine mort — astfel, bătrânii dispăreau unul după altul aşa cum trec anotimpurile. *Alors,* nimic de făcut altceva decât să tragi o linie roşie de-a-curmezişul filei din dreapta a registrului şi să scrii „DECEDAT". Fiecare moarte aduce câte ceva de lucru — un costum negru nou sau panglici de doliu pe mâneca stângă a hainei. Cei care comandă panglici sunt nişte sărăntoci, zicea bătrânul. Şi aşa şi era.

Şi-n timp ce bătrânii se duceau, îşi făceau apariţia tinerii mondeni. *Filfizonii!* Un strigăt de luptă se auzea pe Bulevard, oriunde se aflau de vânzare costume cu revere de mătase. Erau o gaşcă splendidă, filfizonii, n-am ce zice. Cartofori, book-makeri, aranjori de pariuri la curse, agenţi de bursă, actoraşi, luptători profesionişti etc Bogaţi azi, săraci mâine. Nu tu onoare, nu tu loialitate, nu tu simţ al răspunderii. Cei mai mulţi, nişte sifilitici împuţiţi. Întorşi de la Paris şi Monte Carlo, cu poze deocheate şi cu şiraguri de pietre mari albastre în vintre.

Unul dintre ei era baronul Carola von Eschenbach. Câştigase ceva parale la Hollywood pozând ca Prinţ Moştenitor. Era modă să se considere grozav de caraghios să-1 vezi pe Prinţul Moştenitor atacat cu ouă clocite. Trebuie să i se recunoască Baronului meritul de-a fi fost foarte potrivit în rolul Prinţului. Un cap de mort cu profil arogant, pas mărunt, talie de viespe, uscăţiv şi fermecător ca Martin Luther, dur, mohorât, fanatic, cu acea privire fixă, neobrăzată şi imbecilă a iuncherilor. Înainte de a fi mers la Hollywood era un nimeni, fiul unui berar din Frankfurt. Nici măcar nu era baron. Dar pe urmă, după ce fusese azvârlit de colo-colo ca o minge, după ce careva îl pocnise de îşi înghiţise dinţii din faţă, iar gâtul spart al unei sticle îi lăsase o cicatrice adâncă pe obrazul

stâng, după toate astea, când învăţase cum să-şi poarte cravata roşie, să învârtă bastonul, să-şi taie mustaţa scurtă ca şi Chaplin, atunci deveni şi el cineva. Atunci îşi puse un monoclu pe ochi şi se intitula Baron Carola von Eschenbach. Şi totul i-ar fi mers de minune dacă nu şi-ar fi pierdut minţile după o figurantă roşcovană putred de bolnavă, Sfrenţia asta la terminat.

Într-o bună zi îşi făcu apariţia la noi, purtând redingotă şi ghetre, cu un trandafir roşu la butonieră şi monoclul lipit de ochi. Arăta prietenos şi spilcuit, iar cartea de vizită pe care şi-o scoase din port-vizit era tipărită frumos. Pe ea figura un blazon care fusese al familiei de peste două sute de ani, cel puţin aşa spunea el. „Scheletul familiei", îi zicea. Bătrânul era tare încântat să aibă un baron printre clienţii săi, mai ales dacă plătea cu bani gheaţă, cum părea să promită acesta. Şi era chiar amuzant să-1 vezi pe baron apărând în atelier cu două subrete la braţ — de fiecare dată cu altele. Era şi mai hăzos când le invită în camera de probă şi le cerea să-1 ajute să-şi dea jos pantalonii. Un obicei european, ne spunea el.

Treptat îi cunoscu pe toţi vechii amici care tândăleau în faţa prăvăliei. Le arăta cum umblă Prinţul Moştenitor, cum se aşează, cum zâmbeşte. Odată aduse un flaut şi ne cântă Lorelei. Altă dată veni cu prohabul descheiat din care ieşea un deget de la mănuşa sa de piele. Mereu punea la cale câte-o nouă drăcie. Era vesel, spiritual, amuzant. Ştia o mulţime de glume, unele pe care nu le auzisem niciodată. Era nemaipomenit.

Iată însă că veni o zi când mă luă deoparte şi mă rugă să-i împrumut nişte bani pentru autobuz. Îmi spuse că nu putea plăti hainele comandate, dar că spera să obţină curând o slujbă la o casă mică de filme de pe Ninth Avenue, unde urma să cânte la pian. Pe urmă, până să mă dumiresc, începu să plângă. Stăteam în picioare în cabina de probă şi, din fericire, perdelele erau trase. A trebuit să-i dau o batistă să-şi şteargă ochii. Mi-a spus că îi e lehamite să tot facă pe clovnul, că vine la noi în fiecare zi pentru că e cald şi avem scaune confortabile. Mă întreabă dacă nu i-aş putea oferi un prânz — în ultimele trei zile nu pusese în gură decât chifle şi cafea.

L-am dus la un mic restaurant nemţesc de pe Third Avenue, de fapt o băcănie cu un restaurant alături. Atmosfera de acolo 1-a dărâmat complet. Nu putea vorbi decât despre vremurile trecute, despre zilele de odinioară, cele de dinainte de război. Intenţionase să devină pictor dar tocmai atunci a izbucnit războiul. L-am ascultat cu atenţie şi când a isprăvit, i-am propus să vină în seara aceea la noi, la cină — mă gândeam că poate voi reuşi să-1 împac cu ai mei. Era copleşit de recunoştinţă. Fireşte, va veni — la ora şapte, *punckt.* Bine!

La cină, o amuză pe nevastă-mea cu poveştile lui. Ei nu-i spusesem nimic de lipsa lui de bani. Doar că era un baron — Baronul von Eschenbach, prieten cu Charlie Chaplin. Soţia mea, una din primele, era măgulită să stea la aceeaşi masă cu un baron. Şi puritana asta afurisită nici nu roşi măcar când el îi spuse câteva anecdote mai picante. Zicea că sunt încântătoare — *atât de europene.*

În cele din urmă a venit timpul să dăm cărţile pe faţă. Am încercat s-o fac cu delicateţe, dar cum poţi fi delicat când e vorba de sifilis? Nu i-am spus aşa din primul moment — ci „boală venerică". *Maladie intime, quoi!* Dar tocmai acel cuvinţel „venerică" a făcut-o pe nevastă-mea să se îngrozească. Privi către ceaşca pe care o ţinea el la buze, iar apoi către mine, implorator, ca şi cum mi-ar fi spus:

— „Cum ai putut invita un asemenea om la masa noastră?" Am înţeles că trebuie să iau taurul de coarne. „Baronul va sta la noi un timp", am spus calm. „A dat faliment şi are nevoie de adăpost." Pe legea mea, dacă am văzut vreodată expresia unei femei schimbându-se atât de repede! „Tu", spuse *„tu*-mi ceri *mie* să fac asta? Şi ce se-ntâmplă cu copilul? Vrei să luăm toţi boala, nu-i aşa? Nu-ţi ajunge că are *el* — vrei să aibă şi copilul!"

Fireşte că baronul a fost îngrozitor de stânjenit de această izbucnire. A vrut să plece imediat Dar i-am spus să-şi ţină firea. Eram obişnuit cu scene de-astea. Oricum, el deveni atât de nervos încât, la cafea, se înecă şi începu să tuşească. Tradafirul de la butonieră îi căzu drept în farfurie. Arăta ciudat acolo, ca şi cum, odată cu accesul de tuse l-ar fi scuipat din propriul lui sânge. Scena mă făcu să-mi fie atât de ruşine de nevastă-mea încât aş fi putut s-o strâng de gât pe loc. Baronul mai tuşea încă şi scuipă în momentul când l-am condus la baie. L-am îndemnat să se spele pe faţa cu apă rece. Nevastă-mea ne urmă şi privi cu o linişte ucigătoare la omul care săvârşea parcă o spălare rituală. După ce se şterse, ea îi smulse prosopul din mâini şi, deschizând fereastra de la baie, îl azvârli afară. Asta mă înfurie. I-am spus să iasă dracului afară din baie şi să-şi vadă de treburile ei. Dar baronul înainta înspre noi şi se aruncă spre soţia mea, implorând-o. „O să vezi, buna mea femeie, şi tu, Henry, că nu trebuie să fiţi îngrijoraţi. O să-mi aduc seringile şi alifiile şi-o să le pun într-o valijoară acolo, sub chiuvetă. Nu se poate să mă daţi afară, n-am unde să merg. Sunt un om disperat. Sunt singur pe lume. Înainte aţi fost atât de buni cu mine - de ce trebuie să fiţi acum atât de cruzi? E vina mea că-s bolnav? Oricine poate avea boli molipsitoare. E omenesc. O să vedeţi, vă voi plăti înmiit. Fac păturile, spăl vasele... O să gătesc...!" Şi o ţinu aşa fără să se oprească o clipă ca să răsufle, de teamă că ea ar putea spune nu. După ce isprăvi cu toate promisiunile, după ce îşi ceru iertare de o sută de ori, după ce îngenunchie şi încercă să-i sărute mâna pe care ea şi-o retrase cu brutalitate, se aşeză pe capacul de la toaletă, aşa în redingotă şi ghetre, şi începu să plângă în hohote, ca un copil. Era groaznic — baia sterilă, emailată în alb, şi lumina chinuitoare de parcă o mie de oglinzi s-ar fi spart sub lentila unei lupe, şi această ruină de baron în redingotă şi ghetre, cu şira spinării plină de mercur, şi suspinele lui ca icnetele scurte ale unei locomotive ce se pune în mişcare. Nu ştiam ce dracu să fac. Un bărbat stând astfel pe toaletă şi suspinând — mă treceau toţi fiorii. Apoi m-am obişnuit şi cu asta. Am devenit imun. Sunt sigur acum că dacă Rabelais n-ar fi fost obligat să viziteze în fiecare zi de două ori cei 250 de pacienţi de la spitalul din

Lyon, el n-ar fi fost niciodată atât de extraordinar de vesel. Sunt convins de asta.

În orice caz, apropo de suspine... Mai târziu, când un alt copil era pe drum şi n-a fost chip să scăpăm de el, cu toate că speram, încă mai speram că se va întâmpla ceva, vreun miracol poate, iar burta nevestei mele crescuse ca un pepene uriaş — era în luna a şasea sau a şaptea — deci, după cum spuneam, ea cădea pradă unor accese de melancolie şi, întinsă pe pat, cu ochii aţintiţi la pepenele acela, începea să suspine de ţi se rupea sufletul. Eu mă aflam în camera cealaltă, culcat pe canapea cu o carte mare şi groasă în mână, iar suspinele ei mă făceau să-mi amintesc de baronul Carola von Eschenbach, şi de ghetrele lui gri, de redingota lui tivită cu şnur, de trandafirul roşu de la butonieră. Suspinele ei îmi sunau în auz ca o adevărată muzică. Suspină pentru puţină duioşie şi nu se găsea nici un strop în toată casa. Era jalnic. Cu cât devenea mai isterică, cu atât eram mai surd. Era ca şi cum, aflat pe o plajă într-o noapte de vară, din vuietul oceanului aş fi desluşit doar fâsâitul valurilor pe nisip, ca bâzâitul unui ţânţar în toiul furtunii. Când starea ei ajungea aproape de paroxism, când vecinii nu mai puteau suporta şi băteau în uşă, apărea şi bătrâna ei mamă târâş-grăpiş din dormitor, cu lacrimi în ochi, implorându-mă să merg s-o liniştesc puţin. „Oh, las-o-n pace, îi spuneam, va trece şi peste asta.". Atunci, încetându-şi pe moment suspinele, soţia mea sărea din pat, dezlănţuită, cu o furie oarbă, cu părul despletit şi încâlcit, cu ochii ieşiţi din orbite şi privirea tulbure, şi iar sughiţând şi suspinând, începea să mă lovească cu pumnii, să mă altoiască, până când mă apuca un râs isteric. Şi când mă vedea cum mă legăn cu scaunul înainte şi înapoi ca un nebun, când îi oboseau braţele şi pumnii o dureau, începea să urle că o târfa beata: „Diavolel Demon ce eşti!" — şi se furişa afară din cameră ca un câine sleit de puteri. Apoi, după ce o mai linişteam puţin şi-mi dădeam seama că într-adevăr era nevoie de un cuvânt bun, o trânteam din nou pe pat şi i-o trăgeam una bună. După scenele acelea de suferinţă şi chin să mă bată Dumnezeu dacă nu era grozavă. Niciodată n-am auzit o femeie gemând şi gâfâind astfel. „Fă-mi *orice",* spunea. „Fă ce vrei tu!" Şi-ntr-adevăr, puteam să-i fac orice... Stătea în cap şi i-o puneam pe la spate, accepta orice blestemată de poziţie. Pur şi simplu intra în delir. Isterie uterină, asta erai *Şi Dumnezeu să mă pedepsească,* cum spunea bunul nostru maestru, *dacă am minţit vreo iotă...* (Dumnezeu, cel menţionat anterior, a fost definit de Sf. Augustin după cum urmează: „O sferă infinită a cărei centru se află pretutindeni, iar circumferinţa nicăieri.").

În orice caz, *veşnic vesel şi ferice!* Dacă era înainte de război şi termometrul arăta zero sau sub zero grade, dacă se întâmpla să fie Ziua Recunoştinţei, sau Ajun de An nou, sau o zi de naştere, sau orice alt vechi pretext să ne adunăm laolaltă, atunci o porneam, toată familia, să ne întâlnim cu celelalte figuri bizare care alcătuiau arborele nostru familial. Dintotdeauna mi s-a părut uimitor ce oameni de viaţă erau cei din familia noastră, în ciuda

calamităţilor care ne ameninţau în permanenţă. Veseli în ciuda tuturor lucrurilor. Şi erau de toate: cancer, hidropizie, ciroză, nebunie, hoţie, cerşetorie, pederastie, incest, paralizie, tenie, avortoni, tripleţi, idioţi, beţivi, trântori, fanatici, marinari, croitori, ceasornicari, scarlatină, tuse măgărească, meningită, otită, coree, bâlbâiţi, puşcăriaşi, visători, povestitori, barmani. În sfârşit, mai erau Unchiul George şi Tante Melia. Morgă şi ospiciul. O trupă veselă şi masa încărcată cu bunătăţi: varză roşie şi spanac verde, friptură de porc şi de curcan cu varză acră. Kartoffeln-klösze şi sos acru, ţelină şi ridichi, gâscă îndopată cu garnitură de fasole şi morcovi, frumoasa conopidă albă, sos de mere şi smochine de Smyrna, banane cât ciomagul, prăjitură cu scorţişoară şi Streussel Kuchen, tort de ciocolată cu nuci, tot felul de sâmburi — alune, nuci cenuşii, migdale; mai erau bere la halbă şi la sticlă, vinuri albe şi roşii, şampanie, kümmel, malaga, porto, schnapps, brânzeturi iuţi, şi brânzeturi somnolente, nevinovate, de prăvălie, şi brânza topită de Olanda, limburger şi schmierkâse, vinuri de casă, de coacăze cidru tare şi dulce, tapioca şi budincă de orez, castane coapte, mandarine, măsline, murături, icre negre şi roşii, somn afumat; merengă de lămâie, limbă de pisică şi ecleruri de ciocolată, tăiţei şi gogoşi cu cremă, trabucuri negre şi havane lungi şi subţiri, Bull Durham şi Long Tom şi Meerschaums, ştiuleţi de porumb şi scobitori care îţi răneau gingiile, şervete cât cearceafurile, cu monograme, şi un foc viu de cărbuni şi ferestrele aburite — toate lucrurile de pe lumea asta aflate acolo sub privirea ta, cu excepţia unui vas în care să îţi speli mâinile.

Temperatura de zero grade şi, îmbrăcat în haine rămase de la un mort, George nebunul cu braţul muşcat de un cal. Zero grade şi Tante Melia căutând păsările pe care le lăsase în pălărie. Zero, zero şi remorcherele fornăind jos în port, şi sloiurile săltând pe apă, şi fuioare lungi de fum încolăcindu-se înainte şi înapoi. Vântul suflând cu 60 de kilometri pe oră; tone întregi de zăpadă mărunţită în fulgi minusculi asemenea unor mici pumnale. Ţurţurii atârnând la fereastră ca nişte şurubelniţe, vântul urlând, geamurile zăngănind. Unchiul Henry cântă „Uraaa pentru a Cincea Germană!" Vesta îi e descheiată, suspensorul îi atârnă, vinişoare albăstrii i se zbat la tâmplă. *Uraaa pentru a Cincea!*

Sus în pod, masa aşternută scârţâie; dedesubt se află grajdul cald, caii nechezând în boxe, nechezând şi plescăind şi bocănind cu copitele, şi mirosurile plăcute de bălegar şi urină, de fân şi ovăz, de pături aburinde şi de lapte brânzit, aroma de malţ şi lemn vechi, de hamuri de piele şi tain se înalţă şi plutesc şi zăbovesc deasupra capetelor noastre aidoma fumului de tămâie.

Masa e deasupra cailor şi caii stau în urină lor caldă şi uneori n-au astâmpăr şi-şi agită cozile şi scapă vânturi şi nechează. Plita încinsă e de un roşu rubiniu, aerul e albăstrit de fum. Sticlele sunt peste tot, sub masă, pe bufet, în chiuvetă. George nebunul încearcă să se scarpine pe gât cu o mânecă goală, neisprăvitul de Ned Martini se joacă mereu cu fonograful; nevastă-sa,

Carry, bea cu lăcomie bere din cana de tablă. Puştii sunt jos în grajd, fugărindu-se pe întuneric. Pe stradă, acolo unde încep cocioabele, copiii îşi fac un gheţuş. Pretutindeni este albastru, de frig şi fum şi zăpadă. Tante Melia stă într-un colţ mângâind un rozar. Unchiul Ned drege un ham. Cei trei bunici şi cei doi străbunici stau înghesuiţi unul în altul lângă sobă, discutând despre războiul franco-prusac. George nebunul hăpăie ultimele resturi. Femeile se apropie mai mult una de alta, vorbesc în şoaptă, plescăind din limbă. Totul se combină ca într-un joc de cuburi — chipuri, glasuri, gesturi, trupuri. Fiecare gravitează pe propria sa orbită. Fonograful cântă din nou, vocile se aud mai tare, sunt stridente. Fonograful se opreşte brusc. N-ar fi trebuit să fiu acolo când au spus-o, dar am fost şi am auzit. Am auzit că Maggie cea voinică, cea care ţinea o cârciumă în Flushing, ei bine, Maggie se culcase cu propriul ei frate şi de-aceea înnebunise George. Se iubea cu toţi — în afară de propriul ei soţ. Şi am mai auzit că îl bătea pe George cu cureaua de piele până ce bărbatul făcea spume la gură. Asta i-a declanşat crizele. Şi pe urmă Mele care stătea într-un colţ — era şi ea un caz. De mică fusese cam ciudată. Ca şi mama, de altfel. Era foarte rău că Paul murise. Paul fusese soţul lui Mele. Da, totul ar fi fost bine dacă n-ar fi apărut femeia aceea din Hamburg care 1-a sedus pe Paul. Cum ar fi putut Mele să se apere împotriva unei asemenea femei — împotriva unei femei stricate şi viclene! Trebuia să se facă ceva pentru Mele. Devenise primejdioasă. Chiar cu o zi în urmă o găsiseră şezând pe sobă. Din fericire focul era mic Dar dacă îi trece prin cap să aprindă casă când toţi dorm? Era mare păcat că nu mai putea avea o slujbă. Ultima pe care i-o găsiseră, la o femeie cumsecade, fusese atât de bună. Dar Mele se lenevise. O dusese prea bine cu Paul.

Aerul era limpede şi geros când am ieşit afară. Stelele sclipeau strălucitoare şi, peste balustrade şi scări, pervaze şi grilaje, zăpada imaculată, zăpada spulberată, mantie albă care acoperă pământul păcătos şi murdar. Limpede şi îngheţat aerul, pur precum amoniacul, iar pielea îţi e netedă aidoma celei de căprioară. Stele albastre, roiuri-roiuri, trecând în goană ca antilopele. O noapte frumoasă, adâncă, liniştită, ca şi cum acest cald sânge german ar curge spre periferie pentru a face să înceteze strigătele copiilor flămânzi, să spele crimele şi urâţenia lumii. Noaptea adâncă şi râul strangulat de gheţuri, stelele dansând, răsucindu-se, învârtindu-se ca nişte titirezi. Rătăceam, întreaga familie, pe strada plină de hârtoape. Călcând crustă subţire a pământului, lăsând urme, amprente. O veche familie germană, împrăştiind zăpada cu un brad de Crăciun. Suntem toţi, unchi, veri, fraţi, surori, taţi, bunici. Toţi încălziţi şi băuţi, şi nici unul nu se gândeşte la celălalt, sau la soarele care va răsări dimineaţă, la comisioanele pe care le are de făcut, la verdictul doctorului, la toate îndatoririle crunte şi teribile care fac ca ziua să fie impură şi noaptea asta să fie sfântă, o noapte sfânta cu stele albastre şi vârtejuri adânci, cu boboci de arnică şi amoniac, cu narcise galbene şi carborund.

Nimeni nu şi-a dat seama că Tante Melia o luase complet razna şi că,

odată ajunsă la colţ, ea va face un salt de ren şi va muşca o bucată din lună. Şi, într-adevăr, la colţul străzii, ea sări înainte ca un ren şi ţipă: „Luna, luna!" şi cu acest strigăt, sufletul i se eliberă curat din strânsoarea trupului. Cu o iuţeala de 86 de milioane de mile pe minut. Sus, sus, spre lună, şi nimeni n-a putut gândi destul de repede ca s-o oprească. Aşa s-a întâmplat. Cât ai clipi.

Şi acum o să vă spun ce mi-au zis blestemaţii ăia...

Au spus — *Henry, mâine o duci la ospiciu. Şi să nu le spui că avem din ce să-i plătim întreţinerea.*

Excelent! *Veşnic vesel şi ferice!* În dimineaţa următoare ne-am urcat împreună în tramvai şi am ieşit în afara oraşului. Dacă Mele întreba unde mergem, trebuia să spun: „În vizită la mătuşa Monica". Dar Mele n-a întrebat nimic. Şedea liniştită lângă mine şi din când în când îmi arăta vacile de pe câmp. Vedea vaci albastre şi verzi. Le ştia numele. Întreba ce se întâmplă cu luna în timpul zilei. Şi nu cumva aveam din întâmplare la mine o bucăţică de lebăr?

În timpul călătoriei am plâns — nu mă puteam abţine. În lumea asta, când oamenii sunt prea buni, trebuie puşi sub cheie. Ceva nu e în regulă cu oamenii care sunt prea buni. E adevărat că Mele era leneşă. Aşa se născuse. Şi nici gospodină bună nu era. E adevărat că nu ştia să păstreze un bărbat când îi găseau unul. După ce Paul a fugit cu femeia aceea din Hamburg, Mele stătea într-un colţ şi plângea. Ceilalţi voiau ca ea să facă ceva — să-1 împuşte, să işte un scandal monstru, să-1 dea în judecată pentru pensie de întreţinere. Mele rămânea tăcută. Mele plângea. Mele îşi ţinea privirea în pământ. Îşi pierduse şi dramul de minte pe care îl avusese. Era ca o pereche de şosete rupte, azvârlite de colo-colo. Mereu te împiedicai de ea.

Apoi, într-o bună zi, Paul luă o frânghie şi se spânzură. Trebuie că Mele a înţeles ce se întâmplase, căci înnebuni de-a binelea. Cu o zi în urmă o găsiseră mâncându-şi propriile murdării. Şi în urmă cu încă o zi o aflaseră şezând pe sobă.

Acum e foarte calmă şi cheamă vacile pe nume. Lună o fascinează. Nu-i este teamă de nimic pentru că sunt cu ea şi întotdeauna a avut încredere în mine. Am fost favoritul ei. Era ea săracă cu duhul, dar mă iubea. Ceilalţi erau mai deştepţi, dar n-aveau inima ei bună.

Când fratele Adolphe o ducea la plimbare cu trăsura, cei din familie ziceau: „Mele a pus ochii pe el!", dar cred că Mele vorbea cu el la fel de nevinovat cum îmi vorbeşte mie acum. Probabil că atunci când îşi îndeplinea îndatoririle conjugale, Mele visa cu inocenţă la darurile frumoase pe care le va oferi tuturor. Nu cred că avea conştiinţa păcatului sau a vinovăţiei, şi nici remuşcări. Sunt convins că Mele era un înger nerod. Cred că Mele era o sfântă.

Uneori, când o dădeau afară din vreo slujbă, obişnuiau să mă trimită după ea. Nu ştia să se întoarcă acasă. Şi-mi amintesc cât de fericită era când mă vedea sosind. Cu nevinovăţie spunea că ar vrea să locuiască la noi. De ce

nu putea sta la noi? Şi eu mă întrebam asta. De ce nu-i puteau lăsa şi ei un locşor lângă foc unde să stea şi să viseze, dacă asta îşi dorea? De ce trebuie să robotească toată lumea — şi sfinţii şi îngerii? De ce trebuie ca nerozii să fie neapărat un exemplu pentru ceilalţi? Acum mă gândesc că la urma urmei s-ar putea ca acolo unde o duc acum să-i fie bine. Gata cu treburile. Şi totuşi, aş fi preferat să i se ofere un colţişor mai pe aproape.

În timp ce călcam pe poteca pietruită, spre porţile mari, Mele devine agitată. Până şi un căţeluş ştie când e dus să fie înecat. Mele tremură. Suntem aşteptaţi. Porţile se deschid cu un căscat Mele e înăuntru, eu sunt afară. Îi vorbesc atât de blând. Dar Mele este înspăimântată. Se întoarce şi aleargă spre poartă. Eu sunt încă aici. Îşi întinde braţele şi se agaţă de gâtul meu. O sărut tandru pe frunte. Îi desprind cu blândeţe braţele. Ceilalţi o vor lua din nou. Nu mai suport să văd asta. Trebuie să plec. Trebuie să fug. Totuşi mai stau — un lung minut — stau şi o privesc. Ochii ei par a fi devenit enormi. Doi ochi rotunzi, imenşi, plini şi întunecoşi ca noaptea, fixându-mă fără să înţeleagă. Un nebun nu poate privi astfel. Un idiot nu poate privi astfel. Doar un înger sau un sfânt.

Am mai spus că Mele nu era o bună gospodină, dar ştie să prepare fricadellas. Iată reţeta: se face un amestec întunecat din clisă de pâine umedă dintr-un urinal drăguţ şi carne de cal (doar muşchi) mărunţită fin, la care se adaugă puţină tocătură pentru cârnaţi. Se fac găluşte în podul palmei. Cârciuma pe care o ţinea împreună cu Paul, înainte de-a se ivi femeia din Hamburg, se afla chiar lângă cotitura pe care o face Second Avenue L, nu departe de pagoda chinezească, sediu acum al Armatei Salvării.

După ce am plecat din faţa porţii, m-am oprit lângă un zid înalt şi, cu faţa îngropată în mâini şi braţele sprijinite de zid, am început să plâng în hohote, cum nu mi se mai întâmplase din copilărie. În acest timp ei îi făceau Melei baie, o îmbrăcau în uniforma spitalului; îi pieptănau părul lins, cu cărare la mijloc, legându-i-1 într-un nod strâns la ceafă. Nimeni nu arată grozav astfel. Toţi au aceeaşi privire dementă, fie că sunt pe jumătate sau pe trei sferturi nebuni, sau doar puţin scrântiţi. Dacă celor din spital le spui „aş dori un stilou şi o hârtie să scriu o scrisoare", ei îţi răspund „da" şi-ţi pun o mătură în mână să cureţi încăperea. Dacă din neatenţie faci pe tine şi murdăreşti pe jos, te obligă să ştergi podeaua. Poţi să plângi cât vrei, dar e interzis să te abaţi de la regulamentul interior. Şi într-o casă de nebuni trebuie menţinută ordinea, ca în oricare altă casă.

O dată pe săptămână Mele avea voie să primească vizite. De treizeci de ani surorile ei vizitau mereu ospiciul. Erau sătule de el. Încă de mici se duceau să-şi vadă mama pe Blackwell's Island. Mama le spunea întotdeauna să aibă grijă de Mele, să fie cu ochii pe ea.

Când Mele stătuse acolo în poartă cu ochii ei atât de rotunzi şi luminoşi, mintea ei călătorise desigur spre trecut cu viteza unui tren rapid. Totul i se dezvăluise dintr-o dată. Ochii ei erau atât de mari şi strălucitori de parcă ar fi

văzut mai mult decât putea înţelege. Străluceau de spaimă, iar dincolo de spaimă, sclipea o uluială fără hotare. Asta le dădea atâta frumuseţe.

Trebuie să fii nebun ca să poţi vedea astfel lucrurile, şi pe toate deodată. Dacă eşti o personalitate puternică, vei rezista la încercare şi oamenii vor crede în tine, vor face jurăminte în numele tău, vor întoarce lumea pe dos pentru tine. Dar dacă eşti doar un om oarecare, sau un nevolnic, atunci ceea ce ţi se întâmplă rămâne fără urmări, se iroseşte.

În fiecare dimineaţă fac o sprintenă plimbare intelectuală, în scrâşnetul trenului aerian, de la nord de strada Delancey până spre Waldorf unde, cu o seară în urmă, bătrânul meu şi Julian Legree petrecuseră tihnit în Peacock Alley. În flecare dimineaţă scriu o nouă carte în timp ce parcurg distanţa dintre staţia de pe strada Delancey şi Waldorf. Pe foaia de titlu a fiecărui volum stă scris cu vitriol: *Insula incestului.* Fiecare dimineaţă începe cu voma după beţia din noaptea trecută; ea e gardenia uriaşă pe care o port la butoniera reverului de mătase al costumului meu la două rânduri. Ajung la croitorie sumbru şi abătut, ca să-1 găsesc poate pe Tom Jordan în atelierul de reparaţii aşteptând să i se scoată petele de pe prohab. După ce am scris în galop 369 de pagini, zădărnicia unui bună dimineaţa mă împiedică să fiu politicos ca de obicei. Tocmai am dus la bun sfârşit al 23-lea volum al cărţii ancestrale din care nu se vede nici un semn, deoarece a fost în întregime scrisă în minte, fără să am măcar un stilou. Eu, fiul croitorului, sunt pe punctul de a spune Bună dimineaţa vânzătorului lui Endicott Mumford, ţicnit şi lânos, care stă doar în ismene în faţa oglinzii, examinându-şi pungile de sub ochi. Fiecare ramură şi frunză din arborele familiei se mişcă în faţa privirilor mele: din ceţurile tenebroase de pe Elba se iveşte plutind această înşelătoare insulă a incestului care dă naştere minunatei gardenii pe care o port la butonieră în fiecare dimineaţă. Sunt gata să-i spun Bună dimineaţa lui Tom Jordan. Cuvintele îmi stau pe limbă. Văd un copac uriaş ridicându-se din negură şi în el femeia din Hamburg, cu dosul înghesuit într-o scorbură. Prin uşa întredeschisă, prinsă cu lanţul de la zăvor, văd faţa ei verde, buzele strânse, nările dilatate. George nebunul umblă din casă în casă, vânzând ilustrate; cu o mânecă goală fluturând în vânt, pierdut şi îngropat e braţul său pe care i 1-a îmbucat calul. După ce toate paginile din calendar au fos rupte, cu excepţia ultimelor şase, George nebunul, cu ţurţuri în mustăţi şi căciula în mâini, sună la uşă şi strigă din prag „Crăciun fericit!". Acesta este cel mai smintit dintre vlăstarele de pe Elba, un copac cu toate ramurile frânte şi frunzele veştede. E copacul care strigă invariabil, o dată pe an, „Crăciun fericit!" În ciuda catastrofelor, a invaziei cancerului, a hidropiziei, hoţiei, cerşetoriei, dementei, paraliziei, teniei, otitei, coreei, meningitei, epilepsiei, cirozei etc., sunt chiar pe punctul de a spune Bună dimineaţa. Cuvintele îmi tremură pe buze. Cele 23 de volume ale Apocalipsei sunt scrise cu o fidelitate incestuoasă, coperţile simt legate în cel mai fin marochin şi pentru fiecare volum există încuietoare şi cheie. Ochii injectaţi ai lui Tom Jordan

se holbează în oglindă; clipeşte aidoma unui cal care alungă o muscă. Tom Jordan fie îşi dă jos pantalonii, fie şi-i îmbracă. Întotdeauna încheindu-şi sau descheindu-şi prohabul. Întotdeauna dându-şi pantalonii să-i fie curăţaţi de pete şi călcaţi proaspăt. Tante Melia se adăposteşte la umbra arborelui familial. Mama spală petele de vomă de pe rufele murdărite săptămâna trecută. Bătrânul meu îşi ascute briciul. Evreii urcă din umbra podului, zilele sunt mai scurte, remorcherele fornăie sau orăcăie, portul geme de sloiuri. Fiecare capitol al cărţii scrise pe aer revigorează sângele; muzica lui se aude mai tare decât nelinştitul freamăt al lumii de afară. Noaptea cade ca un tunet, aşezându-mă pe pavajul drumului care nu duce nicăieri, însă e strălucitor, înconjurat de trepte luminoase pe care, când urci, nu ai drum de întoarcere şi nu poţi sta nici pe loc.

Din umbra podurilor, ca un herpes uriaş, mulţimea creşte, lăsând în urmă-i o imensă dâră purulentă care trece de la un râu la altul, de-a lungul Străzii nr. 14. Această dâră ce leagă, invizibilă, un ocean cu altul, o eră de alta, desparte net lumea creştină pe care o ştiu din registru, de lumea semită pe care sunt pe cale s-o cunosc din viaţă. Între aceste două lumi, la mijlocul hotarului întinzându-se de la un fluviu la altul, se află un mic ghiveci cu gardenii. Hotarul duce până acolo unde cutreieră mastodonţii iar bizonii nu mai pasc; acolo se înalţă înşelătoarea lume abstractă — ca o stâncă la adăpostul căreia sunt îngropate focurile revoluţiei. În fiecare zi trec hotarul cu o gardenie la butonieră şi un nou volum scris în neant. În fiecare dimineaţă trec cu greu printr-un şanţ plin cu murdării ca să ajung la frumoasa insulă a incestului; în fiecare zi stânca se înalţă tot mai semeţ, iar şirul ferestrelor e drept ca o şină de cale ferată şi străluceşte mai puternic decât craniile şlefuite, de fiecare dată, şanţul se cască tot mai ameninţător.

Ar trebui să-i spun chiar acum Bună dimineaţa lui Tom Jordan, dar cuvintele mi se agaţă tremurătoare de buze. Ce dimineaţă mai e şi asta ca s-o irosesc într-un salut? Este ea *bună,* această dimineaţă între dimineţi? Îmi pierd capacitatea de a deosebi o dimineaţă de alta. În registru, lumea bizonilor pe cale de dispariţie; vecinii de alături nituiesc coastele viitorilor zgârie-nori. Orientali perfizi cu pantofi de plumb şi ţeste de sticlă plănuiesc în taină lumea de hârtie de mâine, o lume făcută în întregime din marfa stivuită, o cutie peste alta, ca într-o fabrică de cutii de carton. Azi mai avem încă timp să participăm la înmormântarea celor morţi de curând; mâine nu va mai fi timp, morţii vor fi abandonaţi acolo unde se află şi vai celui ce va vărsa vreo lacrimă. Este o dimineaţă bună pentru revoluţie — dacă în loc de artificii s-ar afla mitraliere. Această dimineaţă ar fi splendidă dacă cea de ieri n-ar fi fost un fiasco absolut.

Trecutul se depărtează în galop, şanţul se lăţeşte. Mâine e mai departe de azi decât de ieri, deoarece calul zilei de ieri aleargă nebuneşte, iar omul cu pantofi de plumb nu-1 poate ajunge. Între dimineaţa bună şi dimineaţa însăşi se află un hotar vâscos care îşi răspândeşte mirasma asupra zilei de ieri şi

otrăveşte ziua de mâine. Este o dimineaţă atât de confuză încât dacă ar fi o umbrelă veche, cel mai slab strănut ar întoarce-o pe dos.

Întreaga mea viaţă se desfăşoară ca o dimineaţă în câte zorii n-au sosit. În fiecare zi o iau de la început cu scrisul. În fiecare dimineaţă se naşte o lume nouă, distinctă şi plenară — şi iată-mă-s printre constelaţii, un zeu infatuat la nebunie de sine însuşi, astfel încât nu mai face nimic altceva decât să cânte şi să plămădească lumi noi. Între timp, vechiul univers se fărâmiţează. Acesta e aidoma unui atelier de reparaţii în care sunt călcaţi pantaloni, se îndepărtează pete şi se cos nasturi. Bătrânul univers miroase ca o cută umedă ce primeşte sărutul fierbinte al fierului de călcat. Modificări şi reparaţii fără sfârşit, o mânecă lungită, un guler lăsat mai jos, un nasture mutat mai aproape, şezutul pantalonilor înlocuit. Există lumea dimineţii, care renaşte mereu, în fiecare zi, există atelierul de reparaţii în care lucrurile sunt drese mereu. Şi astfel se întâmplă şi cu viaţa mea prin care trece cusătorul nopţii. Întreaga noapte aud atingerea sfârâietoare a fierului de călcat care sărută cusăturile umede; crusta vechiului univers se împrăştie pe podea şi duhneşte acru, a oţet.

Oamenii pe care i-a iubit tatăl meu erau fragili şi plini de farmec S-au stins unul după altul, cu toţii, aşa cum se sting stelele în faţa soarelui. S-au dus ca nişte catastrofe silenţioase. N-a mai rămas nici o urmă din ei — nimic decât amintirea strălucirii şi gloriei lor. Şi acum curg înlăuntrul meu ca un fluviu de stele căzătoare, îndiguit. Ei alcătuiesc fluviul întunecat care face ca axa lumii mele să fie în permanentă revoluţie. Din acest brâu al nopţii, mereu în expansiune, izvorăşte dimineaţa neîntreruptă care se iroseşte în creaţie. În fiecare dimineaţă fluviul inundă malurile, lăsând în urma sa manşetele şi butonierele şi toate zdrenţele vechiului univers împrăştiate pe plaja unde stau contemplând oceanul acestor zori ai creaţiei.

Stând acolo pe malul oceanului, îl văd pe George nebunul sprijinindu-se într-un cot de zidul magazinului de pompe funebre. Are pe cap o şepcuţă caraghioasă, ca îmbrăcăminte doar un guler de celuloid, şi e fără cravată. Stă lângă sicriu, nici trist nici zâmbitor. Stă acolo liniştit ca un înger coborât din picturile evreieşti. Omul din sicriu, al cărui trup tocmai a fost adus, e îmbrăcat într-un modest costum pepit ce are chiar mărimea potrivită pentru George. Are guler şi cravată şi un ceas în buzunarul de la vestă. George îl scoate din sicriu, îl dezbracă şi, în timp ce-şi ia hainele pe el, lasă cadavrul să zacă pe gheaţă. Nevrând să fure ceasul, îl pune lângă trupul mortului. Acesta zace pe gheaţă cu un guler de celuloid în jurul gâtului. Se întunecă în timp ce George iese din magazinul de pompe funebre. Acum are cravată şi un costum de haine bun. Se opreşte la prăvălia de mărunţişuri din colţ să-şi cumpere o carte de anecdote pe care a văzut-o în vitrină; în metrou memorează câteva. Sunt glumele lui Joe Miller.

Exact la aceeaşi oră Tante Melia trimite rudelor ei o felicitare de Sfântul Valentin. E îmbrăcată în uniformă gri şi părul îi este pieptănat cu cărare la

mijloc. Scrie că e foarte fericită cu noii ei prieteni, şi că mâncarea e bună. Ar vrea totuşi să le amintească faptul că în scrisoarea trecută le ceruse nişte *Fastnacht Kucben* — n-ar putea oare să i le trimită prin poştă, prin serviciul de coletărie? Spune că a văzut nişte petunii foarte frumoase în jurul lăzii de gunoi din faţa bucătăriei. Spune că duminica trecută a făcut o plimbare şi a văzut o mulţime de reni, iepuri şi struţi. Spune că face foarte multe greşeli, dar niciodată n-a scris mai corect. Toată lumea e foarte amabilă şi e foarte mult de lucru. I-ar place să i se trimită cât mai repede posibil nişte *Fastnacbt Kucben,* cu avionul dacă se poate. L-a rugat pe director să i le pregătească de ziua ei de naştere, dar el a uitat. Spune să i se expedieze nişte ziare pentru că-i place să se uite la reclame. Era o pălărie pe care o văzuse, credea, la Bloomingdale. N-ar fi putut să i-o trimită împreună cu acele *Fastnacht Kuchen?* Le mulţumeşte tuturor pentru felicitările drăguţe trimise de Crăciun — şi le mai aminteşte şi acum, mai ales pe cea cu steluţe de argint. Toată lumea a zis că era adorabilă. Spune că în curând trebuie să se culce şi se va ruga pentru toţi ai ei care au fost întotdeauna atât de buni cu ea.

Se-ntunecă, şi în fiecare seară, cam pe la aceeaşi oră, stau acolo privind oglinda oceanului. Vreme geroasă, nici lentă, nici iute, ci ţeapănă ca un cadavru zăcând pe gheaţă cu un guler de celuloid — şi dacă măcar ar dori ceva, ar fi minunat... prea minunat! În holul întunecat de dedesubt, Tom Jordan îi aşteaptă pe bătrân să coboare. Are două pipiţe cu el şi una din ele îşi aranjează jartiera; Tom Jordan o ajută să o fixeze. La aceeaşi oră, spre amurg, după cum am mai spus, doamna Lawson se află în cimitir la mormântul dragului ei băiat. Micul meu Jack, spune ea, cu toate că el avea 32 de ani când a dat ortul popii, în urmă cu şapte ani. Au zis că avea reumatism la inimă, dar adevărul e că dragul de băiat se culcase cu atâtea venerice fecioare încât când i-au făcut autopsia, puroiul din el duhnea ca o haznă. Doamna Lawson nu pare să-şi amintească nimic din toate acestea. Acolo e doar dragul ei băiat Jack şi mormântul e întotdeauna îngrijit; ea poartă în geantă o fâşie de piele de căprioară cu care în fiecare seară face să strălucească piatra de pe mormânt.

Tot în amurg, cadavrul ţeapăn zăcând acolo pe gheaţă şi bătrânul meu aflat într-o cabină telefonică, având receptorul într-o mână şi ceva cald, umed, păros în cealaltă. Sună ca să ne spună să nu-1 aşteptăm la cină pentru că trebuie să conducă un client şi va întârzia, să nu fim îngrijoraţi. George nebunul întoarce filele cărţii cu glume de Joe Miller. Mai încolo, lângă Mobile, se repetă St. Louis Blues fără partitură, şi oamenii sunt pe cale să înnebunească auzindu-1 în fiecare zi — ieri, azi şi mâine. Toată lumea se lasă siluită, drogată, violată, cherchelită de muzica cea nouă ce se prelinge odată cu sudoarea asfaltului. În curând va fi aceeaşi oră peste tot — doar întorci discul telefonului sau stai agăţat deasupra pământului într-un balon. Este ora la care se adună cu toţii în jurul mesei de familie la o bârfa şi-o cafea; fiecare a fost operat de altceva, iar femeia cu perciuni şi inele masive pe degete a avut viaţa cea mai grea pentru

că şi-a putut permite.

Este înnebunitor de frumos la ora asta când toată lumea pare a-şi vedea doar de treburile sale personale. Iubire şi crimă se află încă la câteva ore depărtare una de alta. Iubire şi crimă — simt cum ele se apropie odată cu lăsarea serii: copii ieşind din pântece, carne fragedă, rozăcare va sfârşi în sârma ghimpată şi va urla toată noaptea şi va putrezi cu osemintele risipite la o mie de mile distanţă de nicăieri. Fecioare nebune cu jazz monoton şi ritmat în vine aţâţă bărbaţii să ridice clădiri noi, bărbaţi legaţi cu lese se târăsc anevoie printr-un gunoi până la gât pentru ca ţarul electricităţii să poată stăpâni undele. Ceea ce se află în germene mă înspăimântă teribil: o lume nou-nouţă iese din ou şi oricât de repede aş scrie, lumea cea veche moare mai încet. Aud noile pistoale automate şi zgomotul milioanelor de oase fărâmate dintr-o dată; văd câini care turbează şi porumbei prăbuşindu-se cu mesaje legate de picior.

Veşnic vesel şi ferice, fie că sunt la nord de strada Delancey sau la sud de hotarul purulent! Mâinile mele moi în pântecele lumii, scormonind în măruntaiele calde, aranjându-le şi amestecându-le, tăind şi cosând la loc. Senzaţia de trup cald pe care o cunoaşte chirurgul; şi moluştele prinse strâns în valve, şi gâlmele, ulcerele, herniile, germenii de cancer, clamele şi forcepsul, foarfecele şi tumorile tropicale, otrăvurile şi gazele, toate închise acolo înăuntru şi cu grijă învelite în piele. Din canalele de scurgere, dragostea ţâşneşte cu miasme otrăvite: dragoste mânioasă, cu mănuşi negre şi bucăţi de jartieră lucioase, dragoste care clefăie şi sforăie, *dragoste închisa* într-un butoi, tăcând să-i sară cepul în fiecare noapte. Bărbaţii care veneau în atelierul tatălui meu duhneau de atâta dragoste; erau calzi şi miroseau a vin, fragili şi indolenţi, iahturi rapide cu pânze de senzualitate; iar când navigau noaptea pe lângă mine, visurile-mi deveneau mai curate. Stând în centrul New Yorkului auzeam clinchetul tălăngilor sau, dacă-mi întorceam puţin capul, puteam auzi blânda muzică a horcăitului agonic — o linie roşie de-a curmezişul paginii şi o panglică de doliu la fiecare mânecă. Răsucindu-mi încă puţin gâtul, puteam sta sus pe cel mai înalt zgârienori uitându-mă la urmele adânci lăsate de roţile uriaşe ale progresului modern. Nu era nimic prea greu pentru mine, cu condiţia să fie pătruns de durere şi chin. *Chez nous* sufeream de toate bolile organice — şi de câteva din cele anorganice. Aidoma cristalelor de stâncă ne risipeam, de la o crimă la alta. Un vârtej vesel şi-n centrul lui cel de-al douăzeci şi unulea an al vieţii mele, deja acoperit cu un strat de cocleală.

Chiar şi atunci când nu-mi voi mai putea aminti nimic, nu voi uita totuşi noaptea când m-am îmbolnăvit de blenoragie şi când bătrânul meu a fost atât de beat încât a adormit pe trotuar lângă prietenul său, Tom Jordan. Frumoasă şi înduioşătoare treabă — să te îmbolnăveşti când onoarea familiei este în joc, *la preţ nominal,* cum s-ar spune. Să lipseşti tocmai de la tămbălăul la care mama şi tata, încăieraţi, se rostogoleau pe podea, şi mătura zbura de colo-colo. Să nu fii cu ei în lumina rece a dimineţii când Tom stă în genunchi implorând să

fie iertaţi, dar ea nu se înduplecă, pentru că inima necruţătoare a unei luterane nu cunoaşte iertarea. Înduioşător şi frumos să citeşti în ziarul de dimineaţă că pe la aceeaşi oră în noaptea precedentă pastorul care înfiinţase popicăria fusese surprins într-o cameră întunecoasă cu un băiat gol pe genunchi! Dar ceea ce face ca toate aceste lucruri să fie într-adevăr teribil de înduioşătoare şi frumoase este ceea ce urmează: eu, neştiind ce se întâmplase, am cerut permisiunea să mă însor cu o femeie care-mi putea fi mamă. Şi când zic „să mă însor", bătrâna ia cuţitul de pâine şi se repede la mine. Îmi amintesc că, la ieşire, m-am oprit lângă bibliotecă să înşfac o carte, la întâmplare. Titlul cărţii era *Naşterea tragediei.* Ce mai farsă:

Mătura din noaptea trecută, cuţitul de pâine, blenoragia, pastorul prins asupra faptului, găluştele reci, germenii de cancer etc. Pe-atunci credeam că toate evenimentele tragice ale vieţii sunt scrise în cărţi şi ceea ce se întâmpla în afara acestora era doar rahat cu apă rece. Credeam că o carte frumoasă este o parte bolnavă a creierului. Nu-mi dădeam seama că o lume întreagă se poate îmbolnăvi.

Plimbându-mă încolo şi-ncoace cu un pachet sub braţ. Hai să zicem că este o dimineaţă frumoasă, curată, iar scuipătorile sunt toate spălate şi frecate. Mormăi de unul singur în timp ce intru în clădirea Woolworth — „Bună dimineaţa, domnule Thorndike, frumoasă dimineaţă, domnule Thorndike. Vă interesează hainele, domnule Thorndike?" Pe domnul Thorndike nu-1 interesează hainele în această dimineaţă; îmi mulţumeşte că am venit şi azvârle cartea de vizită la coş. Nu mă descurajez şi încerc în clădirea American Express.

„Bună dimineaţa, domnule Hathaway, frumoasă dimineaţă, nu-i aşa?" Domnul Hathaway nu are nevoie de un croitor bun pentru că are şi el unul, de mai bine de treizeci şi cinci de ani. Domnul Hathaway pare a fi cu capsa pusă, şi să fiu al naibii dacă n-are dreptate, gândesc eu în timp ce cobor în fugă scările. O dimineaţă frumoasă, strălucitoare, asta nu se poate nega, şi ca să îndepărtez gustul neplăcut din gură, o iau spre port trecând cu tramvaiul peste pod. Pe drum fac o vizită şi unui mărunt escroc pe nume Dyker. Dyker este un tip ocupat. Genul de om care îşi comandă prânzul sus în cameră şi-n timp ce mănâncă pune pe cineva să-i cureţe pantofii. Dyker suferă de o tulburare nervoasă. Spune că putem să-i facem un costum pepit cu condiţia să nu-1 mai batem la cap în fiecare lună. Fata cu care a trăit avea doar 16 ani şi nu voia s-o lase borţoasă. Da, buzunare aplicate, vă rog! Pe lângă asta, el are nevastă şi trei copii. Şi va candida în curând pentru postul de judecător — judecător Sunogate la Curtea de moşteniri şi tutele.

Se apropie ora matineului. Mă întorc la New York şi cobor la Burlesk unde mă cunoaşte portarul. Primele trei rânduri sunt întotdeauna ocupate de judecători şi politicieni. În sală e întuneric şi Margie Pennetti se află pe scenă doar într-o pereche de ciorapi albi, murdari. Are cel mai formidabil dos pe

carte-1 poate avea o femeie de pe scenă şi toată lumea ştie asta, inclusiv ea. După spectacol, rătăcesc la întâmplate, holbându-mă la sălile de cinema şi la prăvăliile evreieşti cu delicatese. Stau câteva momente într-un fel de cutie, unde cu un bănuţ ascult la megafon voci de sirene. Viaţa este doar o nesfârşită lună de miere, cu tort de ciocolată şi plăcintă cu afine. Pui un bănuţ în maşinărie şi vezi o femeie dezbrăcându-se pe iarbă. Pui un bănuţ şi câştigi o dantură falsă. Lumea se alcătuieşte din părţi noi în fiecare după-amiază; cele care s-au murdărit sunt trimise la curăţat, cele folosite se vând la deşeuri.

Merg pe jos înspre centrul oraşului, dincolo de hotarul purulent, şi rătăcesc prin holurile marilor hoteluri. Dacă am chef, mă pot aşeza să-i privesc pe ceilalţi cum forfotesc de colo-colo prin hol. Toată lumea stă la pândă. În preajmă se petrec evenimente. Încordarea provocată de aşteptarea lor atinge pragul delirului. Trenul aerian gonind, taxiurile claxonând, ambulanţele zdrăngănind, nituitorii nituind. Băieţi îmbrăcaţi în livrele splendide zornăie din clopoţei căutând pe cei care nu răspund când sunt chemaţi pe nume. În toaleta aurie de la subsol, bărbaţii îşi aşteaptă rândul să se uşureze. Totul din pluş şi marmură, mirosuri rafinate şi plăcute, apa de la toaletă curgând frumos. Pe trotuar un stand de ziare cu titlurile încă umede de crimă, viol, incendii, greve, falsuri, revoluţie. Oamenii se calcă în picioare, gata să dărâme zidurile metroului. Sus în Brooklyn mă aşteaptă o femeie. E destul de în vârstă ca să-mi fie mamă şi aaşteaptă s-o iau de nevastă. Fiul ei are tuberculoză în ultimul hal şi nu se mai poate da jos din pat. O femeiuşcă încăpăţânată ce mă cară în cotlonul ei să facem dragoste, în timp ce-n camera alăturată fiul îşi scuipă plămânii. Şi în afară de asta, tocmai a avut un avort şi n-aş vrea s-o mai aranjez încă o dată — în orice caz, nu acum.

Oră de vârf! Şi metroul gratuit spre Paradis. Înghesuit atât de tare într-o femeie încât îi simt părul de pe pubis. Atât de strâns lipit încât încheieturile degetelor mele îi fac o adâncitură în pântece. Ea priveşte înainte spre o pată microscopică aflată exact sub ochiul meu drept Pe lângă Canal Street reuşesc să-mi schimb poziţia. Metroul saltă nebuneşte, dar în orice direcţie ar lua-o vagonul, femeia rămâne nemişcată în dreptul sexului meu. Chiar când lumea se mai răreşte, ea e tot acolo, imobilă, cu ochii fixând pata aceea microscopică de sub ochiul meu drept. La Borough Hali coboară, fără să mă fi privit măcar o dată. Mă iau după ea, crezând că se va întoarce şi-mi va spune măcar hello, sau mă va lăsa să-i cumpăr o îngheţata de ciocolată, în ipoteza că aş fi putut cumpăra una. Dar nu, a ţâşnit ca din puşcă, fără să-şi întoarcă privirea câtuşi de puţin. Habar n-am cum de reuşesc Milioane şi milioane de femei, în flecare zi, fără chiloţi, aşteptând să le-o pună cineva pe uscat. Şi oare cum termină - fac un duş? Se masturbează? Pun pariu că merg acasă, se trântesc pe pat şi termină treaba cu degetele.

În orice caz, e spre amurg şi eu mă plimb încoace şi-ncolo cu o erecţie gata să-mi rupă prohabul. Mulţimea devine din ce în ce mai densă. Toată lumea

are acum câte un ziar în mână. Cerul este sufocat de reclame luminoase care toate promit plăcere, sănătate, durabilitate, savoare, linişte, impermeabilitate, rezistenţă, acel *nec plus ultra* fără de care viaţa ar fi mai insuportabilă decât este deja. Pentru că asta nu e deloc viaţă. E exact ora când bătrânul Henschke pleacă de la croitorie la un club din centru unde se joacă cărţi. O slujbuliţă în plus care-1 ţine ocupat până la două dimineaţa. Nu are prea multe de făcut — doar să ia pălăriile şi hainele domnilor, să servească băuturi pe o tăviţă, să golească scrumierele şi să aibă grijă să nu se termine chibriturile. O slujbă foarte plăcută, într-adevăr. Pe la miezul nopţii, pregăteşte o mică gustare pentru domni, dacă aceştia doresc. Mai sunt scuipătorile, desigur, şi toaleta. Dar cu asemenea domni, nici nu sunt prea multe de făcut. Şi-apoi, există întotdeauna puţină brânză şi saleuri din care poate ronţăi, iar câteodată şi un strop de Porto. Din când în când un sandvici cu viţel rece pentru ziua următoare. Adevăraţi domni! Nimic de zis. Fumează cele mai bune trabucuri. Chiar şi chiştocurile au gust bun. Într-adevăr, o slujbă foarte, foarte plăcută!

Se apropie ora cinei. Cei mai mulţi dintre croitori şi-au închis atelierele. Câţiva dintre ei, cei care nu au decât nişte bătrâni ramoliţi înscrişi în registrele lor, mai aşteaptă să facă o probă. Se plimbă de colo-colo cu mâinile la spate. Toată lumea a plecat, afară de patron şi poate de maistrul croitor şi de cel care face reparaţiile urgente. Patronul se întreabă dacă trebuie să pună iar semnele cu creta şi dacă cecul va sosi la timp pentru plata chiriei. Maistrul mormăie pentru sine — „Da, sigur, domnule Cutare, păi sigur... da, cred că aici ar trebui scurtat puţin... da, aveţi dreptate... este puţin larg în partea stângă... da, va fi gata peste câteva zile... da, domnule Cutare... da, da, da, da, da..." Haine terminate şi neterminate atârnă pe umeraşe; cupoanele de stofă sunt aranjate cu grijă pe mese; doar lumina din atelierul de reparaţii mai arde încă. Brusc, sună telefonul. Este domnul Cutare care anunţa că nu poate veni în seara asta dar ar vrea ca smochingul să-i fie trimis acasă imediat, cel cu nasturii noi pe care-i alesese el însuşi săptămâna trecută şi speră că, pentru numele lui Dumnezeu, să nu-i mai fie larg la gât Maistrul îşi ia pălăria şi haina şi dă fugă să asiste la o întrunire sionistă din Bronx. Patronul a rămas să închidă atelierul şi să stingă toate luminile dacă, din greşeală, a rămas vreuna aprinsă. Băiatul pe care-1 va trimite imediat cu smochingul este chiar el însuşi şi asta nu are importanţă deoarece, când va dă târcoale intrării de serviciu, nimeni nu-1 va suspecta. Nimeni nu arată mai a milionar decât un patron de croitorie când aduce un smoching domnului Cutare. Pus la patru ace, cu pantofii lustruiţi, pălăria curată, mănuşile spălate, mustaţa cănită. Patronii încep să arate îngrijoraţi doar când se aşează la cină. N-au poftă de mâncare. Nu tu comenzi astăzi. Nu tu cecuri. Devin atât de indispuşi încât la ora zece picotesc deja, iar când e vremea să se culce, nu mai pot dormi.

Trecând peste podul Btooklyn... Oare aceasta e lumea, această

hoinăreală, aceste clădiri luminate, bărbaţii şi femeile care trec pe lângă mine? Le privesc buzele mişcându-se — buzele bărbaţilor şi femeilor care trec pe lângă mine. Despre ce vorbesc oare unii dintre ei cu atâta patimă? Nu pot suporta să văd oameni atât de îngrozitor de serioşi când eu însumi sufăr mai tare decât oricare dintre ei. *O* viaţă! Şi există milioane şi milioane de vieţi care ar trebui trăite! Până acum n-am avut nimic de spus despre propria mea viaţă. Nimic Probabil că nu am curajul. Ar trebui să mă întorc la metrou, s-o înşfac pe Jane şi să facem amor în mijlocul străzii. Ar trebui să mă întorc la domnul Thorndike de azi-dimineaţă şi să-1 scuip în ochi. Ar trebui să stau în Times Square şi să mă piş în canal. Ar trebui să iau un revolver şi să trag la întâmplare în mulţime. Bătrânul meu trăieşte viaţa lui Reilly. El şi amicii lui intimi. Iar eu mă plimb încoace şi-ncolo verde de invidie şi ură. Şi când voi ajunge acasă, bătrâna mea plânge mai să-şi frângă inima. Nu pot dormi noaptea când o aud. Şi eu o urăsc pentru că suspină aşa. Cum să merg eu s-o consolez când lucrul pe care-1 doresc cel mai mult este să-i zdrobesc inima?

Plimbându-mă de-a lungul Boweryului... ce mai faună la ora asta. Codoşi, escroci, toxicomani, sărăntoci, cerşetori, indivizi cu reclame, pistolari, chinezi, macaronari, iralndezi beţi. Toţi lihniţi după o fărâmă de mâncare şi un loc unde să-şi pună capul. *Mergând şi mergând şi mergând.* Am douăzeci şi unu de ani, sunt alb, născut şi crescut în New York; am o constituţie musculoasă, inteligenţă sănătoasă, bun de prăsilă, fără vicii etc. Etc. Scrieţi cu cretă pe tablă. Se vinde la preţ nominal. N-a comis nici o crimă în afară de aceea de a se fi născut aici.

Înainte, fiecare membru al familiei lucra ceva cu propriile sale mâini. Sunt întâiul fiu trândav al unei căţele cu limba ascuţită şi inimă rea.

Înotând prin mulţime — un deget alături de celelalte. Croit şi răs-croit. Luminile clipesc — stins, aprins, stins, aprins. Uneori e un cauciuc de maşină, alteori e o bucăţică de gumă de mestecat. Tragedia e ca nimeni nu-mi vede privirea plină de disperare. Suntem mii şi mii, şi trecem unii pe lângă alţii fără să ne recunoaştem. Luminile ţopăie ca acele electrice. Un incendiu în spatele vitrinei şi nimic nu se preface în cenuşă. Bărbaţi care îşi frâng spinările, bărbaţi care îşi sfarmă creierii ca să inventeze o maşină pe care s-o poată manipula şi un copil. Dacă aş găsi acel copil ipotetic care va mânui această maşină, i-aş pune un ciocan în mână şi i-aş spune: Zdrobeşte-o! Fă-o praf!

Fă-o bucăţi! Sparge-o! E tot ce pot spune. Bătrânul se plimbă într-o trăsură deschisă. Îi invidiez calmul. Cu un amic lângă el şi-o sticlă de rachiu la cingătoare. Îmi ard tălpile de răutate. Am douăzeci de ani înaintea mea şi lucrurile merg tot mai rău cu fiecare clipă care trece. Mă înăbuş. Peste douăzeci de ani nu va mai exista nici un om calm, simpatic, care să mă întâmpine. Oricare dintre prietenii buni pe care i-am pierdut e un bizon dus, dispărut pentru totdeauna. Oţelul şi betonul mă înconjoară din toate părţile. Caldarâmul devine din ce în ce mai dur. Lumea cea nouă devorându-mă, expropriindu-mă.

În curând nu voi mai avea nevoie nici măcar de un nume.

Cândva credeam că lucruri minunate mă aşteaptă. Credeam că pot înălţa o lume în aer, un castel de salivă albă, curată, care să mă ridice deasupra celei mai înalte clădiri, între tangibil şi intangibil, să mă instaleze într-un spaţiu precum cel al muzicii, unde totul se surpă şi piere, dar unde eu aş fi imun, măreţ, ca un dumnezeu, cel mai sfânt dintre sfinţi. *Eu* am imaginat aceste lucruri, *eu,* fiul croitorului! Eu care m-am născut dintr-o mică ghindă a unui copac imens şi puternic. Înăuntrul ghindei ajungeau la mine cele mai fine vibraţii ale pământului: eram o parte din marele arbore, parte din trecut, cu coif şi obârşie nobilă, cu mândrie, *mândrie.* Şi când am căzut jos şi-am fost îngropat în pământ, mi-am amintit *cine* sunt şi *de unde* vin. Acum sunt pierdut, *pierdut,* auziţi? Nu auziţi? Stingeţi luminile! Spargeţi becurile! Acum mă puteţi auzi? *Mai tare! Mai tare!* Spuneţi. Isuse Cristoase, vă bateţi joc de mine? Sunteţi surzi, muţi şi orbi? Trebuie să mă despoi de haine? Trebuie să stau în cap? Bine, atunci! Voi dansa pentru voi! O veselă horă, fraţilor, care se învârte şi se învârte) Mai probaţi o pereche de pantaloni de flanel între timp. Şi nu uitaţi, băieţi, mă închei pe partea dreaptă. Mă auziţi? Daţi-i drumul! *Veşnic vesel şi ferice!*

JABBERWHORL CRONSTADT

Acest om, această ţeastă, această muzică...

El locuieşte în fundul unei grădini ascunse, un fel de luminiş umbrit de arbori foşnitori şi tufe spinoase, de cedri de Himalaya şi baobabi; un Buxtehude capricios, înfăşurat în elitre şi feluci. Treci pe lângă ghereta în care portarul îşi răsuceşte mustaţa *con furioso,* ca în ultima lucrare a Ouidei. Ei locuiesc la etajul al treilea şi ferestrele dau spre o terasă zăbrelită, ornamentată cu prepelicari şterpeliţi şi chisturi sebacee, cu certificate vamale şi închipuiri atârnate la uscat. Deasupra butonului de la sonerie scrie JABBERWHORL CRONSTADT, poet, muzician, colecţionar de plante, meteorolog, lingvist, oceanograf, haine vechi, leacuri. Mai scrie „Ştergeţi-vă picioarele şi suflaţi-vă nasul!" În sfârşit, sub astea se află o rozetă de la un apartament de mâna a doua.

„E ceva ciudat aici", îi spun însoţitoarei mele, pe nume Dschilly Zilah Bey. „Trebuie că iar e la ciclu".

După ce apăsam pe buton, se aude un copil plângând — un vaier strident, metalic, ca în finalul unui vis de ecarisor.

Într-un târziu, în uşă apare Katya — Katya din Hesse-Cassel — şi în spatele ei, subţire ca un pişcot, ţinând în braţe o păpuşă de porţelan, stă mica Pinocchini. Şi Pinocchini spune: „Ar fi bine să vă duceţi în salon, ei nu sunt gata încă." Şi când o întreb dacă mai durează mult, fiindcă suntem tare flămânzi, ea

spune: „Oh, nu, de câteva ore se tot îmbracă. Între timp va trebui să citiţi noul poem scris de tata — este pe poliţa de deasupra căminului."

Şi-n vreme ce Dschilly îşi desfăşoară eşarfa şerpuitoare, Pinocchini chicoteşte şi se leagănă pe călcâie spunând oh, dragă, ce e şi cu lumea asta, totul se întâmplă prea târziu, aţi citit vreodată povestea fetei leneşe care şi-a ascuns scobitorile sub saltea? E foarte ciudată, tata mi-a citit-o dintr-o carte mare de fier.

Pe cămin nu e nici o poezie, dar se află alte lucruri: *Anatomia melancoliei,* o sticlă goală de Pernod Fils, *Marea de opal,* o bucată de tutun de pipă, ace de păr, un ghid stradal, o ocarină... şi-o maşină de răsucit ţigări. Sub ea se află note scrise pe meniuri, cărţi de vizită, hârtie igienică, cutii de chibrituri... „întâlnire cu Curtesa Cathcart la patru"..., „mucusul opalescent al lui Michelet"... „Scurgeri, cotiledoane, ftizie"... „când Paştele-o să cadă-n scursorile Buneivestiri, să te fereşti, bătrână Anglie, de franţuzitele nenorociri"... „sângele zeiesc din care purcede moştenitorul său"... „renul, vidra, marmota, nurca".

Pianul se află în colţ, lângă terasă, o cutie neagră, şubredă, pe care stau sfeşnice de argint; clapele negre au fost muşcate de prepelicari. Pe el sunt albume cu numele lui Beethoven, Liszt, Chopin, albume în care au fost vârâte chitanţe, truse de manichiură, piese de şah, bâle şi zaruri. Când este bine dispus, Cronstadt deschide un album pe care scrie „Goya" şi îţi interpretează ceva în cheia do. Cântă opere, menuete, scoţiene, rondouri, sarabande, preludii, fugi, valsuri, marşuri militare; poate fi Czerny, Prokofiev sau Granados — în acelaşi timp fluieră improvizând o arie provensală. *Dar trebuie să fie în cheia do.*

Aşa că nu contează câţi bemoli lipsesc şi dacă prepelicarii se înmulţesc sau nu. Dacă se strică soneria, dacă nu curge apa, dacă servitoarele sunt beţe, dacă se înfundă chiuvetă şi gunoiul putrezeşte în găleată, dacă mătreaţa cade şi scârţâie patul, dacă florile sunt atinse de mană, dacă laptele se acreşte, dacă spălătorul e slinos şi tapetul se decolorează, dacă răsuflarea duhneşte şi degetele sunt lipicioase, dacă gheaţa nu se topeşte, dacă pedalele nu funcţionează, tot ăia e, şi să vină odată Crăciunul, fiindcă totul poate fi cântat în cheia do, câd te obişnuieşti să vezi lumea astfel.

Uşa se deschide brusc şi intră un animal epileptoid cu mustăţi mucezite. E Jocatha, motanul lihnit, o brută imensă şi pederastă — are blana gri-roşcată şi două alune negre asunse sub coadă întinsă. Se învârte de colo-acolo ca un leopard, îşi ridică piciorul din spate ca un câine şi micţionează ca o buhă.

„Vin imediat", se aude vocea lui Jabberwhorl prin uşa rămasă întredeschisă. „Tocmai îmi trag pantalonii."

Acum intră Elsa — Elsa din Bad Nauheim — şi pune pe cămin o tavă cu pahare sângerii. Animalul sare şi udă şi se zvârcoleşte şi miorlăie de parcă ar fi în călduri. Are câteva firicele de piper de Cayenne pe perniţa moale a botului — un chiştoc de nas moale ca un glonte de cauciuc Se zvârcoleşte într-o

adevărată turbare siameză şi oscioarele din coada lui sunt mai fragjle decât cele mai mici sardele. Scurmă cu ghearele covorul şi roade tapetul, se răsuceşte în spirală şi se desface ca o corolă, îşi răsfiră coada şi-şi scutură mucegaiul din mustăţi. Muşcă prin podea de-a dreptul din osul poemului. E în cheia do şi e absolut dement. Are ochii de anilină, ca nişte nasturi de vestă demodaţi; e înfoiat, nelinişţit şi-ngreţoşat şi sâcâit; roade odăjdii şi se zbârleşte zbârlit.

Acum intră Anna — Anna de Hanover-Minden – şi aduce coniac, piper roşu, absint şi o sticlă de sos Worcestershire. Şi odată cu Anna apar şi pisicuţele Temple — Lahore, Mysore şi Cawnpore. Sunt toate de sex masculin, inclusiv mama. Se rostogolesc pe podea, cu capetele lor teşite, se scarmănă fără milă. Iar acum iată că apare însuşi poetul care ne spune cât e ceasul cu toate că „timp" e un cuvânt prohibit pe lista lui — moartea-i de la timp. Moartea — cea tăcută şi timpu-i e obârşia. Acum e un mic antract, un amestec uleios în care acest adevărat bărbat toarnă alcool ca să-i contracte muşchii stomacului. Timpul, timpul, zice el presărându-şi niţel piper de Cayene în coniac. Este un timp pentru toate, chiar dacă eu abia mai folosesc acest cuvânt; după asta pipăie coada lui Lahore şi-şi scarpină propriul coccis, adăugând că toaleta tocmai a fost îmbrăcată-n argint. Şi că acolo von găsi şi un număr din *Humanite.*

„Eşti foarte frumoasă", îi zice lui Dschilly Zilah Bey — şi atunci uşa se deschide din nou şi Jill păşeşte înăuntru, înfăşurată într-o hlamidă verde ca apele Nilului.

„Nu-i aşa că e frumoasă?" întreabă Jab.

Totul a devenit dintr-o dată frumos, până şi bruta aceea sodomită de Jocatha cu biluţele ei de culoarea scorţişoarei şi moi precum muşchiul de copac.

Suflă-n concă, gâdilă clavicula! Pe Jab îl doare burta acolo unde ar trebui s-o doară pe nevastă-sa. O dată la patru săptămâni, cu aceeaşi regularitate ca şi luna plină, îl apucă dureri cumplite care-1 copleşesc şi nici un fel de alifii nu-i aduc alinare. Nimic altceva decât *coniacul* şi piperul de Cayenne. Ca să-i pună muşchii stomacului în mişcare. „Am să vă dau trei cuvinte", zice el, „în timp ce gâscă se răsuceşte în cratiţă: hidropic, ftizie, excentric".

„De ce nu luaţi loc?" întreabă Jill.

Cawnpore s-a întins pe un album cu 24 de Preludii. „Am să vă cânt unul mai iute", spune Jab şi, ridicând capacul micii cutii negre, începe ram-pam-pam! „O să fac un tremolo “, zice şi, folosindu-şi unul după altul toate degetele mâinii drepte, loveşte alba clapă do din mijlocul claviaturii, iar piesele de şah şi trusele de manichiură şi notele neachitate zornăie ca-ntr-un joc de copii. „Asta-i tehnică!" spune şi ochii-i sunt de un palid verde-albăstrui, încercănaţi de o nuanţă brumărie. „Un singur lucru călătoreşte la fel de iute ca lumina — ăştia-s îngerii. Doar îngerii zboară cu viteza luminii. Îţi trebuie o mie de ani-lumină ca

să ajungi la planeta Uranus, dar nimeni n-a fost acolo şi nimeni nu va ajunge vreodată. Iată un ziar de duminică din America. Aţi observat cum sunt citite ziarele de duminică? Mai întâi pagina ilustrată, apoi cea umoristică, apoi ştirile sportive, magazinul, noutăţile din teatru, recenziile de cărţi şi în sfârşit ştirile principale. Recapitulare. Ontogenie - filogenie. Definiţi termenii şi nu veţi mai folosi niciodată cuvinte ca timp, moarte, lume, suflet. În fiecare afirmaţie a noastră se află câte o mică eroare şi ea creşte treptat până când şarpele năpârleşte. Poemul e singurul lucru desăvârşit, cu condiţia să ştii cât e ceasul. Poemul este un fir de păianjen pe care poetul îl secretă din propriul trup, după un calcul logaritmic prorocit de el însuşi. E întotdeauna corect fiindcă poetul începe din centru şi lucrează în afară.

Sună telefonul.

„Pitagora avea dreptate.. Newton avea dreptate... Einstein are dreptate..."

„Răspunde, te rog", spune Jill.

„Alo! Oui, c'est le monsieur Cronstadt. Et votre nom s'il vous plaît? *Bimberg?* Ascultă, vorbeşti engleza, nu-i aşa? Şi eu... *Poftim?* Da, am trei apartamente — de închiriat sau de vânzare. *Poftim?* Da, este şi o baie şi o bucătărie şi o toaletă... Nu, o toaletă obişnuită... Nu, nu pe hol, în apartament. Una pe care te aşezi. V-ar plăcea să fie argintată sau aurită? *Poftim?* Nu, toaleta! Am un om aici care se ocupă cu asta, e de la München, un refugiat. *Refugiat! Hitler! Hitler! Compris?* Da, asta e. Are o zvastică pe piept, albastră... *Poftim?* Nu, sunt serios. Dumneata eşti serios? *Poftim?* Ascultă, pentru mine afacerile înseamnă bani gheaţă... *Bani gheaţă!* Trebuie să pui jos *banii! Poftim?* Păi, aşa se fac lucrurile aici. Francezii n-au încredere în cecuri. Săptămâna trecută a încercat unul să mă tragă pe sfoară cu 750 de franci. Da, cec american. *Poftim?* Dacă nu-ţi convine ăla despre care ţi-am vorbit, mai am unul pentru dumneata, cu ascensor pentru mâncare. Nu funcţionează acum dar se poate repara. *Poftim?* Oh, păi vreo mie de franci. Este şi o sală de biliard la ultimul etaj... Ascultă, domnule Bimberg, trebuie să ştii că acum te afli în Franţa. Da, asta-i... Când erai la Roma... Ascultă, sună-mă te rog mâine dimineaţă! Sunt la masă acum. *La masă.* Mănânc *Poftim?* Da, *bani gheaţă...* Pa!"

„Vedeţi", spune punând receptorul în furcă, „aşa se lucrează în casa asta. Repede, nu? Avere imobilă. Voi trăiţi într-o lume inventată. Credeţi că literatura e totul. *Mâncaţi* literatură. În casa asta noi mâncăm acum gâscă, de exemplu. Da, e aproape gata. *Anna! Wiegeht es? Nicht fertig? Merde a/ors!* Trei fete... refugiate. Nu ştiu de unde vin. Cineva le-a dat adresa noastră. Fete bune. Sănătoase, inimoase, pline de viaţă, rumene ca nişte mere. Nu e loc pentru ele în Germania. Einstein e ocupat să scrie poeme despre lumină. Fetele astea vor o slujbă, un adăpost. Nu ştiţi pe cineva care are nevoie de o fată în casă? Fete bune. Sunt bine educate. Dar trebuie trei ca să pregătească un prânz. Katya e

cea mai bună dintre toate: ştie să calce. Cealaltă, Anna, mi-a cerut ieri maşina de scris... mi-a spus că vrea să scrie o poezie. Nu te ţin aici ca să scrii poezii, i-am spus. Dacă e cineva să scrie poezii în casa asta, acela sunt eu. Tu să înveţi să găteşti şi să cârpeşti ciorapi. Arăta extrem de ofensată. Ascultă, Anna, i-am spus, trăieşti într-o lume imaginară. Lumea nu mai are nevoie de poezii. Lumea are nevoie de pâine cu unt. Poţi tu să produci mai multă pâine cu unt? Asta vrea lumea. Învaţă franceza şi mă vei putea ajuta la afacerile imobiliare. Da, oamenii trebuie să aibă unde locui. Amuzant. Dar aşa e lumea acum. Întotdeauna a fost aşa. Numai că n-au crezut-o niciodată până acum. Lumea e făcută pentru viitor... pentru planeta Uranus. Nimeni nu va merge vreodată pe Uranus, dar asta n-are nici o importanţă. Oamenii trebuie să aibă adăpost şi hrană. De dragul viitorului. Aşa a fost în trecut Aşa va fi în viitor. *Prezentul?* Nu există aşa ceva. Există un cuvânt numit Timp pe care nimeni nu-1 poate defini. Este un trecut şi-un viitor şi Timpul le străbate ca un curent electric. Prezentul e o condiţie imaginară, o stare de vis... un *oximoron.* Uite un cuvânt pentru tine, ţi-1 dăruiesc. Scrie o poezie despre el. Eu sunt prea ocupat... Averea imobiliară mă presează. Trebuie să mănânc gâscă cu sos de merişoare. Hei, Jiil, ce cuvânt căutam ieri?"

„Omoplat?" întreabă cu promptitudine Jill.

„Nu, nu ăsta. Omo... omo..."

„Omphalos?"

„Nu, nu. Omo... omo..."

„Ştiu!" strigă Jill. „Omofagie!"

„Omofagie, ăsta e! Vă place cuvântul? Luaţi-1 cu voi! Ce s-a întâmplat? Nu beţi? Jill, unde naiba-i shakerul acela pentru cocteiluri pe care l-am găsit ieri în ascensorul de mâncare? Închipuiţi-vă — un *sbaker pentru cocteiluri!* Oricum, voi ăştia păreţi a crede că literatura e o necesitate vitală. Nu este. E doar literatură. Şi eu aş putea face literatură — dacă n-aş avea de hrănit refugiaţii ăştia. Vreţi să ştiţi ce e prezentul? Uitaţi-vă la fereastra de acolo. Nu, nu aceea, aia de deasupra. *Acolo* în fiecare zi el şi ea stau acolo la masă jucând cărţi — doar ei doi. Ea totdeauna poartă o rochie roşie. El face cărţile. *Ăsta-i prezentul!* Şi dacă mai adăugaţi un cuvânt, devine conjunctiv... “.

„Isuse, mă duc să văd ce fac fetele alea", spune Jill.

„Nu, n-ai să te duci! Exact asta aşteaptă — să le ajuţi. Trebuie să afle că trăiesc într-o lume reală. Să priceapă şi ele o dată. După aceea le voi găsi slujbe. Am la îndemână o grămadă. Mai întâi lasă-le să-mi gătească un prânz."

„Elsa zice că e gata. Haideţi înăuntru."

„Anna, Anna, adu sticlele şi pune-le pe masă."

Anna îl priveşte neajutorată pe Jabberwhorl.

„Asta-i acu'! Nici măcar engleza n-au învăţat-o încă. Ce-o să mă fac cu ele? *Anna... hier! Raus mit'em! Versteht?* Şi pune-ţi şi tu în pahar, idioata naibii!"

Sufrageria e luminată discret. Pe masă e un candelabru şi tacâmurile sclipesc. Nici nu ne-am aşezat bine, că sună telefonul. Anna aduce aparatul din cealaltă cameră şi-1 pune pe bufet, în spatele lui Cronstadt. „Alo!" strigă el, desfăşurând firul telefonului „ca pe nişte intestine... alo! Oui! Oui, madame... je suis le Monsieur Cronstadt... et votre nom s'il vous plaît? Sunt domnul Cronstadt. Cum vă numiţi? Oui, îl y a un salon, un entresol, une cuisine, deux chambres â coucher, une salle de ba în, un cabinet... oui, madame... Non, ce n'est pas cher, pas cher du tout... on peut s'arranger facilement... Da, închiriez un salon, o bucătărie, două dormitoare... Nu, nu e scump... A quelle heure? Oui... avec plaisir... *un grand* plaisir... Da, la ce oră? Au revoir, madame!" Şi trântind telefonul — Kiiss die hand Madame! Pupa-v-aş mânuşiţele! Nu v-ar plăcea să vă scarpine cineva spinarea, madame? Cafeaua o beţi cu lapte, madame? Nu vreţi să...?" „Ascultă", spune Jill, „cine dracu' era? Ai fost cam mieros. Oui, madame, non, madame! Ţi-a promis şi-un păhărel? Întorcându-se spre noi — „închipuiţi-vă că vine ieri o actriţă, eu eram în baie... vreo desmăţată de la Casino de Paris... îl ia şi-1 îmbată... “.

„Nu-i chiar aşa, Jill. A fost aşa... Îi arăt un apartament drăguţ — cel cu lift pentru mâncare — şi ea-mi spune nu-mi arăţi poeziile tale — *poesies...* sună mai bine în franceză... astfel că venim aici şi ea-mi zice că o să le tipărească în belgiană."

„De ce în belgiană, Jab?"

„Pentru că asta era ea, belgiană — sau belgiancă. Oricum, ce contează în ce limbă sunt tipărite? Cineva trebuie să le tipărească, altminteri nu le va citi nimeni."

„De ce ţi-a propus asta — şi încă atât de repede?"

„Ce întrebare! Fiindcă poeziile sunt bune, cred. De ce altceva ar dori oamenii să tipărească poezii?

„Braşoave!"

„Vedeţi? Nu mă crede!"

„Sigur că nu! Dacă te mai prind aducând primadone sau dansatoare, sau trapeziste, sau orice altceva care-i francez şi poartă fuste, ai dat de dracu'! Mai ales dacă se şi oferă să-ţi tipărească poeziile!"

„Ei asta-i", spune Jabberwhorl, pământiu la faţă. „De aceea mă ocup de afacerile imobiliare... Daţi-i drumul şi mâncaţi, oameni buni... Eu privesc..."

Îşi prepară o altă porţie de coniac cu piper.

„Cred că ai băut destul, zise Jill. Isuse, câte au fost azi?"

„Ciudat, replică Jabberwhorl, am aranjat-o pe ea mai devreme — chiar înainte de a sosi voi — dar pe mine nu mă pot binedispune acum..."

„Isuse, unde-i gâscă aia?" spune Jill. „Scuzaţi-mă, merg să văd ce fac fetele."

„Nu, n-ai să te duci!" spune Jab, împingând-o înapoi pe scaun. „O să stăm aici şi-o să aşteptăm... aşteptăm să vedem ce se întâmplă. Poate n-o să fie nici

o gâscă. Noi vom sta aici aşteptând... aşteptând la nesfârşit... uite-aşa, cu lumânări, cu farfurii de supă goale şi perdele şi... Pot foarte bine să-mi imaginez cum vom sta aici şi cineva, afară, va înălţa un zid în jurul nostru... Stăm aici aşteptând-o pe Elsa să aducă gâscă şi timpul trece, şi se întunecă, şi stăm zile şi zile în şir... Vedeţi lumânările alea? O să le mâncăm. Şi florile de acolo? Şi pe ele. O să mâncăm scaunele, bufetul, ceasul deşteptător, pisicile, perdelele, chitanţele, argintăria, tapetul şi ploşniţele de sub el... o să ne mâncăm unul pe celălalt..."

În acest moment intră Pinocchini să spună noapte bună. Capul i se balabane şi-n ochi are o privire perplexă.

„Ce-i cu tine astă seară?" întreabă Jill. „Pari îngrijorată"...

„O, nu ştiu ce-i", răspunde puştoaica. „Vreau să vă întreb ceva... ceva îngrozitor de complicat. Nici nu ştiu dacă sunt în stare să spun ce vreau."

„Ce e, căţeluş?" întreabă Jab. „Poţi să vorbeşti în faţa doamnei şi a domnului. Pe el îl cunoşti, nu? Hai, dă-i drumul!"

Puştoaica îşi ţine capul plecat. Se uită la tatăl ei cu o privire piezişă, şi izbucneşte brusc: „O, despre ce-i vorba? Pentru ce ne aflăm aici de fapt? Trebuie să avem o lume? Asta-i singura lume? Şi de ce? Asta vreau să ştiu."

Dacă Jabberwhorl Cronstadt era cumva surprins, nu o arăta în nici un fel. Îşi luă cu nonşalanţă coniacul, îşi puse niţel piper de Cayenne, apoi răspunse cu vioiciune: „Ascultă, puştiule, înainte de a-ţj răspunde la întrebare, dacă *insişti* să-ţi răspund, va trebui mai întâi să-ţi defineşti termenii."

În acel moment se auzi din grădină un fluierat lung, ascuţit. „Mowgliî" zice Cronstadt. „Spune-i să urce."

„Vino sus!" strigă Jill, îndreptându-se spre fereastră. Nici un răspuns.

„Cred că a plecat", zice Jill. „Nu-1 mai văd."

Vocea unei femei ajunge acum până la noi. *„Il est saoul... completement saoul. "* E beat turtă.

„Du-1 acasă! Spune-i să-1 ducă acasă!" strigă Cronstadt.

„Mon mariditqu'ilfaut rentrer chez vous... oui, chez vous."

„Y'en a pas/" se aude din grădină. N-am casă!

„Spune-i să nu-mi piardă exemplarul din *Cantos* al lui Pound", urlă Cronstadt. „Şi nu-i mai chema sus... n-avem loc aici. Doar cât să încapă refugiaţii germani."

„E-o ruşine", spune Jill revenind la masă.

„Iar n-ai dreptate", zice Jab. „Lui îi face foarte bine."

„Oh, eşti beat", spune Jill. „Unde-i blestemata aia de gâscă? Elsa! Elsa!"

„Lăsa-n pace gâsca, dragă! E doar un joc. Vom sta aici şi vom supravieţui. Regula e următoarea: poţi: născoci orice mâine, ai putut face asta şi ieri, dar azi e cu neputinţă. N-ar fi minunat să rămâneţi aici aşa cum sunteţi, iar eu să mă fac din ce în ce mai mic? Până ajung să fiu scuipat mititel... aşa încât să vă trebuiască o lupă ca să mă vedeţi? Aş fi o pată minusculă pe faţa de

masă şi aş îngâna Timur... *Timuuur!* Şi voi aţi întreba unde-i el? Şi eu aş zice *Timuur,* logodedalic, glicofosfaţi, Bilancourt, *Timuur...* O tâmbuş să baliverniseşti trăncănitoarea meliţă şi voi aţi spune...

„Isuse, Jab, eşti beat!" spune Jill. „Jabberwhorl pălăvrăgeşte într-o veselă sclipeală, ochii săi zeflemisiţi arătând zeflemiseală.

„I se va face frig îndată", spune Jill, ridicându-se să caute pelerina spaniolă.

„E adevărat", zice Jab. „Tot ce spune ea e bine. Voi credeţi că sunt o persoană care contrazice mereu. *„Tu,* spune el întorcându-se către mine, tu, cu verbele tale mongole, cu tranzitivele şi intranzitivele tale, nu vezi ce fiinţă sociabilă sunt? Vorbeşti neîncetat despre China... *asta-i* China, nu vezi? *Această...* această ce? Dă-mi pelerina, Jill, mi-e frig. E un frig teribil... frig subpolar. Vouă vă e cald, iar eu îngheţ. Simt cum peste noi se lasă din nou calota de gheaţă. E de netăgăduit. Totul merge ca pe roate, valoarea dolarului scade, apartamentele se dau în chirie, refugiaţii s-au refugiat cu toţii, pianul este acordat, cecurile achitate, gâsca-i gata, noi ce mai aşteptăm? *Următoarea Eră Glaciară!* Va sosi mâine dimineaţă. O să mergeţi la fereastră şi-o să vedeţi totul îngheţat bocnă. Nu vor mai fi nici probleme, nici istorie, nimic. Totul va fi *calm.* Vom sta tot aici, aşa, aşteptând-o pe Anna să aducă gâscă şi deodată gheaţa se va nărui peste noi. Simt deja frigul îngrozitor, văd pâinea plină de ace de gheaţă, untul brumat, gâscă aceea congelată, pereţii de un alb orbitor. Şi acel îngeraş, acel embrion nou-nouţ pe care îl are Jill sub centură, va îngheţa şi el în pântecele ei, un nătăfleţ vâscos cu aripi de gheaţă şi buze de melc Şi uite-aşa, totul va fi calm şi tăcut. Spuneţi ceva cald! Mi-au îngheţat picioarele. Herodot zice* că la moartea părintelui ei, pasărea phoenix îi înveleşte trupul în răşină şi, o dată la cinci sute de ani, duce acest mic ou îmbălsămat din deşertul Arabiei până la templul soarelui din Heliopolis. *Vă place asta?* După Pliniu, pasărea face doar un ou şi, când simte că i se apropie sfârşitul, construieşte un cuib din crenguţe de scorţişor şi tămâie, şi moare peste el. În cuib se naşte o larvă care devine phoenixul. De aici *bennu,* simbol al reînvierii. *Cum e asta?* Am nevoie de ceva mai fierbinte. Încă una... Dansatorii pe flăcări din Bulgaria se numesc *Nistîngares.* Dansează pe flăcări la 21 mai, de ziua sfinţilor Constantin şi Elena. Dansează pe butuci *înroşit* până se învineţesc la faţă şi încep să glăsuiască profeţii."

** E citat din memorie mitul păsării Phoenix, evocat de Ovidiu.*

„Nu-mi place deloc chestia asta, " zice Jill.

„Nici mie", spune Jab. „îmi place în schimb povestea micilor suflete-larve care zboară din cuibul învierii. Şi Jill poartă unul în pântecele ei... germinează şi germinează... Nu poate fi oprit. Ieri era un mormoloc, mâine va fi o tulpină de trifoi. Nu se poate şti încă ce va fi... nu, cu siguranţă nu... În fiecare zi moare în

cuibul său, iar ziua următoare renaşte. Lipiţi-vă urechea de pântecul ei... se poate auzi zbârnâitul aripilor. Zbârrr... zbârrr. Fără motor. E minunat! Are milioane de larve înăuntrul ei, şi toate zbârnâie, murind de dorinţa de a ieşi.

Zbârrr... zbârrr. Şi dacă ai băga un ac şi punga s-ar sparge, ar ţâşni toate afară zbârnâind... închipuiţi-vă... un nor de suflete-larve... milioane... atât de multe încât nu ne-am mai vedea unul pe celălalt. Un lucru de netăgăduit! Nu e nevoie să scrii despre China. Scrie despre *asta!* Despre ce este în tine... marea vertebraţie vertiginoasă... zoosporii şi leucocitele... wamroţii şi hohenlinzii, fiecare e un poem. Şi meduza e un poem — cel mai frumos poem. O zgândări ici, o zgândări colo, lunecă şi se împrăştie vâscoasă, tremură şi se coagulează, are colon şi intestine, e vermiformă şi ubicuă. Mowgli în grădină, fluierând după chirie, e şi el un poem. Un poem cu urechi mari, răsucit ca un covrig, cu logomundanitatea unui guguştiuc. Are meşteşugeli rotunde, auriculare, şi-ncreţituri precum cele de pe pieptul pitulicei, care se desfac precum capota unei trăsuri. În casa melcului o greaţă îl împleticeşte în vreme ce chiar melcul pe el se plămădeşte... el buimăceşte prin nesimţitele, împoticneli muncindu-şi biruitoarele îndoieli..."

„Îşi pierde minţile", spune Jill.

„Greşeşti din nou", spune Jabber. „Tocmai mi le-am regăsit, doar că sunt altfel de minţi decât ţi le-ai închipuit. Voi credeţi că un poem trebuie să fie cuprins între două coperţi. În clipa-n care ai scris ceva, poemul încetează. Poemul este prezentul pe care nu-l poţi lămuri. Îl trăieşti. Totul poate fi un poem cu condiţia să conţină timp. Nu trebuie să călătoreşti cu feribotul sau să mergi în China ca să scrii un poem. Cel mai frumos poem pe care l-am trăit vreodată a fost un spălător de bucătărie. V-am povestit oare despre el? Erau două robinete acolo, unul numit Froid, iar celălalt Chaud. Froid trăia o viaţă *în extenso* cu ajutorul unui furtun de cauciuc legat de schnausel. Chaud era inteligent şi modest şi picura tot timpul, de parcă ar fi avut blenoragie. Marţea şi vinerea mergea la moschee unde era o clinică pentru robinete venerice. Marţea şi vinerea Froid trebuia să facă treaba pentru amândoi. Era nebun după muncă. Asta era lumea lui. Pe de altă parte, Chaud trebuia mângâiat şi alintat, trebuia să-i spui „nu aşa iute", altfel îţi jupuia pielea. Din când în când Froid şi Chaud lucrau la unison, arareori însă. Când îmi spălam picioarele sâmbătă seara, mă gândeam ce perfectă e lumea guvernată de această pereche. Niciodată mai mult decât acest jgheab de tablă cu cele două robinete ale sale. Fără începuturi sau sfârşituri. Chaud, alpha, Froid, omega. Veşnicie, gemenii; orânduind viaţa şi moartea. Alpha-Chaud curgând prin toate gradele Fahrenheit şi Reaumur, prin pilitură magnetică şi cozi de cometă, prin căldarea clocotitoare de la Mauna Loa, înspre lumina uscată a lunii din al treilea pătrar. Omega-Froid curgând prin Gulf Stream înspre aşternutul înfrigurat al Mării Sargaselor, prin marsupii şi foraminifere, prin balene mamifere şi crevase polare, scurgându-se prin universuri insulare, printre catozi morţi, schelete şi

putreziciune, printre foliculii şi tentaculele unor lumi nezămislite, ale unor lumi neatinse, nevăzute, nenăscute şi pentru veşnicie pierdute. Alpha-Chaud picurând-picurând; Omega-Froid muncind-muncind. Mâini, picioare, păr, faţă, vase, legume, peşte; disperare, plictis, ură, iubire, gelozie, crimă... picurând, picurând. Eu, Jabberwhorl, şi soţia mea, Jill, şi în urma noastră cohorte întregi... toţi stând la jgheabul de tablă. Seminţe căzute pe ţeava: pepeni tineri, dovleci, caviar, macaroane, fiere, scuipat, flegmă, frunze de salată, oase de sardele, sos Worcestershire, bere stătută, urină, cheaguri de sânge, săruri Kruschen, păsat, tutun de mestecat, polen, praf, grăsime, lână, bucăţi de vată, beţe de chibrituri, viermi vii, grâu mucezit, lapte acrit, ulei de castor. Seminţe ale risipei pierzându-se pentru totdeauna şi veşnic revenind în sorbituri curate dintr-o miraculoasă substanţă ce refuză să fie numită, clasificată, etichetată, analizată, sau trasă în sticle şi păstrată. Revenind sub formă de Froid şi Chaud perpetue, ca un adevăr ce nu poate fi înăbuşit. Substanţa se poate folosi fierbinte său rece, sau poate călduţă. Poţi să-ţi speli picioarele sau să faci gargară; îţi poţi limpezi ochii de săpun sau spăla praful de pe salată, poţi îmbăia nou-născutul sau şterge membrele rigide ale celui mort; poţi înmuia pâinea pentru frigănele sau poţi dilua vinul. Lucruri prime şi utile. Elixir. Eu, Jabberwhori, gust elixirul vieţii şi al morţii. Eu, Jabberwhori, sunt alcătuit din reziduuri şi H_2O, din fierbinte şi rece şi toate temperaturile intermediare, din pleavă şi crustă, din substanţa cea mai fină, cea mai subtilă care nu se pierde niciodată, din mari suturi şi din oase compacte, din crevase de gheţar şi tuburi de testare, din *semen* şi *ova* fuzionate, dizolvate, dispersate, din catozi uzaţi şi infuzori foşgăitori, din frunze de salată şi raze de soare îmbuteliate... Eu, Jabberwhori, stând la jgheabul de tablă, sunt perplex şi exaltat, niciodată mai puţin şi niciodată mai mult decât un poem, o strofă de oţel, un folicul arzător, o leucocită rătăcita. Jgheabul unde mi-am scuipat sufletul, unde mi-am îmbăiat picioarele gingaşe, unde mi-am scăldat primul născut şi mi-am frecat gingiile inflamate, unde am cântat ca o ţestoasă cu carapace de diamant şi cânt acum şi voi cânta întotdeauna cu toate că ţevile se înfundă şi robinetele ruginesc, cu toate că timpul se termină şi doar eu voi rămâne din tot ce e prezent, trecut, viitor. *Cântă,* Froid, cântă tranzitiv! *Cântă,* Chaud, cântă intranzitiv! Cântaţi, Alpha şi Omega! Cântaţi aleluia! Cântă, o jgheab! Cântă în timp ce lumea se scufundă..."

Şi-n timp ce, ca o lebădă muribundă, îşi înălţa cântecul puternic şi limpede, l-am întins pe pat.

VIAŢA NOCTURNĂ

Un „Coney Island" al minţii*

** Insulă din Brooklyn, New York, celebră pentru plaja şi parcul de distracţii.*

Peste capătul patului e umbra crucii. Lanţuri mă leagă de pat; verigile lui clănţăne zgomotos, ancora e coborâtă. Deodată simt o mână pe umăr. Cineva mă zgâlţâie puternic. Privesc în sus şi văd o baborniţă înfăşurată într-un halat murdar. Se duce la măsuţa de toaletă, trage un sertar şi ascunde un revolver.

Sunt trei încăperi, înşirate una după alta, ca nişte compartimente de tren. Eu zac în cea din mijloc, unde se află o bibliotecă din lemn de alun şi o măsuţă de toaletă. Baborniţă îşi scoate halatul şi stă în faţa oglinzii doar într-o cămaşă. Are un mic pămătuf cu care îşi pudrează subsuorile, pieptul, coapsele. În tot acest timp boceşte ca o dementă. În cele din urmă vine spre mine şi, cu un atomizor, împrăştie deasupra mea un nor de vapori fini. Observ că părul îi e plin de şobolani.

O privesc cum se mişcă de colo-colo. Pare a fi în transă. Stă în faţa toaletei, trage şi împinge sertarele unul după altul, mecanic. Parcă a uitat tot. Ia din nou pămătuful şi-şi pudrează delicat subsuorile. Pe masa de toaletă se află un mic ceas de argint, de care atârnă o panglică neagră. Ea îşi scoate cămaşa, îşi petrece panglica în jurul gâtului, iar ceasul îi atârnă până în josul pântecului. Se-aude un ticăit slab şi-apoi se vede argintul înnegrindu-se.

În camera de alături, care e salonul, s-au adunat toate rubedeniile. Stau în semicerc şi-aşteaptă să intru. Stau ţepeni şi rigizi, capitonaţi ca nişte scaune. În loc de negi şi puncte negre, din bărbiile lor se iţesc fire de păr de cal.

Sar din pat, îmbrăcat în cămaşa de noapte, şi încep să dănţuiesc dansul Regelui Kotschei. Dănţui în cămaşă de noapte, cu o umbrelă de soare în mâna. Ei mă privesc fără un zâmbet, cu chipurile imobile. Pentru ei umblu în mâini, fac tumbe, îmi bag degetele în gură şi fluier ca o mierlă. Nu se aude nici cel mai mic murmur de aprobare sau dezaprobare. Asistă solemni şi imperturbabili. În cele din urmă, fornăi ca un taur, dănţuiesc ca o vrăjitoare, apoi mă fudulesc ca un păun dar, dându-mi seama că-mi lipseşte coada, o las baltă. Singurul lucru care mi-a mai rămas de făcut este să citesc Coranul cu iuţeala fulgerului, pe urmă buletinele meteorologice, *Balada bătrânului marinar* de Coleridge şi *Numerii.*

Bătrâna vrăjitoare apare dansând goală, cu mâinile în flăcări. După ce răstoarnă suportul de umbrele, asistenţa începe să se agite înspăimântată. Din suportul răsturnat ţâşneşte cu viteza fulgerului un torent de cobre ce se zvârcolesc Se-nnoadă în jurul picioarelor mesei, dărâmă supierele, năpădesc masa de toaletă şi mi se învălmăşesc în sertare, străpung tablourile de pe pereţi, perdelele, saltelele, se încolăcesc în pălăriile femeilor, sâsâind întruna că nişte supape cu aburi.

Cu o pereche de cobre răsucite în jurul braţelor cu o privire ucigaşă mă reped la baborniţă. Din gura ei, din ochi, din păr, cobrele ţâşnesc mereu cu acel sâsâit înfricoşător, ca şi azvârlite dintr-un crater ce fierbe. În mijlocul camerei în care suntem închişi, se deschide o imensă pădure. Stăm într-un cuib de cobre

şi trupurile ni se desfac bucăţi.

Mă aflu într-o cămăruţă ciudată şi strâmtă, întins pe un pat înalt În coastă am o imensă gaură, curată, fără un strop de sânge. Nu ştiu cine sunt, de unde vin sau cum am ajuns aici. Camera e foarte mică şi patul se află aproape de uşă. Simt cum cineva mă priveşte din prag.

Încremenesc de groază.

Când îmi ridic privirea, văd că e un bărbat acolo. Poartă un melon gri, dat pe ceafă; are o mustaţă stufoasă şi e îmbrăcat într-un costum cadrilat. Mă întreabă cum mă numesc, unde stau, ce profesie am, ce fac, încotro mă duc şi aşa mai departe. Pune nenumărate întrebări indiscrete la care nu sunt în stare să răspund, mai întâi pentru că mi-am pierdut limba, şi-apoi fiindcă nu-mi pot aminti ce limbă vorbesc. „De ce nu vorbeşti?", spune el aplecându-se cu un rânjet deasupra mea; şi, luându-şi bastonul uşor de trestie, îl înfige în coastele mele. Durerea e atât de mare încât se pare că va trebui să spun ceva, chiar dacă nu am limbă, chiar dacă nu ştiu cine sunt sau de unde vin. Cu amândouă mâinile încerc să-mi desfac fălcile, dar dinţii sunt strâns încleştaţi. Bărbia mi se fărâmiţează ca argila uscată, lăsând la vedere maxilarul. „Vorbeşte!", spune el cu-acel rânjet crud şi, luându-şi din nou bastonul, îmi mai face o gaură în coastă.

Zac treaz în camera întunecoasă şi rece. Acum patul e atât de înalt încât aproape atinge tavanul. Aud trenurile zdroncănind, duruitul lor ritmic peste traversele îngheţate, pufăiturile scurte şi gâtuite ale locomotivelor, ca şi cum aerul ar fi plin de ace de gheaţă. În mână ţin bucăţile de lut uscat căzute din bărbia mea. Dinţii îmi sunt mai strânşi ca niciodată; respir prin găurile din coaste. De la fereastra micii încăperi, văd podul Montreal. Peste traverse zboară scântei care sunt purtate în jos de viforniţa orbitoare. Trenurile aleargă peste fluviul îngheţat într-un vârtej de foc. Se pot vedea prăvăliile de pe marginea podului, pline cu plăcinte şi cu sandviciuri cu cârnaţi. Deodată îmi amintesc ceva. Îmi aduc aminte că eram pe punctul să trec frontieră, când m-au întrebat ce am de declarat, iar eu le-am răspuns că un idiot: „Vreau să declar că sunt un trădător al speţei umane", îmi amintesc precis acum că asta s-a întâmplat în timp ce păşeam greoi, mecanic, în urma unei femei cu fusteleînfoiate. În jurul nostru erau oglinzi şi deasupra lor o balustradă de scânduri, unele peste altele, clătinându-se, balansându-se, ca-ntr-un coşmar. În depărtare se vede podul Montreal, pe care aleargă trenurile, iar dedesubt trec sloiurile de gheaţă. Îmi amintesc că femeia s-a întors spre mine: pe umeri purta o hârcă, iar pe arcada descărnată era scris cuvântul sex, nemişcat ca o şopârlă. I-am zărit pleoapele coborând, iar apoi găvanele oarbe, nesfârşit de adânci. În timp ce fugeam de ea, am încercat să citesc ce scria pe caroseria unei maşini care trecea pe lângă mine, dar n-am desluşit decât sfârşitul — nu avea nici un înţeles.

Stau în dreptul podului Brooklyn aşteptând ca de obicei să întoarcă

tramvaiul. În canicula după-amiezii târzii, oraşul se ridică în două labe, precum un urs polar scuturându-şi rododendronii. Formele şovăie, gazele îneacă traversele, fumul şi praful se clatină ca nişte amulete. Dinspre clădiri se scurge o masă gelatinoasă de trupuri fierbinţi, cu pantaloni şi fuste lipite de coapse. Marea spală ţărmul din dreptul şinelor curbate şi se sfarmă aidoma unor piepteni de sticlă. Pe sub reclamele umede, picioarele diafane ale amoebelor se caţără anevoie pe scările mişcătoare, picioare elegante şi robuste învelite în celofan, cu vine albe arătându-se prin pielea aurie şi muşchii de fildeş. Ora cinci — oraşul gâfâie asudat. Deasupra zgârie-norilor fulgi de fum moi că penele Cleopatrei. Aerul pulsează greoi, liliecii bat văzduhul cu aripile, cimentul se înmoaie, şinele de fier se turtesc sub flanşele late ale roţilor tramvaiului. Viaţa se scrie cu litere de-o şchioapă sus la patru metri înălţime, cu punct, virgulă, punct şi virgulă. Podul se leagănă peste lacurile de bezină de dedesubt. Pepeni rostogolindu-se de la Imperial Valley, gunoiul coborând pe lângă Hell Gate, punţile goale, stâlpii sclipind, odgoanele întinse, docurile gemând, muşchiul verde străpungând scândurile docurilor. Un abur arzător, sufocant, lăsat peste oraş ca o ceaşcă de grăsime topită, sudoarea prelingându-se de-a lungul picioarelor goale, pe gleznele subţiri. O masă mucilaginoasă de braţe şi picioare, de semiluni şi giruete, de prihori şi banane cu pulpa ca de lămâie adăpostită-n clopotul pielii lor lucioase. Cinci bătăi sună în aerul plin de funingine şi sudoare, o fâşie de umbră lucitoare lăsată de stâlpii de oţel. Tramvaiele trec cu fălci de fier, ronţăind mulţimea de mucava, făcând-o ghemotoace ca pe nişte bilete perforate.

Aşezându-mă, văd un bărbat pe care-1 cunosc; stă în picioare pe platforma din spate, cu un ziar în mână. Pălăria de pai îi e dată pe ceafă, braţul i se odihneşte pe frâna de alamă a vatmanului. În dreptul urechilor, o ţesătură de cabluri aidoma corzilor unui pian. Pălăria lui se află acum chiar în dreptul străzii Chambers - stă ca o jumătate de ou pe fondul verde-spanac al golfului. Aud zgomotul ambreiajului sub apăsarea noduroasă a vatmanului. Sârmele zbârnâie, podul geme de bucurie. Văd în faţa mea două măciulii de cauciuc, ca două clape negre ale unui pian. Cam de mărimea unei gume de şters, nu rotunde cum e măciulia unui baston. Două jucărioare minunate din gumă ce amortizează şocul. Zgomotul înăbuşit al unui ciocan pneumatic abătându-se asupra unei tidve de cauciuc. Ţinutul din afara oraşului e pustiu. Fără căldură, fără tihnă, fără intimitate şi fără opacitate, fără numărător şi fără numitor. E ca şi cum ai citi ziarul de seară unui surdo-mut cocoţat pe un cuier, cu o frunză de palmier pitic în mână. Nici o urmă omenească pe acest pământ pârjolit, nici mână, nici ochi, nici voce. Doar litere uriaşe scrise cu cretă, pe care ploaia le spală. Un drum scurt cu tramvaiul şi iată-mă într-un deşert plin de scaieţi şi cactuşi.

În mijlocul acestei pustietăţi se află vestiarul unei băi, iar înăuntru o capră de lemn cu un fierăstrău pus de-a curmezişul. Lângă masa acoperită cu

tablă, privind prin fereastra cu pânze dc păianjen, văd o femeie pe care cândva o ştiam. Stă în mijlocul deşertului ca o stâncă de camfor. Trupul său are puternica aromă albă a amărăciunii. Stă ca o statuie care-şi ia rămas-bun. O zăresc aplecată deasupra mea, capul, umerii, spatele enorm şi agresiv, în afara oricăror proporţii. Totul la ea este în afara proporţiilor - mâinile, coapsele, gleznele. E o statuie ecvestră fără cal, o fântână de carne roasă de vreme, transformată într-un ou gigantic. Din sala de bal a cărnii se aude trupul ce-şi cântă melodia de oţel. Fată a visurilor mele, ce splendidă temniţă e trupul tău. Unde e însă mica stinghie de carc-ţi propteai tălpile? Micul scrânciob care te purta înainte şi înapoi între barele de alamă? Stai lângă fereastră ca un canar muribund, cu ghearele ţepene, cu ciocul vineţiu. Profilul ţi-e un crochiu făcut cu securea. Gura ţi-e un crater umplut cu frunze de salată. Visat-am oare vreodată căldura ta enormă şi corpul lăsat într-o parte? Lasă-mă să-ţi privesc încântătoarele labe de şacal, lasă-mă să ascult râsul răguşit, sumbru al răsuflării tale uscate.

Privesc greierii jucăuşi printre pânzele de păianjen, ţepii lungi ca nişte frunze ai cactuşilor transpirând picături de lapte şi cretă, călăreţii cu desagi goi, cu oblâncurile cocoşate precum cămilele. Pustietatea aridă a ţinutului, bărbaţii lui trişti şi cenuşii, cu spinările încovoiate, la încălţări cu pinteni şi rozete. Deasupra cactuşilor înfloriţi, urbea mea natală atârnă cu capul în jos, cu bărbaţii ei trişti şi cenuşii, zgâriind cerurile cu pintenii cizmelor. Cuprind în braţe formele ei abundente, contururile ei colţuroase, masivele dolmene ale sânilor, copitele despicate, penele cozii. O ţin strâns şi astfel ne cufundăm amândoi în spumă îndelung reţinută a canioanelor, sub bazinele de apă închise, vârstate de nisipuri aurii, şi timpul se apropie de sfârşit. În orbitorul talaz al durerii, nisipul îmi umple încet oasele.

Nişte foarfeci tocite, ruginite zac pe masa acoperită cu tablă. Braţul pe care ea îl ridică e prins în fire albicioase de păianjen. Mişcarea rigidă a braţului său e precum neplăcutul, răguşi- tul scâncet al unei zile ce se sfârşeşte, iar cablul care ne leagă e fixat cu pietriş. Broboane de sudoare se încheagă pe tâmplele mele, un cheag care ticăie ca un ceas. Secundele se preling, metalic, odată cu această sudoare a neliniştii. Foarfecele se mişcă lent pe balamalele ruginite. Nervii îmi aleargă pe sub dinţii pieptenului, rădăcinile părului se zbârlesc, venele lucesc.

Este durerea atât de searbădă şi uşor de îndurat? De-a lungul tăişului tocit al foarfecelui simt durerea boantă, ruginită, a sfârşitului de zi, mişcarea înceţoşată, lentă, a foamei satisfăcute, a spaţiului curat şi a cerului plin de stele, în braţele unui automat.

Stau în mijlocul deşertului aşteptând trenul. În inimă am o floare-de-colţ adăpostită sub un clopoţel de sticlă. M-au părăsit toate grijile. Chiar şi sub gheaţă presimt floarea pe care pământul o plămădeşte în noapte.

Aşezându-mă pe bancheta luxoasă de piele am senzaţia vagă că trenul

meu călătoreşte pe o cale ferată germană. Stau lângă fereastră şi citesc o carte; simt cum cineva citeşte peste umărul meu. Este propria mea carte şi un pasaj din ea mă nedumereşte. Cuvintele sunt de neînţeles. La Darmstadt coborâm pentru schimbarea locomotivei. Susuţinută de negre coloane dantelate, o cupolă de sticlă acoperă naosul gării. Austeritatea ei are mult din aspectul cărţii mele — aşa cum stătea deschisă pe genunchii mei şi i se vedea cotorul. Simt cum în inimă îmi înfloreşte floarea-de-colţ.

Noaptea, în Germania, când te plimbi pe peron, există tot timpul cineva care să-ţi explice lucrurile, capete rotunde şi capete lunguieţe se alătură într-un nor de vapori, iar roţile sunt scoase şi puse la loc. Limba aceasta a lor are o sonoritate mai penetrantă decât altele, e ca un fel de hrană pentru creier — consistentă, nutritivă, apetisantă. Mici particule lipicioase se desprind din ea şi-apoi se împrăştie lent, luni întregi după călătorie, ca fumul exhalat pe nări de un fumător ce-a luat o înghiţitură de apă. Cuvântul care dăinuie cel mai mult e *gut. „Es war gut!"* spune cineva şi acest *gut* al său îmi ghiorăie în maţe ca atunci când diger o carne grea, de vânat. Bineînţeles, nimic nu e mai grozav decât să călătoreşti cu un tren de noapte când toţi călătorii dorm şi poţi lua de pe buzele lor bucăţi suculente de grai nevorbit. Când toată lumea din jur doarme, mintea e înţesată de întâmplări; gândurile zboară ca un roi de muşte prinse de vârtejul trenului ce goneşte.

Iată-mă deodată pe malul mării, fără să-mi amintesc cum a oprit trenul. Nu-mi aduc aminte nici cum a plecat Aruncat pe malul oceanului precum o cometă.

Totul e sordid, ieftin, ca de carton. Un Coney Island al minţii. Barăcile de distracţii forfotesc de lume, rafturile gem de porţelanuri ieftine şi de păpuşi umplute cu paie şi de ceasuri deşteptătoare şi de scuipători. Fiecare prăvălie are trei mingi deasupra şi fiecare joc este un joc cu mingea. Evreii se plimbă îmbrăcaţi cu fulgarine, japonezii zâmbesc, aerul e încărcat de mirosul cepei tăiate şi al cârnăciorilor ce sfârâie. Trăncăneala-flecăreala, şi peste toate, ca un vaier surd, şuieratul şi bubuitul continuu al artificiilor, o lungă şi neîntreruptă horcăială limfatică ce împrăştie un guturai lipicios pe deasupra tractirului murdar. Dincolo de faţadele de carton ale străzii, artificiile brăzdează cerul cu dinţi lucitori de argint, moluştele zac pe spate, pulverizând ozon. În noaptea oceanică, Steeplechase arată ca o barbă plină de promoroacă. Totul lunecă şi se fărâmă, totul sclipeşte şi chicoteşte, se clatină şi se leagănă.

Unde e acea caldă zi de vară când prima oară văzut-am pământul cel verde rotindu-se, cu bărbaţii şi femeile sale păşind ca nişte pantere? Unde e blândul şopot al sevei urcând din viguroasele rădăcini? Unde să merg când peste tot mă-ntâmpină doar trape şi schelete rânjite, o lume întoarsă pe dos, cu carnea jupuită? Unde-am să mă odihnesc dacă-n jurul meu sunt numai bărbi, fulgarine, arahide şi scrâncioburi stricate? Va trebui să umblu la infinit pe această nesfârşită stradă de mucava, o mucava în care pot face o gaură cu

pumnul, pe care-o pot doborî cu o suflare, căreia-i pot da foc cu un chibrit? Lumea mea a devenit un labirint mistic ridicat peste noapte de o echipă de tâmplari. Totul e minciună, fals. Mucava.

Mă plimb pe malul oceanului. Pe nisip zac împrăştiate scoicile omeneşti care aşteaptă pe cineva să le deschidă valvele. În rumoarea şi tumultul valurilor, mâhnirea lor tânguitoare trece nebăgată în seamă. Focurile de artificii le torturează, luminile le fac să amuţească, fluxul le îneacă. Stau acolo, dincolo de strada de mucava, în noaptea cu irizări de onix, şi ascultă sfârâitul cârnăciorilor. Trăncăneală-flecăreală, horcăind şi strănutând, mingi rostogolindu-se pe lungi jgheaburi şi intrând în găuri micuţe pline de bric-â-brac, porţelanuri ieftine şi scuipători şi ghivece şi păpuşi umplute cu paie. Japonezi slinoşi şterg arbuşti de cauciuc cu cârpe ude, armeni toacă ceapa în particule infinitezimale, macedoneni aruncă lasoul cu mişcări lente. Fiecare bărbat, femeie şi copil au glande, împrăştie guturai, diabet, tuse măgărească, meningită. Tot ceea ce stă vertical, ceea ce alunecă, ceea ce se roteşte, se rostogoleşte, se răsuceşte şi pocneşte, ceea ce se clatină şi se fărâmiţează, toate sunt făcute din îmbinări de şuruburi şi piuliţe. Stăpâna minţii e o cheie universală. Puterea suverană a cartonului.

Scoicile au adormit, stelele se sting una câte una, încet. Tot ce e alcătuit din apă dormitează într-un buzunar de hienă. Dimineaţa se lasă ca un acoperiş de sticlă peste oraş. În adâncuri oceanul vitros leagănă un somn netulburat, transparent.

Nu e nici noapte, nici zi. Sunt zorii sosind pe unde scurte odată cu bătaia din aripi a albatrosului. Zgomotele ajung la mine înăbuşite, ca şi cum cineva ar munci sub apă. Simt refluxul dar fără teama de a fi sorbit de ocean; aud valurile spărgându-se de ţărm, dar fără teama de a mă îneca. Păşesc peste ruinele şi cioburile lumii fără a-mi zdreli tălpile. Cerul e nesfârşit, marea e una cu pământul. Nu simt nici un miros, nu aud nici un sunet, nu văd nimic, nu pipăi nimic. Pe spate sau pe pântec, într-o parte ca şi crabii, sau în zbor spiralat ca o pasăre, totul este extaz pufos şi nediferenţiat.

Albă răsuflare prăfoasă a Plymouth-ului zdruncină şira spinării geologice; vârful cozii lui de dragon cuprinde continentul fărâmat. Brunul indescifrabil al pământului, bărbaţii cu păr verde — vechea imagine recreată în albeaţă mătăsoasă, de lapte. O ultimă zvâcnire a cozii în neomenească seninătate; nepăsare în faţa speranţei sau a disperării sau a melancoliei. Brunul pământ şi verdele mohorât nu sunt ale văzduhului, nu sunt pentru pipăit sau văz. Calmul şi solemnitatea, seninătatea distantă, intangibilă, a stâncilor de calcar emană otravă, o răsuflare vătămătoare, prevestind răul ce stă deasupra ţinutului aidoma cozii unui dragon. Simt gheare invizibile ţinând strâns stâncile. Verdele sumbru, mohorât, al pământului nu e acela al ierbii sau al speranţei, ci al vâscosului, molipsitorului şi de neînvinsului curaj. Simt glugile cafenii ale martirilor peste părul lor împâslit, ghearele lor ascuţite ascunse sub veşmintele

slinoase, lâna aspră a urii lor, a plictisului, a deşertăciunii. Sunt cuprins de un dor copleşitor după acest ţinut de la capătul lumii, această limbă de pământ aidoma unui aligator întins la soare. Pleoapa grea, asexuată a ochiului ce clipeşte emană un calm înşelător, otrăvit. Gura îi e căscată ca o viziune. E ca şi cum marea şi toţi cei care s-au înecat în ea, oasele lor, speranţele lor, edificiile lor de vis, au alcătuit albul amalgam care e Anglia.

Mintea mea caută în van o amintire mai veche decât orice aducere-aminte, caută zadarnic mitul gravat pe tăbliţa de piatră îngropată sub munte. Pe sub linia trenului aerian, vitrine pline de plăcinte şi cârnăciori; şinele se curbează iute, vechi senzaţii, vechi amintiri mă năpădesc din nou. Tot ceea ce este legat de docuri şi debarcare, de coşuri de vapor, macarale, pistoane, roţi, legături, poduri, tot calabalâcul călătoriilor şi al foamei, se repetă ca un mecanism stricat. Când ajung la răspântie, strada însufleţită se desfăşoară ca o hartă presărată cu tende şi magazine cu vinuri. Arşiţa din miezul zilei îi coşcoveşte suprafaţa lucioasă. Străzile se înconvoaie şi pleznesc.

În locul unde o stea ruginită marchează hotarul trecutului se înalţă o îngrămădire de clădiri triunghiulare cu guri negre şi dinţi fărâmaţi. Mirosul de iodoform şi eter, de formaldehidă şi amoniac, de tablă nouă şi mulaje umede de oţel. Clădirile se prăbuşesc, acoperişurile se lasă într-o rână şi cad. Aerul e atât de greu, de acid şi de înăbuşitor încât clădirile nu se mai ţin în picioare. Intrările s-au afundat sub nivelul străzii. E ceva de rău augur în atmosferă. Un abur rece şi umed, otrăvit, înfăşoară cartierul ca şi cum acesta ar fi aşezat pe o mlaştină.

Când ajung la casa tatălui meu, îl găsesc stând în dreptul ferestrei, bărbierindu-se; sau nu, doar îşi ascute briciul. Nu m-a dezamăgit niciodată, dar acum e surd la necazul meu. Observ cât de ruginită e lama pe care o foloseşte. Odinioară, când îmi beam cafeaua de dimineaţă, vedeam mereu fulgerul lamei, oţelul nemţesc sclipitor pe pielea netedă, tocită, a curelei, plescăitul pământufului în spumă şi frişca din cafeaua mea, zăpada îngrămădită pe pervazul ferestrei, ca o pâslă în jurul cuvintelor sale. Acum lama e pătată de rugină, iar zăpada e o apă murdară; gheaţa diamantină de pe geamuri se scurge precum picurii de grăsime, mirosind a broască râioasă şi a mlaştină. „Adu-mi râme uriaşe", se roagă el, „şi-o să dăm iama în boişteni". Bietul, disperatul meu tată. Îmi strâng pumnii pe tăblia goală a unei mese surpate.

O noapte cu ger cumplit. Cu privirea-n pământ, o târfă mă agaţă timid şi luându-mă de braţ, mă conducela un hotel cu o plăcuţă de email deasupra uşii de la intrare. Sus în cameră mă uit mai bine la ea. Este tânără şi atletică şi total ignorantă. Nu ştie numele nici unui rege. Nu-şi vorbeşte nici propria limbă. Lincheşte tot ceea ce spun că pe o untură fierbinte. Se unge cu vorbele mele. Îmi explică în felul ei simplu că e un mod de a se încălzi, de a depune un strat de grăsime care s-o ferească de frigul iernii. Când a extras toată grăsimea din măduva oaselor mele, dă la o parte cuvertură şi cu cea mai uimitoare agilitate

îşi începe zborurile la trapez.

Camera devine un cuib de colibri. Nuditate netedă ca un fruct, ea se rostogoleşte cu capul vârât între sâni, cu mâinile pe pântece. Arată ca o păstaie din care stă gata să ţâşnească o boabă de mazăre.

Deodată o aud spunându-mi în felul acela stupid, tipic american: „Uite, pot face *asta,* dar nu pot face *aia!*" Şi ce face? Îşi flutură uşor labiile precum aripioarele unei păsări colibri. Fata are un căpşor lânos, nişte ochi a căror privire e sinceră, canină. Că reprezentarea dată diavolului pe vremea când Palatinatul era în floare. Nepotrivirea mă pune într-o situaţie dificilă. Mă aflu sub un ciocan mecanic: când îi privesc faţa, văd o fantă de oţel şi prin ea un bărbat cu mască metalică îmi clipeşte complice. Un caraghioslâc înfricoşător, pentru că îmi clipeşte cu un ochi orb, lăcrimos, care ameninţă să se acopere cu albeaţă.

Dacă braţele şi picioarele ei n-ar fi răsucite, dacă ea n-ar fi un şarpe sinuos, alunecos, gâtuit de-o mască, aş, putea jura că e nevastă-mea, Alberta, şi dacă nu Alberta, atunci o altă soţie, cu toate că eu cred că e chiar Alberta. Am fost sigur că voi recunoaşte întotdeauna despicătura Albertei, dar răsucită ca un nod şi cu o mască între coapse, toate par a fi la fel, şi peste fiecare chiuvetă e-un grilaj, în fiecare păstaie e-o boabă şi prin flecare fantă se vede un bărbat cu mască metalică.

Stau pe scaun lângă patul de fier, cu suspensorul lăsat, un ciocan pneumatic îmi bubuie-n ţeastă şi încep să visez la femeile pe care le-am cunoscut Femei care în mod deliberat şi-au fisurat pelvisul pentru ca doctorul să pătrundă în ele cu un deget de cauciuc badijonându-le ungherele tăinute ale epiglotei. Femei cu diafragmă atât de subţire încât zgârietura unui ac răsună precum Niagara în băşicile lor căzute. Femei care puteau sta ore întregi întorcându-şi pe dos pântecele ca pe-o mănuşă, ca să şi-l împungă cu un ac de cârpit. Femei bizare, ca nişte câini cu capete lăţoase şi având mereu ascunse unde nu trebuie vreun ceas deşteptător sau un joc de cuburi; în momentul cel mai nepotrivit se porneşte soneria; chiar atunci când aerul se-aprinde de artificii şi din scânteile umede ţâşnesc crabi şi stele de mare, chiar atunci, neîncetat şi fără greş, se rupe-un arc, plezneşte-o coardă, îţi intră un cui în deget, un corset putrezeşte de sudoare. Femei ciudate cu feţe canine şi gulere tari, cu buzele atârnând şi ochii clipind spasmodic Dansatoarele infernale ale Palatinatului, cu dosuri grase şi uşa mereu deschisă şi o scuipătoare acolo unde ar trebui să fie suportul de umbrele. Altele de celuloid care ţâşnesc ca mingile de ping-pong la lumina lămpilor de gaz. Femei stranii, şi eu stau mereu pe un scaun lângă un pat de fier. Au degete atât de agile încât ciocanul cade întodeauna în moalele capului şi-mi desprinde cartilagiul. Căpăţâna mi-e ca un hamburger pus într-un geam aburit.

Trec prin holul hotelului şi văd o mulţime de oameni adunaţi la bar, intru şi aud un copil urlând de durere. Copilul stă pe o masă în mijlocul celor de

acolo. E o fetiţă şi are o fisură chiar în tâmplă. Sângele ţâşneşte dar nu se prelinge pe faţă. De fiecare dată când rana i se deschide, zăresc ceva mişcându-se înăuntru. Parcă ar fi un puişor. Privesc de aproape. De data asta văd mai desluşit. E un cuc! Oamenii râd. Între timp fetiţa urlă de durere.

Din anticameră aud cum pacienţii tuşesc şi se şterg pe picioare. Aud paginile unei reviste care se închide şi-un cărucior cu lapte hodorogind pe pietrişul de afară. Soţia mea stă pe un taburet alb, capul copilului e rezemat de pieptul meu. Rana din tâmplă îi zvâcneşte e ca şi cum i-aş simţi pulsul cu propria-mi inimă. Chirurgul e îmbrăcat în alb; se plimbă agitat încolo şi-ncoace, pufăind din ţigară. Din când în când se opreşte în dreptul ferestrei să vadă cum e vremea. În cele din urmă aprinde o flacără sub instrumente, îşi priveşte absent ceasul şi frunzăreşte chitanţele de pe birou. Copilul geme de durere; întreg trupul îi e cutremurat de suferinţă. Îi ţin strâns braţele şi picioarele. Aştept să fiarbă instrumentele. În sfârşit, chirurgul e gata. După ce o aşează pe un mic taburet alb, alege un instrument lung, delicat, cu vârful incandescent şi, fără nici un cuvânt de avertizare, îl vâră în rana deschisă. Copilul scoate un răcnet atât de înfiorător încât soţia mea se prăbuşeşte leşinată pe podea. „N-o băga în seamă pe *ea!*" spune rece, stăpânit, chirurgul şi împinge trupul la o parte cu piciorul. „Acum ţine bine!" Şi după ce înmoaie cel mai cumplit instrument al său într-un antiseptic clocotit, îi vâră lama în tâmplă şi o lasă acolo până când din rană ţâşnesc flăcări. Pe urmă, cu aceeaşi iuţeală diabolică, retrage brusc instrumentul de care e legat, printr-o deschizătură că urechea unui ac, un lung fir alb care treptat devine flanelă roşie, apoi gumă de mestecat şi în sfârşit, rumeguş. Când cad şi ultimele fire de rumeguş, rana se închide, curat şi sigur, nemailăsând nici măcar amintirea unei cicatrici. Fetiţa mă priveşte cu un zâmbet senin, sare de pe genunchii mei şi se retrage într-un colţ al încăperii unde se aşează şi începe să se joace.

„A fost excelent!" spune chirurgul. „Într-adevăr excelent!"

„Chiar aşa?" zbier eu. Şi repezindu-mă ca un nebun la el, îl dobor de pe scaun, îmi proptesc genunchii de pieptul lui şi, apucând un instrument la întâmplare, încep să-l mutilez. Îl chinui ca un demon. Îi scot ochii, îi sparg timpanele, îi tai limba, îi frâng gâtul, îi zdrobesc nasul. Îi sfâşii hainele şi-i ard pieptul până iese fum; cât timp carnea e însângerată, tremurând de pe urma fierului încins, îi desprind straturile de la suprafaţă şi torn în el acid nitric până îi aud inima şi plămânii sfârâind. Până mirosul mă face aproape să leşin.

În tot acest timp, copilul bate voios din palme. Când mă scol să caut un ciocan, o văd pe soţia mea în celălalt colţ al încăperii. E prea înfricoşată ca să se ridice. Tot ce poate face e să şoptească „Demonule! Demonule!" Fug jos pe scări să caut ciocanul.

În întuneric mi se pare că zăresc o siluetă ce stă în picioare lângă micul pian de abanos. Lampa abia pâlpâie dar lumina e suficientă ca să văd capul bărbatului înconjurat de un halou. El citeşte cu voce tare şi monotonă dintr-o

uriaşă carte de fier. Citeşte ca un rabin ce-şi murmură rugăciunile. Capul îi e dat pe spate, în extaz, ca şi cum i-ar fi dislocat. Arată ca un felinar spart pâlpâind în ceaţa umedă.

Pe măsură ce întunericul creşte, litania lui devine din ce în ce mai monotonă. În cele din urmă nu mai văd decât aura din jurul creştetului său. Apoi şi aceasta dispare şi-mi dau seama că am orbit E ca şi cum m-aş îneca şi întreg trecutul revine deodată la suprafaţă. Nu numai trecutul meu personal, ci trecutul întregii speţe umane, trecut prin care umblu călare pe o imensă broască ţestoasă. Călătorim odată cu pământul, în pas de melc; ajungem la hotarele orbitei, apoi cu o curioasă legănare lăbărţată, ne întoarcem şovăitori, dar grăbindu-ne, prin toate casele goale ale zodiacului. Vedem straniile fantasme ale lumii animale, pierdutele rase care au urcat cât mai sus doar ca să se prăbuşească de acolo în fundul oceanului. Mai ales gingaşa pasăre roşie cu penele în flăcări. Pasărea roşie gonind ca o săgeată, mereu spre nord. Bătând din aripi deasupra cadavrelor, în urma ei un cârd de viermi-îngeri, un roi orbitor ce ascunde lumina soarelui.

Încet, ca nişte valuri date la o parte, întunericul se ridică şi disting silueta unui bărbat stând în picioare lângă pian, cu marea carte de fier în mâini, cu capul dat pe spate şi vocea obositoare, monotonă, intonând litania morţilor. Deodată începe să păşească înainte şi înapoi cu pas energic, ca într-un exerciţiu maşinal. Mişcările lui se supun unui ritm smucit, automat, exasperant pentru cel care priveşte. Se comportă ca un animal de laborator căruia i s-a extras o parte din creier. De fiecare dată când se apropie de pian, atinge câteva clape la întâmplare — *plinc, plonc, planc*! Făcând asta, bolboroseşte ceva neauzit. Se mişcă iute spre zidul de răsărit şi mormăie „teoria ventilaţiei"*; merge iute spre zidul de apus şi mormăie „teoria aerului pur e total greşită" şi aşa mai departe. Se deplasează ca un bătrân schooner cu patru catarge, rezistent la furtuni, cu braţele atârnând slobode, cu capul uşor lăsat într-o parte. O mişcare rapidă, neobosită ca a unei suveici în războiul de ţesut. Deodată, luând direcţia nord, el mormăie „Z de la zebră... zeb, zut, Zachariach... nici urmă de C de la covrigei".

Frunzărind paginile cărţii de fier văd că e o culegere de poezii din Evul Mediu în care e vorba despre mumii; fiecare poezie cuprinde o reţetă de tratament pentru bolile de piele. Este un Jurnal al marii ciume ţinut de un călugăr evreu. Un fel de cronică amănunţită a bolilor de piele, cântate de trubaduri. Scrierea e sub formă de note muzicale ce reprezintă toate creaturile malefice sau târâtoare cum ar fi cârtiţa, broasca râioasă, vasiliscul, tiparul, gândacul, liliacul, ţestoasa, şoarecele alb. Fiecare poezie cuprinde formula ce ajută la eliberarea posedatului de demonii ce-i infestează straturile subcutanate.

Privirea mi se mută de la pagina muzicală la vânătoarea de lupi care se desfăşoară dincolo de gard. Pământul e acoperit cu zăpadă şi în câmpul de

lângă zidul castelului doi cavaleri înarmaţi cu lănci lungi chinuie de moarte un lup. Cu graţie şi dexteritate miraculoase, ei aduc treptat lupul în poziţia în care-şi va primi lovitură fatală. Un sentiment de voluptate mă copleşeşte în timp ce privesc această moarte îndelung amânată. Chiar în clipa când lancea e pe cale să fie azvârlită, calul şi călăreţul sunt prinşi într-o flexibilitate atroce: o singură mişcare simultană în care lupul, calul şi călăreţul se rotesc pe axa morţii. În timp ce trupul lupului e străpuns de lance, pământul saltă uşurel, orizontul se clatină blând, cerul e albastru precum lama de cuţit.

Păşesc printre şirurile de pomi de pe străduţele ce duc spre oraş. Casele sunt înconjurate de înalte coşuri negre care exală un fum sulfuros. În sfârşit, ajung la fabrica de cutii de la fereastra căreia pot privi ologii adunaţi în curte. Nici unul din ei nu are picioare, puţini au braţe; feţele lor sunt înnegrite de funingine. Toţi au medalii pe piept.

Îngrozit şi uluit, îmi dau încet seama că prin lungul jgheab ce coboară pe zidul fabricii, se scurge în curte un torent de sicrie.. Când ajung jos, câte unul dintre bărbaţi înaintează pe cioturile sale, se opreşte apoi o clipă să-şi potrivească greutatea pe spate, şi o porneşte anevoie cu sicriul său. Acest lucru continuă la nesfârşit, fără întrerupere, într-o tăcere absolută. Faţa mi-e lac de sudoare. Vreau să fug dar parcă sunt ţintuit locului. Poate că nu am picioare. Sunt atât de înfricoşat încât nu îndrăznesc să privesc în jos. Mă prind de cercevea şi, fără să am curajul să mă uit, îmi ridic cu grijă, temător, piciorul până reuşesc să-mi ating cu mâna călcâiul pantofului. Repet experienţa şi cu celălalt picior. Apoi, panicat, mă uit repede în jur ca să găsesc ieşirea. În camera în care mă aflu sunt împrăştiate cutii de ambalaj goale, cuie şi ciocane. Îmi croiesc cu greu drum printre ele, căutând uşa. Chiar când sunt în dreptul ei, mă poticnesc de o ladă goală, dar vai, iată că nu e goală! Mă uit şi în celelalte. Nici una nu e goală! În fiecare se află câte-un schelet învelit în rumeguş. Asudat, alerg spre uşă. Fug dintr-un coridor în altul, caut înspăimântat scările, simt duhoarea lichidului de îmbălsămare ce vine dinspre uşile deschise. În sfârşit ajung la scări şi în timp ce cobor văd o mână de email alb pe zidul din josul scărilor arătând: spre Morgă.

E noapte şi sunt în drum spre casă. Cărarea mă duce printr-un parc neîngrijit în care adesea am rătăcit în beznă — ochii îmi erau închişi şi auzeam doar răsuflarea zidurilor. Am senzaţia că mă aflu pe o insulă cu mici golfuri stâncoase şi strâmtori. Aceleaşi podeţe cu lampioane de hârtie, aceleaşi bănci rustice pe alei pietruite, şi pagodele în care se vând confecţii, apoi peştii argintii, umbrarele, colţurile de stâncă de deasupra micului golf, învelişul subţire de hârtie chinezească în care sunt împachetate artificiile. Totul este exact cum era înainte, chiar şi zgomotul caruselului şi zmeiele zbătându-se în crengile încâlcite ale copacilor. *Atâta doar că acum e iarnă.* E în toiul iernii şi toate drumurile sunt îngropate sub zăpadă, o zăpadă adâncă ce le-a făcut aproape de neumblat.

Stau un timp pe unul din podeţele japoneze, rezemat de balustradă, şi-mi adun gândurile. Drumurile se desenează clar în faţa mea. Linii paralele. Mă simt în cea mai deplină siguranţă în acest parc ca o pădure, pe care îl cunosc atât de bine. Pare că nu mai e necesar să parcurg restul drumului deoarece acum mă aflu chiar în pragul regatului meu şi apropierea lui iminentă îmi dă o senzaţie de împăcare. Cât de bine cunosc crângul de copaci şi acest podeţ şi râul care curge dedesubt! Aici aş putea adăsta la nesfârşit, pierdut într-o certitudine fără limite, legănat şi cufundat pentru veşnicie în murmurul şi clipocitul pârâului. Un pârâu de zăpadă care se topeşte, lent la suprafaţă, iute dedesubt. Gheaţa sticleşte limpede. E atât de transparentă încât îi pot măsura din ochi adâncimea. Mi-ar ajunge până la gât.

Şi-acum, din pădurea întunecată şi deasă, dintre chiparoşi şi plante veşnic verzi, îşi face apariţia un cuplul fantomatic, braţ la braţ, mişcându-se lent şi molatec. Un cuplu fantomatic în ţinută de seară — văd rochia cu decolteu adânc a femeii, butonii sclipitori ai bărbatului, înaintează prin zăpadă cu paşi de aer, picioarele femeii atât de flexibile şi delicate, braţele ei goale. Zăpada nu scârţâie, vântul nu se tânguie. Lumină diamantină şi pâraie de zăpadă topindu-se în noapte, alunecând pe sub tufele verzi. Nici un scrâşnet, nici un vaier de lup. Pâraie şi iarăşi pâraie în lumina de gheaţă a lunii, susurul apei albe şi al petalelor clipocind sub podeţ, insula depărtându-se într-o derivă fără sfârşit, stâncile încâlcite în părul ei, ravenele şi micile golfuri de un negru strălucitor în lumina de argint a stelelor.

Ei înaintează mereu prin fluxul fantomatic, spre valea îngustă şi apele învolburate. Păşesc în adâncurile limpezi de gheaţă — spatele ei dezgolit, butonii lui sclipitori — şi de departe se aude vaierul de argint al cortinei de sticlă atingând dinţii metalici ai caruselului. Apa aleargă la vale — o fâşie subţire de sticlă între malurile netede şi albe curge la înălţimea genunchilor, ducându-le picioarele amputate ca pe o avalanşă de piedestale sfărâmate. Ei alunecă pe cioturile de gheaţă, cu aripi de liliac, cu veşminte lipite de coapse. Şi apa urcă întruna, sus, tot mai sus, şi aerul de răceşte, zăpada scânteiază ca pulberea de diamante. Din chiparoşi se prelinge verdele cenuşiu metalic, se întinde precum o umbră peste maluri, pătând adâncurile limpezi ale râului îngheţat. Femeia stă aidoma unui înger pe suprafaţa de gheaţă, cu aripile desfăşurate, cu părul pe spate, încremenit în valuri sticloase.

Deodată, precum sticla zvâcnind înfierbântată sub o flacără albastră, pârâul izbucneşte în flăcări. Pe o stradă incendiată de culori se mişcă o mulţime primăvăratică. E strada amărăciunilor dintâi, pe care locuinţele se-nşiră ca vagoanele unui tren şi toate casele sunt flancate de stâlpi de oţel. O stradă care urcă blând către soare şi pe urmă zvâcneşte ca o săgeată, pierzându-se în văzduh. Acolo unde cândva se arcuia cu un scrâşnet sumbru, cu acoperişuri rigide şi pompoase, cu ziduri pustii, acum, ca şi când ai fi răsucit un comutator, năvălesc apele din canal, casele se aliniază, pomii dau în floare. Nici timpul,

nici scopul nu mă mai interesează. Înaintez într-un zumzet auriu, printr-o melasă de trupuri calde, lenevoase.

La fel ca fiul risipitor mă întorc cu pas liniştit pe strada tinereţii mele. Nu sunt nici uimit, nici dezamăgit. Din toate punctele cardinale revin pe drumuri întortocheate spre centru — acolo unde totul e schimbare şi devenire; un miel alb lepădându-şi la nesfârşit blana.

Am urlat de durere urcând crestele munţilor, vaporii sării m-au sufocat în văile albe, mi-am zdrelit picioarele în stânci şi cochilii la trecerea prin vaduri cu ape murdare, am lins sudoarea sărată a câmpurilor galbene, în cuptoare de ars am aşteptat să mă coc, *când oare au fost toate acestea, niciodată uitate, şi care acum nu mai sunt?*

Atunci când ei treceau pe această stradă cu dricul pe care noi îl întâmpinam voioşi, îmi lepădasem oare deja învelişul? Eu eram mielul, iar ei m-au alungat. Eu eram mielul şi-au făcut din mine un tigru vărgat. Într-un luminiş m-am născut, învelit într-o mantie de lână moale şi albă. O vreme am păscut în tihnă, apoi am simţit o labă grea pe spinare. În lumina arzătoare a sfârşitului de zi aud o răsuflare din spatele obloanelor. Pe lângă toate casele am rătăcit alene, ascultând pulsaţia greoaie a sângelui. Şi într-o noapte, m-am trezit şezând pe o bancă tare în grădina îngheţată a Sudului. Am auzit şuierul tânguitor al trenului, am văzut drumurile cu nisip alburiu lucind ca nişte cranii dezgolite.

Dacă umblu prin lume fără a simţi bucuria sau durerea, este pentru că în Talahassee mi-au scos măruntaiele. Lângă un gard dărăpănat m-au încolţit şi şi-au vârât labele murdare în vintrele mele, şi cu un pumnal ruginit au sfârtecat tot ce era al meu, tot ce era sacru, intim, tabu. În Talahassee mi-au scos măruntaiele; m-au purtat prin tot oraşul şi m-au vârstat ca pe un tigru. Cândva fluieram după voia inimii. Cândva rătăceam pe străzi ascultând cum pulsează sângele în lumina ce se filtra prin obloane. Acum în mine e o rumoare de carnaval în toi. O sumedenie de melodii cântate la flaşnetă ţâşnesc din mine. Merg pe strada amărăciunilor dintâi, carnavalul e în toi. Umblu poticnit, lăsând libere câtecele pe care le-am învăţat. Un soi de neruşinare veselă, trândavă se leagănă de la o cotitură la alta. Un ghem de carne omenească balansându-se precum o funie grea.

În dreptul grădinilor suspendate-n spirală de la Cazino, unde gogoşi de mătase stau gata să pleznească, o femeie urcă lent cărarea printre flori; apoi se opreşte o clipă şi aţinteşte asupră-mi întregul arsenal al farmecelor ei. Capul începe să mi se clatine automat dintr-o parte în alta, ca un clopot zănatic prins în temniţa clopotniţei. Semnificaţia cuvintelor pe care mi le-a spus începe să devină clară pe măsură ce ea se depărtează. *Cimitirul,* a zis ea. *Ai văzut ce-au făcut cu cimitirul?* Înaintez ca printr-un teasc cald, obloanele sunt ridicate, verandele mişună de copii, iar eu mă gândesc la cuvintele ei. Îmi continui drumul cu pas uşor şi capricios, ca de negru, cu gâtul dezgolit, cu tălpile

lătăreţe şi degetele răşchirate, cu scrotul strâns. Mireasma primitoare a sudului mă înfăşoară, o tihnă voioasă, sângele gros ca melasa bătând cu aripă de condor.

Ce au făcut ei pentru strada noastră este ceea ce Iosif a făcut pentru Egipt. Ce au făcut *ei?* Acum nu mai sunt *ei* sau *voi.* Un pământ cu grâu copt, auriu, cu indieni şi negri. Nu ştiu cine sunt sau au fost *ei.* Ştiu doar că au luat pământul şi l-au făcut să zâmbească, au luat cimitirul şi au făcut din el un câmp mănos şi îmbelşugat Toate pietrele au fost mutate din loc, toate cununile funerare şi crucile au dispărut. Acum, aproape de casa mea se întinde o imensă tablă de şah, grea de hrană. Solul e gras şi negru, catâri voinici şi răbdători îşi afundă copitele delicate în glia umedă pe care plugul o ară ca pe-o brânză păstoasă. Întregul cimitir intonează cântul roadelor bogate. Se aude acest cântec printre spicele de grâu, porumb, ovăz, secară şi orz. Cimitirul geme de-atâtea bucate, catârii îşi rotesc cozile, negri vânjoşi murmură şi psalmodiază şi sudoarea se scurge pe picioarele lor.

Toată strada trăieşte acum din ceea ce rodeşte pământul cimitirului. Din belşug pentru fiecare. Mai mult decât suficient. Ceea ce e în plus se risipeşte în abur, în cântec şi dans, în deşănţare şi nesăbuinţă. Cine şi-ar fi închipuit că amărâţii aceia de sodomiţi cu piepturile scofâlcite, putrezind sub pietrele funerare aveau atâta înţelepciune fecundă? Cine ar fi crezut că luteranii ăştia ciolănoşi, că prezbiterienii cu gambe subţiri că fusele aveau încă o carne atât de grasă pe oase, că din ei va ieşi o asemenea recoltă de putregai şi viermi? Până şi epitafurile seci, cizelate de cioplitorii în piatră, au avut puterea lor de fecundare. În tăcere, sub brazdele reci, vampirii aceştia desfrânaţi şi lascivi îşi desăvârşesc puterea şi gloria. Nicăieri în lumea asta n-am văzut un cimitir atât de înfloritor. Nicăieri în lume un îngrăşământ atât de gras şi fumegător. Stradă a amărăciunilor dintâi, te îmbrăţişez! Gata cu feţele palide, gata cu ţestele lui Beethoven, cu oasele încrucişate, cu gambele că fusele. Nu văd acum nimic decât porumb şi liliac; văd săpătorul de rând, catârul ce-i calcă pe urme, tălpi lătăreţe şi plate cu degete răşchirate, năclăite în glodul mănos, catifelat. Văd năframe roşii şi cămăşi de un albastru spălăcit şi sombrerouri largi sclipind de sudoare. Aud muştele bâzâind şi zumzetul lenevos al vocilor. Aerul vibrează de-o bucurie tară griji, nepăsătoare; aerul vibrează de instincte şi de pe aripile lor se împrăştie pulbere de poieni şi depravare. Nu aud nici clopote, nici şuierături, nici gonguri, nici scrâşnet de frâne, aud doar clinchetul sapei, aud apa cum picură, aud huruitul şi forfota liniştitoare a trudei. Aud ghitara şi acordeonul, un tam-tam blând, un lipăit de papuci; aud cum sunt trase obloanele şi zbieretul unui măgar ce-şi rumegă ovăzul.

Mulţumescu-ţi ţie, Doamne, că feţe palide nu mai sunt! Acum îi văd doar pe coolie, pe negru, pe indianul squaw. Văd tenta ciocolatie şi brun-deschis, văd măsliniul de Mediterana, auriul-roşietic de Hawai; văd toate nuanţele, pure sau amestecate, *dar nu albul.* Craniul şi oasele încrucişate au pierit odată cu

pietrele funerare; oasele albe ale rasei albe şi-au adus prinosul. Văd cum tot ceea ce este legat de numele şi amintirea lor se stinge treptat şi *asta,* asta mă face nebun de bucurie. În zumzetul câmpului deschis, unde odinioară pământul era plin de moviliţe ca nişte mici cocoaşe, rătăcesc de-a lungul brazdelor adânci şi umede, cu degetele pleoscăind însetate; împroşc în stânga şi-n dreapta lutul mustos, noroiul călcat de roţi, frunzele mari de varză, murele strivite, zeama măslinelor. Binecuvântat păşesc peste viermii graşi ai morţilor, apăsându-i înapoi în mormânt. Ca un marinar beat mă clatin, cu picioarele ude, cu mâinile uscate. Prin grâu întrezăresc mioarele norilor; privirea-mi călătoreşte de-a lungul fluviului cu corăbii arăbeşti împovărate, cu pânze şi catarge lunecând alene. Văd soarele azvârlindu-şi razele late, acum alăptat la sânul apei. Pe malul celălalt, stâlpii ascuţiţi ai wigwamurilor, şi fumul vălătucindu-se leneş. Văd tomahawkul zburând prin aer la auzul cunoscutelor strigăte ce-ţi îngheaţă sângele în vine. Văd feţe vopsite, mărgele strălucitoare, dansul elegant al mocasinilor, sfârcurile lunguieţe şi copilaşii cu părul împletit.

Delaware şi Lackawanna, Monongahela, Mohawk, Shenandoah, Naragansett, Tuskagee, Oskaloosa, Kalamazoo, Seminole şi Pawnee, Cherokee, marii Manitou, Blackfeet, Navajo: ca un nor imens şi roşu, ca un stâlp de foc, viziunea splendorii stigmatizate a pământului nostru îmi trece prin faţa ochilor. Nu văd letoni, croaţi, finlandezi, danezi, suedezi, nici irlandezi, marocani, chinezi, polaci, fraţuji; îi văd însă pe evrei stând în cuiburile lor de ciori, cu feţele stafidite, cu pielea tăbăcită, cu ţestele zbârcite şi moi.

Şi încă o dată sclipeşte tăişul tomahawkului, scalpurile zboară, şi din albia râului se rostogoleşte un talaz lucitor de sânge. De pe acoperişurile munţilor, din peşterile adânci şi mlaştinile de la Everglades, năvăleşte un puhoi de oameni mânjiţi cu sânge. Din munţii Sierra şi până în Apalaşi, ţara fumegă de sângele celor ucişi. Mi s-a luat scalpul, fâşii de carne cenuşie îmi atârnă peste urechi; picioarele-mi sunt arse, săgeţi mi se înfig în coaste. Stau sprijinit de gardul dărăpănat al unui ţarc de vite, cu propriile-mi măruntaie alături; frumosul templu alb, învelit în muşchi şi piele netedă, acum e sfârtecat şi însângerat. Vântul urlă că şaizeci de leproşi albi. O flacără albă, un jet de gheaţă vineţie, tăciuni aprinşi se răsucesc în pântecul meu golit. Braţele îmi sunt smulse din încheieturi. Trupul mi-e un mormânt jefuit de vampiri. Sunt plin de pietre preţioase care scânteiază cu sclipiri de gheaţă. Cu o mie de lănci ascuţite soarele îmi, străpunge rănile, pietrele ard, măruntaiele ţipă. Noapte, sau zi, nu mai ştiu; acoperişul lumii se prăbuşeşte precum; o pungă de gaz. Prin flacăra de sânge simt atingerea rece a unui cleşte; mă târăsc prin albia râului, orb şi neajutorat, sufocându-mă, gâfâind, ţipând de neputinţă. Departe aud şopotul apei îngheţate, geamătul şacalilor în tufişuri; se întinde prin pădurea întunecată o pată de lumină, o lumină primăvăratică, albastră, care maculează neaua şi adâncurile îngheţate ale pârâului. O bolboroseală blândă, un freamăt calm, ca atunci când îngerul cu aripi deschise a plutit pe sub pod.

Şanţurile de scurgere sunt năpădite de zăpadă. E iarnă şi soarele scânteiază cu acea strălucire joasă a luminii de amiază. Merg pe stradă. O oră sau două, cât ţine soarele, totul se preschimbă în apă, totul curge, clipoceşte, bolboroseşte. La cotituri, între malurile de zăpadă, izbucneşte un torent de apă limpede, albastră. Înlăuntrul meu, un alt pârâu care-mi gâtuie venele subţiri. Un curent limpede şi albastru în mine, care suie din vârful picioarelor până la rădăcinile părului. M-am topit de tot, sufocat de o veselie rece.

Păşesc pe stradă pe lângă băltoace, cu o vioiciune de gheaţă în venele mele subţiri, gâtuite. Zăpada iernii se topeşte, canalele sunt inundate. Dusă-i durerea, şi odată cu ea şi bucuria, topite amândouă, picurând, scurgându-se în şanţ. Deodată încep să bată clopotele — sălbatice clopote funerare cu limbi obscene, cu limbi metalice care sparg ganglionii de sticlă ai venelor. În zăpada care se topeşte, e-un adevărat măcel; căluţii chinezeşti spânzuraţi de scalpuri, insecte lungi cu membre subţiri şi mandibule verzi. În faţa fiecărei case, un grilaj de fier în care sunt înfipte flori albastre.

Pe strada amărăciunilor dintâi, iat-o venind pe bătrâna vrăjitoare, urmărind vântul, cu pânzele larg desfăşurate, cu poalele grele de cranii.

Înspăimântaţi, fugim de noapte, străbătând albumul cel verde şi decorul său înălţat, pe picioarele din faţă, culmea povârnită. Dinspre buştenii putreziţi se aude şuieratul şerpilor frărnântându-se în sac, cu spinările înnodate, cu măruntaiele încâlcite. Flori albastre pătate ca leoparzii, strivite, fără viaţă; pământul, o pată de primăvară, aur, măduvă, pulbere strălucitoare de oase, trei aripi în înalt şi pasul calului alb, ochii de amoniac.

Topindu-se, zăpada se adâceşte tot mai mult, fierul rugineşte, ierburile înfloresc. La colţ, sub schelăria; trenului suspendat, stă un bărbat cu joben, în serj albastru şi ghetre bej, cu mustaţa căruntă tunsă scurt. Comutatorul e răsucit şi afară se scurg zeama de tutun, lămâile aurii, colţii de elefant, policandrele. Moishe Pippik, negustorul de lămâi, înconjurat de porumbei, cu ouă purpurii în buzunarul de la vestă şi cravate purpurii şi lubeniţe şi spanac cu codiţe scurte, spanac fibros, murdar de smoală. Şuierul ghindelor agitându-se gălăgios, freamăt de cocote bandajate cu plasturi de lysol amoniac şi camfor, colibe de mică, coji zimţate de arahide, toate mărşăluind triumfător odată cu briza de dimineaţă. Lumina zorilor se-arată mototolită, geamurile sunt aburite, cuverturile sunt sfâşiate, muşamaua s-a decolorat îşi face apariţia un bărbat cu părul vâlvoi, care nu fuge, nu respiră; un bărbat cu o giruetă, care ocoleşte iute colţurile şi apoi o ia la fugă. El nu se gândeşte cum şi de ce, ci doar să se plimbe în noaptea întunecată cu toate stelele la babord, cu pânzele grele îndreptate în direcţia vântului. El trezeşte noaptea tânguitoare cu mesaje înşelătoare; toiul amiezii pe oceanul îngheţat, toiul amiezii în toate direcţiile, la bord, în sus pe tribord. Din nou girueta, şi vâslele vârâte adânc prin saborduri, toate zgomotele sunt înăbuşite. Tăcută e noaptea — în patru labe, aidoma

uraganului. Tăcută, cu zaruri de nichel şi caramele de plumb. Sora Monica cântă la ghitară, cu cămaşa descheiată şi corsetul căzut, cu flanşe în urechile amândouă. Sora Monica vârstată cu var şi praf de cărbune. Cu ochii atinşi de mucegai, îndoliaţi, infestaţi, crenelaţi.

Strada amărăciunilor dintâi se lărgeşte, buzele palide se răsfrâng, albastrul zboară cu gâtul dizlocat, cu dinţii rânjiţi. Bărbatul cu melon îşi scârţâie piciorul stâng, mutându-1 cu două crestături mai jos, spre dreapta, sub copastie. Steagul cubanez e înnădit cu panglicuţe şi portocale artificiale, cu magnolii şi muguri de palmier tânăr tăiaţi mărunt, şi peste toate se toarnă praf de cretă şi salivă verzuie. Sub patul de argint, ghiveciul cu muşcată albă, două dungi albe dimineaţa, trei dungi albastre seara. Castorii scâncesc după sânge. Sângele iese gâlgâind, ies cheaguri albe, înecăcioase, de lut amestecat cu dinţi fărâmaţi, mucilagiu şi oase risipite. Podelele sunt lunecoase de atâta du-te-vino, de foarfeci lucitoare, de pumnale lungi, de cleşti reci şi fierbinţi.

Afară, în zăpada care se topeşte, aleargă libere animalele din menajerie: mai întâi zebrele vărgate cu formidabile dungi albe, păsările sălbatice şi ciorile de câmp, apoi salcâmul şi broaştele ţestoase. Frunzişul cască şi-şi răşchira degetele de la picioare, pasărea-cardinal se roteşte de câteva ori şi se cufundă în adânc, egreta-şi rupe ciocul, şopârla micţionează, şacalul mârâie, hienele râgâie şi râd şi iar râgâie. Întregul cimitir, stropit de curând, îşi trozneşte încheieturile în întuneric. Şi automatele pârâie împovărate de armuri uriaşe, cu balamale ruginite şi încuietoarele deschise, abandonate de fabricanţii de tinichea. Florile de nemţişor înfloresc ca nişte evantaie de ghirlande, flori cărnoase ca oleandrul, încreţite ca nişte riduri şi de două ori înnodate de călăul John the Crapper. Untişorul se tânguie în scăpărările macabre, palide, ale lunii ce-şi picură razele de lumină, estuarele sunt îmbâcsite, cargoboturile se zgâlţâie, liniile laterale sunt închise. Păsări bantam de culoare brună dichisite cu guri roşii şi blană de vidră, ronţăie mlădiţe pe păşunile din adânc. Nemţişoml de câmp sângerează. Fântâni de magneziu izbucnesc în flăcări albe, vulturul se ridică în zbor cu un satâr înfipt la încheietura piciorului.

Sângeroasă şi feroce noaptea, cu toate acele trunchiuri retezate şi cojite. Sângeroasă şi feroce noaptea, cu toate clopotniţele scârţâind, şi traversele răsturnate şi conductele de gaz şuierând. Sângeroasă şi feroce noaptea, cu fiecare muşchi răsucit, cu degetele de la picioare strivite, cu părul vâlvoi, dinţii roşii, spinarea frântă. Toată lumea trează de-acum, fremătând ca în zori, iar jos de tot o vâlvătaie roşie strecurându-se printre eucalipţi. Întreaga noapte talazurile se sparg de ţărm, coastele bărcilor cântă. De două ori se ivesc zorii şi tot de două ori se depărtează pe furiş. În zăpada care picură, fumegă oxidul. De-a lungul străzii trec care mortuare, în sus şi-n jos, în sus şi-n jos, iar vizitiii ronţăie cozile biciuştilor, vălurile albe şi mănuşile de aţă.

La nord spre polul alb, la sud spre bâtlanul cel roşu. Pulsul se simte bătând sălbatic şi liber. Cu dinţi lucitori de sticlă ei rod sforile una câte una. Iată

raţa cu cioc lătăreţ şi nevăstuica agilă, cu burtă joasă. Vin pe rând, din mucegai chemate, cu penele lor zbârlite, cu tălpile palmate. Vin în valuri, se-apleacă precum stâlpii de tramvai şi se vâră sub pat. Mâl pe podele şi semne bizare; ferestrele izbucnesc în flăcări, nimic altceva decât dinţi, apoi mâini, morcovi şi mari cepe nomade cu ochi de smarald, *comete care* vin şi pleacă, vin şi pleacă.

La răsărit spre mongoli, la apus spre pădurile de sequoia, pulsul zvâcneşte înainte şi înapoi. Cepe mărşăluind, ouă trăncănind, menajeria învârtindu-se ca o sfârlează. Pe mile întregi de-a lungul plajelor zac bancuri de icre roşii. Talazurile spumegă şi pleznesc din biciurile lungi. Fluxul mugeşte sub gheţarii verzi. Tot mai repede şi mai repede se roteşte pământul.

Din haosul întunecat ies spirale de lumină cu hublouri înţesate. Din nemişcatul nimic, din staticul vid, se face un echilibru veşnic. Din scheletul balenei şi din sacul de pânză groasă se face acest lucru nebunesc căruia i se zice somn şi care funcţionează ca un ceas de jucărie.

HOINĂRIND PRIN CHINA

Acum nu sunt niciodată singur.
În cel mai rău caz sunt cu Dumnezeu!

În Paris, în afara Parisului, plecând din Paris sau întorcându-mă în Paris, e întotdeauna Paris şi Parisul e Franţa şi Franţa e China. Tot ceea ce e de neînţeles pentru mine se întinde ca un imens zid de-a lungul dealurilor şi văilor pe unde hoinăresc. În interiorul acestui zid pot trăi în pace şi tihnă viaţa mea chinezească.

Nu sunt nici călător, nici aventurier. Toate mi s-au întâmplat în timp ce căutam o cale de ieşire. Până acum am trudit într-un tunel fără capăt, scormonind măruntaiele pământului în căutare de lumină şi apă. Fiind un om născut pe continentul american, nu puteam crede că pe pământul ăsta nu există nici un loc unde să fii tu însuţi. Forţat de împrejurări, am devenit chinez — un chinez în propria mea ţară! M-am nărăvit cu opiul visării ca să pot face faţă hidoşeniei unei vieţi în care nu eram implicat. La fel de calm şi firesc ca o crenguţă ce cade în Mississippi, am ieşit din torentul vieţii americane. Îmi amintesc tot ceea ce mi s-a întâmplat, dar nu am nici cea mai mică dorinţă să recâştig trecutul, nu am nici doruri sau regrete. Sunt ca un om care se trezeşte dintr-un somn lung doar ca să descopere că visează. O stare pre-natală — omul născut care trăieşte nenăscut nenăscutul care moare născut.

Născut şi renăscut, mereu. Născut în timp ce colinzi străzile, în timp ce stai într-o cafenea, născut în timp ce faci dragoste. Născut şi renăscut, iar şi iar. Totul într-un ritm prea iute, şi pedeapsa pentru acest lucru nu e pur şi simplu moartea, ci nenumăratele morţi. De exemplu de-abia am ajuns în rai că porţile se deschid şi simt din nou sub tălpi pietrele pavajului. *Cum de-am*

învăţat să umblu atât de curând? Cu picioarele cui merg? Acum păşesc spre groapă, la propria mea înmormântare. Aud clincănitul hârleţului, ploaia pe piatra funerară. Abia închid ochii, abia am timp să simt mirosul florilor cu care m-au sufocat când *zbang!* Am mai trăit o nemurire. Acest du-te-vino mă alarmează. Trebuie să-mi ţin trupul în formă, pentru viermi. Trebuie să-mi păstrez sufletul intact, pentru Dumnezeu.

După-amiezile, stând la La Fourche, mă întreb calm: „încotro mergem noi de aici?" La căderea nopţii am făcut deja drumul până la lună şi înapoi. Iată-mă aici, la o răspântie de drumuri, visând retrospectiv la eurile mele diferite şi nemuritoare. Lacrimile mi se preling în berea pe care o beau. Nopţile, când mă întorc la Clichy am aceeaşi senzaţie. De câte ori vin la La Fourche văd drumuri nesfârşite pornind ca nişte raze din dreptul picioarelor mele, iar din pantofii mei se desprind şi păşesc înainte nenumăratele euri care-mi locuiesc lumea fiinţei. Braţ la braţ, le însoţesc pe cărările ce odinioară le-am străbătut singur: sunt ceea ce eu acum numesc lungile plimbări obsesive ale vieţii şi morţii mele. Le vorbesc acestor însoţitori aşa cum mi-aş vorbi mie însumi dacă aş fi avut nenorocul să trăiesc şi să mor o singură dată, şi astfel să fiu mereu singur. *Acum nu mai sunt niciodată singur. În cel mai rău caz sunt cu Dumnezeu!*

E ceva cu fâşia de drum ce duce din Place Clichy spre La Fourche, ceva care face ca toate aceste repetate plimbări să-mi vină în minte dintr-o dată. E ca şi cum te-ai mişca de la un solstiţiu la altul. Să zicem că tocmai am plecat de la Cafe Wepler şi că am o carte sub braţ, o carte despre Stil şi Voinţă. Poate că atunci când citeam cartea nu am înţeles mai mult de o frază sau două. Poate citeam aceeaşi pagină o seară întreagă. Poate nu am fost deloc la Cafe Wepler, dar auzind muzică, mi-am părăsit trupul şi am zburat. *Şi unde sunt eu acum?* Ei bine, am ieşit la plimbare, o scurtă hoinăreală de aproape cincizeci de ani, tăcută ca şi cum ai întoarce o pagină de carte.

Când plec de la Cafe Wepler, aud un zgomot ciudat, un fâsâit. Nu trebuie să privesc înapoi — ştiu că e trupul meu alergând după mine. De obicei, la această oră, pompele de canalizare sunt înşirate de-a lungul Bulevardului. Furtunurile sunt întinse de-a curmezişul trotuarului ca nişte imenşi viermi ce oftează. Viermii cei graşi sorb rămăşiţele fetide din canale. Asta mă îndeamnă să mă privesc din profil. Mă văd pe mine însumi în cafenea, aplecat deasupra cărţii; văd târfa de lângă mine citind peste umărul meu, îi simt răsuflarea în ceafă. Aşteaptă să-mi ridic privirea sau poate să-i aprind ţigara pe care o ţine în mâna. Mă va întreba ce fac aici de unul singur şi dacă nu mă plictisesc. Cartea este despre Stil şi Voinţă şi am adus-o cu mine pentru că este un deliciu să citeşti într-o cafenea zgomotoasă — este de asemenea şi un mijloc de apărare împotriva bolilor. Şi muzica este bună într-o cafenea aglomerată — îţi măreşte sentimentul de solitudine, de izolare. Văd buza de sus a unei târfe cum tremură în dreptul umerilor mei. Doar un petic-triunghiular văd, neted şi catifelat. Vibrează la notele înalte ca o căprioară pe marginea prăpastiei. Şi acum iată-

mă îndurând pedeapsa, eu împreună cu mine însumi, strâns lipiţi unul de celălalt Scurtul pasaj dinspre Place Clichy spre La Fourche. Din fundăturile care mărginesc drumul, năpădesc roiuri dese de târfe, ca nişte lilieci năuciţi de lumină. Mi se încâlcesc în păr, mi se prind de urechi şi de ochi. Se atârnă cu gheare de vampiri. Toată noaptea au zăcut pe alei, şi au mirosul plantelor după o ploaie abundentă. Scot mici sunete vegetale, ţipete idioate care-ţi fac pielea de găină. Mişună pe mine ca nişte păduchi cu lungi antene vegetale ce-mi sorb sudoarea din pori. Fetişcanele, muzica, mulţimea, zidurile, lumina de pe ziduri, murdăria şi pompele salubrităţii muncind de zor, toate astea formează o nebuloasă ce se condensează într-o transpiraţie rece care mă ţine treaz.

În fiecare noapte, în timp ce merg spre La Fourche, trec printre două rânduri de vergi. În fiecare noapte sunt scalpat şi ciopârţit cu tomahawkul. Dacă nu s-ar întâmpla astfel, mi-ar lipsi. Vin acasă şi-mi scutur păduchii de pe haine, îmi spăl sângele de pe trup. Mă culc şi sforăi zgomotos. *Este lumea potrivită pentru mine!* Îmi ţine carnea tânără şi sufletul intact.

Casa în care locuiesc este în curs de demolare. Se văd toate camerele. Casa mea e ca un trup cu pielea jupuită. Tapetul atârnă fâşii, paturile nu au saltele, spălătoresele au dispărut. În fiecare noapte, înainte de a intra, stau şi o privesc. Urâţenia mă fascinează. La urma urmei, de ce nu şi puţină urâţenie? Fiecare om viu este un muzeu care adăposteşte ororile rasei sale. Fiecare mai adaugă câte o aripă muzeului. Şi astfel, în fiecare noapte, stând în faţa casei în care locuiesc, şi care e pe cale de a fi distrusă, încerc să pricep. Cu cât interiorul său este mai la vedere, cu atât o iubesc mai mult Iubesc până şi bătrâna oală de noapte de sub pat, pe care nimeni n-o mai foloseşte.

În America am locuit în multe case, dar nu-mi amintesc cum arăta pe dinăuntru nici una dintre ele. Trebuia să accept ceea ce mi se întâmpla şi să merg înainte. Odată am închiriat o trăsură descoperită şi m-am plimbat pe Fifth Avenue. Era o după-amiază de toamnă şi eram purtat prin propriul oraş. Bărbaţi şi femei plimbându-se pe trotuare; curioase creaturi, jumătate oameni, jumătate celuloid. Umblând în sus şi-n jos pe Bulevard, aproape smintiţi, cu dinţii sclipind, cu ochii lucitori. Femeile îmbrăcate în straie frumoase, fiecare dotată cu un zâmbet rece, mercantil. Şi bărbaţii zâmbeau din când în când ca şi cum s-ar fi plimbat în propriile sicrie, în aşteptarea Mântuitorului. Zâmbind prin viaţă cu acea privire dementă, sticloasă, cu steagurile desfăşurate, cu sexul prelingându-se încetişor în canale. Aveam un pistol la mine şi când am ajuns la Forty-Second Street, am început să trag. Nimeni n-a băgat de seamă. Am tras în stânga şi-n dreapta, dar mulţimea nu părea să se împuţineze. Cei vii călcau peste cei morţi, zâmbind mereu ca să-şi expună frumoasa dantură albă. Acest zâmbet crud, imaculat, îmi stăruie în memorie. Îl văd în somn când întind mâna să cerşesc — zâmbetul lui George C. Tilyou, care pluteşte deasupra bananierilor la Steeplechase. America zâmbind sărăciei. Te costă atât de puţin — de ce nu zâmbeşti în timp ce goneşti într-o trăsură deschisă? Zâmbeşte,

zâmbeşte. Zâmbeşte şi lumea e a ta. Zâmbeşte în timp ce-ţi dai sufletul — e mai uşor pentru cei apropiaţi. Zâmbeşte, dracu' să te ia! *Zâmbetul care nu se şterge nicicând!*

E joi după-amiază şi mă aflu în metrou — stau faţă în faţă cu o femeie oarecare din Europa. Aceste femei au o frumuseţe veştedă ca şi cum, aidoma pământului însuşi, ar fi trecut prin toate cataclismele naturale. Pe chip le e brăzdată istoria rasei; pielea lor e ca pergamentul pe care stă gravat întregul zbucium al civilizaţiei. Migraţiile, ura şi persecuţiile, războaiele Europei – toate au lăsat urme. Ele nu zâmbesc; feţele lor sunt gravate şi ceea ce stă scris pe ele e compus în termeni de rasă, caracter, istorie. Văd pe chipurile lor harta zdrenţuită şi multicoloră a Europei, o hartă vârstată de căi ferate şi linii navale şi aeriene, cu frontiere naţionale, cu prejudecăţi şi rivalităţi de neşters, cu neputinţă de dezrădăcinat, însăşi neregularitatea conturelor, marile goluri care indică prezenţa mării şi a lacurilor, liniile punctate care marchează insulele şi curioasele rămăşiţe mitologice care sunt peninsulele, toată această tensiune şi eroziune, sunt semne ale conflictului perpetuu care are loc între om şi realitate, conflict a cărui hartă este şi această carte. Sunt impresionat de faptul că Europa este mult mai vastă decât pare, că nu e deloc un continent ci o parte a globului terestru pe care apele au farâmiţat-o, un ţinut în care a năvălit marea. Pur şi simplu pământul a cedat în anumite puncte, unde era mai slab. Nu trebuie să ştii geologie ca să înţelegi vicisitudinile prin care a trecut continentul Europei, cu reţeaua iui de râuli, lacuri şi mări interioare. Poţi să-ţi dai seama dintr-o ochire de eforturile titanice făcute în perioade diferite, aşa cum le poţi intui şi pe cele neizbutite, ratate. Dacă te uiţi la hartă cu ochii unui cartograf, îţi poţi imagina cum va arăta ea peste 50 sau 100 de mii de ani.

Aşa se întâmplă că, privind apele şi uscatul care alcătuiesc continentul omului, văd anumite formaţiuni monstruoase sau ridicole, ca şi altele care sunt mărturii ale unor lupte eroice. În şerpuirea lungilor fluvii, se poate desluşi pierderea credinţei, a curajului şi a graţiei divine, precum şi lentă şi treptatat istovire a sufletului. Văd frontierele marcate de masive hotare naturale, dar şi de linii abia desluşite, ezitante, nestatornice ca vântul. Simt exact în care anume loc se va schimba climă, intuiesc drept inevitabil faptul că regiuni fertile vor deveni deserturi, iar altele, pustii, vor înflori. Am certitudinea că sunt zone în care miturile se vor înfrupta şi se va afla în sfârşit ce anume leagă oamenii necunocuţi care am fost de oamenii necunoscuţi care suntem; ştiu că marea derută a trecutului va fi confirmată de una şi mai mare în viitor; şi-mi este clar că neliniştea şi confuzia sunt esenţiale şi că ar trebui, în genunchi, să ne închinăm lor. Suntem oameni — plămădiţi din toate elementele care alcătuiesc pământul, substanţa să reală şi mitul; pretutindeni şi mereu purtăm în noi mişcătoarea noastră geografie, capricioasa noastră climă. Harta Europei se preschimbă în faţa ochilor noştri: nimeni nu ştie unde începe şi unde se termină noul continent.

Mă aflu acum în centrul unei mari deveniri. Am uitat limba maternă şi limba cea nouă n-o vorbesc încă. Sunt în China şi vorbesc chinezeşte. Mă aflu în centrul stabil al unei realităţi instabile pentru care nici o limbă n-a fost inventată. Conform hărţii, mă găsesc în Paris; conform calendarului, trăiesc în a treia decadă a secolului al douăzecilea. Dar nu sunt nici în Paris şi nici în secolul al douăzecilea. Sunt în China şi aici nu sunt nici ceasuri, nici calendare. Călătoresc pe un vas cu un catarg în susul fluviului Yang-tze şi mă hrănesc cu resturile aruncate peste bord de cei de pe vasele de război americane. O zi întreagă îmi trebuie ca să pregătesc o mâncare modestă, dar e gustoasă şi eu am un stomac de struţ.

Revenind de la Louvenciennes... dedesubt e valea Senei. Întregul Paris apare în relief, ca un releveu geodezic. Privind peste câmpia traversată de albia fluviului, văd oraşul Paris: străzi ca nişte verigi puse unele peste altele; sat în sat; fortăreaţă în fortăreaţă. Precum trunchiul noduros al unui bătrân arbore de sequoia, solitar şi majestuos, oraşul se ţine neclintit acolo în câmpia largă a Senei. Pentru veşnicie în acelaşi loc, uneori micşorându-se, alteori crescând şi prinzând contururi clare: noul ivindu-se din vechi, iar vechiul degradându-se şi pierind. De la orice înălţime ai privi, de la orice distanţă în timp sau în spaţiu, iat-o acolo, frumoasa cetate a Parisului, nestemata rară, citadelă sfântă ale cărei drumuri misterioase străbat prin adâncul învolburatei mări de acoperişuri ca să se piardă apoi în câmp deschis.

În clocotul şi agitaţia orei de vârf, eu stau şi visez lângă un aperitiv. Cerul e calm, norii nemişcaţi. Stau în punctul mort al traficului, împăcat cu tihna vieţii noi ce se naşte din putreziciunea din jur. Tălpile mele ating rădăcinile unui trup fără vârstă pentru care nu am nici un nume. Comunic cu întregul pământ Iată-mă în chiar pântecul vremii unde nimic nu-mi poate tulbura calmul. Încă un rătăcitor care a aflat patima propriei nelinişti. Iată-mă pe stradă, compunându-mi cântecul. Este cântecul pe care l-am auzit în copilărie, cântecul pe care l-am pierdut în lumea cea nouă şi pe care nu l-aş mai fi regăsit dacă nu aş fi căzut ca o crenguţă în oceanul timpului.

Pentru cel nevoit să viseze cu ochii deschişi, toate mişcările sunt deandoaselea, toate acţiunile sunt fragmentate în particule caleidoscopice. În timp ce umblu prin oroarea prezentului, îmi dau seama că doar cei ce lipsesc permanent de la condiţia numită realitate, doar ei ne pot influenţa soarta. Confruntat cu această spaimă lucidă, conştientă, ajung să cred că toate resursele civilizaţiei noastre se vor dovedi inadecvate pentru a descoperi grăuntele de nisip care să tulbure echilibrul rânced şi derizoriu al lumii. Cred că doar visătorul — el, cel fără teamă de moarte — va afla acest infinitezimal dram de forţă care, dintr-o singură lovitură, va zgudui universul. *Fulgerător.* Nici o clipă nu dau crezare evoluţiei — evoluţia lentă şi dureroasă, glorioasă şi logică, sau poate total lipsită de glorie şi absurdă. Eu sunt convins că întreaga lume — nu numai pământul şi fiinţele care-1 populează, nu numai universul

cunoscut pe care l-am cartografiat laolaltă cu acele insule invizibile pentru ochii şi instrumentele noastre — deci, întreaga lume, cunoscută şi necunoscută, e un haos, urlând de durere şi nebunie. Dacă mâine s-ar descoperi mijlocul de a zbura spre cea mai îndepărtată stea, spre una din acele lumi a căror lumină — după calculele noastre bizare — nu va ajunge la noi decât atunci când însuşi pământul va fi dispărut, dacă mâine am fi duşi acolo, într-un timp ce nu a început încă, am găsi o oroare identică, o mizerie identică, o nebunie identică. Eu am credinţa că, dacă suntem într-o asemenea armonie cu mersul stelelor din jur încât, ca prin miracol, scăpăm de coliziune, atunci ne aflăm la unison şi cu soarta care se pregăteşte simultan aici, acolo, dincolo şi peste tot, şi nu vom afla scăpare, aici, acolo, dincolo şi peste tot, întreaga suflare, om, animal, plantă, mineral, stâncă, râu, copac şi munte *voieşte acest lucru.*

Într-o noapte când nu mai aflu nume pentru obiecte, merg până la capătul străzii şi, ca un om ajuns la limita puterilor, mă arunc în hăul care desparte pe cei vii de cei morţi. În vreme ce mă prăbuşesc, dincolo de zidul cimitirului, acolo unde se aude susurând apa din ultimul urinal dărăpănat, întreaga mea copilărie mi se pune ca un nod în gât şi mă sufocă. Oriunde am poposit în drumurile mele, m-am străduit ca un maniac să alung trecutul. Dar în ultima clipă iată că el se iveşte triumfător — trecutul în care te îneci. Odată cu ultima suflare afli că viitorul e o amăgire, o oglindă mânjită, nisipul de pe fundul clepsidrei, zgura rece şi moartă din furnalul ale cărui focuri s-au stins. Plimbându-mă prin centrul din Levallois-Perret, trec pe lângă un arab oprit în faţa unei străzi înfundate. Stă încremenit sub lumina puternică a neonului. Nimic să sugereze omenescul — nici un mâner, nici o pârghie sau vreun arc care, printr-un gest magic, l-ar putea scoate din transa în care e cufundat. În timp ce hoinăresc mai departe, silueta arabului se adânceşte tot mai mult în conştiinţa mea. Silueta arabului în transă, ca o piatră în lumina strălucitoare a lămpii. Siluetele altor bărbaţi şi ale altor femei care stau în sudoarea rece a străzilor — contururi omeneşti fixate într-un spaţiu imobil. Nimic nu s-a schimbat din ziua când întâia oară am coborât în stradă să descopăr viaţa de unul singur. Ceea ce am învăţat de atunci este fals şi inutil. Iar acum, când am îndepărtat falsul din calea mea, lumea e şi mai nemiloasă cu mine decât la început. În această scursură m-am născut, în ea voi muri. Nici o scăpare. Nici un Paradis spre care să mă pot îndrepta. Balanţa e în echilibru. Trebuie doar un grăunte de nisip, dar nu e de găsit. Lipsesc spiritul şi voinţa. Mă gândesc din nou la uluială şi spaima pe care mi le-a inspirat la început strada. Îmi amintesc casa în care am locuit, masca ei, demonii care o bântuiau, misterul care o învăluia; îmi amintesc toate fiinţele ce-au trecut prin orizontul copilăriei mele, miracolul care le însoţea, aura în care pluteau, atingerea trupului lor, mirosul; îmi amintesc zilele săptămânii şi zeii care le orânduiau, fatalitatea, parfumul lor, fiecare zi atât de nouă şi splendidă, sau alteori lungă şi înspăimântător de

monotonă; îmi amintesc casa noastră şi cele ce-o alcătuiau, spiritul ce-o anima; îmi aduc aminte de anii cei nestatornici, cu muchii ascuţite, decisive, ca un calendar ascuns în cufărul ce tăinuieşte secretele familiei; îmi sunt vii până şi visele, cele nocturne şi cele diurne. De când l-am văzut pe arab, am străbătut un drum lung şi drept care duce spre infinit, sau cel puţin aşa am iluzia că paşii mă conduc pe-o cale nesfârşită. Am uitat că există un lucru care se cheamă curbă geodezică şi că, oricât de mare ar fi deviaţia, dacă merg mai departe, până la urmă voi ajunge la punctul de unde am plecat La fiecare răspântie voi afla aceeaşi siluetă omenească încremenită ca o stană de piatră, o siluetă desenată pe fundalul aleii, cu lumina lămpii electrice strălucind deasupra ei.

Azi am ieşit din nou să fac una din lungile mele plimbări obsesive. Eu cu mine însumi, strâns lipiţi. Din nou cerul atârnă neclintit, aerul e liniştit, calm. Dincolo de marele zid care mă înconjoară, muzicanţii îşi acordează instrumentele. Încă o zi de trăit înainte de potop!

Încă o zi! În timp ce mormăi astea pentru mine, o cotesc brusc pe lângă zidul cimitirului în Rue de Maistre. Această trecere spre dreapta mă azvârle deodată chiar în măruntaiele Parisului. Ca o rană făcută de un pumnal tocit, strada înaintează printre intestinele încolăcite şi alunecoase ale Montmartre-ului. Păşesc în sânge, inima îmi e în flăcări. Mâine toate acestea vor pieri, şi eu odată cu ele. Dincolo de zid, diavolii îşi acordează instrumentele. Mai repede, mai repede, mi-a loc foc inima!

Urc Montmartre cu Sf. Anton de-o parte şi Belzebut de cealaltă. Stau pe colina înaltă, splendidă în albul ei imaculat. Suprafaţa minţii se sparge în valuri mărunte ca o mare agitată. Cerul se clatină, pământul tresaltă. Urcând pe colină, deasupra acoperişurilor ca nişte capace zgrunţuroase, deasupra obloanelor ca nişte cicatrici şi a gâfâitoarelor coşuri de fum...

Acolo unde Rue Lepic se povârneşte ca să-şi tragă sufletul, acolo unde ia forma acului de păr ca să reia apoi urcuşul, pare că un flux uriaş s-a retras lăsând în urmă un bogat depozit marin. Sălile de dans, barurile, cabaretele, tot freamătul incandescent al nopţii electrice păleşte în faţa clocotitoarei mase de hrană care înconjoară ca un brâu masiv colina. Parisul îşi freacă pântecele. Parisul plescăie din buze. Parisul salivează abundent în aşteptarea ospăţului. Aici trupul este mereu în largul său — o mare procesiune în mişcare, aidoma frizelor egiptene, aidoma legendelor etrusce, ca în zorii glorioşi ai Cretei. Totul ameţitor de viu, o forfotă a materiei diferenţiate. Stupul fierbinte al trupului omenesc, ciorchinele de struguri, mierea în grămezi precum diamantele calde. Am toate străzile în palmele mele. Am întreaga Franţă într-o mână. Iată-mă în fagure, în pântecul primitor al Sfinxului. Cerul şi pământul se clatină sub greutatea vie, binefăcătoare a omenirii. Chiar în miez se află trupul, în afara lui sunt îndoiala, disperarea, dezamăgirea. Trupul e nepieritor, e temeiul.

Păşesc de-a lungul străzii d'Orsel, soarele scăpată. Sau poate strada

însăşi e mohorâtă că un vestibul. Sângele îşi pierde greutatea şi devine substanţa sticloasă, fragilă din care sunt făcuţi nervii. Peste faţadele roase de amărăciune, un strat de grăsime, agonia, într-o subţire peliculă verde, o fărâmă de nebunie. Apoi, deodată, presto! Totul se schimbă. Brusc stradă îşi deschide fălcile şi între ele, ca un calm vis alb, ca un vis încremenit în piatră, se iveşte Sacre Coeur. E o după-amiază târzie şi albul ei e sufocant. Un alb greu, somnolent, ca pântecele unei femei istovite. Sângele în flux şi reflux, contururile îmblânzite de lumină, uriaşele cupole neregulate, ţuguiate ca nişte sfârcuri de aborigenă. Pe povârnişurile abrupte, arborii se iţesc ca nişte scaieţi plini de spini şi crengile unduit leneş deasupra curentului invizibil de sub rădăcini. Bucăţi de cer mai atârnă de vârfurile crengilor — smocuri moi, pufoase, vopsite într-un albastru de Prusia. Strat peste strat, pământul verde plin de firimituri de pâine, de potăi, de mici canibali ivindu-se din marsupiile cangurilor.

Balustrade albe din oasele martirilor — membrele lor torturate se chinuie încă în agonie. Picioare catifelate încrucişate aidoma caracterelor cufîce, sau poate femei jegoase îmbrăcate-n mătăsuri, cormorani zvelţi, poate hurii moarte. Întreaga clădire masivă, cu pielea albă ca de elefant şi sâni de piatră, se lasă greoi peste Paris, cu un fel de fatalism maur.

Se întunecă, vine noaptea bulevardelor, cu orizontul înroşit ca de văpăile iadului, iar de la Clichy la Barbes, o friză cu morminte deschise. Blânda noapte pariziană, ca o scară făcută din gingii goale, cu vampiri rânjindu-ţi printre stinghii. La poalele colinei se aude clipocitul urinalelor cu gurile umplute cu pâine moale. Sacre Coeur se-arată noaptea în toată splendoarea decadenţei sale. Atunci albul greu al pielii şi răsuflarea ei umedă închid sângele ca o valvă. Noaptea, Parisul lasă să i se scurgă sângele atins de friguri. Timpul rostogolindu-se peste xilofoane, luna ca un clopot fără limbă, mintea secătuită. Noaptea ca o scuipătoare răsturnată peste oraş; frumoasele flori ale minţii, narcisele galbene şi macii de cretă, sunt mestecate până când din ele rămâne doar saliva. Sus pe înalta colină Montmartre, sub cupola cerului albastru, uriaşii căi de piatră rumegă în tăcere. Bubuitul copitelor zguduie pământul până la nord, în Spitzbergen, şi până la sud, în Tasmania. Globul se roteşte pe orbita flexibilă a bulevardelor. Mai repede, tot mai repede se roteşte. Mai repede şi mai repede, în timp ce dincolo de hotar muzicanţii îşi acordează instrumentele. Din nou aud primele măsuri ale dansului, dansul diabolic cu otravă şi şrapnele, dansul bătăilor de inimă în flăcări — şi fiecare inimă incendiată ţipă în noapte.

Pe înalta colină, în noaptea de primăvară, singur în burta uriaşă a chitului, atârn cu capul în jos, cu ochii injectaţi, cu părul alb că viermii. Un pântec, un cadavru — marele trup al chitului putrezind ca un foetus sub soarele mort. Oameni şi păduchi, oameni şi păduchi, o procesiune nesfârşită ducând spre movilă de viermi. Aceasta e primăvara pe care a slăvit-o Isus, şi pe buzele sale buretele ud, şi-n jur broaşte care dănţuie. Nici o urmă de rugină, nici o

pată de melancolie. Capul plecat între coapse într-un vis întunecat, delirant, trecutul scufundându-se lent, imaginea ţintuită. În fiecare pântec tunetul copitelor de oţel, în fiecare mormânt rumoarea cochiliilor goale. Pântec şi cochilie, iar în golul pântecului un idiot care culege gălbenele. Om şi cal se mişcă acum ca un singur trup, cu mâini blânde, cu copita despicată.

Ei vin, vin întruna, într-o procesiune necurmată, cu ochii înroşiţi şi coamele înfricoşate. Primăvara soseşte în noapte cu bubuitul unei cataracte. Vine călare pe iepele înaripate, cu coamele fluturând, cu nările fumegând.

În sus pe Rue Caulaincourt, trec peste podul de morminte. O ploaie blândă de primăvară. Dedesubt, micile capele albe unde zac îngropaţi morţii. De pe grilajul masiv al podului cad în ropot umbre fărâmate. Iarba îşi face drum prin mormânt, mai verde acum decât ziua — o iarbă electrică ce scânteiază puternic. În sus pe Rue Caulaincourt întâlnesc un bărbat şi o femeie.

Femeia poartă o pălărie de pai. În mână are o umbrelă pe care n-o deschide. Pe măsură ce mă apropiu, o aud spunând „c'est une combinaison!" — şi ciulesc urechile gândindu-mă că e vorba despre o anumită piesă de lenjerie. Dar e vorba de alt fel de *combinaison* şi curând izbucneşte scandalul. Acum văd de ce umbrela nu era deschisă. *„Combinaison!"* ţipă ea, mânuind viguros umbrela. Şi tot ce poate spune nefericitul e *„Mais non, mapetite, mais non!"*

Mica scenă mă încântă — nu pentru că amărâtul acela fusese atins cu umbrela ci pentru că uitasem celălalt înţeles al cuvântului *„combinaison",* cel de „combinaţie". Privesc înspre dreapta şi acolo, pe stradă povârnită, aflu tocmai acel Paris pe care l-am căutat din totdeauna. Poţi să ştii toate străzile Parisului şi totuşi să nu-1 cunoşti cu adevărat; când ai uitat însă unde te afli şi ploaia începe deodată să se cearnă blând peste hoinăreala ta, iată-te ajuns la acea stradă pe care te-ai plimbat mereu în vis şi *aceasta este stradă pe care o străbaţi acum.* Pe aici mă plimbam într-o zi când am zărit un om zăcând pe trotuar. Era întins pe spate, cu braţele larg desfăcute ca şi cum tocmai l-ar fi coborât de pe cruce. Nimeni nu se apropia de el, nici unul măcar, ca să vadă dacă e mort sau viu. Zăcea acolo pe spate, cu braţele întinse şi trupul său era complet imobil. Am trecut foarte aproape de el ca să mă asigur că nu era mort Respira adânc şi de pe buze i se prelingea zeamă de tutun. Când am ajuns la colţ, m-am oprit o clipă să văd ce se întâmplă. Eram pe punctul de a pleca, dar am auzit un hohot de râs. În pragurile caselor şi în faţa prăvăliilor se adunase mulţimea; cât ai clipi din ochi strada prinsese viaţă. Bărbaţi şi femei stăteau cu braţele încrucişate şi, din cauza râsului, le curgeau lacrimi pe obraji. Mi-am făcut loc printre cei ce se adunaseră în jurul celui culcat pe caldarâm. Nu puteam înţelege interesul lor subit şi spontanul acces de hilaritate. În cele din urmă am răzbit prin mulţime şi iată-mă din nou lângă trupul bărbatului. Era

culcat ca înainte. Lângă el, un câine care dădea bucuros din coadă. Amuşina prohabul pantalonilor celui întins. De asta râdeau cu toţii — şi am încercat şi eu. N-am putut. M-am întristat, o tristeţe înfricoşătoare cum nu mai simţisem niciodată în viaţa mea. Nu ştiu ce mă apucase...

Toate mi le amintesc acum în timp ce urc povârnişul străzii. Se întâmplase în faţa măcelăriei de peste drum, cea cu umbrar în dungi albe şi roşii. Traversez strada şi pe pavajul ud, exact unde zăcuse celălalt văd trupul unui alt bărbat stând tot aşa, cu braţele desfăcute. Mă apropiu să-1 privesc de aproape. E acelaşi, doar că e *mort.* Mă aplec ca să mă asigur că e acelaşi şi că e mort. Mă conving de asta înainte de a mă ridica şi a merge mai departe. La colţ mă opresc o clipă. Ce aştept? Stau, lăsându-mi toată greutatea pe un picior, şi aştept să aud din nou hohotul acela de râs pe care mi-1 amintesc atât de bine. Nu se aude nici un zgomot. Nu e nimeni. Cu excepţia mea şi a bărbatului mort din faţa măcelăriei, stradă e pustie. Poate visez. Mă uit la indicatorul străzii să văd dacă numele mi-e cunoscut, dacă e un nume pe care l-aş recunoaşte treaz fiind. Pun mâna pe zidul de lângă mine, rup o bucăţică din afişul lipit pe el, ţin un moment fâşia de hârtie în mână, apoi o mototolesc şi o arunc în şanţ. Se rostogoleşte şi se opreşte într-o băltoacă lucitoare. E evident că nu visez. Când realizez asta, mă trec fiori de gheaţă. *Dacă nu visez atunci mi-am pierdut minţile.* Şi mai rău e că, dacă sunt nebun, nu voi putea dovedi niciodată că am visat sau că am fost treaz. Dar poate nu va fi necesar să dovedesc nimic, mă liniştesc eu singur. Doar eu ştiu despre asta. Doar eu am îndoieli. Cu cât mă gândesc mai mult, cu atât sunt mai convins că nu întrebarea dacă visez sau nu mă tulbură, ci aceea dacă omul de pe trotuar, bărbatul cu braţele desfăcute, sunt sau nu eu însumi. Dacă e posibil să-ţi abandonezi trupul în vis sau în moarte, atunci e posibil poate şi să ţi-1 părăseşti definitiv, să rătăceşti veşnic fără trup, ca o identitate fără nume, sau un nume neindentificat, un suflet detaşat, indiferent faţă de orice, un suflet nemuritor, poate incoruptibil, precum Dumnezeu — cine să mai ştie?

Trupul meu — locurile pe care el le-a cunoscut, atât de multe, şi toate atât de ciudate şi fără nici o legătură cu *mine.* Zeul Ajax trăgându-mă de păr, târându-mă pe străzi îndepărtate, în locuri de departe — *locuri aiurite...* Quebec, Chula Vista, Brownsville, Suresnes, Monte-Carlo, Czernowitz, Darmstadt, Carnasie, Carcasonne, Käln, Clichy, Cracovia, Budapesta, Avignon, Viena, Praga, Marsilia, Londra, Montreal, Colorado Spings, Imperial City, Jacksonville, Cheyenne, Omaha, Tucson, Blue Earth, Talahassee, Chamonix, Greenpoint, Paradise Point, Point Loma, Durham, Juneau, Arkes, Dieppe Aix-la-Chapelle, Aix-en-Provence, Havre, Nîmes, Asheville, Bonn, Herkimer, Glendale, Ticonderoga, Niagara Falls, Spartanburg, Lacul Titicaca, Ossining, Dannamora, Narrangansett, Nuremberg, Hanovra, Hamburg, Lemberg, Needles, Calgary, Galveston, Honolulu, Seattle, Otay, Indianapolis, Fairfield, Richmond, Orange Court House, Culver City, Rochester, Utica, Pine Bush, Carson City, Southold,

Blue Point, Juarez, Mineolă, Spuyten Duyvil, Pawtucket, Wilmington, Coogan's Bluff, North Beach, Toulouse, Perpignan, Fontenay-aux-Roses, Widdecombe-n-the-Moor, Mobile, Louveciennes... În absolut flecare din aceste locuri mi s-a întâmplat ceva, ceva hotărâtor. În fiecare din ele am abandonat un cadavru pe trotuar, un trup neînsufleţit cu braţele desfăcute. De fiecare dată m-am aplecat să mă uit bine la mine însumi, să fiu sigur că trupul nu trăia, că nu eu ci şinele meu era cel abandonat acolo. *Şi am mers mai departe — mai departe şi mai departe.* Şi mai merg şi acum, şi sunt viu, dar când începe să plouă peste hoinăreala mea fără ţintă, aud zăngănitul acestor euri jupuite de pe mine în timpul călătoriei şi mă întreb — *ce urmează?* S-ar putea crede că există o limită a suferinţei îndurate de trup, dar nu e adevărat. Trupul se înalţă cu mult deasupra suferinţei şi, tocmai atunci când totul pare a fi murit, mai rămâne o unghie de la picior sau un smoc de păr care cresc, şi aceşti lăstari există în veşnicie. Şi chiar atunci când eşti mort şi uitat, mai rămâne o particulă microscopică din tine, care dă muguri; şi fie trecutul şi viitorul pierdute, mai dăinuie o fărâmă vie care creşte.

Astfel stau eu în arşiţa unei după-amiezi lângă mica gară din Louveciennes, şi o minusculă parte din mine trăieşte şi germinează. E ora când prin aer sosesc ştiri de la bursă — vin *pe unde,* cum spun ei. Într-un bistrou din faţa gării e o maşinărie, şi în maşinărie un bărbat, iar bărbatul are o voce care e a unui idiot în toată firea — glasul său zice American Can... American Tel &Ţel... O spune în franceză, ceea ce sună şi mai cretin. *American Can... American Tel & Ţel...* Apoi, deodată, ca atunci când Iacob urcă scara de aur, izbucnesc toate vocile paradisului. Ca un geiser ţâşnind din pământ, întreaga viaţă americană iese la iveală — American Can, American Tel & Tel., Atlantic & Pacific, Standard Oil, United Cigars, Father John, Sacco & Vanzetti, Uneeda Biscuit, Seabord Airline, Sapolio, Nick Carter, Trixie Friganza, Foxy Grandpa, Commodore Schley, Millie de Leon, Theda Bara, Robert E. Lee, Little Nemo, Lydia Pinckham, Jesse James, Annie Oakley, Diamond Jim Brady, Schlitz-Milwakee, Hemp St Louis, Daniel Boone, Mark Han na, Alexander Dowie, Carrie Nation, Mary Baker Eddy, Pocahontas, Fatty Arbuckle, Ruth Snyder, Lillian Russell, Sliding Billy Watson, Olga Nethersole, Billy Sunday, Mark Twain, Freeman & Clarke, Josph Smith, Battling Nelson, Aimee Semple McPherson, Horace Greeley, Pat Rooney, Peruna, John Philip Sousa, Jack London, Babe Ruth, Harriet Beecher Stowe, Al Capone, Abe Lincoln, Brigham Young, Rip Van Winkle, Krazy Kat, Ligget & Meyers, the Hallroom Boys, Horn & Hardart, Fuller Brush, the Katzenjammer Kids, Gloomy Gus, Thomas Edison, Buffalo Bill, the Yellow Kid, Booker T. Washington, Czolgosz, Arthur Brisbane, Henry Ward Beecher, Ernest Seton Thompson, Margie Pennetti, Wrigley's Spearmint, Uncie Remus, Svoboda, David Harum, John Paul Jones, Grape Nuts, Aguinaldo, Nell Brinkley, Bessie McCoy, Tod Sloan, Fritzi Scheff Lafcadio Hcarn, Anna Held, Lide Eva, Omega Oil, Maxine Elliott, Oscar Hammerstein, Bostock, The Smith

Brothers, Zbysko, Clara Kimball Young, Paul Revere, Samuel Gompers, Max Linder, Elsa Wheeler Wilcox, Corona-Corona, Uncas, Henry Clay, Woolworth, Patrick Henry, Cremo, George C. Tilyou, Long Tom, Christy Matthewson, Adeline Genee, Richard Carie, Sweet Caporals, Park & Tilford's, Jeanne Eagles, Fanny Hurst, Olga Ptrova, Yale & Towne, Terry McGovern, Frisco, Mărie Cahill, James J. Jeffries, the Housatonic, the Penobscot, Evangeline, Sears Roebuck, the Salmagundi, Dreamland, P. T. Barnum, Luna Park, Hiawatha, Bill Nye, Pat McCarren, the Rough Riders, Mischa Elman, David Belasco, Farragut, The Hairy Ape, Minnehaha, Arrow Collars, Sunrise, Sun Up, the Shenandoah, Jack Johnson, the Little Church Around the Corner, Cab Calloway, Elaine Hammerstein, Kid McCoy, Ben Ami, Ouida, Peck's Bad Boy, Patti, Eugene V Debs, Delawa're & Lackawanna, Carlo Tresca, Chuck Connors, George Ade, Emma Goldman, Sitting Bull, Paul Dressler, Child's, Hubert's Museum, The Bum, Florence Mills, the Alamo, Peacock Alley, Pomander Walk, The Gold Rush, Sheepshead Bay, Strangler Lewis, Mimi Aguglia, The Barber Shop Chord, Bobby Walthour, Painless Parker, Mrs. Leslie Carter, The Police Gazette, Carter's Little Liver Pills, Bustanoby's Paul & Joe's, William Jennings Bryan, George M. Cohan, Swami Vivekananda, Sadakichi Hartman, Elizabeth Gurley Flynn, the Monitor and the Merrimac, Snuffy the Cabman, Dorothy Dix, Amato, the Great Sylvester, Joe Jackson, Bunny, Blsiejanis, Irene Franklin, The Beale Street Blues, Ted Lewis, Wine, Woman & Song, Blue Labei Ketchup, BiU Bailey, Sid Olcott, În the Gloaming Genevieve and the Banks of the Wabash far away...

Tot ceea ce este american năvăleşte dintr-o dată. Şi de fiecare nume sunt legate o mie de detalii intime ale vieţii mele. Care francez trecând pe lângă mine pe stradă ar putea bănui că port înlăuntrul meu un dicţionar de nume? Şi cu fiecare nume — o viaţă şi o moarte? Când mă plimb pe stradă cu un aer extaziat, ştie el pe ce stradă umblu eu? Bănuieşte el oare că mă mişc în interiorul Marelui Zid Chinezesc? Nimic nu se vede pe chipul meu — nici bucurie, nici suferinţă, nici speranţă sau disperare. Am chipul unui *coolie.* Am văzut pământul pustiit, case devastate, familii distruse. Fiecare oraş prin care am trecut m-a ucis — atât de imensă*,* e mizeria*,* atât de fără de sfârşit chinuitoarea trudă. Dintr-un oraş în altul merg, lăsând în urmă o lungă procesiune de euri moarte şi zornăitoale. *Dar eu însumi păşesc mai departe şi mai departe.* Şi-n tot acest timp aud cum muzicanţii îşi acordează instrumentele...

Noaptea trecută am hoinărit din nou prin Arondismentul nr. 14. L-am reîntâlnit pe idolul meu Eddie Carney, băiatul pe care nu l-am mai văzut de când am plecat din cartier. Era înalt şi zvelt, chipeş în felul irlandezilor. Eram trup şi suflet pentru el. Cele trei străzi - North First, Filmore Place şi Driggs Avenue — marcau hotarele lumii cunoscute. Dincolo se afla Thule, Ultima Thule. Vremurile lui San Juan *HUI,* Free Siîver, Pinocchio, Uneeda. În golf, nu departe de Piaţa Wallabout, erau ancorate vasele de război. O fâşie asfaltată le

permitea cicliştilor să meargă până în Coney Island şi înapoi. În fiecare pachet de Sweet Caporals se afla o fotografie — uneori o subretă, alteori un luptător sau un steag. Spre seară, Paul Sauer scotea o cutie de conserve goală printre gratiile de la fereastră şi cerea trecătorilor varză murată. Tot la lăsatul serii, ieşea Lester Reardon, mândru, princiar, cu părul auriu, trecând dinspre casă spre brutărie — un eveniment de cea mai mare importanţă. În partea de sud locuiau avocaţii, medicii, politicienii, actorii; se mai aflau acolo pompierii, capela, bisericile protestante, teatrul de varietăţi, fântâna. În partea de nord erau fabrica de tinichea, furnalele, cabinetul veterinarului, cimitirul, clădirea şcolii, poliţia, morga, abatorul, rezervoarele de benzină, piaţa de peşte, clubul Democraţilor. Ne temeam doar de trei oameni: bătrânul Ramsay, propovăduitorul Evangheliei, ticnitul de George Denton, vânzător ambulant, şi Doc Martin, exterminatorul gândacilor, încă de atunci tipurile umane erau clar conturate: bufonii, cei cu picioarele pe pământ, paranoicii, fluşturaticii, mistagogii, truditorii, scrâtiţii, beţivanii, mincinoşii, ipocriţii, târfele, sadicii, denunţătorii, cerşetorii, fanaticii, criminalii, sfinţii, aristocraţii. Jenny Mâine se regulă cu drogaţii. Alfie Letcha era un escroc. Joe Goeller era un fătălău. Stanley a fost primul meu prieten. Stanley Borowski. El a fost primul „celălalt" pe care l-am cunoscut. O pisică sălbatică. Stanley nu admitea nici o lege în afară de cureaua pe care bătrânul său o ţinea undeva în odăiţa din spate a frizeriei sale. Când îl croia, îl auzeam pe Stanley cum zbiară de la distanţă de câteva blocuri. În lumea noastră totul se făcea deschis, la lumina zilei. Când Silberstein, croitorul de pantaloni, şi-a pierdut minţile, l-au întins pe trotuarul din faţa casei şi i-au pus cămaşa de forţă. Nevastă-sa, care era însărcinată, s-a înspăimântat atât de tare încât a născut acolo, lângă el. Profesorul Martin, exterminatorul gândacilor, tocmai se întorcea acasă după un chef straşnic. În buzunarele de la haină avea doi dihori. Unul a scăpat şi s-a căţărat pe el. Stanley Borowski 1-a înhăţat şi 1-a aruncat în canal, fapt pentru care, atunci şi acolo, fiul profesorului Martin i-a învineţit un ochi. Peste drum, pe magazia de deasupra prăvăliei de vopsele, stătea cocoţat Willie Mâine, cu pantalonii căzuţi pe vine, sărind într-un picior, nepăsându-i de viaţă. „Biork!" spunea el. „Biork! Biork!" Au sosit pompierii şi au pus furtunul pe el. Bătrânul lui, un beţivan, a chemat poliţaii. Au venit şi l-au bătut groaznic pe bietul bătrân. Între timp, cu un bloc mai încolo, Pat McCarren şedea la bar şi oferea şampanie amicilor săi. Tocmai se terminase matineul şi subretele de la „The Bum" se înghesuiau în cămăruţele din fund cu prietenii lor, marinarii. Ţicnitul de George Denton îşi mâna căruţa pe drum, cu biciuşca într-o mână şi Biblia în cealaltă. Urla cât îl ţineau puterile:

*„Adevărat vă spun că ori de câte ori aţi făcut aceste lucruri unuia dintre aceşti foarte neînsemnaţi fraţi ai Mei, Mie mi le-aţi făcut “** sau cam aşa ceva. Doamna Gorman ieşise în prag, înfăşurată în halatul ei murdar, cu sfârcurile iţindu-se de sub el, făcând „Ţţţţ, ţţţ, ţţţ!" Obişnuia să meargă la biserica

părintelui Carroll, din partea de nord. „Mneaţa, părinte, frumoasă 'mneaţa, mneaţa de azi!"

** Matei, 25, 40*

În această seară amintirile m-au copleşit din nou — mă refer la muzicanţi şi la dansul pe care îl pregătesc Carl şi cu mine ne-am oferit un modest ospăţ. Doar delicatese: ridichi, măsline negre, roşii, sardele, brânză, pâine evreiască, banane, sos de mere, vreo doi litri de vin algerian de 14 grade. Afară era o vreme calmă şi caldă. Am mâncat iar acum fumam sătui, pe punctul de a aţipi, aşa de bună fusese mâncarea, într-atât de confortabile erau scaunele tari — şi lumina cobora treptat, şi pacea se aşternea peste acoperişuri ca şi cum casele însele ar fi respirat prin ferăstruici. Şi ca în multe alte seri, după ce am adăstat tăcuţi un timp — camera întunecându-se treptat —, el a început să-mi povestească despre sine, despre ceva din trecut care, în liniştea şi melancolia nopţii, prindea contur, dar nu din cuvinte, fiindcă ceea ce încerca el să-mi comunice se afla dincolo de ele. Vorbele lui nu ajungeau până la mine, dinspre el venea doar un fel de muzică — o blândă muzică aidoma foşnetului unei păduri, răzbătând prin aroma vinului algerian, a ridichilor şi a măslinelor negre. Despre mama sa vorbea, cum el ieşise din pântecele ei, el şi după el, fratele şi sora lui. Pe urmă a venit războiul şi i-au ordonat să ucidă şi el a refuzat, iar când războiul s-a terminat, au deschis porţile închisorii sau ale balamucului sau ce-o fi fost, şi iată-1 liber ca pasărea cerului. Nu-mi amintesc cum se întâmplase să pomenim aceste lucruri. Vorbeam despre *Văduva veselă* şi Max Linder, despre Praterul din Viena — şi deodată ne-am trezit în toiul războiului ruso-japonez şi acolo iată-1 pe acel chinez menţionat de Claude Farrere în *La Bataille.* Ceva din cele discutate despre personaj pare că i-au atins o coardă intimă fiindcă atunci când a vorbit din nou şi a început să povestească despre maică-sa şi pântecele ei şi războiul care începuse şi el liber ca o pasăre, am ştiut că era dus cu totul departe în trecut şi aproape nu respirăm de teamă să nu-1 tulbur.

Liber ca pasărea cerului, l-am auzit rostind, şi-am şi văzut porţile deschise şi bărbaţii alergând, toţi nevătămaţi şi zăpăciţi din cauza recluziunii şi a tensiunii în care aşteptaseră sfârşitul războiului. Eram şi eu acolo pe stradă, cu prietenul meu Stanley, şezând pe treapta casei unde cu o seară înainte mâncasem pâine acră. Mai jos se afla biserica Părintelui Carroll. Acum e tot seară şi sună clopotele de vecernie, Carl şi cu mine stăm faţă în faţă în întunericul ce devine tot mai dens — tăcuţi şi împăcaţi unul cu celălalt. Suntem în Clichy şi războiul e departe. Dar acolo în beznă se pregăteşte un alt război. Poate această beznă 1-a făcut să se gândească la pântecele mamei sale şi la noaptea care vine, noaptea în care stai de unul singur afară şi oricât de înfricoşător ar fi, trebuie să stai singur şi să înduri. „N-am vrut să merg la

război", zicea. „Drace, aveam doar 18 ani". Chiar în acel moment s-a auzit un fonograf cu valsul din *Văduva veselă.* Afară totul era liniştit şi tăcut — aşa fusese şi înainte de război. Din trecut, şezând acolo pe prag, Stanley îmi şopteşte ceva despre Dumnezeu — despre Dumnezeul *catolic.* Au mai rămas nişte ridichi în vas şi îl aud pe Carl ronţăind pe întuneric. „E aşa de frumos să trăieşti, oricât ai fi de sărac", zice. Abia mai desluşesc cum duce mâna la vas şi înhaţă încă o ridiche. E-atât de frumos să fii viu! Şi mai muşcă dintr-o ridiche ca şi cum ar vrea să se convingă că este viu şi liber ca păsările cerului. Iar acum toată strada de odinioară, liberă ca o pasăre în zbor, freamătă înăuntrul meu. Îi revăd pe băieţii care mai târziu vor muri cu scăfârliile retezate de ghiulele, cu măruntaiele hăcuite de baionete — băieţi că Alfie Letcha, Tom Fowler, Johnny Dunn, Sylvester Goeller, Harry Martin, Johnny Paul, Eddie Carney, Lester Reardon, Georgie Mâine, Stanley Borowski, Louis Pirosso, Robbie Hyslop, Eddie Gorman, Bob Maloney. Băieţii de pe străzile din nord şi cei de pe străzile din sud — aruncaţi cu toţii pe o grămadă de gunoi, cu maţele sfârtecate de sârma ghimpată. Măcar unul să fi fost cruţat! Dar nu, nici unul! Nici măcar marele Lester Reardon. Întregul trecut a fost şters de pe faţa pământului.

E-atât de frumos să fii viu şi liber ca pasărea cerului. Porţile sunt deschise şi poţi merge unde ţi-e voia. Dar unde e Eddie Carney? Unde e Stanley?

Asta e primăvara pe care a slăvit-o Isus, cu buretele ud pe buze, cu broaştele dănţuind. În fiecare pântec bubuitul copitelor de oţel, în fiecare mormânt zornăitul cochiliilor goale. Ca o boltă de suferinţă obscenă, plină de îngeri-viermi, e pântecul căzut al cerului. În această din urmă întrupare a chitului, lumea întreagă e o rană deschisă. Când trâmbiţa de pe urmă va răsuna, va fi ca şi cum ai apăsa pe un buton: primul om care va cădea îl va împinge pe următorul, şi acesta pe celălalt şi tot aşa, în şir, mai departe, în jurul lumii, de la New York la Nagasaki, din Arctica în Antarctica. Şi când omul va cădea, îl va trage în jos şi pe elefant, iar elefantul o va împinge pe vacă, vacă pe cal, şi calul pe miel, şi toţi vor cădea, unul înaintea celuilalt, unul după altul, ca un şir de soldaţi de plumb răsturnaţi de vânt. Lumea se va stinge ca un foc de artificii. Nici un fir de iarbă nu va mai creşte. O doză letală după care nimeni nu se mai trezeşte. Pace şi beznă, nici un geamăt, nici o şoaptă. Un întuneric blând, melancolic, un fâlfâit neauzit de-aripi.

BURLESCĂ

Ca un anestezic lucrează acum calmul din Scheveningen.

Stând la bar şi privind-o pe târfa englezoaică ştirbă, fără dinţii din faţă, îmi vine-n minte deodată *Nu scuipaţi pe jos!* Un refren ca din vis: *Nu scuipaţi pe jos!* Eram la barul lui Freddie, pe Rue Pigalle, şi un bărbat cu degete lungi şi

subţiri, îmbrăcat într-o cămaşă albă de mătase căreia îi fluturau mânecile largi, tocmai intonase încet „Adio, Mexico!" Femeia îmi spunea că nu prea are de lucru, doar nişte chefuri ici-colo. Lucra la Marea Emisiune unde învăţase să dea din gură şi să se fudulească. Alerga întruna la toaletă, lovindu-se de perdelele de mărgele.

Harfa tipului fusese grozavă — ca nişte îngeri făcând pipi în halba ta de bere. Femeia era cam ameţită, dar încerca totuşi să se poarte ca o doamnă. În buzunar aveam o scrisoare de la un olandez aiurit care tocmai se întorsese de la Sofia. „Sâmbătă noaptea", zicea, „aveam o singură dorinţă — ca tu să fii alături de mine". Nu preciza *unde.* „Unicul lucru pe care ţi-1 pot scrie acum este că, după ce am plecat din aglomeratul şi gălăgiosul New York, calmul unui oraş ca Scheveningen lucrează precum un anestezic." A dat o fugă la Sofia, cucerind-o pe primadona Operei Regale de acolo. Asta i-a conferit exact reputaţia de seducător datorită căreia a intrat în graţiile opiniei publice din Sofia. Spunea că are de gând să se retragă şi să înceapă o viaţă decentă — în Scheveningen.

Nu mă uitasem la scrisoare toată seara, dar când englezoaica şi-a deschis gura şi am văzut că-i lipseau toţi dinţii din faţă, mi-am amintit *Nu scuipaţi pe jos!* Ne plimbam cândva prin ghetto, aiuritul de olandez şi cu mine, iar el era îmbrăcat în uniforma lui de curier. Dusese toate mesajele şi nu mai lucra în seara aceea. Ne îndreptam spre Care Royal ca să stăm la o bere-două în tihnă. Îi permiteam să stea jos şi să bea o bere cu mine pentru că îi eram şef şi, de altfel, îşi încheiase serviciul şi putea face orice în timpul liber.

Mergeam pe Second Avenue, spre nord, când am văzut vitrina unei prăvălii unde se afla o cruce luminată pe care scria: „Cel ce crede în Mine nu va muri..." Am intrat. Un bărbat stătea pe podium şi zicea: „Domnişoară Powell, fiţi gata pentru încă un cântec! Haideţi, fraţilor, cine vrea să mărturisească? Da, Imnul 73: *Doamne ţintuieşte-mi picioarele pe pământ tare.* Şi după cum spuneam, când am văzut pe omul acela cum vopsea, curat şi strălucitor, clopotniţa, mi-au venit pe buze cuvintele acestui drag şi vechi imn: *Doamne, ţintuieşte-mi picioarele pe pământ tare."*

Încăperea era foarte mică şi peste tot erau scrise lucruri ca „Domnul este Păstorul meu, nu voi părăsi drumul Său “etc. Cu literele cele mai mari, deasupra amvonului, scria *Nu scuipaţi pe jos.* Sora Powell cânta de zor la orgă: părea o fiinţă curată şi evlavioasă. Bărbatul de pe podium cânta mai tare decât ceilalţi şi, cu toate că ştia textele pe de rost, ţinea în faţă cartea de imnuri şi citea după note. Arăta ca un fierar care ţine locul predicatorului. Cânta foarte tare şi foarte entuziast între cântece, tăcea tot ce-i stătea în putinţă ca oamenii să mărturisească. Din când în când un alt bărbat cu vocea răguşită se auzea intonând: „Îl slăvesc pe Domnul pentru mântuirea şi puterea care ni le dă!"

Amin! Glorie! Glorie! Aleluia!

„Haideţi", mugeşte fierarul, „cine mărturiseşte? Tu, frate Eaton, nu vrei

să mărturiseşti?"

Fratele Eaton se ridică şi rosteşte solemn: „El m-a răscumpărat..."

Amin! Amin! Aleluia!

Sora Powell îşi şterge mâinile cu o batistă. O face într-un mod evlavios. După asta, priveşte apatică la zidul din faţă. Arată de parcă Dumnezeu tocmai ar fi sfinţit-o. Foarte evlavioasă.

Fratele Eaton, care a fost răscumpărat, stă liniştit cu mâinile împreunate. Fierarul explică faptul că fratele Eaton a fost răscumpărat cu preţul sângelui preţios al lui Cristos — pe cruce, pe Golgota a fost asta. Ar dori să mai mărturisească cineva. *Altcineva, vă rog!* Peste puţină vreme, spune el, vom merge cu toţii, ca un singur trup, să aducem un ultim omagiu fiului drag al surorii Blanchard — băiatul a murit noaptea trecută. *Haideţi, cine vrea să mărturisească?*

Se aude o voce hârâită: „Oameni buni, ştiţi că nu mă prea pricep la aşa ceva. Dar este un verset care mi-e drag. *Staţi neclintiţi şi aşteptaţi mântuirea întru Cristos.* Staţi neclintiţi, fraţilor. Tăceţi. Încercaţi şi voi. Îngenuncheaţi şi încercaţi să vă gândiţi la El. Să-1 ascultaţi pe El. Lăsaţi-L să vorbească. Fraţilor, mi-e tare drag versetul... Coloseni, 3. *Staţi neclintiţi şi aşteptaţi mântuirea întru Cristos."*

Ascultă! Ascultă! Glorie! Glorie! Slăviţi-l pe Domnul! Aleluia!

„Soră Powell, pregăteşte încă un cântec!" îşi şterge faţa. „înainte de a merge să-1 vedem pentru ultima oară pe dragul fiu al surorii Blanchard, să mai cântăm împreună un imn: *Prieten ne este Isus!* Cred că îl ştim cu toţii pe de rost. Oameni buni, dacă n-aţi fost spălaţi în sângele Mielului, nu contează în câte registre vă e scris numele aici jos. Nu mai amânaţi! Veniţi la El astă-seară, oameni buni... *în seara asta!* Haideţi, toţi împreuna, *Prieten ne este...* Imnul 97. Să ne ridicăm şi să cântăm înainte de a merge, ca un singur trup, la sora Blanchard. Haideţi, Imnul 97... *Prieten ne este Cristos.*

Totu-i aranjat. Mergem cu toţii, ca un singur trup, să-1 vedem pe dragul fiu al surorii Blanchard, care e mort. Toţi — Coloseni, Farisei, nasuri-înfundate, soprane cu vocea stridentă — toţi ca un singur trup, mergând să-1 privim pentru ultima oară. Nu ştiu ce s-a întâmplat cu olandezul cel aiurit care voia să bea o bere. Mergem cu toţii acasă la sora Blanchard, toţi ca un singur trup — Coate-Goale şi Maţe-Fripte, Imnul 73 şi *Nu scuipaţi pe Jos!* Frate Pritchard, tu să stingi luminile! Şi tu, soră Powell, fii gata pentru încă un cântec! Adio, Mexico! Mergem acasă la sora Blanchard. O să ne ţintuim picioarele pe pământ tare. Aici unul fără nas, colo altul fără ochi. Şleampăţi, reumatici, fără fiere, blânzi, evlavioşi, viermănoşi şi dementi. Toţi mergând în corpore să vopsească strălucitor şi curat clopotniţa. Toţi prieteni cu Isus. Toţi stând neclintiţi, aşteptând mântuirea. Fratele Eaton va face cheta, iar sora Powell vă şterge scuipatul de pe pereţi. Totul răscumpărat cu un preţ, preţul unui trabuc bun. *Ca un anestezic lucrează acum calmul din Scheveningen.* Toate mesajele au fost

predate. Celor ce preferă incinerarea, le putem oferi câteva nişe potrivite pentru urne. Fiul drag şi mort al surorii Blanchard zace întins pe gheaţă, cu degetele de la picioare reînmugurind. Mausoleul este un loc unde familiile şi prietenii lor pot sta culcaţi alături într-o încăpere albă ca neaua, situată sus deasupra solului, unde nici apă, nici noroi sau umezeală nu pot ajunge.

Mergem spre Grădina Naţională de Iarnă cu un taxi galben. Calmul din Scheveningen acţionează asupra mea. Peste tot litere ca o muzică şi Domnul fie lăudat pentru mântuirea şi puterea care ni le dă. Peste tot zăpadă neagră şi blestemate peruci negre. PRIVIŢI ACEASTĂ VITRINĂ: MĂRFURI ABIA FOLOSITE CHILIPIRURI! TREBUIE SĂ LICHIDĂM *Glorie! Glorie! Aleluia!* Sărăcia plimbându-se în haină de blană. Băi turceşti, băi ruseşti, băi de şezut, o mulţime de băi şi nici vorbă de curăţenie. Clara Bow vă oferă „Parisian Love". Duhul lui Jacob Gordin bântuie tundrele mustind de sânge. St. Marks-on-the-Bowerie arată veselă ca o gânganie colorată, cu zidurile ei din mentă dulce pictate tutti-frutti. GRILAJE... LA PREŢURI REZONABILE. Moskovitz mângâie cimbalul care la rându-i mângâie posteriorul îngheţat al lui Lev Tolstoi ce a devenit acum un restaurant vegetarian. Toată planeta e întoarsă pe dos numai ca să producă negi, coşuri, puncte negre, gâlme. Se renovează spitalele şi intrarea e liberă — prin uşa din spate. Pentru toţi cei suferinzi, osteniţi şi împovăraţi, pentru toţi golanii ce mor de eczeme, de alenă fetidă, gangrena, dropică — ţineţi minte acest fapt pecetluit şi consfinţit: intrarea din spate e liberă, haideţi cu toţii! Haideţi, smiorcăiţilor! Veniţi, voi, farisei cu muci la nas! Veniţi şi renovaţi-vă măruntaiele la un preţ mai ieftin decât costul unei înmormântări de rând. Haideţi în noaptea asta! Vă cheamă Isus. Veniţi înainte de a fi prea târziu. Închidem la 7.15 punct.

Cleo dansează în fiecare noapte!!!

Cleo, favorita zeilor, dansează în fiecare noapte. *Maică Precistă, vin! Maică Precistă, vreau să fiu mântuit!* Urc pe scară, maică. *Glorie! Glorie! Coloseni!* Coloseni, 3.

Maică a tot ce e sfânt, acum sunt în rai. Stau în spatele celor ce stau în spatele lui Z de la Zebră. Rectorul episcopal stă pe treptele bisericii cu rectul sfâşiat. Zice: PARCAREA INTERZISĂ: Fraţii Minsky se află în casa de bilete, visând la râul Shannon. Ştirile de la Pathe păcăne ca o nucşoară fără miez. În Himalaya, călugării se trezesc în toiul nopţii şi se roagă pentru toţi cei care dorm, pentru că bărbaţii şi femeile din toată lumea să înceapă ziua ce vine cu gânduri curate, blânde şi curajoase. Lumea trece în paradă: St. Moritz, Oberammergau, Players, Oedipus Rex, câini chinezeşti, cicloane, odalisce care se scaldă. Sufletul mi-e împăcat. Dacă aş avea o bere şi un sandvici cu şuncă, ce mai prieten mi-ar fi Isus! Oricum, cortina se ridică. Shakespeare avea dreptate — *important e spectacolul!*

Şi acum, doamnelor şi domnilor, cortina se ridică şi vom asista la show-ul cel mai măiestrit şi dinamic pus vreodată în scenă în emisfera vestică. Doamnelor şi domnilor, cortina se ridică şi dezvăluie acele anume porţiuni anatomice numite epigastru, ombilic şi hipogastru. Aceste porţiuni alese la întâmplare, preţuite la un dolar nouăzeci şi opt, n-au mai fost niciodată arătate publicului american. Minski, regele evreilor, le-a importat special din Rue de la Paix. Acesta este cel mai măiestrit şi dinamic show din New York. Şi acum, doamnelor şi domnilor, în timp ce uşierii sunt ocupaţi cu dezinfecţia şi furnigaţia, vom da din mână în mână câteva ilustrate franţuzeşti — garantat autentice. Pentru fiecare vom oferi şi un microscop artizanal nemţesc, tăcut la Zurich de către japonezi. Acesta, doamnelor şi domnilor, e cel mai măiestrit şi mai dinamic show din lume. O spune şi Minsky, regele evreilor. Cortina se ridică... cortina se ridică...

La adăpostul întunericului, uşierii pulverizează păduchi morţi şi vii, şi cuiburi de păduchi şi lindine adânc îngropate la rădăcina buclelor dese, negre, ale celor care nu au băi în casă, evreii săraci, fără adăpost, evreii din East Side care, în disperată lor sărăcie, se plimbă îmbrăcaţi în blănuri, vânzând chibrite şi şireturi. Afară e exact ca în Place des Vosges sau Haymarket sau Covent Garden, atâta doar că oamenii aceştia au o credinţă — în Maşina de *Socotit* Burroughs. Ieşirile de incendiu sunt blocate de femei gravide care şi-au umflat burţile cu pompa de bicicletă. Toţi evreii săraci şi disperaţi din East Side sunt fericiţi pe scările de incendiu pentru că mănâncă sandviciuri cu şuncă şi au un picior în noroi. Cortina se ridică şi se simte mirosul de formaldehidă îndulcit de aromă Gumei de Mestecat Wrigley, cinci cenţi pachetul. Cortina se ridică pentru a oferi vederii singura porţiune din anatomia umană despre care, cu cât se spune mai puţin, cu atât mai bine. În iarna vieţii, când e stinsă iubirea, ce tristă va fi amintirea steagurilor înstelate fluturând peste porţiunile de tablă ale secţiunilor epigastrice, hipogastrice şi ombilicale ale anatomiei noastre. Minsky visează în casa de bilete, cu picioarele ţintuite pe pământ tare. Oberammergau Players cântă în altă parte. Câinii chinezeşti sunt îmbăiaţi şi parfumaţi pentru show-ul cu funduliţe albastre. Sora Blanchard stă într-un balansoar, are pântecele supt. Vine-o vârstă când trupul se ofileşte — dar hernia se poate vindeca. Privind de sus, de pe scara de incendiu, poţi admira frumosul peisaj fără sfârşit, aşa cum 1-a pictat Cezanne — cutii de tablă ondulată, deschizătoare ruginite de conserve, cărucioare stricate, căzi din tablă, boilere de cupru, râzătoare de nucşoară, pesmeţi pentru animale pe jumătate ronţăiţi şi înveliţi cu grijă în celofan. Acesta este show-ul cel mai dinamic şi măiestrit de pe pământ, adus tocmai din Rue de la Paix. Ai de ales între două alternative — fie să priveşti în jos în adâncurile întunecate, fie să te uiţi în sus, în lumina soarelui, acolo unde speranţa reînvierii unduie deasupra steagului înstelat — toate sunt garantat autentice. Staţi neclintiţi, oameni buni şi aşteptaţi mântuirea întru Domnul. Cleo dansează noaptea asta şi în fiecare noapte la un

preţ mai mic decât costul unei înmormântări de rând. Moartea vine în patru labe ca o tulpină de trifoi alb. Vine Cleo, favorita zeilor şi regina scaunului electric.

Ca un anestezic lucrează acum calmul dij Scheveningen. Cortina se ridică — Coloseni, 3. Cleo se iveşte din pântecul nopţii, cu burta umflată de gazele de la canalizare.

Glorie! Glorie! Urc scara. Din pântecul nopţii se înalţă podul Brooklyn, un vis amorţit încolăcindu-se în spumă şi în lumina arzătoare a lunii. Un zumzet şi-un sfârâit care irită gâtlejul ghitarei. O sclipire de chrisoprasă, o vâlvătaie de ţiţei. Noaptea e rece şi bărbaţii umblă împleticindu-se. Noaptea e rece şi regina e goală, are doar o fâşie de pânză îh jurul şoldurilor. Regina dansează pe tăciunii stinşi ai scaunului electric. Cleo, răsfăţata evreilor, dansează pe vârful picioarelor cu unghii lăcuite; ochii i se rotesc în orbite, urechile îi sângerează. Dansează prin noaptea friguroasă la preţuri rezonabile. Va dansa în fiecare noapte din această săptămână, croind drum podurilor de platină. O, voi bărbaţi, dincolo de *virumque cano,* dincolo de sistemul zecimal şi linia Aeriană Transoceanică, se află Regina de la Tammany Hali. E desculţă, cu burta umflată, cu buricul săltând în hexametri sistolici. Cleo, regina, mai pură decât cel mai pur asfalt, mai caldă decât cea mai caldă electricitate. Cleo, regina şi favorita zeilor, dansând pe azbestul scaunului electric. În zori o va porni spre Singapore, Mozambic, Rangoon. Barca ei e ancorată în canal. Sclavii ei sunt plini de păduchi. Adânc în pântecul nopţii, ea dansează cântul mântuirii. Mergem cu toţii ca un singur trup la toaleta bărbaţilor, să stăm pe pământ tare. Jos, la toaleta bărbaţilor, unde e septic şi uscat şi sentimental precum o curte de biserică.

Imaginaţi-vă acum, în timp ce cortina cade, că e o zi frumoasă şi înmiresmată — se simte mirosul scoicilor din golf. Păşeşti de-a lungul litoralului atlantic în costumul tău de ciment, cu ciorapi cu taloane aurii şi-auzi forfota de la Restaurantul Chinezesc. Marea Cale Albă luminează cu scântei de bujii. Closetele publice sunt deschise. Încerci să te aşezi fără să-ţi strici dunga de la pantaloni. Te aşezi pe asfaltul curat şi laşi păunii să-ţi gâdile gătejul. Prin canale se scurge şampanie din belşug. Singurul miros e cel al moluştelor din golf. Este o zi frumoasă şi înmiresmată şi toate radiourile merg deodată. Poţi chiar să-ţi spânzuri unul de fund, la un preţ nu prea ridicat Astfel prinzi Manila sau Honolulu în vreme ce te plimbi. Ai voie să-ţi pui gheaţă în apă rece şi ţi se pot scoate rinichii în acelaşi timp. Dacă ţi-au înţepenit fălcile, ţi se va vârî un tub în rect şi-ţi vei închipui că mănânci. Dacă ceri, vei obţine orice. Asta dacă e o zi frumoasă şi înmiresmată şi se simte mirosul moluştelor din golf. De ce oare? Pentru că America este cea mai formidabilă ţară pe care a zidit-o Dumnezeu, şi-n caz că nu-ţi place, n-ai decât să te întorci dracului de unde ai venit America va face orice pentru tine, dacă i-o ceri ca un bărbat. Ai voie să stai pe scaunul electric şi-n timp ce se toarnă o zeamă peste tine, poţi citi

despre propria ta execuţie; priveşti la imaginea ta pe scaunul electric aşteptând să fii executat.

Un show ce ţine din zori până la miezul nopţii. Cel mai dinamic şi mai măiestrit show de pe pământ Atât de dinamic, atât de măiestrit încât te face să te simţi disperat şi singur.

Trec din nou podul Brooklyn şi mă aşez în zăpadă peste drum de casă în care m-am născut Mă copleşeşte o singurătate imensă, sfâşietoare. Încă nu mă văd stând la barul lui Freddie de pe Rue Pigalle. N-o văd încă pe englezoaica ştirbă. Doar un vis de nea albă şi-n centru casa în care m-am născut în casa asta visam să devin muzician.

Stând în faţa casei în care m-am născut, mă simt absolut unic. Aparţin unei orchestre pentru care niciodată n-a fost scrisă vreo simfonie. Totul e în tonalitate greşită, inclusiv *Parsifal.* Aş spune ceva despre *Parsifal* acum — e doar un incident mărunt, dar e în tonalitatea cea bună. Se leagă de America şi de dragostea mea pentru muzică şi grotescă mea singurătate...

Mă aflam într-o seară la galeria Operei Metropolitan. Biletele se vâduseră toate, aşa că eu stăteam în picioare cam la trei rânduri distanţă de balustradă. Vedeam doar o porţiune infimă din scenă şi chiar şi pentru asta eram nevoit să-mi lungesc gâtul. Încă auzeam bine muzica, *Parsifalul* lui Wagner, cu care eram deja vag familiarizat datorită discurilor de fonograf. Sunt fragmente plicticoase, monotone, mai plicticoase decât orice altceva compus vreodată. Dar sunt şi pasaje sublime şi tocmai în timpul acelora, pentru că eram înghesuit ca-ntr-o cutie de sardele, mi s-a întâmplat un lucru jenant. — M-am simţit excitat. Femeia de care stăteam lipit o fi fost şi ea inspirată de sublima muzică a Sfântului Graal. Eram amândoi înfierbântaţi şi strâşi unul într-altul ca două sardele. În pauză femeia a făcut câţiva paşi pe hol. Eu am rămas pe loc întrebându-mă dacă va reveni. S-a întors exact la locul ei — nu ar fi putut fi mai grozav nici dacă am fi fost căsătoriţi. Durata ultimului act am petrecut-o într-un extaz paradisiac. A fost frumos şi sublim — mai aproape de Boccaccio decât de Dante, dar frumos şi sublim oricum.

Îmi amintesc clar această întâmplare, aşa cum stau acum în zăpadă în faţa casei în care m-am născut. Nu ştiu de ce, poate fiindcă e legată de grotesc şi vid, de singurătatea sfâşietoare, de zăpadă, de absenţa culorilor şi a muzicii. Întotdeauna adormim repede. Începi cu extazul şi sfârşeşti pe o alee, ţopăind ca să rămâi în viaţă.

De exemplu, să rupi lanţuri sâmbătă după-amiază în prăvălia de accesorii a lui Bill Woodruff. Toată după-amiază făcând asta pentru o juma' de dolar. Grozavă treabă! După care mergeam cu toţii acasă la Bill Woodruff, la un păhărel. Când se întuneca, Bill Woddruff scotea binoclul de operă şi pe rând ne uitam la femeia care locuia în celălalt capăt al curţii — se dezbrăca fără să tragă obloanele. Asta o înfuria întotdeauna pe nevasta lui Bill. Ca să fie chit, ea îşi făcea apariţia într-un neglije foarte transparent. O căţea frigidă, asta era,

dar se pare că o excită să se plimbe de la unul la altul din prietenii lui Bill, îndemându-i „Pune mâna pe fundul meu! Pune mâna să simţi ce mare e." Bill Woddruff se prefăcea indiferent: „Sigur", spunea el „dă-i drumu' şi pune mâna. E rece ca gheaţa." Iar ea se oferea fiecăruia dintre noi s-o pipăim, s-o mai încălzim niţel. Cei doi alcătuiau o pereche bizară. Uneori credeai că se iubesc cu adevărat. Însă ea îl făcea cât se poate de nefericit, ţinându-1 mereu la distanţă. El obişnuia să spună: „Mă culc cu ea cam o dată la o lună — *dacă am noroc!"* I-o zicea în faţă. Nu prea-i păsa ei de asta. Avea un fel de a-şi râde de astfel de lucruri ca de nişte fleacuri.

N-ar fi fost aşa de rău dacă ar fi fost doar o femeie rece. Dar era şi lacomă. Pretindea mereu bani. Mereu tânjea după vreun lucru pe care nu şi-1 putea permite. Asta îl călca pe nervi, fapt uşor de înţeles, ţinând cont că era el însuşi un tip strâns la pungă şi meschin. Într-o zi îi veni însă o idee grozavă. „Vrei mai mulţi bani, nu-i aşa?", îi zise. Ei bine, am să-ţi dau - dar mai întâi trebuie să te culci cu mine!" (Nenorocitului nu i-a trecut niciodată prin cap că ar putea găsi o altă femeie căreia să-i placă pur şi simplu să facă dragoste.) Ei, oricum, uluitor a fost că ori de câte ori avea bani să-i dea, ea făcea dragoste ca o iepuroaică în călduri. El era total uimit. Nu-i venea să creadă. Şi astfel, încet-încet, începu să lucreze ore suplimentare ca să poată pune deoparte suma ce trebuia s-o dea blestematei ăleia de căţele frigide ca s-o excite ca pe-o nimfomană. (Niciodată nu s-a gândit, bietul fraier, să investească bani într-o altă femeie. Niciodată!)

Între timp, prietenii şi vecinii au descoperit că nevasta lui Bill Woddruff nu era atât de frigidă pe cât îi mersese vestea. Se pare că se culca cu cine apucă — orice Tom, Dick sau Harry. Nimeni nu pricepea de ce naiba nu putea s-o facă cu propriul ei soţ, să-i ofere un supliment *gratuit.* Se purta ca şi cum ar fi fost grozav de supărată pe el. Aşa fusese de la început. Nu avea nici o importanţă dacă era frigidă din naştere sau nu. În ceea ce-1 privea pe el, ea era frigidă, asta e. L-ar fi făcut să o plătească până la moarte, de fiecare dată, dacă nu s-ar fi găsit cineva care să-i spună lui totul.

Era un tip deştept, Bill Woodruff. Meschin şi lacom, dacă vreţi, dar putea fi şi deştept când era nevoie. Când a auzit ce se întâmpla, a tăcut mâlc. S-a prefăcut că lasă lucrurile în voia lor. Apoi, într-o noapte, după ce totul mersese destul de departe, a aşteptat-o târziu, lucru pe care-1 făcea rar pentru că trebuia să se scoale devreme, iar ea obişnuia să vină tare târziu. Oricum, în noaptea aceea o aşteptă şi când ea îşi făcu apariţia în cameră, veselă, ţanţoşă, şi cam afumată, dar rece ca de obicei, el o luă din scurt „Unde-ai fost?" Ea încearcă să-i îndruge povestea obişnuită. „Las-o baltă", spune el, „dezbracă- te şi marş în pat." Asta a supărat-o. În felul ei ocolit îi comunică faptul că ea nu doreşte aşa ceva. „Bănuiesc că nu ai chef, zice el şi mai adaugă „asta-i bine, pentru că am de gând să te încălzesc niţel." Acestea fiind zise, se ridică, o legă de pat, îi astupă gura şi merge să-şi caute cureaua de ascuţit briciul. În drum

înhaţă şi-un borcan de muştar din bucătărie. Se întoarce şi-i trage nevesti-şi o bătaie soră cu moartea. După aia îi pune muştar pe rănile deschise. „Asta-i de ajuns să-ţi ţină de cald noaptea asta", zise... Apoi scoate o bancnotă din buzunar şi i-o vâră pe unde păcătuia... Şi asta-i tot despre Bill Woodruff, dar când mă gândesc la el, aş vrea să mai spun că ieşea la plimbare purtând cu inima uşoară perechea de coarne pe care i-o punea nevastă-sa Jadwiga.

Şi care-i sensul acestor lucruri? Să demonstreze ceea ce încă n-a fost demonstrat, şi anume că:

UN MARE ARTIST ESTE CEL CARE CUCEREŞTE ROMANTICUL DIN SINE ÎNSUŞI.

Completat sub litera O de la otravă pentru şobolani.

Şi ce-i cu asta? Veţi spune.

Păi, tocmai asta e... Când venea vremea să o vizităm pe Tante Melia la balamuc, mama pregătea o gustare. Apoi, în timp ce punea între şervete şi o sticlă, îmi spunea: „Lui Mele i-au plăcut întotdeauna câteva picături de Kummel." Iar când sosea rândul mamei să meargă în vizită, o întreba: ei, Mele, cum ţi-a plăcut Kummel-ul, şi Mele dădea din cap zicând n-am văzut nici un Kummel, şi eu păi ţi-am spus că e nebună, sigur că i-am dat Kummel-ul. Ce rost mai avea să-şi toarne pe gâtlej câteva picături de Kummel când era atât de dezorientată încât îşi mânca propriile excremente?

Dacă era o zi însorită şi prietenul meu Stanley era pus de către unchiul său, antreprenorul de pompe funebre, să ducă la cimtir un copil născut mort, amândoi luam feribotul spre Staten Island şi când apărea în depărtare Statuia Libertăţii, aruncam trupuşorul peste bord! Dacă ziua era ploioasă, mergeam într-un alt cartier şi-1 aruncam în canal. O zi de adevărat festin pentru şobolani. O zi splendidă pentru şobolanii mişunând în vestibulele lumii de deasupra. În acele zile, un copil născut mort ne aducea până la zece dolari şi după ce ne beţiveam, mai lăsam puţină bere şi pentru dimineaţă, pentru că cel mai grozav lucru de pe lume pentru nişte Katzen-jammer este un pahar de bere răsuflată.

Vorbesc acum despre lucrurile care m-au alinat în vremea aceea. Te afli la începutul lumii, într-o grădină împrejmuită. Pe cer norii sunt. Îngrămădiţi precum dunele de nisip, şi nu e un singur firmament ci milioane; scoarţa fiecărei planete e încrustată într-un ochi, un ochi foarte omenesc, care nu clipeşte şi nu licăreşte. Eşti pe punctul de a scrie o carte frumoasă în care vei nota tot ceea ce ţi-a provocat durere sau bucurie. Când va fi scrisă, această carte se va intitula *Prolegomenă la Inconştient.* O voi lega în şevro alb, iar literele vor fi încrustate cu aur. Va fi povestea fără rectificări a vieţii tale. Toţi vor dori să o citească fiindcă va cuprinde adevărul absolut, adevărul şi numai adevărul. Aceasta e povestea care te face să râzi în somn, care îţi stârneşte lacrimile când te afli în mijlocul unei săli de bal şi-ţi dai brusc seama că nici unul dintre cei din preajmă nu este un geniu ca tine. Ce ar mai râde şi plânge ei

dacă ar putea citi ceea ce n-ai scris încă; pentru că fiecare cuvânt e absolut adevărat şi până acum nimeni, în afară de tine, n-a îndrăznit să scrie adevărul absolut; această carte adevărată care e închisă în tine i-ar face pe oameni să râdă şi să plângă aşa cum niciodată n-au râs şi n-au plâns.

La început, asta te ajută — adevărata carte pe care nimeni n-a citit-o, cartea pe care o porţi înlăuntrul tău, cartea legată în şevro alb şi cu litere încrustate în aur. În această carte sunt multe versuri neînchipuit de dragi ţie. Din această carte s-au născut Biblia şi Coranul şi toate cărţile sfinte ale Orientului. Toate au fost scrise la începuturile lumii.

Şi-acum vă voi vorbi despre aspectul tehnic al acestor cărţi. Al *cărţii* a cărei geneză o voi relata...

Când veţi deschide cartea, veţi observa imediat ca ilustraţiile au un iz bizar. Veţi constata îndată că autorul a renunţat la iluzia optică în favoarea unei viziuni postpineale Frontispiciul reprezintă de obicei un autoportret intitulat „Praxus", care-1 arată pe autor stând la marginea creierului mijlociu, cu ciorapi lungi.

El poartă întotdeauna ochelari cu lentile groase, bombate. În starea obişnuită de veghe, autorul suferă de viziuni normale, dar se redă pe sine ca fiind miop cu scopul de a suprinde caracterul nemijlocit al plasmei onirice. Prin tehnica visului, ei despoaie straturile exterioare ale mortalităţii sale geologice şi se încleştează în luptă cu adevăratul său eu vizionar — o non-stratificare de natură semi-lichidă. Acum e validă numai partea amorfă a firii lui. Adâncindu-se sub suprafaţa vizibilă a lucrurilor, eu/el se cufundă undeva dincolo de pragul modelului său obişnuit de comportament schizofrenic. El înoată bucuros, ad lib., în lichidul amniotic, fiind una cu şinele său amoebic.

Ce semnifică pasărea din mâna lui stângă? Veţi întreba.

Păi, doar asta: pasărea e pur metafizică — un tip cuaternar al genului dodo, cu un minuscul orificiu dorsal prin care ies predici asupra naturii tuturor lucrurilor. Ca specie a dispărut; ca apariţie îşi păstrează corporalitatea — dar numai când e ţinută în stare de echilibru. Germanii au imortalizat-o în ceasul cu cuc; în Siam o poţi afla pe monedele celei de a 23-a dinastii.

Veţi băga de seamă că aripile îi sunt aproape atrofiate — deoarece în pseudocatalepsia visului ea nu are nevoie să zboare, ea doar îşi închipuie că zboară. Balamalele ciocului nu funcţionează prea bine, rulmenţii originali s-au pierdut în timp ce zbura deasupra deşertului Gobi. Pasărea nu e deloc obscenă şi se ştie că niciodată nu şi-a pângărit cuibul. Face câte-un ou pistruiat de mărimea unei alune ori de câte ori e pe punctul de a se metamorfoza. Se hrăneşte din Absolut când e flămândă, dar nu e pasăre de stârv. Este exclusiv migratoare şi, în ciuda aripilor rudimentare, zboară necontenit deasupra unor nemărginite teritorii imaginare.

Aceste lucruri fiind clarificate, ne putem referi acum şi la altceva — de pildă la obiectul ciudat care atârnă, legănându-se, de cotul autorului. Cu toată

modestia trebuie să mărturisesc că e o treabă mai greu de explicat, fiindcă avem de-a face cu o imagine de mare frumuseţe potenţială ce bântuie ţesuturile cicatrizate ale creierului mic. În primul rând, cu toate că lucrul acela pare suspendat de cot, veţi observa că nu e lipit acolo. Se găseşte într-o poziţie asimptotică faţă de încheietura cotului, în locul unde se întâlnesc braţul şi antebraţul; cu alte cuvinte, mai degrabă un simbol decât un concept ideologic precis. Numerele de pe talgerul coborât al balanţei corespund anumitor caractere runice care au drept rezultat folosirea invenţiei cunoscută nouă sub numele de metronom. Aceste numere stau la baza oricărei compoziţii muzicale — ca o matematică imponderabilă. Numerele pomenite poartă gândul înapoi spre modalităţi organice, astfel că structura şi forma pot susţine eleganta veşnicie a logicii.

Acestea fiind lămurite, daţi-mi voie să adaug că obiectul de formă conică din fundal nu poate fi interpretat decât într-un singur mod: e vorba de Lene. Nu lenea obişnuită, aşa cum o tratează doctrina Sfântului Pavel, ci un soi de flegmă convulsivă produsă de clopotul cenuşiu al plăcerii. Abia mai e necesar să precizez că haloul din jurul obiectului conic nu este un disc sau colac de salvare, ci doar un fenomen pur epistemologic — este un phantastikon ce şi-a luat modelul din inelele melancolice ale lui Saturn.

Şi-acum, dragă cititorule, aş vrea să fii gata să-mi pui o întrebare *înainte* de a trece acest portret sub rubrica *P de la petunie.* Vă rog, nu vrea cineva să mărturisească înainte de a merge să vedem pentru ultima oară acel chip mult îndrăgit, mort acum? Vorbeşte cineva sau e doar un pantof care scârţâie? Mi se pare că aud pe cineva punând o întrebare. Întreabă dacă mică umbră de la linia orizontului ar putea fi un homuncul? Aşa e? Frate Eaton, nu eşti tu acela care mă întrebi dacă mică umbră de la *orizont* e sau nu un homuncul?

Fratele Eaton nu ştie. Spune că „Da" sau poate că „Nu".

Ei bine, frate Eaton, ai dreptate şi n-ai dreptate. N-ai dreptate pentru că legea ipotecilor nu permite faptul cunoscut sub numele de a te face nevăzut; n-ai dreptate pentru că ecuaţia e pusă în raport cu un asterisc, în timp ce semnul arată clar înspre infinit; ai dreptate pentru că tot răul e legat oarecum de incertitudine şi ca să cureţi materia moartă nu e suficientă o clismă. Frate Eaton, ceea ce vezi la orizont nu e nici homuncul, nici joben. Este umbra lui Praxus. Ea se micşorează pe măsură ce Praxus creşte. În timp ce Praxus trece dincolo de marginile lunii în al treilea pătrar, el se desprinde tot mai mult de imaginea pământeană. Treptat, el renunţă la oglindă substanţialităţii. Când ultima iluzie va fi fost alungată, Praxus nu va mai avea umbră. Va sta pe paralela 49 a unei egloge nescrise şi se va mistui în flăcări reci. Nu va mai exista paranoia şi tot restul va fi de importanţă egală. Trupul îşi va lepăda învelişurile şi organele omului se vor ivi nobile în lumină. Dacă va fi vreun război, sunteţi rugaţi să rearanjaţi măruntaiele conform semnificaţiei lor astrologice. Răsar zorii deasupra viscerelor. Gata cu logica, gata cu ghicitul în

măruntaie. Va fi un nou rai şi un nou pământ. Omul se va mântui. *Completat sub A de la anagogic.*

UN MANIAC MEGALOPOLITAN

Închipuie-ţi că nu ţii în mâini decât propriul tău destin. Te afli pe pragul pântecelui matern şi-ţi omori timpul— sau vremea e aceea care te ucide. Stai acolo psalmodiind doxologia lucrurilor la care nu poţi ajunge. Afară. Pentru veşnicie afară.

Oraşul are cel mai mult farmec când începe blânda petrecere a morţii. Propria lui viaţă trăită ca o sfidare a naturii, electricitatea, frigiderele, pereţii săi fonoizolaţi. Ca o cutie înăuntrul altei cutii, el îşi ridică zidurile pustii, unghii lăcuite lucesc, penele plutesc în văzduhul ondulat Aici, în adâncurile funerare, cresc imortele trimise prin telegraf. În subteranele de sub albia râului, lingouri de aur. Un deşert cu mică sclipitoare, un telefon sunând zgomotos.

Seara devreme, când moartea înfiorează trupul, mulţimea compactă se mişcă umăr la umăr, iar fiecare membru al marii turme e purtat de propria singurătate; piept la piept spre zidurile sinelui, frustraţi, izolaţi, ca nişte sardele înghesuite, toţi în căutarea deschizătorului de conserve universal. Seara devreme, când mulţimea scânteiază de electricitate, întregul oraş se ridică pe picioarele dinapoi şi sparge porţile. În acest iureş, omul abstract se dezmembrează, ameţit de sine însuşi, învârtejindu-se în şanţurile profundei sale singurătăţi. Un nume întipărit adânc. O identitate. Toată lumea pretinde că nu ştie, că nu-şi aminteşte, dar numele e săpat într-atât de adânc înăuntru, pe cât de departe se află cea mai îndepărtată stea. Umplând spaţiul şi timpul, creând o singurătate infinită, acest nume se dilată şi devine ce a fost dintotdeauna şi întodeauna va fi — Dumnezeu. În mijlocul turmei sale, cu paşi uşori, în iureşul panicii, mai nestăpânit decât însăşi panica se află Dumnezeu. Dumnezeu arzând ca o stea pe firmamentul conştiinţei omeneşti. Dumnezeul bizonilor, Dumnezeul renilor, Dumnezeul omului...

Niciodată mai mult Dumnezeu decât în mulţimea fără Dumnezeu. Niciodată mai mult Dumnezeu decât în panică din amurg, când şira spinării înfiorată de moarte îşi telegrafiază cântecul de iubire prin toţi neuronii şi din fiecare prăvălie de pe Broadway răspunde radioul în megafoane şi pickupuri, cu amplificatoare şi programe simultane. Nicicând mai multă singurătate ca în furnicarul de oameni — omul solitar al marelui oraş, înconjurat de invenţiile sale, căutătorul rătăcit pierzându-se în identitatea comună. Din disperată solitudine a lipsei de iubire s-a înălţat ultima fortăreaţă, citadela palmiformă a lui Dumnezeu, creată după modelul labirintului. Din acest ultim refugiu nici o scăpare decât în sus, spre rai. De aici zburăm spre casă, trasând ciudatele căi ale undelor.

Odată sfârşită viaţa sa subterană, viermelui îi cresc aripi. Lipsit de văz, auz, miros, gust, el plonjează drept în necunoscut. Departe! Departe! Oriunde în afara lumii! Saturn, Neptun, Vega — nu are importanţă unde sau încotro, doar să fie departe, cât mai departe de pământ! Acolo, sus, pe cerul albastru, cu artificii înfipte în fund, împroşcând scântei, viermele-înger, se ţicneşte. Mănâncă şi bea cu capul în jos; face dragoste cu capul în jos. Când zboară cu viteză maximă, trupul lui se face mai uşor ca aerul; nu mai rămâne în cele din urmă decât autocombustia visului. Singur în cer, el zboară înainte cu dinamurile torcând blând. Ultimul zbor! Ultimul vis al naşterii înainte ca punga să se spargă.

Unde e oare acum cel care din coşmaruri fără sfârşit şi-a croit trudnic drum spre lumină? Cine este el, cel care stă la suprafaţa planetei, cu plămânii istoviţi, cu ochii ieşiţi din orbite, cu un cuţit între dinţi? Înflăcărat de amărăciune şi agonie, iată-1 uluit în fluxul rapid şi distrugător al lumii de sus. Să contempli lumea cu ochii înroşiţi — ce glorios! Cât de strălucitoare şi sângeroasă e împărăţia omului! OMUL! Iată-1 alunecând pe sania lui minusculă, cu picioarele amputate, cu ochii scoşi. Nu-1 auzi cum cântă? E „Cântecul de slavă" pe care-1 cântă în timp ce alunecă pe săniuţă. În cafenea, singur cu visurile sale şi cu un revolver în dreptul inimii, stă un alt om, un om bolnav de iubire. Au plecat toţi clienţii cu excepţia unui schelet cu pălărie. Bărbatul e singur cu singurătatea lui. Revolverul e tăcut. Lângă el, un câine şi un os, dar câinelui nu-i pasă de os. Câinele e singur şi el. Prin fereastră curge lumina soarelui; ţeasta celui suferind luceşte cu un licăr fantomatic. Soarele se stinge cu pâlpâiri spectrale.

Cât de frumoasă e iarna vieţii, cu soarele pierind şi îngerii zburând spre rai cu focuri de artificii în cârcă! Mărşăluim pe străzi blânzi şi gânditori. Sălile de gimnastică sunt deschise şi acolo se pot vedea oamenii noi, făcuţi din burlane şi cilindri, mişcându-se după hărţi şi diagrame. Oameni noi care nu se vor uza niciodată pentru că părţile din care sunt alcătuiţi pot fi mereu înlocuite, oameni noi fără ochi, nas, urechi sau gură, oameni cu rulmenţi la încheieturi şi patine în picioare. Oameni imuni la agitaţii. Cât de însufleţite şi aglomerate sunt străzile! La uşa unei pivniţe stă Jack Spintecătorul agitând o secure; preotul urcă spre eşfod; notarii trec cu mapele lor burduşite; claxoanele fac un tărăboi îngrozitor. Această nouă libertate îi face pe oameni să intre în delir. O adunare perpetuă, cu megafoane şi teleimprimatoare, bărbaţi fără braţe dictând unor cilindri de ceară; fabricile funcţionează zi şi noapte, producând mai mulţi cârnaţi, mai mulţi covrigi, mai mulţi nasturi, mai multe baionete, mai multă coca-cola, mai mult opiu, mai multe securi bine ascuţite, mai multe puşti automate.

Nu-mi pot imagina o zi mai frumoasă decât aceasta, în plin apogeu al secolului al douăzecilea, cu soarele stingându-se şi un bărbat pe săniuţă

cântând la piculină *Cântecul de slavă.* Această zi îmi luminează interiorul cu o asemenea fantomatică strălucire încât chiar dacă aş fi cel mai trist om din lume, tot n-aş vrea să părăsesc pământul.

Acest ultim zbor spre cer din cetatea sfântă — ce magnifică retragere! Privind în jos, pământul pare din nou liniştit şi minunat. Planeta fără oameni. Nespus de liniştită şi minunată această planetă care 1-a pierdut pe om. Scăpată de vânătorii de Dumnezeu, de progenitura ei desfrânată, maica tuturor celor vii se roteşte din nou cu graţie şi demnitate. Pământul nu cunoaşte nici Dumnezeu, nici milă, nici iubire. E un pântec care creează şi distruge. Iar omul nu e al pământului, ci al lui Dumnezeu. Aşadar la Dumnezeu lăsaţi-1 să se ducă, gol, istovit, stricat, scindat, mai singur decât cel mai adânc defileu.

Încă puţin, azi, în vreme ce Progresul şi Inventivitatea îmi ţin de urât în drumul spre vârful muntelui. Mâine toate oraşele lumii se vor prăbuşi. Mâine fiecare fiinţă civilizată de pe pământ va muri otrăvită, strivită. Dar azi încă mă mai puteţi învălui în minunatele versete de iubire ale lui Dumnezeu. Mai e încă muzică de cameră, vis, halucinaţie. *Ultimele cinci minute!* Un vis, o fugă tară coda. Fiecare notă putrezind precum carnea moartă agăţată în cârlige. O gangrenă în care melodia se îneacă în propria ei duhoare. Când organismul simte moartea în apropiere, începe să tremure de încântare. O înviorare care duce în cele din urmă la triumfătoarea agonie. Vârtejul! Şi tot ce e absorbit înăuntru se cufundă laolaltă cu el. Sălbaticul neştiutor şi violent, care în căutarea propriei cozi a pornit-o de la circumferinţă, apropiindu-se tot mai mult şi mai mult, în mari spirale labirintice, ajungând în cele din urmă la punctul mort unde se va roti pe axa sinelui cu o înflăcărare ce trimite un orbitor fluviu de lumină prin toate jgheaburile sufletului: acolo învârtindu-se dement, nesătul, vampir şi tâlhar al propriului suflet, rotindu-se în desmăţ şi furie centrifugale până izbucnesc scântei prin gaura din mijloc: prăbuşindu-se ca o pungă de gaz — boltă, pivniţă, coaste, piele, sânge, ţesut, minte şi inimă — toate istovite, devorate, ameninţate de totala anihilare.

Acesta este oraşul şi aceasta e muzica. Din micile cutii negre se scurge un fluviu nesfârşit de romanţe în care plâng crocodilii. Toţi urcând spre culmea muntelui. Cu acelaşi pas. Din centrală să electrică de deasupra, Dumnezeu inundă cu muzică strada. El este cel care dă drumul la muzică în fiecare seară tocmai când ieşim noi de la lucru. Unora li se dă o coajă de pâine, altora un Rolls Royce. Cu toţii ne deplasăm spre ieşiri, pâinea mucezeşte în lăzile de gunoi. Ce ritm neştiut respectă picioarele noastre în drum spre creasta luminoasă a muntelui? Este al *Cântecului de slavă* pe care l-au auzit lângă iesle cei trei Crai de la Răsărit. Un bărbat olog, cu ochii scoşi, îl cânta la piculină în timp ce alunecă pe săniuţa lui prin cetatea sfântă. Acest *Cântec de slavă* se scurge acum din milioane de cuţite negre, într-un moment foarte precis, aşa

încât îl pot asculta şi micii noştri fraţi bruni din Filipine. Acest frumos *Cântec de slavă* ne dă puterea să construim cele mai înalte clădiri, să lansăm cele mai mari nave de război, să îndiguim fluviile cele mai late. Acest cântec ne dă curajul să ucidem milioane de oameni apăsând doar pe buton. Acest Cântec ne dă energia să jefuim şi să pustiim pământul.

În drumul meu spre vârful muntelui, privesc cu atenţie contururile rigide ale clădirilor voastre care mâine se vor fărâma şi se vor prăbuşi într-un nor de praf. Studiez programele voastre de pace care se vor sfârşi cu o grindină de gloanţe. Mă uit atent la vitrinele strălucitoare înţesate de invenţii care mâine vor fi inutile. Vă cercetez chipurile supte, istovite de trudă, spinările frânte, pântecele surpat Vă cercetez individual şi în grup — şi cum mai duhniţi cu toţii! Duhniţi a Dumnezeu şi a atotiertătoarea lui iubire şi înţelepciune. Dumnezeu mâncătorul-de-oameni! Dumnezeu rechinul înotând cu paraziţii săi!

Să nu uităm că Dumnezeu porneşte radioul în fiecare seară. Dumnezeu ne îneacă în lumină scânteietoare. Curând vom fi cu El, ghemuiţi la pieptul său, reuniţi în extaz şi eternitate, una cu Cuvântul, egali în faţa Legii. Acestea vin toate din iubire, o iubire atât de mare încât pe lângă ea zgomotul făcut de cel mai puternic dinam sună ca bâzâitul unui ţânţar.

Şi acum îmi iau rămas bun de la voi şi de la cartea voastră sfântă. Merg acum să mă aşez pe culmea muntelui şi să aştept încă zece mii de ani în timp ce voi luptaţi să vă ridicaţi în lumină. Aş dori ca măcar în seara aceasta să faceţi lămpile mai mici, să daţi difuzoarele mai încet. În această seară mi-ar plăcea să meditez în pace şi linişte. Aş vrea să uit câteva clipe că mişunaţi în preajmă, în fagurele vostru de cinşpe cenţi.

N-aveţi decât ca mâine să vă distrugeţi lumea. N-aveţi decât să cântaţi în Paraclis, deasupra ruinelor fumegânde ale oraşelor voastre. Dar astă-seară mi-ar plăcea să mă gândesc la un singur om — un individ singur, un om fără nume şi ţară, un om pe care îl respect pentru că nu are absolut nimic în comun cu voi — EU ÎNSUMI. Astă seară voi medita! A cel care sunt eu.

Lauveciennes-Clichy- Villa Seurat
1934-35